

בסייעתא דשמיא

ימי העומר

בהלכה ובאגדה

ספירת העומר • ל"ג בעומר • פסח שני

חיברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי

הצעיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת: "ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א יז כא)

ניסן תשע"ט לפ"ק

החוברות שיצאו לאור בסייעתא דשמיא – בהלכה ובאגדה:

השבת: הלכות שבת המעשיות, בצרף דברי אגדה להבנת יקרתה וחשיבותה של שבת קודשנו.
הטהרה: הלכות בלשון ברורה, אף למתחילים. שאלות אקטואליות ועוד. **פורמט צבעוני** מרהיב עין.
סדר היום: השכמת הבוקר, ציצית ותפילין, תפילה ועוד, בצרף דברי אגדה נעימים ומחזקים.
להיות את: חוברת נרחבת לאשה בנושאים: עוצמת נשים, צניעות, האשה במעגלי החיים ועוד. חובה לכל אשה!
הנישואין: גיל הנישואין, שידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמחה, שבע ברכות, הנהגות הבית ועוד.
האבלות: דיני השבעה, השלושים, השנה ועוד. וכן ענייני עילוי נשמה, דברי נחמה וחזוק.
כבוד אב ואם: ההלכות המעשיות דבר יום ביומו, עם מדרשי חז"ל וסיפורים מרתקים ומחזקים.
ראש חודש ברכת הלבנה וברכת החמה: בצרף חידושים נפלאים על המאורות ופלאי הבריאה.
הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנהגות הסעודה, מאה ברכות, זימון, ברכת המזון ועוד.
כשרות המטבח: בשר בחלב, הכשרת כלים, תולעים, מליחה, צלייה, פת גויים, טבילת כלים ועוד.
ראש השנה ויום הכיפורים: הלכות ודברי אגדה מחזקים לימים אלו. **כולל סדר הסליחות** וחתרת נדרים.
חג הסוכות: ניסי ישראל במדבר, חג הסוכות בירושלים, שמחת בית השואבה, האושפזין, ועוד.
ימי החנוכה: עם סיפור נס חנוכה מדברי חז"ל וממקורות היסטוריים, מרתק במיוחד.
ימי הפורים: סיפור המגילה בהרחבה על פי מדרשי חז"ל, מרתק במיוחד! **כולל מגילת אסתר**.
חג הפסח: סיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועוד. **כולל הגדה של פסח** עם פירוש קצר ומתוק.
ימי העומר: ספירת העומר, ל"ג בעומר, פסח שני ועוד. עם הרחבה מרתקת על מהות הימים בעבר ובהווה.
חג השבועות: סיפור מרתק של מתן תורה. **מגילת רות** משולבת בסיפורי המגילה. שובה לב.
ארבע התעניות ובין המצרים: סיפורי החורבן בהרחבה, הגאולה, ביאת המשיח ועוד. נוגע ללב.
מסכת אבות: עם פירוש מאיר עיניים להבנת פשט המשנה ופירוש שמחת חלב סיפורים מרתקים ומחזקים.
מצוות הארץ: שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, יישוב ארץ ישראל.
הרפואה: שמירת הגוף והנפש, סגולות לרפואה, מצות ביקור חולים, סיעוד הורים וזנים ועוד.
מרח הרב עובדיה: הנהגות, מעשים, דרכי לימוד והשקפה על מרח מלכא זצוק"ל, מזווית אישית.
חדש!!! השבת מחולק ללימוד יומי מאדו ג' חלקים פורמט כים. ב-3 דקות ליום מסיימים הלכות שבת בשנה.

מחירי החוברות: שבת, טהרה, סדר היום, להיות את, נישואין, אבלות - 5.5 ₪. יתר החוברות - 3.5 ₪.

מחיר כל הסדרה [22 חוברות] - 89 ₪. מארז השבת לימוד יומי ג' חלקים - 8.5 ₪.

טהרה המקוצר, שבת המקוצר, להיות את המקוצר - 3 ₪. מחיר מיוחד ברכישת מעל 100 חוברות מקוצרות - 1 ₪ לחוברת.
אפשרות להטבעת זהב על כל החוברות (עלות 70 אגורות לחוברת + מחיר המשלוח, החל מ-100 חוברות זהות) - 02-5802398.

נקודות מכירה לרכישת החוברות:

אופקים: 0504-185545 אור יהודה: 054-8438347 אלעד: 054-8422891* 03-5233303* אשדוד: 052-7667048*
0528-054-8447156* אשקלון: 072-7689873, 08-6722103 באר שבע: 054-8447230* בית שאן: 052-7183329 בית שמש: 0528-985558
02-9995076 ביתר עילית: 02-5807463* (A) 02-5802398* (B) בני ברק: 0504-174567* [18:00-20:00]
054-8438347* בת ים: 054-2491168* 054-126566* גדרה: 054-7429955 גן יבנה: 052-4315009, 052-4454211
דימונה: 054-8427237 הרצליה: 052-8046337 זכרון יעקב: 052-7129661 חדרה: 052-7117668 חולון: 052-5114046*
054-8499504* 0507-849649* חיפה: 052-7657756* 052-7636768* חצור: 052-7383715 חריש: 052-7161207. טבריה: 0528-361166
0525454211, 0524315009 סירת הכרמל: 0522-753310 יבנה: 052-7129739* 08-6757677* יד בנימין: 0524315009, 0525454211
יהוד: 053-4158435, 052-7010722. יקנעם: 054-3320744 ירוחם: 052-7115988 ירושלים: 052-7114363* בית וגן
050-2290082* שמואל הנביא: 02-5827008 סנהדריה: 0545-810328* גולה: 077-3396020* ק. יובל: 052-7141907* פ. זאב: 053-2476758*
בגעת מרדכי: 0506-518504* ארמון הנצי"ב: 0504-413094. כפר סבא: 0504-413094. כרמיאל: 052-5705148 לוד: 0504-107540 מגדל העמק:
0506-830791 מודיעין: 054-7794793, 054-9725742, 08-9725742 מצפה רמון: 052-4619144 נהריה: 053-4322936 נתיבות:
052-4317340, 05271-53938 נתניה: 053-4112422* 0527-632800* 0507-776653* עכו: 0507-6700579, 052-4317340
עפולה: 054-5288797 עתלית: 054-8590068, 0546-303926 פתח תקוה: 054-3346241*, 054-8439076* 0527603435*
צפת: 0504-121786 קרית: 0504-102069, 04-8492473 קרית אתא: 050-5908868 קרית ארבע: 054-4441495
קרית מלאכי: 054-7429178 קרית ספר: 0504-172416* קרית שמונה: 05271-92976 ראש העין: 0545-250370*
054-2260186* ראש"צ: 0503332293* 054-7917777* 0533-000093* 05484-98449* רחובות: 052-7153567*
054-7429955* 052-6575529* רעננה: 054-7444103 רכסים: 054-8408840, 077-3005038 רמלה: 053-8270570*
שרדית: 053-3131382 תל אביב: 052-7661162.

🌀 תוכן העניינים 🌀

שער האגדה

9.....	ימי הקציר וקרבת העומר
18.....	ימי ציפייה והכנה לקבלת התורה
32.....	התורה שבעל פה – רבי עקיבא
51.....	ל"ג בעומר • מעלת היום • הילולא דרשב"י • העלייה למירון • הדלקת משואות
65.....	רבי עקיבא חייו ופעליו
81.....	רבי מאיר בעל הנס • חייו ופעליו • הילולתו
94.....	רבי שמעון בר יוחאי • הולדתו • תורתו • במערת צורים • פעליו • פטירתו
117.....	רבי אלעזר

שער ההלכה

120.....	ספירת העומר
128.....	מנהגי ימי העומר
134.....	י"ד באייר – פסח שני
136.....	ל"ג לעומר
138.....	מצות חדש
141.....	חלאק'ה
142.....	ה' באייר
151.....	כ"ח באייר
157.....	שירים ופיוטים

לתועלת המעיינים:

דברי האגדה שנכתבו בס"ד מבוססים על דברי חז"ל במדרשים ובמפרשים, כפי שצויינו מקורותיהם במקומם. חלק מהרעיונות עובדו על פי הספר: "בן מלך - ספירת העומר וחג השבועות".

יש לציין שההלכות שבחוברת הן לכל הדעות, גם לבני ספרד וגם לבני אשכנז, לבד מההלכות שבארנו בהם במפורש, שיש חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד.

העמודים המסומנים בהלכות ב- ( ) הם לפי הספר "חזון עובדיה" הלכות יום טוב.

כל הזכויות שמורות

ניתן לצלם קטעים לצורך לימוד בבתי הספר, שיעורי תורה, עלונים וכיוצא בהם. לא למטרות מסחר.
לתגובות: 6410995@okmail.co.il

ז' אדר ב' ה'תשע"ט

בס"ד

הסכמה

הובא לפני הקונטרס היקר **"ימי העומר בהלכה ובאגדה"**, סובב הולך על דיני ספירת העומר ומנהגי העומר, ואיסור חדש, ערוך בטוב טעם ודעת ובסדר נכון, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, שאסף וקיבץ כעמיר גורנה, הרב היקר מאוד, שוקד באוהלה של תורה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, יראה ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, טעמו ונימוקו עמו, אשרי יולדתו, צינה וסוחרה אמתו, מרביץ תורה ברבים ומורה הוראה, כבוד שם תפארתו, הרב הגאון רבי **דוד שלום נקי שליט"א**, מתלמידיו המובהקים של מרן אאמו"ר פוסק הדור רבנו **עובדיה יוסף זצוק"ל**, והולך בדרכו ההלכתית, לא זו מפסקיו ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר.

בחיבוריו היקרים, הוא מסכם בתמצית ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, זריז ונשכר, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והביא מאשר עלה בספרי **"ילקוט יוסף"**, וכן מספריו של מרן אאמו"ר עטרת ראשנו רבן של כל בני הגולה רבנו **עובדיה יוסף זצוק"ל**, זיע"א, והדבר הוא לתועלת מרובה הן לציבור האברכים, והן לציבור בעלי הבתים, איישר חיליה לאורייתא.

כמו כן צירף דברי אגדה רבים ונחמדים, מתוקים מדבש ונופת צופים, במצות קצירת העומר, פסח שני, ובפסגת גילוי תורה שבעל פה בדורו של רבי עקיבא, וכמו שאמרו במדרש (במדבר רבה יט ו): דברים שלא נגלו למשה, נגלו לרבי עקיבא וחבריו. **"וְכָל יֶקֶר רֵאֲתָה עֵינֶיךָ"** - זה רבי עקיבא וחבריו. וכן אמרו באבות דרבי נתן (פרק ו) **"אמר לו רבי טרפון: עקיבא, עליך הכתוב אומר: 'מִבְּכֵי נְהִירוֹת חֵבֶשׁ, וְתַעֲלָמָה יֵצֵא אוֹר'"**, דברים המסותרים מבני אדם, הוציאם רבי עקיבא לאורה!". הכל ערוך בטוב טעם ודעת, בלשון צחה וברורה השווה לכל נפש, למשוך לבבות הרכים לתועלת וזיכוי הרבים.

משנה שמחה יש בליבי בשומעי כי אף הרחוקים מקיום התורה ומצוותיה, קובעים סדר לימוד בחוברות אלו, ואט אט מתקרבים לצור מחצבתם, וזכות הרבים גדולה היא עד מאוד. ועיין להגד"ח פלאגי בהקדמה לספרו **"מועד לכל חי"**, משם סבו ה"חקרי לב", בשבח ספריו של הגאון החיד"א, ובעיקר בספריו הקטנים כמו **"מורה באצבע"**, שהוא מוסר ודינים שיד כל אדם שווה בו, אחד חכם ואחד תם קוראים בו, ובעלי בתים ישאוהו בחיקם, והיתה עמו וקרא בו בלכתו בדרך, בים וביבשה, שאין בו טורח כלום. והיה משבח בתהילותיו החיבורים הללו יותר ויותר מכל שאר החיבורים הנוראים, יען כי נמצאים בתוכם מוסר מלכים ודינים המדריכים לאדם ליראת ה' ולעובדו בלבב שלם.

ברכתי להרב המחבר שליט"א שיזכה לברך על המוגמר ולחבר עוד חיבורים יקרים טובים ומועילים, לזכות את הרבים בדבר ה' זו הלכה, ועוד יפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, ולהרבות חיילים לתורה ולתעודה, ברבות הטובה, בבריות איתנה ונהורא מעליא, והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ לגאון ותפארת. וזכות זיכוי הרבים יגן בעדם ובעד בניהם אלף המגן, ולא תמוש התורה מפיהם ומפי זרעם ומפי זרע עולם, לאורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים. **"והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, ועלהו לא יכול וכל אשר יעשה יצליח"**. אמן.

בברכת התורה בהערכה ובאהבה רבה

יצחק יוסף

הראשון לציון והרב הראשי לישראל

משה מרדכי קארפ
מחבר סדרת הספרים "הלכות חג בחג" ועוד
רב השכונה הצפונית קרית ספר

בס"ד

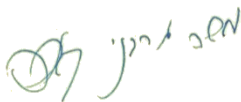
דברי ברכה

הן ידידי היקר הרב הגאון המובהק רבי **דוד שלום נקי** שליט"א, זכה להסתופף בצלו של גאון ישראל ומגדולי מזכי הרבים, ומקימי עולה של תורה, הראשון לציון הגאון רבנו **עובדיה יוסף זצ"ל**, אשר כל רז לא אניס ליה, וזיכה את הרבים באור תורתו ובספריו הרבים ובשיחות חיזוק שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר לדרוש לעם שבשדות, וזכה להחזיר עטרה ליושנה ליהדות ספרד, והגאון רבי **דוד שלום נקי** שליט"א אשר הוא מתלמידיו, יצק מים אף על ידי בנו הראשון לציון הגאון רבי **יצחק יוסף** שליט"א בעל ה"**ילקוט יוסף**", וזכה לחבר חיבורים רבים "**בהלכה ובאגדה**" לחיזוק הרבים, והכל בשפה קלה וברורה אך ורק על פי פסקי רבותיו הנ"ל, ושילב בהם הרבה דברי חכמה ומוסר והתעוררות לעבודת השם יתברך, ותהילה להשם יתברך התקבלו החוברות לאלפיהם ורבבותיהם בתפוצות ישראל.

והנני לברכו שימשיך לזכות את הרבים בחיבורים הקדושים של תורה ומוסר, ולהשיב רבים מעוון, עדי נזכה במהרה ל"ומלאה הארץ דעה את ה'".

כעתירת ידידו הדורש שלומו וטובתו

משה מרדכי קראפ

❧ דברי פתיחה

אודה ה' מאד בפי, ובתוף רבים אהללנו (שם קט ל). מה אשיב לה', כל תגמולוהי עלי. (שם קטז יב). חסדי ה' אפקיר תהלת ה', כעל כל אשר גמלנו ה' (ישעיה סג ז). האלהים הרעה אתי, מעודי עד היום הזה (בראשית מח טו).

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו עד הלום, להגיש לציבור היקר, אוהבי תורה ולומדיה, קרובים וגם רחוקים, יגיעי כפיים ואברכים, ומשתה הנשים כאנשים, את החיבור היקר הזה, אשר מחזה שדי יחזה, "ימי העומר – בהלכה ובאגדה", סובב הולך על דיני ספירת העומר ומנהגי העומר, ואיסור חדש, ומשולבים בו דברי אגדה רבים ומעוררים בענין מצות קצירת העומר, ופסח שני, ובמעלת ימי העומר שניתנו לנו כציפייה והכנה לקראת קבלת התורה – חג השבועות. ואף ממסכת חייהם הנפלאה והמרוממת ועד ליום פטירתם של רבותינו התנאים הקדושים: רבי עקיבא, רבי מאיר בעל הנס, ורבי שמעון בר יוחאי. זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

להלן דובר אף רבות בשבח ומעלת היום הגדול, הנורא והנשגב ל"ג לעומר – יום הילולת רבי שמעון בר יוחאי, אשר כתוב בזוהר הקדוש (אדרא זוטא האזינו רצו ע"ב) שביום פטירתו יצאה בת קול מן השמים ואמרה, "עולו ואתו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון" [היכנסו ובואו והתאספו להילולא של רבי שמעון], ויצא קול מהמערה "זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות", ועיין שם עוד משבחי ומעלותיו של רבי שמעון בר יוחאי שאינם אפילו לא כטיפה מן הים, ומי יעמוד בסודם של דברים.

והנה לפנינו ציטוט מדבריו הקדושים והטהורים בזוהר הקדוש (פרשת תרומה קכח ע"ב) במעלת המזכה את הרבים [מתורגם]: בא וראה כמה גדול כח האוחז בידיהם של עמי הארץ ומשתדל עמם לעזוב דרכם הרעה ולהחזירם בתשובה. בשעה שהכרוז יוצא ואומר: עליונים ותחתונים, העידו לי מיהו העושה נפשות ומזכה את הרשעים, הוא שעטרת מלכות ראוי להיות על ראשו, הוא שראוי להיכנס עתה לפני המלך. אז מזדמנים שני עדים ומעידים ואומרים: הרינו מעידים על פלוני בן פלוני זה, והקדוש ברוך הוא מתייקר בו בחדוה שלימה. ובאותה שעה מזדמן הממונה על דיוקנאות הצדיקים, ורומז לו הקדוש ברוך הוא, ומביא דיוקנו של זה. ומעיד אני עלי שמים וארץ, שבאותה שעה מוסרים בידו שבעים מפתחות של כל גנזי ריבונו. ואז המלך מברך אותו בכל הברכות שברך את אברהם אבינו כשעשה את נפשות הרשעים. ומוליכים אותו לשבעים עולמות גנוזים שלא זכה בהם איש אחר, זולת אותם שעושים את נפשות הרשעים. ואלמלי היו יודעים בני אדם כמה תועלת וזכות יש ברדיפה אחר הרשעים להחזירם בתשובה, וכמה זוכים בגללם כשמזכים אותם, היו הולכים ורודפים אחריהם בכל כוחם כמי שרודף אחר החיים שלו. בא וראה, הנותן צדקה לעני זוכה בכמה טובות, בכמה גזים עליונים, אבל לא כמו המזכה את הרשעים. כי הנותן לעני, הוא משלים חיים לנפשו וגורם לו להתקיים. אבל המשתדל אחר הרשע, הוא משלים יותר, הוא גורם להכניע את הסטרא אחרא שיתכופף תחת הקדושה ולא ישלוט, וגורם קיום לכל העולם, ועושה שמתעלה הקדוש ברוך הוא על כסא כבודו, ועושה לאותו הרשע נפש אחרת. ועולה במעלות מה שלא עולה שום אדם אחר. ועליו נאמר (מלאכי ב ה): "בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם", וזוכה לראות בנים לבניו, וזוכה בעולם הזה ובעולם הבא. וכל בעלי הדינים לא יכולים לדון אותו בעולם הזה ובעולם הבא. הוא נכנס בשנים עשר שערים, ואין מי שימחה בידו. ועליו נאמר "גָּבוֹר בְּאָרֶץ יְהִי זַרְעוֹ, דֹּר יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ. הוּן וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ, וְצִדְקָתוֹ עֲמֻדַת לְעַד. זָרַח בְּחֹשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל". עי"ש.

וראה עוד לגאון החיד"א (מחזיק ברכה אורח חיים סימן רצ סק"ג) שכתב: והן כל יקר ראתה

עיני ספר חזיונות כתובים באצבע, מטהרת יד קדשו של מורנו הרב רבי חיים ויטאל זצ"ל, בכתב ידו ממש, ושם נאמר שרבנו האר"י זצ"ל היה מזהירו תמיד, ובחלום ידבר בו לאחר שנפטר, שירבה דרושיו להוכיח לעם ולהחזירם בתשובה, ובזה תלויה הגאולה וכו'. ואין קץ לשכרו וכמו שהפליגו בזוהר הקדוש בשבח המגיע למזכה את התועים מדרך האמת. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. ע"כ.

צא וראה מה אמר לו המלאך המגיד למרן הקדוש בעל הבית יוסף זיע"א (ועיין מגיד מישרים פרשת שמות דף מז ע"ב), **ואל תצטער על שאתה מטפל בענייני הציבור ועל ידי כך אתה מתבטל מעסק התורה, כי אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך, כי שניהם כאחד טובים, ועל ידי הכל זוכה לחלוקה דרבנן** [לבוש כבוד לחכמים] וכו', כי עסק התורה לחוד, וצרכי ציבור לחוד, וכן תפילה לחוד, ומכולם יחד יעשו אותם לבושי כבוד, שיתלבש בהם האדם כשיצא מהעולם הזה, לכך עסוק בכולם. עכ"ד.

והנה בגמרא (מסכת סוכה מט ע"ב) שאלו על הפסוק (משלי לא כו): "פִּיהָ פֶּתַחַה בְּחִכְמָה, וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא הלומד תורה ומלמדה לאחרים, זו היא תורה של חסד, והלומד תורה שלא ללמדה לאחרים, זו היא תורה שאינה של חסד. ע"כ. ואם ישאלך אדם, ומה אעשה שאינני בדרגה כזו ללמד תורה לאחרים? אף אתה אמור לו: שכאשר אתה לוקח מסדרת החוברות הללו "בהלכה ובאגדה", שנכתבו בשפה קלה השווה לכל נפש, ומזכה בהם לאחרים, הרי אתה בגדר לומד תורה ומלמדה לאחרים, שהרי אתה סיבתם ללימוד התורה ולהתעלות.

על כן, אשרי המזכה לאחינו היקרים, שאין לך מעלה גדולה בצדקה יותר מזיכוי הרבים. ועל אחת כמה וכמה שכרו גדול אם משפיע גם על חבריו, כמו שכותב הרמב"ם (מתנות עניים פ"י ה"ו): הַמַּעֲשֶׂה את אחרים ליתן צדקה, שכרו גדול משכר הנותן. וכתב רבנו יונה (מסכת אבות פ"ב מ"ב), ואל תאמר למה לי הצרה הזאת, ואף כי אזכה אותם במצות הצדקה, הלוא ממונם שלהם הוא, והמצוה תחשב להם ולא לי? אין לך לחשוב כדבר הזה, **כי כפליים תיטיב לעצמך בעבורך, ומעלה אני עליך שכר כאילו עשית אתה משלך את הכל, וכאילו מכיסך נתת את אשר נתנו על ידך, וכל אשר אתה עושה, ה' מצליח בידך. לכן העוסק בצרכי ציבור, היטיב לעצמו הרבה מאוד, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ע"כ.**

נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים, יהי רצון מלפניך, שממעון קודשך עלינו תשגיח, ואת דרכינו תהי נא מצליח, להמשיך במלאכת הקודש בהפצת התורה והיראה. ובסייעתא דשמיא דברינן יתקבלו, ומהם רק יתעלו. ואזכה יחד עם רעייתי הדגולה עקרת הבית, לבנים ולבנות כשתילי הזית, ולרוות מכל יוצאי חלצינו נחת של קדושה, ברבות הטובה, גם עד זיקנה ושיבה. ותקויים בנו נבואת הנביא ישעיה (נט כא): "לא יִמוּשׁוּ מִפִּיד, וּמִפִּי זֶרַע, וּמִפִּי זֶרַע, אָמַר ה', מִעֲתָה יַעֲד עוֹלָם", ובקרוב נחזה יחד עם כל ישראל בהתגשמות הנבואה (ישעיה יא ט): "כִּי מִלְאָה הָאֶרֶץ דָּעה אֶת ה', כִּמְסִים לִים מְכִסִּים", ובא לציון גואל, במהרה בימינו אמן.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדיה

ט"ו לחודש אדר ב' - שושן פורים

שנת: "שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ אֵלֵי וְאָכְלוּ טוֹב, וְתַתְּעֶנּוּ בְּדָשׁן נִפְשָׁכֶם. הִטּוּ אֲזִנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי, שְׁמְעוּ וְתַחֲי נַפְשָׁכֶם, וְאֶכְרֶתָה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם" (ישעיה נה ב), ה'תשע"ט [5,779] לפ"ג

דוד שלום נקי ס"ט

מבוא

ספור לד! אומר הגביר הנכבד לידידו. הוא מוציא מחיקו תיק מהודר, פותח אותו בעדנה, ולעיניהם נראות חפיסות חפיסות של שטרות מרשרשים. הגביר טופח בחיבה על כתפו של ידידו המשתאה, ואומר לו בידידות: "זוהי מתנת הוקרה ממני עבורך. ספור לך את חמישים אלף הדולר הללו..."

ספרי לד! אומרת האחות לאשה המרוגשת. "ספרי לך תשעה חודשים". והיא אכן סופרת... חודש ראשון... חודש שני... חודש שלישי... עד אשר יושלמו תשעה ירחי לידה ותזכה לחבוק באושר תינוק רך!

"לספור" - אין משמעותו רק לברר ולמנות כמות. "לספור" - משמעותו להחשיב, לתת ערך ומשמעות לפריטים הנספרים. [וכפי הסלנג העממי: "לא סופר אותו" - אינו מחשיב אותו].

אומרת התורה (ויקרא כג טו): **"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת, מִיּוֹם הִבְיָאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תִּגְמִימֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם."**

התורה מצוה לספור את חמישים הימים שמפסח ועד שבועות, וספירה זו, אינה רק מניית כמות, אלא: "וספרתם לכם" - החשיבו לכם את הימים הללו, ספרו אותם היטב כמונה מעות, יום אחר יום, אל תדלגו על אף יום, כי כל יום ויום הוא חשוב ומשמעותי מאוד עבורכם!

ימי "ספירת העומר" הם אכן ימים גדולים ונעלים!

הרמב"ן אומר, כי הימים הללו הם כעין **"חול המועד"** ארוך, כשחג השבועות הוא היום טוב החותם אותם [בדומה לחג הסוכות, שלאחר ימי חול המועד שלו מגיע היום השמיני שהוא יום טוב, ונקרא בתורה "עצרת". אף כאן חג השבועות הוא ה"שמיני" לאחר 7 שבועות].

הכתב סופר אומר, שהמשמעות של "וספרתם" כוללת גם עניין של טהרה, זיכוד, הארה, מלשון **"אבן ספיר"**. משמעות הספירה **להאיר בלבנו את הארת הימים הללו!**

וכך כותב האור החיים הקדוש, כי הספירה רומזת ל"**סנפרינון**", שהוא חומר מאיר וזך שממנו היו עשויים לוחות הברית. **"כי נשמות עם בני ישראל הם בבחינת הלוחות... לזה אמר 'וספרתם לכם', פירוש: באמצעות מנין זה אתם מאירים כסנפרינון את עצמיכם!"**

מהי גדולתם המיוחדת של ימים אלו?

אנו יודעים כי ימים אלו הם ימי הכנה וציפייה לקבלת התורה. אולם להפתעתנו, בתורה עצמה לא מוזכר כלל וכלל ענין זה! בתורה מוזכרים הימים הללו כימי הקציר, הנפתחים בהקרבת **"קרבן העומר"**, ומסתיימים בהבאת **"מנחה חדשה"**.

מהו **"קרבן העומר"**? מדוע נקראת הספירה על שמו - **"ספירת העומר"**? מהיכן למדנו שימים אלו הם ימי הכנה לקבלת התורה? מדוע אין זה מוזכר במפורש בתורה? מדוע ימים אלו כרוכים באבל על פטירתם הטרגית של תלמידי רבי עקיבא? האם יש קשר בין כל זה לבין השמחה וההתלהבות [תרתי משמע, התלהבות הלב והתלהבות האש] בל"ג בעומר?

על כך ועוד, מובא בסיעתא דשמיא בחוברת שלפנינו - **"שער האגדה"**. וב"שער ההלכה" - הלכות ומנהגים הקשורים לימים אלו.

נישא לבבנו אל כפים, אל אל בשמים, שנזכה יחד עם כל אחינו בית ישראל לקיים את מצות ספירת העומר במלואה בבית מקדשנו ותפארתנו, במהרה בימינו, אמן ואמן.

✧ שער האגדה ✧

❧ ימי הקציר וקרנן העומר ❧

שלוש רגלים – בהתאם לתקופות חקלאיות

שלוש פעמים בשנה, קורא הקב"ה לבניו חביביו עם ישראל, לעלות אליו לרגל, לבוא לבית המקדש – לראות ולהיראות את פני ה'.

נבחין ונראה, כי שלוש רגלים אלו קשורים דווקא לתקופות וציוני דרך משמעותיים במעגל השנה החקלאי:

פסח – חג האביב, שבו התבואה באבה [בחזקה]. אחר חודשי החורף הארוכים התבואה צמחה והבשילה.

שבועות – חג הקציר, בו הסתיימה תקופת הקציר.

סוכות – חג האסיף, בו סיימו לאסוף את התבואה אל האסמים. שכן אין אוספים אותה מיד לאחר קצירתה, כיוון שהיא עדיין לחה ועלולה להתעפש בתוך האסם. לכן נותנים לתבואה זמן להתייבש בשמש הקייצית, ורק לאחר שהתייבשה כראוי, מכניסים אותה לאסמים.

אלו הם ציוני הדרך החקלאיים המשמעותיים בשנה, והתורה מקפידה שהחגים אכן יחולו דווקא במועדים אלו! [כמו שדרשו חז"ל (ראש השנה כא ע"א) ממה שנאמר: "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב" – יש לשמור שפסח יצא דווקא באביב, ולכן לפעמים מעבירים את השנה לעשות חודש אדר ב'. (ועיי' רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ד) וכן אמרו (תורת כהנים אמור יב): "עֲבַר אֶת הַשָּׁנָה – שְׁתַּעֲשֶׂה אֶת הַחַג [סוכות] באסיפת הפירות"].

להעצים את הרגשות הטבעיים

לכאורה מהו הקשר בין התקופות החקלאיות לבין החגים הקדושים אשר נתנה לנו התורה? מדוע התורה מציינת את החגים דווקא לפי מאפייניהם החקלאיים – אביב, קציר ואסיף, בהקפדה מיוחדת שאכן תהיה התאמה מלאה ביניהם?

רואים אנו מכאן דבר גדול. התורה הקדושה – אינה מתעלמת כלל וכלל מן הרגשות הטבעיים של האדם. אינה אומרת לאדם להתנתק מן המציאות, אלא להיפך, התורה מאפשרת לאדם **להעצים** את הרגשות הטבעיים שלו, ולהעלות אותם, ואף להפנות אותם כלפי מעלה, כלפי החלק הרוחני שבנשמתו, וכלפי מלך מלכי המלכים הקב"ה. זוהי כוונת חז"ל בדרשתם "אל תקרי הליכות עולם לו – אלא הליכות" (סוף נידה), שהחי על פי הלכות התורה, הוא הולך בהליכות עולם, הוא חי על פי הטבע, חי את המציאות ואף מרומם אותה (הלכות חג בחג).

לדוגמה עם בוא האביב, כאשר רואה האדם לנגד עיניו את העצים פורחים ומלבלבים, ושדותיו מלאים תבואה בשלה ויפה, וליבו מתרונן על כך, אין התורה אומרת לו להתעלם מהשמחה המציפה אותו, ולהפנות את ליבו וראשו לאפיקים אחרים, כאילו

אין די חשיבות לדברים גשמיים אלו. לא כן, אלא אדרבה, שמחה זו שאתה חש - אכן שמחה היא! כמה הלב מתרונן! כמה יש להודות ולשבח לבורא!

אומר הקב"ה לאדם: בוא אלי, תעלה אל היכלי, תשמח ותחגוג יחד איתי!

וכששמחת התבואה מתערבת יחד עם השמחה של קרבת ה', היא מתעצמת בכפל כפליים!

ה', תודה על התבואה שהבשילה, תודה שאתה דואג לנו לכל מחסורנו, ועושה עמנו חסדים כה מופלאים, ומן הזרעים הקטנים שהטמנתי באדמה לפני כמה חודשים, הנה עומדת לנגד עיני תבואה כה יפה ומרנינה! זוכה אני לבוא להיכלך, לתת ולהקריב לפניך מעט מאשר חננת אותי - שהרי "לא יראה את פני ה' ריקם - איש כמתנת ידו, בברכת ה' אלהיך אשר נתן לך". איזו שמחה עצומה! נגילה ונשמחה בד'!

וכך גם בתקופת הקציר - כשהלב מתרונן נוכח העומרים הנעמרים בשדות.

וכך אף בתקופת האסיף - כשהלב מתרחב ומתמלא נחת לראות את האסמים המלאים בכל טוב.

וכשהאדם זוכה לשמוח את שמחתו - יחד עם ה', לכרוך את הרגשות הטבעיים שלו - עם רגשות הודיה וקרבה לה', אזי הלוא שמחתו מתעצמת ומתרוממת בכפל כפליים: "ושמחת בחגך - והיית אך שמח!"

הודיה לה' על טובותיו עם עם ישראל

בכל חג, בהתאם לעונה החקלאית, ישנה אף הודאה מיוחדת על הטובות שהיטיב ה' עם עם ישראל:

בחג האביב - חג הפסח - כאשר רואים אנו לנגד עינינו את העולם בפריחתו ובלבלובו, כאילו יצא לחירות אחר חודשי תרדמת החורף הארוכים, מודים אנו לה' על **החירות** שנתן לעם ישראל, כשהוציא אותנו ממצרים מבית עבדים, בדיוק בחודש זה, חודש האביב, המסוגל ביותר לגאולה וחירות. [וכמו שמרומז בשיר השירים עניין יציאת מצרים - בחודש האביב: "כי הנה הסתיו עבר, הגשם חלף הלך לו. הנצינים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח - קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך!" (שיר השירים פ"ב פסוק י וברש"י)]

במשך שבעה ימים אנו אוכלים את לחם העוני שאותו אכלנו כשהוציאנו ה' ממצרים, ומעמיקים בלבנו את רגשות התודה על היציאה מעבדות לחירות. כפי שאומרת התורה (דברים טז): "שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך, כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. וזבחתי פסח לה' אלהיך... לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני, כי בחפזו יצאת מארץ מצרים, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".

בחג הקציר - חג השבועות - כאשר רואים אנו את הארץ בשיא חוזקה, בשיא תנובתה, כשמים ליום רואים עוד תבואה שהבשילה, ועוד פירות שהבשילו, אזי מודים לה' על **הארץ** הטובה שנתן לנו, "ארץ חיטה ושעורה...", "ארץ זבת חלב ודבש".

בחג זה מתחילה עונת הביכורים, שבמצוה זו ישנה הדגשה מיוחדת להודאה על הארץ (דברים פרק כו): **"וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְּיֵא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ, וְשָׂמַתָּ בְּטֶנֶא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכֹן שְׁמוֹ שָׁם: וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה: אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשַׁבַּע ה' לֵאמֹר: לָתֵת לָנוּ... וְעַתָּה וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי... וַיְבִאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְיִתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה'." וְהִנְחֵתוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ..."**

ובחג האסיף – חג הסוכות – עת מתמלא הבית בשפע ברכת ה', האסמים מלאים בכל טוב, מודים לה' על **ההשגחה** התמידית של הבורא עלינו, הזן ומפרנס אותנו תמיד ומספק לנו את כל צרכינו, וכבר בתחילת היותנו לעם, בתקופת היותנו במדבר, סוכך עלינו בהשגחתו המופלאה, בענני כבוד, זן אותנו בלחם מן השמים ובמים מן הסלע, כמו שנאמר (דברים ב ז): **"זֶה אֲרַבְּעִים שָׁנָה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ – לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר!"**

וכפי שאומרת התורה על חג הסוכות (דברים טז): **"חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּף מִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבְּךָ: וְשָׂמַחְתָּ בַּחֲגֹךָ... שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹךְ לַה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹת וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהִיִּיתָ אֶדְ שִׂמְחָה".** ועוד נאמר (ויקרא פרק כג): **"בְּאַסְפֹּכְם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ תַּחֲגֹךְ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים... בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת: לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם."**

והריקותי לכם ברכה!

התוצאה הרוחנית של עבודה זו, כשעם ישראל הולכים ועולים לרגל לירושלים, בשבח ובתודה לה' יתברך – מקריבים קורבנות ושמחים ומודים לה' על טובותיו וחסדיו – אזי הקב"ה משפיע עליהם שפע יותר ויותר, ומתברכים הם ממקור הברכה.

אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא, אמר הקב"ה **"הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות"**. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה **"הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן"**. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג [סוכות]? אמר הקדוש ברוך הוא **"נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה"**: (ראש השנה טז ע"א)

אם תחוג לי – הרי אתה שלי!

"וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ, וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ, לֹא יִשְׁמַע עַל פִּידְךָ: שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחֲגֹךְ לִי בַשָּׁנָה" (שמות כג יב-יד)

מסמיכות הפסוקים למדו חז"ל (פסחים קיח): **"המבזה את המועדים כאילו עובד עבודה זרה"**. מה הקשר בין עבודה זרה, למצות עליה לרגל שלוש פעמים?

כשילד שמח וחוגג, אם הוא הולך לחגוג עם ההורים והמשפחה – זה מצויין, אך אם לא – יש חשש שיתחיל לחגוג עם החברים שעל הגדרות...

כך - כשעם ישראל חוגגים את שמחתם עם ה', הרי הם שמורים מעבודה זרה. וזהו שאומרת התורה: "תחוג לי" - החגים ושמחתם עושים רושם גדול על האדם, אשר לא במהרה יימחה. ולמי שהאדם חוגג לו - אליו הוא שייך. **ואם תחוג לי - הרי אתה שלי!** (אזנים לתורה שמות)

תקופת הקציר

כעת לענייננו - נתמקד בתקופה שבין פסח לשבועות - תקופת הקציר.

"תקופת הקציר" הינה תקופה ממושכת, המתפרסת על פני שבעה שבועות, מפסח ועד שבועות. זאת מפני שאין כל התבואה מבשילה יחד, אלא תחילה מבשילים השעורים, שהם בעיקר למאכל הבהמה, לאחר מכן בהדרגה מבשילות תבואות נוספות, עד אשר באחרונה, מבשילים אף החיטים. לכן מתפרס הקציר על פני שבועות אלו. [וכעין מה שם שאמר לנו הקב"ה להקדים את מאכל הבהמה לפני מאכלנו, שנאמר: "וַיִּתֵּנִי עֶשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבְהֶמְתְּךָ - וְאֶכְלֶתָ וְשָׂבַעְתָּ", כך הוא יתברך מקדים את הבשלת מאכל הבהמה לפני מאכל האדם. (אזנים לתורה פרשת ראה)]

כל שבוע מציין "תקופת קציר" אחת. [כיוון שזו תקופה יחסית ארוכה, אין די חשיבות ליום אחד של קציר, אלא לשבוע. כל שבוע מציין יחידת זמן משמעותית בתהליך הקציר, כמו שאומר הפסוק (ירמיהו ה כד): "שִׁבְעוֹת חֲקוֹת קָצִיר יִשְׁמַר לָנוּ".]

אנו נוכחים לראות כי ימים אלו מתאפיינים בעבודה ממושכת ורצופה בשדות, עד כי בזמנם רבים היו ישנים את שנתם בשדות.

בתקופה זו, הגשם אינו רצוי, והוא מהווה סימן קללה, שכן הוא מפריע את ההבשלה הסופית של התבואה.

תקוות החקלאי היא - שתקופה זו תעבור בשלום, ללא גשמים, כשכל התבואות למיניהן, כל אחת בזמנה, תצלחנה להיקצר כשהן יפות, מלאות ובשלות כל צורכן.

עבודת הקורבנות בתקופת הקציר

והנה גם כאן, התורה מכוונת אותנו, לכרוך עבודה זו יחד עם עבודת ה', עם תפילה שתשרה ברכה ולא ירדו גשמים, והודיה לה' על התבואות שכבר נקצרו.

כמו שאומר הנביא בתוכחתו אודות עם ישראל כאשר לא הלכו בדרכי התורה: (ירמיה ה כד): "וְלֹא אֶמְרוּ בְּלִבָּבָם נִירָא נָא אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ הִנֵּנוּ גִשְׁם יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בָּעֵתוֹ שִׁבְעוֹת חֲקוֹת קָצִיר יִשְׁמַר לָנוּ". שבועות חוקות קציר - אלו שבעה שבועות שבין פסח לעצרת. ישמור לנו - שלא ירד הגשם אז (מצודות, מלבי"ם). רואים אנו מכאן שעבודת עם ישראל היא אכן להשיב אל הלב לירא את ה' השומר לנו את שבועות חוקות הקציר.

מיד בהתחלה - פותחים את עונת הקציר בהבאת מנחה לה', כאדם המביא את ראשית תבואתו אל אדונו. זוהי "**מנחת העומר**", שהיא מנחה קטנה יחסית, מנחה של שעורים, שרק הם ראויים כעת לקצירה, ועימה קרבן של כבש אחד. אך בזאת רק התחלנו. וכאן מגיעה "ספירת העומר" - אנו סופרים חמישים יום, ומראים שאנו עדיין באמצע, עדיין לא סיימנו, אנו בתוך תהליך של עבודה לה'. היום יום אחד לעומר... יום שני לעומר... וכן הלאה. וביום החמישים, הנה התמלאה תקופה שלימה של קציר, וכעת

יכולים אנו להביא לפני ה' "מנחה חדשה" של "שתי הלחם", הפעם מקציר החיטים המשובח, בהודיה כפולה ומכופלת, באופן גדול ומורחב, עם קרבנות רבים, על כל הטוב אשר גמלנו עם סיום תקופת הקציר.

יוצא אם כן שספירת העומר מחברת את שני הקרבנות - "מנחת העומר" ו"מנחת שתי הלחם", לקרבן אחד גדול - "מנחה אריכתא" [מנחה ארוכה], הבאה לרגל הקציר, לרגל התבואה החדשה שה' נותן בכל שנה לישראל בתקופה זו. וכפי שאכן ניתן לראות בפסוקים:

"... וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן... וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הִבְיָאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבוּת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּמַּחֲרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם - וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'".

הספירה היומיומית של כלל ישראל, גורמת שלא להסיח דעתם, שלא להיות שטופים בעבודות השדה ללא מחשבה. מקשרת ומפנה היא את ליבם לעבודה הנעשית בבית המקדש, וממלאת היא את הלב בתפילה ובייחול לה' יתברך, שישלח ברכה בעמלם ובעבודתם בשדה.

ספורנו [ויקרא כג ח]: "ובהיות כי הצלחת הקציר תהיה כפי מזג הזמן מתחילת האביב עד הקציר, כאומרו: 'שבועות חוקות קציר תשמור לנו', היה העומר הודאה על האביב, כמקריב ביכורי השדה לבעלים, והיה הקרבן עמו לתפילה על העתיד, והיתה הספירה זכרון לתפילת יום יום, והיה חג הקציר הודאה על טוב הקציר".

אבודרהם: מפני שהעולם בצער [ביגיעה] מפסח עד שבועות, על התבואות ועל האילנות, לפיכך ציוה הקב"ה לספור ימים אלו, כדי שנזכור צער העולם, ולשוב לו בלבב שלם, ולהתחנן לפניו לרחם עלינו ועל הבריות ועל הארץ, שיהיו התבואות כתקנן, שהם סיבת חיינו, שאם אין קמח אין תורה.

וכעת נרחיב יותר אודות עבודת קורבנות זו של ימי הקציר.

איסור חדש

"וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבְאֵתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן... וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, עַד הִבְיָאֲכֶם אֶת קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם".

אומרת התורה, כי אין להתחיל בקצירת התבואה החדשה, עד אשר יקצרו תחילה את התבואה למנחת העומר. וכמו כן אין לאכול מן התבואה החדשה, עד אשר תוקרב מנחת העומר.

רק לאחר הקרבת קרבן העומר, יותרו כל התבואות החדשות באכילה. [ואולם להקרבת קורבנות יותרו התבואות רק לאחר הקרבת שתי הלחם]. [מנחות פרק י משנה ו]

[איסור זה קיים גם בימינו, בכל זמן ובכל מקום, כמו שאומרת התורה: "חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם". והתבואה החדשה מותרת באכילה רק מליל י"ז בניסן - יום הקרבת העומר, ובחוץ לארץ מליל י"ח. [ושלחן ערוך אורח חיים סימן תפט סעיף ז] ויעויין על כך להלן בשער ההלכה.]

ספר החינוך (מצוה שג) מבאר את טעם האיסור: משורשי המצוה, לפי שעיקר מחייתן של בריות היא בתבואות, ועל כן ראוי להקריב מהן קרבן להשם אשר נתנה טרם ייהנו מהן בריותיו, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לה ע"א) בדומה לזה: 'כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל'. וכל זה - להכשיר עצמנו, שנהיה ראויים לקבל מ טובו.

קצירת השעורים לקרבן העומר

חודש ניסן. האביב הגיע וממלא את האוויר בניחוחותיו. השדות מתמלאות בתבואות מרהיבות עין ומשובבות נפש. חלק מן התבואות כבר הבשילו, ומראן המלבב מושך את הלב. רבה היא הציפייה לקצור ולאכול מן התבואה החדשה והטרייה. ואולם ישראל קדושים, אינם מתחילים בקצירת התבואה. הכל מחכים לקצירה הראשונה שתיעשה לכבוד ה' יתברך - וממנה יקריבו את קרבן העומר, ואז תהיה התבואה מותרת באכילה. כמבואר במשנה (מסכת חלה פרק א משנה א) החיטים והשעורים והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון... אסורים בחדש מלפני הפסח, ומלקצור מלפני העומר. ופירש הברטנורא: שאסור לקצור מאחד מחמשת המינים קודם קצירת העומר, דכתיב בעומר "ראשית קצירכם" שתהא תחילה לכל הנקצרים. ועיין עוד במסכת מנחות (פרק י משנה ה).

ואכן, קצירה זו נעשית מיד במוצאי יום טוב ראשון של פסח. והיא נעשית ב"עסק גדול", בהתקהלות רבה ובמעמד רב רושם.

זאת - משתי סיבות:

א. ברוב עם הדרת מלך. וכדברי ספר החינוך: "כדי שיתנו לבם לדבר השם יתברך מתוך המעשה והשמחה".

ב. מפני שהתורה אמרה שקרבן העומר צריך להיות מוקרב "ממִּמְחֶרֶת הַשֶּׁבֶת", והכוונה היא למחרת יום טוב ראשון של פסח [שכן התורה קוראת לפעמים ליום טוב "שבת" על שם השבתון שבוים זה]. ואולם הצדוקים והבייתוסים, הכופרים בדברי חכמים, שיבשו את פירוש הפסוק, ופירשוהו: ממחרת השבת, כלומר ממחרת יום שבת בשבוע, ולכן טענו שהקרבן צריך להיות ביום ראשון בשבוע. הם ניסו להפיץ את דעתם זו להמון, וכדי להוציא מלב ההמון דעה משובשת זו, הקפידו לעשות את הקצירה במוצאי יום טוב בעסק גדול.

כבר בשעות אחר הצהריים של יום טוב, מתחילים להתקבץ ולהתקהל קהל גדול של אנשים, באחד משדות השעורים בסמוך לירושלים - שדה שנבחרה בקפידה לפני כן, שיש בה תבואה יפה וטובה. [במגילת רות ראינו שעשו זאת ב"בית לחם"].

אף הקוצרים, שלושה במספר, מגיעים מבעוד יום, ומתכוננים למעמד הגדול שייעשה מיד עם רדת השמש. השיבולים כבר נכרכו לאגודות מראש - עוד מלפני יום טוב - ומוכנות הן לקצירה מיידית. וכעת כולם עומדים דרוכים, ומחכים שתשקע השמש ויתחילו בקצירה. קצירה זו דוחה אפילו את השבת! כלומר אם תחול שבת במוצאי יום טוב, יקצרו בשבת!

והנה, אך שוקעת השמש, עומדים שלושת הקוצרים ומְגַלִּים בידיהם, לצדו של כל אחד ניצבת קופה [סל] כדי לשים בה את התבואה. הם מכריזים בקול רם על מעשיהם, ומעוררים את הקהל בשאלות שונות כדי להסב את תשומת לבם ולעשותם שותפים פעילים. כמו כן, חוזרים הם על כל שאלה שלוש פעמים, כדרך שעושים כדי לרכז ולמקד שימת לב של המון רב.

פונים הקוצרים לקהל ושואלים: בא [שקע] השמש?

ועונים כולם: הן!

- בא השמש? -הן! -בא השמש? -הן!

- הרואים אתם מגל זה?

- הן!

מגל זה? -הן! מגל זה? -הן!

- הרואים אתם קופה זו?

-הן!

קופה זו? -הן! קופה זו? -הן!

אם חל בשבת, שואלים הקוצרים: היודעים אתם כי שבת היום?

וכולם עונים: הן!

-שבת זו? -הן! -שבת זו? -הן!

ולבסוף: האקצור?

-קצור!

-האקצור? -קצור! -האקצור? -קצור!

או אז, כשעיני כולם נשואות, וכולם דבוקים בחדוות המצוה, קוצרים הקוצרים את השיבולים. כל אחד קוצר כמות של סאה [שהיא 5.550 ק"ג], כך שמתקבלות שלוש סאים, בשלוש קופות. (מנחות פרק י)

קרבן העומר

למחרת, עם בוקר, היו מקריבים משעורים אלו את קרבן העומר.

את שלוש הסאים של השעורים היו מביאים אל העֶזְרָה של בית המקדש, ושם חובטים ומנקים אותם, מנפים בשלוש עשרה נפות, עד אשר הוציאו מהם כמות של "עומר", עשרון אחד [1.660 ק"ג], של סולת שעורים. ובוללים אותו בלוג שמן ונותנים עליו קומץ של לבונה, כשאר המנחות, ומניפו הכהן במזרח, מוליד ומביא, מעלה ומוריד.

מוליד ומביא [מניף מצד לצד] - לעצור רוחות רעות. מעלה ומוריד [מניף מעלה ומטה] - לעצור טללים רעים.

מתוך עומר זה - היה מוציא הכהן קומץ אחד בלבד [מלוא אגרוף אחד], שאותו הקטיר על המזבח.

ואומרת התורה כי קרבן זה הוא: "לְרִצְנָכֶם" - "אם תקריבו כמשפט זה יהיה לרצון לכם!" (רש"י)

[בהקשר לכך נזכיר את אשר אירע עם המן הרשע, כי כאשר גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, בלילה ההוא - ליל ט"ז בניסן - נדדה שנת המלך, והקב"ה גלגל את הדברים והפך את הגלגל על המן הרשע, ובאותו לילה שבא לומר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו, ציוו עליו אחשוורוש להרכיב את מרדכי ברחובות העיר ולקרוא לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". מרדכי לא ידע מכל זה, ובאותו זמן היה יושב יחד עם אלפי ילדים קטנים לבושים שק ועוסקים בתורה, וצועקים ובוכים בתפילה לה' לבטל את רוע גזירתו של המן הרשע. כשהגיע המן אל מרדכי וראהו מתפלל, המתין לו עד שסיים תפילתו, ולאחר מכן שאלו המן: במה הייתם עוסקים? ענה לו: בפרשת קמיצת העומר שהיו מקריבים מנחה לה' בבית המקדש בתאריך זה - יום ט"ז בניסן, כדי שיהיה מותר לאכול את התבואה החדשה. שאלו המן: ממה היתה עשויה מנחה זו? מכסף, מזהב או אולי מיהלומים? ענה לו מרדכי: זהו קומץ של קמח שעורים שמקטירים אותו על גבי המזבח. נדהם המן ואמר: **בא קומץ קמח שעורים שלכם, ודחה את עשרת אלפים ככר כסף שלי!** (עיין בהרחבה בחוברת "ימי הפורים בהלכה ובאגדה" - שער האגדה)]

ספר החינוך (מצוה שב). **משרשי המצוה, כדי שנתבונן מתוך המעשה, החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו, לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען נזכיר חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויים לברכה בהכשר מעשינו לפניו, תתברך תבואתנו וישלם חפץ השם בנו, שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו.**

לאחר קרבן העומר, היו "יוצאים ומוצאים שוק ירושלים שהוא מלא קמח וקלי" (מנחות פרק י משנה ה). השווקים התמלאו, בגיל ובששון, בקמח מן התבואה החדשה, אשר נקצרה לאחר קצירת העומר, ועתה הותרה באכילה.

ספירת העומר

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבֻתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם". (ויקרא כ טו)

כעת, אחר שהוקרב קרבן העומר, סופרים כל ישראל את מנין הימים החולפים, כדי לתת דעתם להמשכה של מצוה ועבודה זו - שתסתיים ביום החמישים, כאשר תגיע תקופת הקציר לסיומה, ויזכו עם ישראל להקריב את מנחת שתי הלחם, מקציר החיטים. ספירה יומיומית זו, כאמור, מקשרת היא את לב האומה כולה אל עבודת המקדש הקשורה לימי הקציר.

לכן גם היום, כשסופרים אנו ספירת העומר "זכר למקדש", מוסיפים בסיום הספירה: "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו", שכן מייחלים ומצפים אנו לחידושה של עבודה זו במלואה, כשנזכה אכן למנות לקרבן העומר ממש, ואף להביא בסיום הספירה את קרבן שתי הלחם, בבניית בית המקדש במהרה.

הרחבה: מונים ימים ומונים שבועות

בספירת העומר יש למנות ימים, ויש למנות שבועות. למשל: "היום שלוש ועשרים יום לעומר, שהם שלוש שבועות ושני ימים". וזאת משום שבמקום אחד כתוב בתורה: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", ובמקום אחר: "שִׁבְעָה שָׁבֻעַת תִּסְפֹּר לָךְ".

נתבונן ונראה, כי יש משמעות מיוחדת לספירת הימים, ומשמעות מיוחדת לספירת השבועות.

בחומש ויקרא, שהוא ספר הקרבנות, מדובר על **עבודת המקדש בימי הקציר**, בהקרבת קרבן העומר ושתי הלחם, ושם מוזכר למנות "חמישים יום", שכן סופרים את הימים מההקרבה הראשונה להקרבה השנייה, כפי שהורחב לעיל. וכפי שניתן לראות מתוך הפסוקים: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שְׁבַע שָׁבֹתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם – וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'". (ויקרא כג טו)

לעומת זאת בחומש דברים – שם מדובר על **שמחת עם ישראל בשלושת הרגלים**, כשבאים הם לשמוח עם הקב"ה את שמחתם על ענייני התבואה, באביב, בקציר ובאסיף [כפי שהורחב בתחילת פרק זה]. בחג השבועות באים עם ישראל לשמוח עם הקב"ה בשמחת הקציר, שזה עתה הסתיים, וזאת – לאחר שספרו שבעה **שבועות** של קציר. שהרי כפי שאמרנו, תקופות הקציר נמנות בשבועות ולא בימים, כי יום אחד אינו מהווה פרק זמן משמעותי לעניין הקציר, אלא דווקא "שבוע" הוא תקופה משמעותית שנספרת כתקופת קציר. אחר שספרו עם ישראל שבעה שבועות של קציר, "מִהֶחֱל חֲרַמְשׁ בְּקֶמֶה", מאז שהתחילו מְגַלִּי הקצירה להופיע בשדות, עולים הם בתודה וברננה לבית המקדש, לשמוח לפני ה' בכל הטוב, ולהביא את ביכורי פרי אדמתם לפני ה'. כפי שניתן לראות בפסוקים דלהלן: "שְׁבַעַת שְׁבַעַת תִּסְפֹּר לְךָ מִהֶחֱל חֲרַמְשׁ בְּקֶמֶה תִּחַל לִסְפֹּר שְׁבַעַת שְׁבַעוֹת. וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבַעוֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יִבְרָכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ. וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהָגֵר וְהַיְתוֹם וְהָאֻלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם". (דברים טז)

מנחה חדשה – שני הלחם

אחר שסיימו ישראל לספור את העומר, ביום החמישים, הוא חג השבועות, הקריבו בבית המקדש "מנחה חדשה", שהיא המנחה הראשונה שהובאה מן התבואה החדשה [ואמנם גם מנחת העומר שהקריבו בט"ז בניסן היא היתה מן החדש, אלא שאינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים והם באים מן החיטין (רש"י)].

עבור מנחה זו, קצרו שלושה סאים של חיטים, ומהם הוציאו, אחר ניפוי ב-12 נפות, שני עשרונים של קמח. הגישו את הקמח אל העזרה, ולכל עשרון הוסיפו שאור [חומר מתפיח], כדי שיהיה חמץ, לשו וערכו לחם, ואפו את שני הלחמים הללו עוד בערב יום טוב. וביום טוב עצמו הניפו את "שתי הלחם" תנופה לפני ה', כשיחד עימה הביאו קורבנות רבים, בנוסף לקורבנות המוסף של יום טוב. (החינוך מצוה שב)

ניתן להבחין בשני הבדלים בין אופן הבאת מנחת העומר, לאופן הבאת מנחת שתי הלחם: א. במנחת העומר, הגישו לעזרה את השעורים כמו שהם, ובעזרה ניקו וניפו אותם. לעומת זאת בשתי הלחם הגישו לעזרה קמח נקי. ב. מנחת העומר לא היתה אפויה, ושתי הלחם היו אפויים. הבדלים אלו הם משום שקרבן העומר מהווה הודאה לה' על מאכל הבהמה שזה עתה הבשיל ונקצר, ולפיכך מתאים להביא את השעורים עם התבן, כפי מאכלה של הבהמה, ולכן גם לא אפו את העומר שהוציאו ממנו. מה שאין כן מנחת שתי הלחם, שהיא הודאה על מאכל האדם, כאן אין ראוי להביא את התבואה כמו שהיא, שהרי זה פסולת בעבור האדם, וכמו כן הביאו אותה כפי שנהנה ממנה האדם – כשהיא אפויה, "לפי שהחטים למאכל אדם, ועל כן ראוי להכניס בענין שהאדם נהנה וניזון מהם... כי מתוך המעשה, תתעורר מחשבת האדם אל הדברים, ועל כן, כפי חשיבות הקרבן והכנתו הטובה, לב אדם מתעורר אליו יותר". (החינוך מצוה שב. אזנים לתורה פרשת ראה)

וכך, בשמחה ובטוב לבב, חוגגים עם ישראל את "חג הקציר", החותם את שבועות הקציר מלאות העמל והיגיעה, הכרוכות בנשיאת עיניים בלתי פוסקת כלפי הקב"ה. בתודה וברננה, בשבח ובהודיה, מקריבים ממיטב תנובת הארץ, ומודים לה' יתברך שזיכנו להגיע ליום הזה, בארץ הטובה והמבורכת שנתן לנו.

❧ ימי ציפייה והכנה לקבלת התורה ❧

עד כה עסקנו בעניין החגים, ובפרט בעניין ספירת העומר, בהתאם להקשרם החקלאי, עם רגשות התודה והתפילה הכרוכים בכך.

ועדיין לא הזכרנו את חג השבועות - כחג מתן תורתנו! ועדיין לא התייחסנו לספירת העומר - כימי ציפייה לקבלת התורה!

אך - היכן בעצם אנו מוצאים את ההתייחסות לכך בתורה?

למרבה ה"פלא", בתורה אכן אין שום איזכור לעניין חג מתן תורה! בשום מקום בתורה לא כתוב, שחג השבועות הוא לרגל או לזכר מתן התורה שהיה באותו יום. ובשום מקום בתורה לא כתוב, שספירת העומר קשורה בציפייתנו לקבל את התורה.

האמנם?

ומדוע אם כן מציינים אנו את חג השבועות בעיקר כ"חג מתן תורתנו"? מדוע מקשרים אנו את ימי ספירת העומר - לציפייה והכנה לקבלת התורה?

ננסה להעמיק בעניין, ונבחין בסיעתא דשמיא בדברים נפלאים.

המלך ובן האהוב

משל למלך רם ונישא, אשר בנו של אהובו נתון היה בשבי בארץ רחוקה, וחפץ היה המלך לשחררו, להביאו לארמונו, ולתת לו תפקיד מכובד וחשוב.

ואכן כך עשה המלך, עם צבא גדול הלך אל אותה מדינה, והוציא את הבן מן השבי ביד חזקה.

כעת, פנה אליו ואמר לו, כי ברצונו למסור לו תפקיד גדול וחשוב! ואולם - לא כעת, אלא בעוד חמישים יום.

הבין הבן החכם בדעתו, כי המתנה זו נועדה כדי להכשיר אותו לתפקיד, שהרי רק עתה יצא מן השבי, ועדיין נתון הוא תחת רושם השעבוד והלחץ. לכן השתדל מאוד בימים אלו, להתקרב ככל היותר אל המלך, ללמוד מהליכותיו, ולזקוף יותר ויותר את קומתו הפנימית. ואכן לאחר חמישים יום, כשהם עדיין בדרך, נתן המלך בידו את התפקיד! הוא אף הבטיח לו, כי בבואם למדינתם, יתן לו לשכה הדורה ומיוחדת במינה, לשכה אשר אין כמוה לשום שר אחר, לשכה משוכללת, עם מכשירי קשר מיוחדים וישירים אל המלך, עם מיטב החידושים - וכל זאת כדי שיוכל למלא כראוי את תפקידו המיוחד!

לאחר מסע ארוך שבו שהה הבן רבות במחיצת המלך, והמלך דאג לו באופן אישי לכל מחסורו, ועטף אותו בחיבה מיוחדת, הגיעו סוף סוף למדינתם, והמלך קיים את הבטחתו ונתן לו את הלשכה המיוחדת שהבטיח.

תן לחכם ויחכם עוד

כעת, פונה המלך אל בנו של אהובו ואומר לו, כי ברצונו לשמר את הקשר המיוחד שנרקם ביניהם. ולכן הוא מבקש שהבן יחגוג עימו שלוש חגיגות בשנה: **1. חג השחרור** – להודות למלך על ששחרר אותו מן השבי. **2. חג הלשכה** – להודות למלך על הלשכה המפוארת והמיוחדת שנתן לו. **3. חג הקשר** – להודות למלך על הקשר המיוחד שיש לו עמו, על כך שהמלך משגיח עליו תמיד, ודואג לו לאספקה סדירה של מזון, ציוד וכל צרכיו – באופן אישי.

הבן כמובן חגג חגיגות אלו, והודה למלך על רוב טובו וחסדו. ואולם הוא לא חגג זאת ברובד הפשוט בלבד, כי אם ברובד יותר עמוק. הוא הבין כי אין מטרתו של המלך – אך ורק לקבל ממנו שבח ותהילה על הטובות שגמל עימו, אלא מטרתו האמיתית וכוונתו העמוקה של המלך היא **לחדש ולהעמיק את הקשר שלו אל המלך**, את המחוייבות והנאמנות שיש לו כלפי המלך, את ההתמסרות בלב ונפש לתפקיד המיוחד!

בחג השחרור – לא רק הודה על השחרור, אלא הביע את נכונותו העזה **לקבל את מרותו של המלך עליו!** לשעבר הייתי נתון בשבי, תחת מרות של שלטון זר – ועתה שיחרר אותי המלך משם, ונתון אני תחת פיקודו! נתון נאמן אני למלך!

בחג הלשכה – לא רק הודה למלך על הלשכה המפוארת, על הריהוט היקר, על מכשירי הקשר המשוכללים. אלא הביע את נכונותו **להתמסר כראוי לתפקידו!** כי לשכה, בעומק הדברים, איננה קירות וריהוט, **לשכה – זה תפקיד!** כל מה שיש בה – נועד לעזור לו במילוי התפקיד. ואם כן בחג הלשכה רוצה הוא לחדש ולהעמיק בלבו את התמסרותו לתפקיד ביתר שאת!

ובחג הקשר – לא רק מודה הוא למלך על אספקת המזון הסדירה, על הציוד, על ההשגחה האישית, אלא מביע הוא את רצונו העז להיות **מבחינתו קשור אל המלך**, אוהב אותו, בוטח בו ונשען עליו!

יודע הבן החכם, כי אכן, בעומק הדברים, זו היא גם כוונתו של המלך! המלך אכן רוצה, מעבר להודיה הפשוטה על ההטבות שהוא נותן, גם את העבודה הפנימית של הבן, הנדרשת ונגזרת מן ההטבות הללו. רק שהמלך אינו אומר לו זאת בפירוש – כי הוא רוצה **שזה יגיע ממנו**. כי זה החלק **שלו**, זה הצד **שלו** בעניין.

התחדשות עבודת ה' – בשלושת הרגלים

ומכאן – לנמשל. הקב"ה מצווה את עם ישראל לחגוג שלוש רגלים בשנה: חג האביב – להודות על **החירות**, על יציאת מצרים. חג הקציר – להודות על **הארץ** הטובה, כאשר הארץ נמצאת כעת בשיא תנובתה וחוזקה. חג האסיף – להודות על **השגחת ה'** על ישראל, כאשר כעת מתמלאים הבתים והאסמים בכל טוב. [כפי שראינו לעיל בהרחבה]

ואולם, עם ישראל, אינם מסתפקים בהודיה פשוטה, אלא מבינים הם את המשמעות הנסתרת של הדברים – לחדש בלב בכל חג את עבודת ה' הנדרשת ונגזרת מתוך ההטבות הללו!

לכן **בחג הפסח** – מדגישים אנו לא רק את היציאה מעבדות לחירות, את השחרור והעצמאות שקיבלנו, אלא את **השתעבדותנו והכנעתנו כלפי הקב"ה**. "לשעבר עבדי פרעה – היום עבדים לה". "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו – ועתה קירבנו המקום לעבודתו". כי החירות בעומקה אינה סתם שחרור, אלא היא לבוא תחת פיקודו של מלך מלכי המלכים!

בחג הסוכות – מעבר להודיה לה' על השגחתו עלינו, אנו מדגישים את **האמונה שלנו** בה' יתברך. ה' משגיח עלינו ומשפיע עלינו רוב טובה – והעבודה הנגדית הנדרשת מאיתנו זה להאמין בו, לבטוח בו, לשאת את עינינו אליו, להרגיש מושגחים ומסוככים תחת כנפיו. וכפי שמכנה הזוהר הקדוש את הסוכה "צלא דמהימנא" – צל האמונה בה'!

ובחג השבועות – איננו רק מודים לה' על הארץ, אלא על התפקיד שבעבורה היא ניתנה לנו: "ויתן להם ארצות זאים ועמל לאמים יירשו – בעבור ישמרו חקיו, ויתורנו ינצרו!" החג של הארץ הוא מבחינתנו – גם ובעיקר חג התורה. מדגישים אנו את העבודה הנדרשת מאתנו בעקבות ההטבה של הארץ – **התחזקות בקבלת התורה**, במסירות אליה ולמצוותיה. ואכן באמת "יום השיא" של הארץ [חג הקציר – שהאדמה במיטבה ובשיא תפוקתה] הוא אף "יום השיא" של התורה, בו מתחדשים בלבנו כוחות אלו של קבלת התורה. ולא בכדי היא אכן ניתנה לעם ישראל ביום זה.

על אף שאין זה כתוב בתורה במפורש – הבינו חז"ל הקדושים בעומק דעתם כי זה זה מהותו של היום – מבחינתנו. ואכן בדברי חז"ל ההתייחסות העיקרית לחג השבועות היא כאל "חג מתן תורתנו"!

הארץ והתורה

הבה ונראה עד כמה אכן הארץ והתורה – אחד הם, וכרוכים זה בזה. הנה בברכת המזון ישנה ברכה מיוחדת של הודיה על הארץ. נתבונן בנוסח הברכה:

"נודה לך ה' אלהינו, על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, **ברית ותורה**, חיים ומזון. על שהוצאתנו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים. ועל ברידת שחתמת בבשרנו. **ועל תורתך שלמדנו. ועל חקי רצונך שהודעתנו...** פאמור: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך, ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון".

בתוך ברכת הארץ, אנו מודים לה' גם על התורה. ואכן אמרו בגמרא אודות ברכת הארץ: "כל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ – לא יצא ידי חובתו" (ברכות מט ע"א).

כמו אותו בן – שמבין כי הודיה על הלשכה לבד, בהתייחס אך ורק ל"חומרה" שלה, למפרט הטכני שלה, זוהי הודיה הלוקה בחסר. יעמוד וישב את המלך על השולחן המהגוני, על רצפת השיש המבריקה, על חותמת הזהב היוקרתית – זה לא מבטא באופן נכון את ההודיה! אלא כורך הוא את הדברים יחד: תודה על חותמת הזהב היוקרתית, ועל האמון והסמכות שהמלך נתן בו! תודה על השולחן המהודר, ועל התפקיד עתיר העשייה המבורכת! תודה על הספרייה הגדושה, ועל המידע הנרחב והרגיש שהפקיד המלך בידו!

כך אנו, כורכים את ההודיה על הארץ יחד עם ההודיה על התורה, שהרי הקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל כדי שנחיה בה כעם וממלכה אחת, נבנה מקדש לשמו, ונקיים בה כראוי את כל מצוות התורה!

הכרת הטוב על התורה – צריכה לבוא מצדנו!

נשאלת השאלה: מדוע בכל זאת לא הזכירה התורה כלל וכלל את חג השבועות כחג מתן תורה? משיב על כך המהר"ל:

אמנם מה ששואלים בני אדם, כי אם חג השבועות הוא בשביל שנתן לנו התורה, למה כתב 'וביום הבכורים בהקריבכם מנחה' ולא כתב 'ביום מתן תורה', הלא עיקר היום הוא בשביל התורה, וכמו שאנו אומרים 'זמן מתן תורתנו? **אין זו שאלה כלל**, כי השם יתברך נתן למועדים זמן אשר הם שמחת ישראל אשר זכו אל הטוב, כמו שאמר בחג המצות שבו יצאו ישראל מבית עבדים, וסוכות 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', וביום הכפורים 'כי ביום הזה יכפר עליכם'. ובחג השבועות התורה שניתנה בו, ניתנה מהשם יתברך, **והיא לעול על ישראל**, והרי אומות העולם לא היו רוצים לקבל התורה. ואף כי אנו אומרים 'זמן מתן תורתנו היינו משום שקבלנו התורה בעצמנו ואמרנו 'נעשה ונשמע', אבל מכל מקום השם יתברך נותן התורה כפה ההר עליהם שיקבלו התורה בעל כרחם, מפני שהיא עול עליהם, ואיך יכתוב בתורה זמן מתן תורה שנתן השם יתברך בגזרתו על האדם?!

(כז)

ונראה להסביר את הדברים על פי משל.

אבא מסור חייב את בנו ללכת בכל יום ללימודים. הבן, כדרכם של תלמידים, היה מידי פעם מתלונן על עול הלימודים, אומר שקשה לו, מנסה להשתמט ממטלות וכו'. אולם האב היה מפעם לפעם מסביר לו, כי הלימודים הם לטובתו, הוא יפיק מהם הרבה תועלת בעתיד, וגם כעת הם מקנים לו הרבה סיפוק, עשייה, אתגר, סדר יום, חברה וכו'. אבא זה היה אף מחדך את בנו להכרת הטוב. הוא היה תמיד אומר לבנו: תגיד תודה על ארוחת הבוקר, על ארוחת הצהריים, תגיד תודה על החדר, על המיטה, על הילקוט וכו'. אולם הוא **לא** אמר לבנו, שיגיד לו תודה על שהוא מחייבו ללכת ללימודים. למרות שהאב מבין שזו באמת טובה, ואכן מדגיש לו זאת בכל הזדמנות, בכל זאת, **כיון שהוא מחייב אותו לכך**, והבן עדיין לא הגיע להכרה ברורה על הטובה שיש לו מכך, לא תהיה זו תודה אמיתית, ולכן אין לה טעם מבחינתו. אך מצד שני, בודאי שהאב מצפה, כי ביום מן הימים, יבוא אליו בנו ויאמר לו **מעצמו**: אבא, תודה שחייבת אותי ללכת ללימודים! אבא, עשית לי בזה כל כך טוב! תודה, אבא! כאן, כשהתודה באה מצד הבן, היא אכן אמיתית!

כך, הקב"ה נתן לעם ישראל את עול התורה, ואין ספק כי ה' נתן לנו את העול הזה לטוב לנו, וכפי שנאמר פעמים רבות תורה: "לטוב לך", "למען ייטב לך", "למען ייטב להם ולבניהם לעולם", "כי לקח טוב נתתי לכם" ועוד. הקב"ה אומר לנו שוב ושוב: תדעו שהעול הזה הוא לטובתכם, זו הטובה הכי גדולה שנתתי לכם!

אולם כשה' מצווה אותנו להכרת הטוב על טובותיו, הוא מצווה על מה שאנו תופסים בחושנו כטוב: החירות, הארץ, התבואה והשפע, אך אינו מצווה על הכרת הטוב על

התורה, שהוא חייב אותנו בה. ומכל מקום, בודאי שהקב"ה כביכול מצפה, שאנחנו, מצד עצמנו, מצד ההתעוררות שלנו, נכיר בטובה, ונבוא ונגיד תודה!

ואכן אנו מבחינתנו מציינים את חג השבועות בעיקר כ"חג מתן תורתנו".

מצד המבט של תורה שבכתב, שהתורה היא חוב ועול על ישראל, אין מקום שהתורה תצווה לעשות יום טוב ושמחה על כך. אבל בודאי שעם ישראל מצידו שמח ומאושר בתורה, והוא להם יותר משמחת הקציר והאסיף, וכמו שכתב רש"י על דברי הגמרא "הכל מודים בעצרת דבעינן לכס" (פסחים סח) - "להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו". ולכן חז"ל, שהם הבאים מצד עם ישראל, תיקנו לעשות שמחה ויום טוב. (בן מלך)

מתן תורה – עיקר עניין החג

לסיכום, בתורה אכן חג השבועות מוזכר רק כ"חג הלשכה", חג הקציר, שבו ארץ ישראל נמצאת בשיא כוחה ותנובתה, ומודים לה' על כך בהבאת מנחה חדשה מקציר החיטים החדש. ואולם מצד עם ישראל, החג נחוג גם על מה שבעבורה ניתנה לנו הארץ - תורתנו הקדושה. חז"ל קבעו את היום הזה כ"זמן מתן תורתנו", שבו אנו מביעים את תודתנו לה' על הטובה הגדולה מכל שנתן לנו - התורה הקדושה, שהיא משוש ליבנו, וכן מביעים אנו את נכונותנו ורצוננו המיוחד להתחזק בקבלת התורה ובמסירות אליה. ובזמננו, שבעוונותינו אין לנו את ה"לשכה" בתפארתה, ואין לנו אפשרות להביא "מנחה חדשה" לפני ה', בודאי שעיקר החג מתרכז דווקא בעניין התפקיד הגדול שניתן לנו, ואשר נותר בידנו גם בגלות, הוא תורתנו הקדושה.

למרות שביסודו של דבר, מן התורה, החג הוא על קציר הארץ, ואילו השמחה על מתן תורה הוא רק דבר שצירפו חכמים לאחר מכן, אולם משנקבע היום גם על עניין זה, הרי נעשתה שמחת מתן תורה לעיקר עניין החג, כי היום בו ניתנה לנו התורה, יום בו נגלה עלינו מן השמים והשמיענו מדברות קדשו מלהבות אש, הוא שורש כל הוויתנו הנשגבה ומדרגת הקדושה שלנו! וודאי שאצל כלל ישראל התורה חשובה לנו ותופסת מקום בלבנו יותר מהקציר וארץ ישראל. וכפי שאמר האמורא הקדוש רב יוסף (מסכת פסחים סח ע"ב): "אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא" [אם לא זה היום של מתן תורה שגרם לי ללמוד תורה ולהתרומם - כמה "יוסף" יש בשוק! וגם אני הייתי כאחד מהם...], וכמה זה נכון להיאמר פי כמה וכמה ביחס לכללות עם ישראל: אם לא זה היום של מתן תורה, כמה וכמה אומות ישנם בעולם, ואף אנו היינו כאחד מהם! ובמיוחד בזמן הזה, שאין לנו מלכות ארץ ישראל כזמן אבות אבותינו, ואין לנו לא קציר ולא קרבנות העומר ושתי הלחם, אזי מודגש ביותר העניין של מתן תורה לישראל, שביום הזה בחר בנו ה' מכל עם ולשון, וקדשנו במצותיו ונתן לנו את תורתו! (בן מלך)

ימי רענון הלשכה – ימי רענון התפקיד

ועתה - נבוא נא להתבונן, לאור הדברים, בעניין ספירת העומר.

לשם כך - נשוב אל המשל הראשון.

כאמור, המלך ובנו של אהובו חוגגים יחד שלושה חגים: השחרור, הלשכה, והקשר.

מתי חל חג השחרור? ביום בו הוציא המלך את הבן מן השבי. זה הזמן המתאים להודות למלך שהוציאו בפעולה נחושה ואמיצה, בצבא גדול וביד חזקה.

מתי חל חג הקשר? קבע המלך כי חג זה יחול ביום שבו משרתיו ממלאים אספקה וציוד בלשכתו של הבן. או אז, כשכל המחסנים מלאים מכל טוב המלך, זה הזמן להודות על הקשר התמידי, וכן לזכור אף את אותה תקופה שבה, בתוך קשיי הדרך, המלך דאג לבן באופן אישי ומילא את כל מחסורו.

ומתי חל חג הלשכה? מעניין. כאן לא נקב המלך בתאריך מסויים, אלא אמר לבן כך: החל מחג השחרור, תספור חמישים יום, ימים אלו הם הימים שבהם מחדשים את הלשכה, עושים לה בדיק בית, צובעים, מחדשים ריהוט, וביום החמישים, כשהלשכה בשיא יופיה ותפארתה – זהו יום הלשכה!

מתבונן הבן וחושב: אכן, מתאים לחגוג ללשכה ולהודות עליה ביום שהיא בשיא יופיה. **אולם חש אני כי עמוקים הם דבריו של המלך!** המלך אינו קובע תאריך מסויים ליום הלשכה – אלא מציין את היום הזה כיום של השלמה וסיום לאחר הכנה ממושכת שמתחילה מחג השחרור. והלוא גם בעת שהשתחררתי מהשבי – ספרתי חמישים יום של הכנה עד אשר קיבלתי את התפקיד. **אם כן, אין כל ספק, כי אין זה מקרה! כוונתו של המלך היא לעורר בי בימים אלו את אותה התעוררות שהיתה לי אז, באותם חמישים ימי ציפייה. שמחדש אזקוף את קומתי, מחדש אכין את ליבי – לקבלת התפקיד.** הוא נותן לי כביכול ימים שבהם הלשכה הולכת ומתחדשת, מתכוננת לקראת יומה הגדול, אבל בכך הוא בעצם רוצה לעורר בי את הכוחות להתחדש לקראת יומי הגדול, יום קבלת התפקיד!

להכין את הלבבות מחדש לקבלת התורה

כך, הקב"ה אומר לעם ישראל: לאחר חג היציאה לחירות, תספרו חמישים ימי קציר, שבהם גידולי הארץ משתבחים ומבשילים, וביום החמישים, כשהארץ תהיה במיטב תנובתה ותפוקתה, תעשו חג לה' אלוהיכם, תביאו מנחה חדשה, ותודו על הארץ הטובה שנתתי לכם.

אולם עם ישראל מתבוננים ורואים, כי עמוקה היא כוונתו של מלך מלכי המלכים! הקב"ה לא קבע תאריך מסויים לחג הקציר – אלא ציין את היום הזה כיום של **השלמה וסיום לאחר תקופת הבשלה ממושכת שמתחילה מחג החירות.** והלוא גם מעת שיצאנו ממצרים – ספרנו חמישים יום של הכנה עד אשר קיבלנו את התורה. אם כן, אין כל ספק, כי אין זה מקרה! כוונת התורה לעורר בנו בימים אלו את אותה התעוררות שהיתה לנו אז, באותם ימי ציפייה. **שמחדש נזקוף את קומתנו, מחדש נכין את לבנו – לקבלת התורה.** הקב"ה מצווה עלינו לספור את הימים הללו שבהם ה"לשכה" שלנו, הארץ המובטחת, מבשילה את פירותיה, והולכת ומתקרבת אל שיאה, עד ליום הגדול שבו תהיה במיטבה ובתפארתה, ובכך בעצם מתעוררים אף בנו הכוחות להתחדש ולהתחזק לקראת יומנו הגדול – יום קבלת התורה!

שבעה שבועות – כשבעה ימי טהרה

הנה כי כן, אף שבתורה אין מוזכר כלל כי ימי ספירת העומר הם ימי הכנה למתן תורה, הבינו חכמינו בעומק דעתם – כי זוהי **פנימיות** מהות הימים הללו.

כך אומר הזוהר הקדוש [ספר הזוהר כידוע, ספר היסוד של תורת הקבלה, הנקראת "פנימיות התורה"]:

בא וראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת, והיו אוחזים בטומאה כאשר זו היישובת בימי טומאתה. אחר שנימולו, נכנסו בחלק הקדוש, שנקרא ברית. וכיון שנאחזו בו, פסקה מהם הטומאה, כאשר זו הפוסקים ממנה דמי טומאתה. אחר שפסקו ממנה, מה כתוב? "וְסִפְּרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים". אף כאן, כיון שנכנסו ישראל בחלק הקדוש, פסקה מהם טומאתה, ואמר הקדוש ברוך הוא: **מכאן והלאה חשבון לטהרה!** "וְסִפְּרָתֶם לָכֶם" - לכם דוקא, כמו שנאמר: "וְסִפְּרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים", לה - לעצמה. אף כאן לכם - לעצמכם. ולמה? **כדי להיטהר במים קדושים עליונים, ואחר כך להתחבר עם המלך ולקבל את התורה.**

בא וראה, כל אדם שאינו מונה את אותן שבע שבתות תמימות, לזכות לטהרה הזו, לא נקרא טהור, ואינו בכלל של טהור, ואינו כדאי להיות לו חלק בתורה. ומי שמגיע טהור ליום הזה והחשבון לא נאבד ממנו, כשמגיע ללילה הזה צריך לו לעסוק בתורה, ולהתחבר עמה, ולשמור טהרה עליונה שמגיעה עליו באותו הלילה, ונטהר. (פרשת אמור)

מוסיף על כך האור החיים הקדוש ויקרא כג טו: כי הנה האשה סופרת שבעה ימים לטהרתה, ואילו עם ישראל ספרו שבע פעמים שבע, ומדוע? "לצד הפלגת הטומאה. וגם היותם בכללות ישראל, שיער התמים דעים כי כן משפטם", כלומר מפני שזוהי טומאה חזקה ורבה מאוד - טומאת מצרים, וכן משום שמדובר בטהרה של כללות ישראל, ולא של אדם יחיד, לכן יש צורך לכפול פי שבע את ימי הטהרה. והוסיף עוד, כי ספירה זו מתחילה "ממחרת השבת", ולא ביום טוב עצמו, כי ימי הטהרה צריכים להיות ימים שלמים, כפי שאף האשה סופרת את ימי הטהרה רק ממחרת היום שבו פסקה טומאתה. עם ישראל ביום הראשון היו עדיין שרויים, בחלק מן היום, בטומאת מצרים, ולכן רק למחרת יכולים להתחיל ספירת ימי טהרה.

מ"ט מונים

כתב הרוקח (הלכות ספירת העומר אות רצד), כי מ"ט [49] ימים אלו של ספירת העומר, הם כנגד מ"ט שערי בינה שמסר הקב"ה למשה. ורומזים הם לדברי הפסוקים (משלי ב ד-ה):

"אם תבקשנה כפסוף, וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה - אֲזַי תִּבְּיִן יִרְאֵת ה', וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא!"

אלו הם 49 ימי ספירה - **מ"ט מונים** - שבהם עלינו לבקש, לחפש, לצפות ולייחל - ואז נבין יראת ה' ונזכה לקבלת התורה הקדושה.

וכתב עוד, כי מה שמונים "שבעה שבועות", כלומר שבע פעמים שבע, רמז לכתוב בפסוק (תהלים יב ז): "אֲמָרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת, כָּסֹף צָרוּר בַּעֲלִיל לְאָרֶץ מִזְקָה שִׁבְעָתִים". כדי להגיע לתורה בטהרה, יש לכפול את שבעת ימי הטהרה - שבע פעמים.

"שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה" - כמאמר הפסוק (תהלים יט ח): "תוֹרַת ה' תְּמִימָה!"

ל"ב טו"ב לקבלת התורה

49 ימי הספירה הם כמנין "לב טוב" [לב=32. טוב=17], שבימים אלו יש להכין לב טוב לקבלת התורה. (בני יששכר לרבי צבי אלימלך מדינוב)

כותב הבן איש חי: נראה לי בסייעתא דשמיא, טעם למ"ט שהוא מספר **לב טוב**, כי המניין הזה היה כדי לקבל התורה שהיא נקראת **טוב**, ומתחילה באות ב' [בראשית ברא], ומסיימת באות ל' [לעני כל ישראל], שהן אותיות **לב**, ועל ידי כך נדבקו ישראל **באל חי** [אל=31. חי=18], שעולה מ"ט. (אוצרות חיים ימים וזמנים)

תעבדו-ן את האלהים על ההר הזה

רמז לקבלת התורה ביום החמישים מיציאת מצרים ישנו בפסוק: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה". תעבדון - תעבדו נ', תעבדו לאחר 50 יום.

וכתב הר"ן (סוף פסחים. בשם הגדה): בשעה שאמר להם משה "תעבדון את האלקים על ההר הזה", אמרו לו ישראל: "משה רבינו! אימתי עבודה זו?", אמר להם: "לסוף חמישים יום." והיו מונים כל אחד ואחד לעצמו. מכאן קבעו חכמים לספירת העומר. [כלומר, בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומר, קבעו חכמים לספור את הימים לעניין קבלת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן].

להראות בנפשנו החפץ הגדול

כתב **ספר החינוך** על מצות ספירת העומר (מצוה שו): משורשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה... ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, **להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד בלבנו**, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה באדם כי כל ישעו וחפצו להגיע אל הזמן ההוא.

ברוך שומר הבטחון

רבי משה חזן (בהגהותיו לספר המנהגים לרבי יצחק אייזיק טירנא) מבאר את טעם הספירה שספרו עם ישראל מיציאת מצרים ועד לקבלת התורה, על פי משל.

משל למה הדבר דומה? לשר אחד שרכב בדרך ומצא אדם אחד מושלך בבור שהיה אסור שם. אמר לו השר: אני אעלה אותך מהבור הזה, ולאחר חודש אתן לך את בתי לאשה. שמח אותו האדם שמחה גדולה, אמר לו: לא די שמוציאני מבור הזה, אלא עוד רוצה ליתן לי בתו!

קיים השר את דבריו, הוציאו מהבור והלבישו בגדים נאים, וכסף וזהב נתן לו. כעת התחיל אותו אדם למנות בלבו את הימים, מתי יגיע העת שהובטח לו לשאת את בתו. וגם השר, אשר רצה לתת לו תחושה של בטחון שאכן יקיים אף את הבטחתו השנייה, אמר לו: תמנה כעת שלושים יום, וביום השלושים אתן לך את בתי לאשה! ובכך ידע **שלא ימול דבר**.

מתאווים להגיע למחוז חפצנו

אומר **רבי עזריה פיג'ו** (בספרו בינה לעתים דרוש מה), ספירת העומר דומה לאדם שהולך בדרך, ומתאווה מאוד להגיע למחוז חפצו. יודע הוא כי הדרך אורכת למשל חמישים קילומטר,

ומפעם לפעם סופר הוא ואומר: הנה עברתי קילומטר, עברתי שני קילומטר, עברתי כבר עשרה קילומטר, וכל זה מרוב חשקו להגיע למחוז חפצו.

"מה שאנו סופרים ימי העומר, מליל שני של פסח ואילך, כאילו אחרי שיצאנו בלילה הראשון מתחת יד היצר, ואכלנו לחם עוני להכניעו ולרסן התאוות, **מיד אנו מתאווים להיכנס תחת שעבוד עבודתו יתברך**, באהבת הטוב שהוא קבלת התורה, ולא ידענו מתי יגיע יום זה, ובכל יום ויום אנו סופרים והולכים: "כבר הלכו למו כך וכך ימים, ומתקרב הזמן להגיע אל חפצנו", כאשר המורגל מאוד אצל הולכי דרכים, היודעים כמה מילין יש להם לילך, כי בכל שעה ובכל רגע **שואל ישאלו ויבקשו לדעת כמה מילין הלכו עד עתה, וכל זה לחשקם מתי יגיעו אל מקום מאויים**".

ימי ספירת העומר – כימי חול המועד

ספירת העומר למעשה יוצרת חטיבת ימים אחת, שתחילתה פסח, וסופה – חג השבועות. הדבר מראה על הקשר המהותי החזק בין פסח לשבועות. חג הפסח כביכול עדיין לא הושלם, עד שיגיע חג השבועות. אומר על כך רבי אהרן קוטלר זצ"ל, כי אמנם חג הפסח הוא חג חרותנו, אך חרותנו הזו עדיין אינה מושלמת כל עוד שלא קיבלנו את התורה, כי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (משנת רבי אהרן חלק ג עמוד יז). ללא התורה, זוהי חירות זמנית, כי יכולה היא להילקח ולהישלל מאיתנו ביום מן הימים, כפי שאכן קרה רבות במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, שהחירות המדינית נשללה מאתנו. אולם בקבלת התורה, עם ישראל קיבל את החירות האמיתית והנצחית, חירות הנפש.

הרמב"ן כתב כי ימי ספירת העומר הם כעין ימי "חול המועד", כשחג השבועות הוא היום טוב החותם אותם.

"וציוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה'. ומנה ממנו תשעה וארבעים יום, והשבועות כימי עולם, וקידש יום השמיני – כשמיני של חג [סוכות]. והימים הספורים ביניהם כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש, ולכך יקראו חכמים בכל מקום חג השבועות "עצרת", כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן." (רמב"ן אמור כג לו)

מדוע סופרים את הימים שחלפו?

נשאלת השאלה: אם ימי ספירת העומר הם ימי הכנה וציפייה לקבלת התורה, מדוע סופרים את הימים שחלפו, ולא סופרים את הימים שנשארו עד לקבלת התורה? הלא בדרך כלל כשאדם נכסף ומצפה לאיזה מאורע מסוים, אינו סופר 'הנה עבר יום אחד', 'הנה עברו שני ימים', אלא סופר 'נשארו עוד חמישים יום', 'עוד ארבעים ותשעה יום' וכו'. ומדוע כאן סופרים להיפך?

עם ישראל כשיצאו ממצרים היו שרויים בארבעים ותשעה שערי טומאה, ולא היו ראויים לקבל את התורה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עליהם, בכל יום הוציא אותם משער טומאה אחד והכניסם מנגד לשער קדושה אחד, עד שהגיעו ביום מתן תורה לארבעים ותשעה שערי קדושה, ואז קבלו את התורה. נמצא שהיה להם ענין מיוחד גם בעצם ימי ההמתנה לקבלת התורה, כי לבד ממה שנכספה וכלתה נפשם

ליום המיוחל, גם במשך הימים שהמתינו התעלו ברוחניות, התקדשו ונטהרו בהם עוד ועוד, לכן ספרו את הימים האלו, לאות כי הנה בידינו כבר יום אחד שהתעלינו בו, יום שני שהתעלינו בו, וכן הלאה. לא כן אדם הממתין ומצפה ליום שמחתו, אין לו שום תועלת בימים שבינתיים, ואדרבה הלואי שלא היו, והיה כבר מגיע היום המיוחל מיד, לכך אין הוא מונה את אותם ימים, אלא רק את הימים שנותרו אל היום המיוחל.

אף כיום, כשסופרים בכל שנה מחדש את ציפייתנו לקבלת התורה, ציפייה זו כרוכה היא בהכנה והתעוררות אל היום הגדול, זקוקים אנו לחמישים ימי הכנה, וישנה משמעות ותוכן לכל יום שחולף.

חג השבועות נקרא כך, על שם השבועות שספרנו לפנינו! מוכח מזה שישנה משמעות רבה לשבועות אלו, המכניסים אותנו להגיע אל החג. לכן יש לספור את הימים והשבועות שכבר השגנו, עד אשר נגיע אל החג – **כשיבידנו 50 יום**.

← מבאר ספר החינוך (מצוה שו), שבתחילת הספירה איננו רוצים להזכיר שנשארו לנו כל כך הרבה ימים עד לקבלת התורה, ולכן מונים אנו את הימים שכבר עברו. "כי כל זה מראה לנו הרצון החזק להגיע אל הזמן". ומכל מקום, גם בהמשך הספירה, כשכבר נותרו ימים מועטים, אין משנים את צורת המנין שבה התחלנו.

← אומר הרב אהרן קוטלר, כי בכך "תגדל ההתעוררות בהכנה, בראותנו כל יום ויום כמה זמן כבר עבר, וכענין אם לא עכשיו אימתי". דומה הדבר לאדם הסופר ואומר: הנה כבר עברו חמישה ימים מחודש אלול, הנה כבר עברו עשרה ימים... וכל זאת לעורר את נפשו לנצל את הימים הגדולים, החולפים לבלי שוב.

← עוד תירץ: בזה שאנו מונים את הימים שעברנו מחג הפסח, ואין אנו מונים את הימים הנותרים לקראת מתן תורה, מדגישים בזה כי **עד למתן תורה לא נגמר ונשלם ענין חג הפסח**, כי תכלית היציאה – החירות המוחלטת, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, כי בלא זה הוא עבד ליצר, לרצון ולסביבה, ואי אפשר להתגבר על כל זה ולהתרומם, אלא רק על ידי לימוד התורה... **נמצא שרק במתן תורה נגמרת שלימות החירות של יציאת מצרים**.

כיוצא בזה אומר הזוהר הקדוש (ויקרא אמור צח ע"ב): **"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת" – ישראל, אף שנטהרו לעשות פסח ויצאו מן הטומאה, לא היו שלמים וטהורים כראוי. ועל כן אין הלל גמור בימי הפסח, שעד עכשיו לא השתלמו כראוי**.

הספירה – נתינת חשיבות ומשמעות מיוחדת לכל יום

משמעות הספירה אינה רק לספור כדי לדעת כמה ימים עברו, אלא משמעה לתת דעתנו על חשיבותם ומשמעותם של הימים.

נניח שאדם אומר לחברו: "שמע, בימי שמחתי אני מפקיד לך בכל יום 1,000 ₪ לחשבון. **ספור לך את הימים הללו!**" משמעות ספירה זו אינה רק כמותית, אלא "ספור לך" – תן דעתך להחשיב את הימים הללו, לשים לב אליהם, יש לכל יום ויום חשיבות מרובה בשבילך! [ישנו סלנג שאומר "לא סופר אותו", כשהכוונה לא מחשיב אותו. כי לספור משמעו גם "להחשיב"]

כך, "וספרתם לכם" – תנו דעתכם על חשיבותם של הימים בעבורכם! תספרו, שימו לב, העריכו אל נכון את חשיבותו ומשמעותו של כל יום. בכל יום אתם מתקדשים ומיטוהרים ועולים בעוד שלב – לקראת היום הגדול של מתן תורה.

הרחבה: לספר ולמספר

בעניין ספירת העומר ישנו דין מיוחד, שצריך שהספירה תהיה תמימה – שלימה. אדם שדילג יום אחד של ספירה, אינו יכול להמשיך לספור.

הזוהר הקדוש אומר (ח"ג צו ב): "בא וראה, כל אדם שאינו מונה חשבון אותן שבע שבתות תמימות, לזכות לטהרה הזו, לא נקרא טהור... ומי שמגיע טהור ליום הזה והחשבון לא נאבד ממנו, כשמגיע ללילה הזה, צריך לו לעסוק בתורה..."

יש להבין מה טיבה של ספירה זו שחייבת להיות שלימה דווקא, ומהי הכוונה "חשבוננו לא נאבד ממנו"? מדוע אדם ששכח לספור יום אחד כבר "אבד ממנו חשבוננו"?

נראה כי ניתן לבאר את העניין כך: יש ספירה שהיא רק לשם ידיעת הכמות, ויש ספירה שהיא גם במשמעות של "מיספור". למשל: ישנו הבדל אם האדם "סופר" כמה ספרים ישנם במדף, לבין כשהאדם "ממספר" את הספרים שבמדף. כשהוא ממספר, יש לו עניין במספר המסויים שהוא מצמיד לכל ספר, כגון שהוא ממספר את הספרים לפי רמתם. ספר ברמה נמוכה – 1, ספר ברמה מעט יותר גבוהה – 2, וכן הלאה, והספר ברמה הגבוהה ביותר – 10. אם בטעות ידלג על אחד הספרים, הרי שאיבד את המיספור הנכון, כי הוא נותן למשל לספר ברמה 3, את המספר 4. לא כן כשסופר, גם אם בטעות ידלג מלספור ספר אחד, אין זה נורא כלל, יכול להוסיפו לספירה לאחר מכן.

כך, בספירת העומר, נותנים לכל יום את מספרו המסויים – היום יום אחד לעומר, יום שני לעומר וכו'. וידוע בתורת הקבלה, כי כל יום ויום יש בו השגה מסויימת, מעין עלייה רוחנית בסולם, שלב אחר שלב. [7 שבועות כנגד 7 בחינות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. ובשבוע הראשון שהוא חסד, היום הראשון הוא חסד שבחסד, השני חסד שבגבורה, השלישי חסד שבתפארת וכן הלאה – בחינה והגדרה מדוייקת לכל יום ויום בפני עצמה]. אם האדם ידלג יום, הרי שבכך "אבד ממנו חשבוננו", הוא איבד בלבבו את מיספורם הנכון של הימים, את הכרת המשמעות הייחודית לאותו יום, שאפשר להשיג אותה דווקא ברצף של עלייה בדרגות הסולם.

מדברי הפוסקים ניתן להבין שספירת העומר הינה אכן במשמעות של "מיספור", ציון ייחודיותו ומשמעותו של כל יום:

בשלחן ערוך (אורח חיים סימן תפט ס"ד) מובא שלפני הברכה צריך שידע כמה הוא עומד לספור, ואם טעה למשל, שהיה סבור בעת הברכה שהיום ארבעה ימים לעומר, ולאחר הברכה נזכר וספר חמישה, הרי זה דומה למי שטעה וחשב שיש בכוסו יין ונמצא שיש בו שֶׁכֶר שברכתו שהכל. ולכאורה, מה הדמיון בין הדברים, הלוא יין ושכר הם שני דברים שונים, והמברך על היין ונמצא שכר, אכן לא נתן דעתו בשעת הברכה על המשקה הנכון. לא כן לגבי ספירה, הברכה היא על מצות הספירה, ומה בכך אם אינו יודע את היום והמספר המסויים? והתשובה היא כאמור, ספירת העומר משמעה **למספר** את הימים, לתת לכל יום את מספרו הנכון בסולם העלייה. ממילא אם כשבירך היה בדעתו ארבעה ימים, ולבסוף ספר חמישה, נמצא שהברכה לא היתה כראוי, שהרי המצוה היא לתת ליום את מספרו הנכון – חמישה.

כתב הרוקח: "צריך לספור ארבעים ותשעה ימים, אבל ביום החמישים אין צריך לספור, שהרי נזכר בברכה ובתפילה". ויש להבין, מה בכך שיום החמישים נזכר בברכה ובתפילה,

מדוע זה פוטר אותנו מלספור? לפי האמור הדברים מובנים. נִדְמָה זאת לדוגמא שהובאה לעיל: אדם ממספר את הספרים במדף. ספר ברמה נמוכה ביותר - 1, ברמה גבוהה יותר - 2, וכן הלאה. הספר העשירי, שהוא ברמה הגבוהה ביותר, הוא "הספר המנצח". על ספר זה כבר אין צורך להצמיד מספר דווקא, שהרי המיספור שלו מצויין בכך שהוא "המנצח" כלומר בעצם הימצאו בדרגה הגבוהה ביותר. גם חג השבועות, אין צריך לספור אותו כ"יום החמישים", אלא די בכך ש"נזכר בברכה ובתפילה" סופרים ומציינים אותו בכך שהוא חג השבועות.

נמצא אפוא, כי ספירת העומר אינה רק במשמעות של לספור כדי לדעת כמות, אלא: **לתת את הדעת עם חשיבות ומשמעות מיוחדת לכל יום ויום.** (ברכת מרדכי ספירת העומר סימן כד)

וספרתם לכם – האירו בלבבכם את הארת הימים!

כתב ה"כתב סופר", המשמעות של "וספרתם" כוללת גם ענין של טהרה, זיכוד, הארה, מלשון "אבן ספיר". [וכפי שאומר הזוהר הקדוש (בהקדמה ח ע"א): "הַשְּׁמִים מְסַפְּרִים" - מאירים כזוהר הספיר שמאיר וזוהר מסוף העולם ועד סוף העולם"]. הספירה שאנו סופרים משמעה **להאיר בלבנו את הארת הימים הללו!**

הלחם והתורה

הנה ראינו כי ימי ספירת העומר וחג השבועות נחוגים בשני מישורים: הארץ, והתורה.

הארץ - ימי הבשלת התבואה עד לחג הקציר, שבו האדמה במיטבה, ומביאים לפני ה' מנחת "שתי לחם" מן החיטים שהם מיטב תנובת הארץ.

התורה - ימי ציפייה והכנה לקבלת התורה.

אמרנו כי שני הדברים הללו כרוכים זה בזה, כמו הלשכה והתפקיד. הודיה על הלשכה כרוכה בהודיה על התפקיד. וכך הודיה על הארץ כרוכה בהודיה על התורה.

עתה נתבונן עוד על הקשר המהותי בין ה"לחם" וה"תורה".

לעובדה ולשומרה

נאמר: "כִּי אָדָם לַעֲמֹל יוֹלֵד" (איוב ה ז). האדם הגיע לעולם לעבוד ולעמול, ודווקא בכך יגיע לתיקונו וישיג את שלימותו והטבתו. העולם הוא מעין "סדנת עבודה" בשביל האדם, ומוטל עליו "לעשות כל צרכי העולם ותיקונו" (זוהר חדש מדרש הנעלה ה ב), כלומר: לעמול ליישב את העולם, לקיים ולפתח אותו.

והנה, בתחילת הבריאה, הוצב האדם בגן עדן. מקום של עידון ותענוג, מלא כל טוב, שבו כל צרכיו הגשמיים היו מוכנים ומזומנים לו בכל הכבוד וההדר. כל סוגי העצים והאילנות שבעולם צמחו בו, ערוכים בסדר מרהיב ומיוחד. וכולם היו קיימים לעד, אינם נובלים, אינם נכשמים, ואין פירותיהם כלים. מלאכי השרת שרתוהו בכל אשר הוצרך, ואף היו צולים לו בשר ומסננים לו יין.

התורה אומרת, כי גם שם היתה לו עבודה - "וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן - לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָה". ואולם, איזו עבודה היתה יכולה להיות לו במקום כה מושלם? במה הוצרך לעבוד, כשכולם עומדים הכן לשרתו?

אמרו חז"ל, כי בגן עדן ניתנה לו מאת הבורא הזדמנות מיוחדת, שהעבודה אשר עליו לעבוד עלי אדמות - תהיה בגן הרוחני, לעבוד את בוראו, ללא צורך בעבודה חומרית כלשהי. עמלו היה עמל רוחני, עמל להשגת הרוחניות, להשגת תורה, שהיא שורש קיום העולם. שהרי כידוע, לכל דבר גשמי ישנו שורש רוחני שמקיים אותו ונותן לו חיים.

אכן, גם בגן עדן מוטל היה עליו ליישב את העולם, לשמור עליו ולפתח אותו, אולם היתה זו עבודה על השורש הרוחני: לשמור על העולם על ידי שמירת קיומו הרוחני, ואף ליישב ולפתח אותו על ידי עבודתו והתקדמותו הרוחנית. וזאת בכך שיקיים מצוות ויעבוד את ה'.

אולם, כאשר חטא, הורד ממדרגתו זו, הוא הוסר ממגדל הפיקוד הרוחני, והוצרך להחליף את עבודתו בעבודה גשמית פיזית - "בזיעת אפיך תאכל לחם". הוא התגשם, והמושגים שלו ומרחב הפעולה שלו התגשמו. כעת עליו "לעשות צורכי העולם ותיקוניו" - בחומריות. לחרוש, לזרוע, לקצור, לטחון, לבנות וכו' - בעמל כפיים גשמי.

אך עדיין יש לאדם את האפשרות להיות קשור גם לעבודה הרוחנית! ככל שיחזק יותר את הרוחניות שלו, תהיה לו שייכות לעבודה הרוחנית. הוא יוכל לפעול ולעשות רבות בעולם - על ידי עבודתו הרוחנית, שכוללת לימוד תורה, תפילה, קיום מצוות ועבודת ה'. וזהו שאומר המדרש (בר"ר ב ה'): "לא נברא אדם אלא לעמל. אם זכה, הוא עמל בתורה, ואם לא זכה, הוא עמל בארץ. אשריו לאדם שהוא עמל בתורה!"

יש לאדם אפשרות לבחור אם לעבוד "בזיעת אפיך" - בגשמיות, או ליזכות לעבוד ברוחניות - לעלות ולהתעלות במעלות התורה.

לחם - לבב אנוש יסעד

והנה, מספר המדרש: בשעה שאמר הקב"ה לאדם הראשון "וְקוֹץ וְדָרָדִר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה", הזיעו פניו, וזלגו עיניו דמעות! אמר לפניו: רבונו של עולם, אני וחמורי נאכל באבוס אחד?

אמר לו הקב"ה: "בזיעת אפיך - תאכל לחם" - הואיל והזיעו פניו והצטערת, תזכה לאכול לחם!

צערן של האדם היה על כך, שחשב שנפל כל כך ממדרגתו, עד שמזונו הוא כמזון החיות והבהמות והינו חומרי כמותם. ניחם אותו הקב"ה בכך שהוא יאכל לחם, שהלחם הוא מאכל זך ומבורר יותר, וזה מראה על כך שטבעו זך ועדין יותר מבעלי החיים. ואמנם, בהכנת הלחם ישנה טרחה מרובה: לקצור, לדוש, לזרות, לטחון, לנפות, ללוש, לאפות וכו', שלא כמאכלם של בעלי החיים המוכן מיד לאכילה, ובכל זאת שמח האדם על כך, שמוטב לו לטרוח ולעמול, ובלבד שלא יהיה חומרי כבהמה! (בר"ר כ י. פסחים קיא ע"א ומהרש"א שם. ילקוט נחמני)

הנה כי כן, הלחם - כרוך הוא בעמל ובטורח רב, אך הוא הוא המזון שמבטא "אדם".

לחמה של תורה

עתה, הנה נא נתבונן על מצב התבואה בעת האביב. השדות התמלאו בתבואות יפות למלוא העין. ובעבור הבהמה - זה מצויין. זה בדיוק מה שהיא צריכה. אבל בעבור

האדם - זה עדיין לא מספיק. עליו לחכות שהתבואה תגיע לידי בשלות טובה יותר, ואז יקצור, יעמר, ידוש, יזרה, יטחן, ינפה, ילוש, יאפה - יטרח רבות, עד אשר ישיג "לחם"! מאכל אדם!

שעורים ותבן - משיגים בקלות, אין צורך בעבודה רבה. אבל זהו מאכל בהמה.

בשביל הלחם - מחכים וטורחים. אבל זהו מאכל אדם.

ובמקביל לעבודה הגשמית הזו של "בזיעת אפיך תאכל לחם", ישנה עבודה רוחנית.

"עיר פרא אדם יוולד" - אדם ללא עמל פנימי רוחני, דומה הוא לבהמה, נשאר "פרא", גולמי עם כל התכונות הבהמיות שבו.

כדי להיות יותר ויותר "אדם", יש לעמול ולטרוח, בעבודה רוחנית מאומצת! על ידי עמל בתורה, במצוות ובעבודת ה', האדם הולך ונהיה יותר ויותר "אדם".

"אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם!" (ויבמות סא ע"א) רק עם ישראל, על ידי עמל התורה, מממשים את מלוא קומתו של "אדם". "אדמה לעליון". אדם שנבדל מן הבהמה בנשמתו ובכוחות הרוחניים שבו.

זהו ה"לחם" שאנו מגישים לפני ה' בחג השבועות, תוצר של עבודה רוחנית מאומצת, שעל ידה ביטאנו את ה"אדם" שבתוכנו!

אומר הזוהר הקדוש (בראשית מז ע"א): **חודש האביב - שהרי באותה שעה שעורה אביב [בשלה], ומקריבים ממנה עומר עשירית האיפה ממחרת השבת, וסופרים שבעה שבועות שלמים לעלות למעלה, ולקבל מאותם חמישים ימים עליונים של האם העליונה תורה שנקראת לחם, שכתוב (משלי ט ה) "לִכְּבוֹ לַחֲמוֹ בְּלֶחֱמִי". ואנו מקריבים ביום החמישים, שנתנה בו תורה, שתי הלחם - תורה שבכתב ותורה שבעל פה.**

ועוד אומר הזוהר (ויקרא צח ע"ב): **ובשבועות שהוא מתן תורה, שניתנו שני לוחות התורה, צריך להקריב להם שתי הלחם... שזהו לחם של התורה, שנאמר בו: "לִכְבוֹ לַחֲמוֹ בְּלֶחֱמִי"... וזהו מאכל אדם. "זאת התורה - אֶדָם". "אֶדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה'".**

במקביל לעבודה הפיזית הנעשית בארץ בימים אלו, שמטרתה ותכליתה שלא להישאר רק עם היבול של השעורים והתבן, מאכל הבהמה, אלא להפיק "לחם", מאכל אדם; אנו עמלים, עמל רוחני מאומץ, כדי לזכות בתורה, שעל ידה אנו מתעלים מן הבהמיות שבו, וקרויים אדם!

כמה נפלאים הדברים!

בתחילת ימי הספירה אנו מגישים לפני השם יתברך את "מנחת העומר" - מנחת שעורים שהם מאכל בהמה. אך בסיום ימי הספירה, לאחר העמל, אנו כבר זוכים להגיש לפני השם "מנחת שתי הלחם" - מאכל אדם. כי הנה זכינו, כדברי הזוהר, "לעלות למעלה, ולקבל מאותם חמישים ימים עליונים - תורה שנקראת לחם!"

⌘ התורה שבעל פה – רבי עקיבא ⌘

הנה כי כן למדנו כי ימי ספירת העומר בתורה הם ימי קציר, וסופרים בהם את הימים להקרבת העומר. חז"ל היפנו אותנו אל פנימיותם של הדברים, שמבחינתנו אלו הם ימי הכנה לקבלת התורה. והנה כעת נתבונן על עניין נוסף: בימים אלו נוהגים אנו מנהגי אבלות זכר לתלמידי רבי עקיבא שנפטרו. רוצים אנו להבין מה הקשר בין פטירתם למהות הימים. וכן מדוע עושים זכר לדורות על פטירתם, מה שלא עושים ברבים וטובים חסידי וקדושי עליון שנפטרו בכל מיני אירועים קשים ומשמעותיים לעם ישראל. ועוד: האם יש קשר בין מיתתם לבין הילולת רבי שמעון בר יוחאי ביום ל"ג בעומר? על כך, ועוד, נתבונן נא כעת.

תורה שבכתב ותורה שבעל פה

הנה זכינו שבחר בנו הקב"ה מכל העמים ונתן לנו את תורתו, תורת אמת, בהר סיני. ומהי התורה שנתן לנו ה'? שתי תורות הן: תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

תורה שבכתב – ספר התורה, אשר נכתב על ידי משה מפי ה'. ממנו נכתבו מילה במילה 12 ספרי תורה ל-12 שבטי ישראל. ממנו נכתב מילה במילה לכל מלך בישראל, וממנו נכתבו ספרי תורה באלפי עותקים ברחבי העולם, והוא נמצא בדינו, מילה במילה ואות באות, כפי שכתב משה מפי ה'. [הלכות רבות ישנן על כתיבת ספר תורה, שמהוות מעין מנגנון שימור מיוחד לכתיבתו המדויקת מדור לדור. ואכן כל ספרי התורה, מכל העולם, מכל קצוות תבל, מכל התקופות, הם באותו נוסח בדיוק, מילה במילה ואות באות. מה שאין כן בכל מיני כתבים אחרים, שישנם חילופי גירסאות לרוב].

תורה שבעל פה – נמסרה ונלמדה למשה רבנו מפי הקב"ה בהיותו במרום 40 יום ו-40 לילה. ועברה בעל פה מדור לדור. ועל כך נרחיב כעת.

נתחיל ונשאל, מדוע לא נמסרה לנו התורה כולה בכתב? הלא משהו שעובר בכתב, עובר יותר במדויק, באופן מסודר ובטוח?!

כדי לענות על כך, נתאר לעצמנו אדם שהוא חכם נפלא בענייני חינוך. יודע הוא לרדת לעומק נפש הילד, לפעול פעולות נכונות, ולהביא אותו לצמיחה. יש לו ידע עצום בתחומים רבים: תזונה נכונה בגיל הילדות, ריפוי בעיסוק, ריפוי בדיבור, משחקי ילדים, דידקטיקה ושיטות לימוד, פסיכולוגיה ועוד ועוד. אך מעל כל הידע, עומדת חכמה עצומה, לב חכם, רגיש ונבון, היודע להשתמש בידע באופן נרחב ונכון, ולהביא לתוצאות מצויינות ונפלאות.

והנה רוצה החכם להנחיל את חכמתו לאנשים נוספים, שילמדו ויפיצו אותה ברחבי העולם, כך שתהיה תועלת לאנשים רבים, בהווה ובעתיד. כיצד יעשה זאת?

אילו היה זה עניין של ידע בלבד, יתכן שהיה כותב הכל בספרים. וכמובן היה צריך להוציא ספרים עבי כרס שיכילו את כל הידע באופן נרחב, מדויק ומוסבר היטב. [ועדיין אין זה מספק לגמרי, כפי שניתן לראות, כי מקצועות המכילים ידע רב יחד עם טקטיקה מעשית והתמודדות מול מצבים שונים כמו למשל רפואה, אינם יכולים להילמד כראוי רק מתוך ספרים, אלא חייבים הם מסירת לימוד והשתלמות בעל פה]. אולם כאן, אין זה רק ידע, אלא חכמת לב

מיוחדת, שאותה בודאי אי אפשר לכתוב. וכפי שאמרו חז"ל (סנהדרין לה ע"א וברש"י): **"ליבא דאינשי – לא כתבי"**. לב האדם – אינו ניתן להיכתב.

אשר על כן, כדי להעביר כראוי את חכמתו, יסד החכם חוג, אשר אליו הזמין אנשים נבחרים, חכמי לב ומוכשרים. בחוג זה העביר והרצה את ידיעותיו וחכמתו. נתן דוגמאות לרוב, ירד לפרטים מעשיים רבים, טיפל בפתרון בעיות, הדגים דרכי התמודדות שונים, וכל זאת לצד הקניית ידע נרחב. אט אט השכילו אנשי החוג להבין את מהלכיו, את דרך החשיבה שלו, קנו ממנו אף ידיעות רבות ומגוונות. במהלך החוג הם קיבלו גם דפי סיכום, עד אשר בסיום החוג יצאו עם קלסר עב כרס, אך מה שיותר חשוב – עם הבנה והפנמה של הדברים שנאמרו להם.

כמובן, שמי שיקבל לידי את הקלסר מבלי שהשתתף בחוג עצמו, לא יוכל להבין כראוי את הנאמר בו וליישמו באופן נכון ואמיתי. הוא יוכל להבין מעט, 'מלמעלה', להתרשם כללית, אבל בודאי שלא יוכל לרדת לעומק הדברים, להבנתם האמיתית והברורה, וליישומם הנכון והמדויק.

"אַרְכָּה מֵאַרְץ מִדָּה וְרַחֲבָה מִנִּי יָם"

זהו משל חיזור מאוד מאוד ביחס לחכמת התורה. הקב"ה בחר בנו עם ישראל לתת לנו את התורה, למסור בידנו מחכמתו האלוקית. חכמה זו היא המקור לכל חכמה שבעולם: חינוך, פסיכולוגיה וכל חכמות הנפש, כל מדעי הטבע למיניהם, חכמות הרפואה, חכמות מטאפיזיות למיניהן. כל זה אף לא טיפה מן הים מן החכמה האלוקית עצמה [שיצרה את העולם, יצרה את חוקי ופלאי הטבע, יצרה את גוף ונפש האדם וכו']. כלומר מן החכמה הזו נוצרו כל החכמות האחרות].

הקב"ה לימד את התורה בעל פה את משה, ורק לאחר מכן אמר לו לכתוב את התורה שבכתב שהיא צופנת בסודות, ברמזים, בכללים, את התורה שבעל פה. וכדברי המדרש:

יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שבחר בישראל משבעים אומות, כמו שכתוב, **"כִּי חָלַק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבְל נְחֹלְתּוֹ"**. ונתן לנו את התורה בכתב, רשומות ברמז צפונות וסתומות, ופרשום בתורה שבעל פה, וגילה אותם לישראל. ולא עוד אלא שהתורה שבכתב – כללות, ותורה שבעל פה – פרטות. ותורה שבעל פה – הרבה, ותורה שבכתב – מעט. ועל שבעל פה נאמר: **"אַרְכָּה מֵאַרְץ מִדָּה וְרַחֲבָה מִנִּי יָם"**. (תנחומא נח ג)

קבלת התורה שבעל פה – בכפייה

ממשיך המדרש ואומר, כי עם ישראל, כשקיבלו עליהם את התורה בשמחה באמירת **"נעשה ונשמע"**, התכוונו רק לתורה שבכתב. אבל את התורה שבעל פה – לא רצו לקבל, והקב"ה כפה עליהם שיקבלוה.

דומה הדבר לאדם האומר למורה שלו: מוכן אני לקבל עלי בשמחה כל מה שתגיד ותנחה אותי, כי יודע אני שכל מה שאתה מצווה עלי זה לטובתי. ואולם מה שאתה דורש ממני להבין היטב את מה שעומד מאחורי כל הוראה שלך, ומאחורי כל ציווי, להבין את הראש שלך, להיכנס אליו, לרדת לפרטי הדברים, להבנה המדויקת שלהם. ללמוד את כל החכמה והידע שמאחורי זה. זה – קשה לי. אינני רוצה.

כך עם ישראל רצו לקבל עליהם בשמחה לעשות את כל דברי ה' - "נעשה ונשמע". אבל להבין היטב את התורה ואת דקדוקיה, להיכנס לעובי הקורה של הבנת כל פרטי הדברים, באופן מדויק, ללמוד את החכמה העליונה הגנוזה בכל מצוה, וממילא את פרטיה ופרטי פרטיה ודקדוקיה ולקיים את הכל, זה לא רצו לקבל עליהם. והקב"ה, לטובתם, הכריחם.

ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית, שנאמר: "וַיִּתְּצֵבּוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר". אמר רב דימי בר חמא: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם מקבלים אתם את התורה, מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם. ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה, ענו כולם ואמרו "נעשה ונשמע", מפני שאין בה יגיעה וצער, והיא מעט, אלא אמר להם על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות, והיא עזה כמוות, וקשה כשאל קנאתה [קשה עד מאוד להבינה]. (תנחומא שם)

העברת התורה מדור לדור

התורה שבעל פה התחילה לעבור מדור לדור. משה רבנו למד מפי ה', ומסרה ליהושע, יהושע לזקנים, זקנים לנביאים, נביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. התנאים קיבלו מאנשי כנסת הגדולה. האמוראים קיבלו מהתנאים, וכן הלאה.

[בתוספות יום טוב על המשנה מבואר, כי משה אכן "מסרה" ליהושע, בשלימות, ויהושע לזקנים וכו' עד אנשי כנסת הגדולה. עד אז "נמסרה" התורה בשלימות מדור לדור. ואולם מכאן והלאה התנאים "קיבלו" מאנשי כנסת הגדולה, והאמוראים "קיבלו" מהתנאים, דהיינו מפני שנתמעטו הדורות, לא נמסרה כולה, אלא קיבל כל אחד כפי כוחו. ומכל מקום התורה שבידו קבלה היא איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום].

יש לשאול: וכי משה לימד רק את יהושע? וכי יהושע לימד רק את הזקנים? הלא הם לימדו את התורה לכל עם ישראל! אלא רצף העברת התורה נעשה על ידי "שושלת סמיכה". התורה בודאי נלמדה לכל עם ישראל, וכל אחד מישראל למד כפי כוחו. אך יחידי סגולה בכל דור ודור "נסמכו" להעביר את השושלת הלאה [בדומה, להבדיל, לאותו חכם בחינוך, אשר חכמתו הופצה לכל ההמון, אך רק מעטים הוסמכו מטעמו להעביר אותה לחוג נוסף]. דווקא יהושע, אשר היה צמוד למשה רבנו "לא ימיש מתוך האוהל", ולמד ממנו את התורה על בוריה, הוא זה שנסמך להעביר את התורה הלאה. וכן הזקנים הוסמכו על ידי יהושע וכו'. וכך עברה התורה שבעל פה, שאינה ניתנת כלל וכלל להיכתב, מרב לתלמיד, מדור לדור, בשושלת העברה רצופה, כשרק מי ששימש את רבו, עד שהשכיל להיכנס לכל עומק הדברים והיקפם, הוא שיכל להמשיך את השושלת.

יגיעת – מצאת:

נשוב למשל של החוג שהועבר על ידי החכם בחינוך. אנשי החוג הפנימו ולמדו כראוי, ואף היו נאמנים ליישום המעשי של הדברים, ואכן ראו פירות יפים מאוד בחינוך. הם העבירו את הדברים בשלימות הלאה, לחוגים נוספים, וכולם למדו והפנימו, יישמו את הדברים בנאמנות, והצליחו מאוד. מידי פעם, כשהיה להם ספק או שאלה, יצרו קשר עם החכם ופישטו את הספקות.

אחר שנמסרו הדברים מחוג לחוג, כמה וכמה דורות, הגיע דור, שהיה לו קושי עצום בגידול ובחינוך הילדים. הילדים היו מרדנים וקשים, התנאים הכלכליים אף הם היו

קשים, כך שהיה קשה לספק להם את מלוא צורכיהם, ועוד ועוד קשיים. ההנחיות שקיבלו היו קשים עד מאוד, כמעט בלתי אפשריים, ליישום. ואם לא די בכך, הרי שאף איבדו הם את הקשר עם החכם הגדול ולא יכלו לשאול אותו את שאלותיהם וספקותיהם.

אולם אנשי החוג ידעו נאמנה כי החכמה המופלאה שהועברה להם מדור לדור, צופנת בתוכה את הפתרונות לכל הקשיים ולכל הבעיות. הם החליטו ללכת איתה עד הסוף, היו נאמנים מאוד לכל ההדרכות וההנחיות, למרות שהיה זה כרוך בקשיים עצומים. וכמו כן התמסרו ללמוד היטב את דברי החכמה, להבינם כראוי, עיינו בדפי הסיכום, העמיקו בכל מילה, ערכו ביניהם דיונים רבים לגבי הדברים שהועברו אליהם בעל פה, כיצד ניתן ליישםם באופן נכון בדור זה.

והנה - הפלא ופלא. דווקא הם, שמנותקים היו טכנית מן החכם, שנתקלו בקשיים רבים ועצומים, דווקא הם - גילו בדברי החכמה אשר לפנייהם עומקים חדשים, רבדים חדשים, הבנות נוספות. הם הצליחו יותר להיכנס לראש של החכם, להבין טוב יותר את הלך רוחו, את מחשבתו. הם הבינו לא רק את מה שנאמר להם, אלא את החשיבה שעומדת מאחורי הדברים. ומתוך כך, הרחיבו את הדברים, פירטו אותם, כתבו כללים נוספים מעצמם, שלא קיבלו ממוריהם. אבל לא שהמציאו ובדו זאת מליבם, אלא שהבינו זאת מתוך הלך הדברים. הם גילו שהחכם הטמין בדפים שנתן כל מיני רמזים לדברי חכמה נוספים. הבינו הם כי במילה זו רמז הוא לכך וכך, והראיה לכך היא שהרי אמר בדבריו כך וכך... וכך פלפלו בדברים, וגילו חכמות עצומות של החכם וידע אדיר, אף יותר ממה שלמדו חכמי החוג הראשונים!

כך, להבדיל, מדור לדור עברה התורה שבעל פה. ועם ישראל למדוה וקיימוה. היתה גם בעם ישראל נבואה - הם קיבלו מסרים והדרכות ישירות מפי ה'. והנה הגיע הדור של בית המקדש השני. מלבד הצרות הגשמיות שהלכו והתגברו, וקושי הגלות, היה גם קושי רוחני. הנבואה פסקה, מאידך היו גזירות שמד ורדיפות התורה מצד הרומיים. כאן נדרשו למסירות נפש על התורה. לאחוז בה חזק. ודווקא הדור הזה זכו לגלות בתורה סודות נסתרים, רבדים עמוקים, ולהוציא לאור תעלומה של דברים הגנוזים בתורה, לחדש סברות, הבנות מחודשות. כשהדבר הגיע לשיא בתקופתו של רבי עקיבא, שגילה דברים הגנוזים בתורה שאפילו משה רבנו לא גילה!

כעת נרחיב את הדברים הללו, ונראה אותם במקורותיהם.

לימוד מתוך קושי וצער - חזק יותר

אומר המדרש (תנחומא נח ג): **"כתוב על התורה, 'וְלֹא תִמְצָא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים' (אויב כח יג). מהו לא תמצא בארץ החיים? וכי בארץ המתים תמצא? אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר: 'זאת התורה - אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהָל' (במדבר יט יד). וכך דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל."**

... וזו היא תורה שבעל פה, שהיא קשה ללמוד, ויש בה צער גדול... והיא עזה כמוות וקשה כשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקדוש ברוך הוא

בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו... ללמדך, שכל מי שאוהב עושר ותענוג, אינו יכול ללמד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא, שנאמר: "הָעֵם הַהֲלָכִים בַּחֲשָׁךְ יָאוּ אֹר גָּדוֹל" (ישעיה ט א). אור גדול, אור שנברא ביום ראשון, שגנזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה.

התורה הקדושה איננה כשאר החכמות, אלא דורשת היא התמסרות גדולה ועצומה. אדם אינו יכול ללמוד באמת, להיכנס לעומק סברת התורה, להבין את האמת שבה, את הבנתה המדויקת, כשהוא יושב "רגל על רגל". התורה אינה כמו כל ידיעות אחרות, שניתן ללמוד ולהבין ישר, אלא: "הָעֵם הַהֲלָכִים בַּחֲשָׁךְ יָאוּ אֹר גָּדוֹל" - תחילה צריך לגשש באפלה, לחתור, לנסות להבין, להיכנס לעובי הקורה של הבנת עמקות ושורש של כל עניין, מהי הקבירה של הדברים וכו', עד אשר מתגלה האור הגדול. ככל שהאדם יותר מתאמץ ו"מצטער" על לימוד התורה, הוא מגיע להשגות גדולות ועמוקות יותר.

יש להבהיר, כי אין הכוונה כאן ל"צער" במובן שלילי של עצב, חלילה, אלא על התאמצות, לימוד מתוך קושי ויגיעה, התמסרות גם בתנאים בלתי נוחים וכדומה. ואמנם דווקא כאן טמונה מתיקות התורה המיוחדת, אשר רק מי שטעם אותה יכול להבין. וכפי שאומרת המשנה (אבות פ"ו מ"ד): "פת במלח תאכל..." וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך. **אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.** וכפי שאומר האור החיים הקדוש (דברים כו ח): "**אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא ייחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.**"

בימי בית שני ציערו עצמם על התורה – וזכו להשגות מופלאות

במהלך ימי בית המקדש השני, התחילו הרומאים לשלוט בארץ ולהכביד את עולם. הם הצרו את צעדי היהודים בשמירת התורה והמצוות ובלמוד התורה, כך שהיהודים היו צריכים ממש למסור את נפשם על קיום התורה והמצוות. ודווקא על ידי כך נקשרו בכל ליבם ונפשם לחכמת התורה, והשיגו בתורה השגות נפלאות, שלא הושגו כלל בדורות שלפניהם.

"אמר רבי ישמעאל: מיום שניתנה תורה לישראל ועד שנבנה הבית האחרון, תורה ניתנה, אבל הדדה ויקרה, כבודה וגדולתה ותפארתה, זיוה וזיותה, לא ניתנו עד שנבנה הבית האחרון". (פרקי היכלות פרק כז)

"ולא עלתה על לבי ליתנו לכל הדורות הללו, מימות משה עד עכשיו. לדור הזה היה שמור להשתמש בו עד סוף כל הדורות". (פרקי היכלות פרק כט)

"לפי שלא מצא הקב"ה בבני אדם שעושים את התורה והמצוות בצער. ובנין בית אחרון בצער, ומצערים עצמם על התורה ועל המצוות, לפיכך נתן להם הקב"ה משנה להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות". (תנא דבי אליהו זוטא פרק ב)

וכיצד יתכן שהשיגו השגות בתורה יותר מהדורות הקודמים להם, הלא את כל תורתם קיבלו מהדורות הקודמים? התשובה לכך בתנא דבי אליהו (שם): "מקרא ומשנה שניהם מפי הגבורה נאמרו... אלא כשנתן הקב"ה את התורה לישראל, לא נתנה להם, אלא

כחיסים להוציא מהן סולת, וכפשתן לארוג ממנו בגד, בכלל ופרט, ופרט וכלל, וכלל ופרט וכלל...." הקב"ה כביכול נתן "חומר גלם" של חכמה, שממנו ניתן להוציא וללמוד עוד ועוד. ונרחיב על כך עוד להלן בנושא "חכם עדיף מנביא".

פיסגת גילוי תורה שבעל פה – בדורו של רבי עקיבא

אמנם, האור הגדול ביותר של תורה שבעל פה, זרח לאחר חורבן בית שני, בדורו של רבי עקיבא וחבריו. אותו דור, שרבו בו הגזירות והרדיפות, ומכונה בפי חז"ל "דורו של שמד", לא רק הצטער על התורה והמצוות, אלא מסרו נפשם ממש.

"מה לך יוצא ליסקל? על שמלתי את בני."

מה לך יוצא לישרף? על ששמרתי את השבת.

מה לך יוצא ליהרג? על שאכלתי מצה.

מה לך לוקה בפרגול [בשטף]? על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שהטלתי תכלת, על שעשיתי רצון אבא שבשמים!

וזוהו שאומר הפסוק **[זכריה יג ו:]** **"וְאָמַר אֵלָיו מָה הַמְּכֹזֶת הָאֵלֶּה בֵּין יָדֶיךָ, וְאָמַר אֶשֶׁר הִפְיֵיתִי בֵּית מִאֲהָבִי, מְכֹזֶת הָאֵלֶּה גִּרְמֹנוּ לִי לְהָאֵהָב לֹאֲבִי שְׂבָשְׁמִים!"** **[ויק"ר לב א]**

תנו רבנן, פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה... **[ברכות סא]**

מכיון שמסרו נפשם בפועל על קיום התורה, זכו לגילוי תוספת וריבוי לאין שיעור של אור התורה – האור הגדול של רבי עקיבא וחבריו!

לרבי עקיבא וחבריו נתגלו אורות צפונים שלא נתגלו גם למשה רבינו.

בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות **[כגון התגים שבספר תורה]**. אמר לפניו: **ריבונו של עולם, מי מעכב על ידך?!** **[לשם מה אתה מוסיף זאת?]** אמר לו: **אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות! אמר לפניו: ריבונו של עולם, הראהו לי.** אמר לו: **חזור לאחורך!** **[כביכול לקח אותו לבית מדרשו של רבי עקיבא. ואמר לו: לך לשורות האחוריות של בית מדרשו. כי היה נהוג שהתלמידים יושבים לפי גדלותם וידיעותיהם בתורה, כשבשורה הראשונה יושבים הגדולים ביותר בתורה]**. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הם **אומרים!** **[שלא הבין משה רבינו את המשא ומתן שלהם בדברי תורה]**. **תשש כחו [הצטער וחלשה דעתו שאינו מבין את צורת הלימוד]**. **כיון שהגיע לדבר אחד [רבי עקיבא הגיע לדבר שצריך לנמק] אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: "הלכה למשה מסיני", נתישבה דעתו [של משה רבנו].** **[ומנחות כט ע"ב]**

ובמדרש: דברים שלא נגלו למשה, נגלו לרבי עקיבא וחבריו. "יָכַל יִקַּר רַאֲתָהּ עֵינָיו" – זה רבי עקיבא וחבריו. **[במדב"ר יט ד]**

ננסה להבין יותר את הדברים.

חכם עדיף מנביא

כתב רבי יונתן אייבשיץ (בספרו יערת דבש ח"א דרוש יג): "והחכמים ברוח הקודש משיגים מחשבת הבורא ברוך הוא... כי החכמה היא המחשבה, וחכמים משיגים מחשבת ה'... ולכך חכם עדיף מנביא, כי החכם מדבק נשמתו במחשבת ה' ומשיג יותר ממנה שהנביא שומע מה שה' מוציא מפיו כביכול. ואפילו בשר ודם יש דברים בלבו מה שאינו מוציא מפיו, ומכל שכן בהקב"ה, ולכך החכם שמשיג במחשבתו הבורא, יותר גדול מנביא שהוא מלשון ניב שפתים".

הנביא שומע מה שה' מדבר, ואילו החכם משיג במחשבתו את מחשבת ה', גם את מה שלא נאמר, כביכול מה ה' חושב, מה ה' רוצה, מה ה' סובר בעניין כזה. ולזה הגיעו ביתר שאת רבי עקיבא וחבריו, שמסרו נפשם על התורה עד שדבקה נפשם ומחשבתם בהקב"ה.

וזוהו שאומר הפסוק (משלי ב ד): "אִם תִּבְקֹשֶׁנָּה כִּכְסֵף, וְכִמְטָמוֹנִים תַּחֲפֹשֶׁנָּה, אֲזַי תִּבְיִן יִרְאֵת ה', וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא! בדורות שחיפשו וביקשו את התורה בכל ליבם, אז זכו ל"דעת אלוקים תמצא"! זכו להבין את דעתו של הקב"ה, את מחשבתו כביכול. וזאת דווקא אחר שתמה הנבואה בעם ישראל, ואף "בת קול", שהיתה עדיין מצויה בימי בית שני, כבר לא הופיעה עוד. דוקא אז, שכבר לא זכו לשמוע את דבר ה', זכו להשיג מתוך עמל ויגיעה, את דעת ה'.

בדומה לילדים שאמא נמצאת עמם בבית, והיא נותנת להם הוראות ומדריכה אותם כיצד לנהוג. כשהיא יוצאת מהבית והם לכל הפחות בקשר טלפוני, עדיין יכולים הם לשאול את פיה בכל מקרה של ספק. אבל אם כבר לגמרי איבדו את הקשר, כאן עליהם להתאמץ, להיות נאמנים להוראות שלה ולהדרכות שלה, ומתוך אהבתם אליה ומסירותם לדבריה, כבר יבינו בדעתם מעצמם מה אמא מרשה ומה לא, ומה היא היתה אומרת במצב כזה ומה במצב אחר, ויכולים הם אף לחדש כפי כח בינתם, כללים ודעות שאמא לא אמרה במפורש מעולם, אבל מבינים הם שכך דעתה.

"הקב"ה נתן כח לחכמי התורה להבין דבר מתוך דבר, ולחדש הלכות מאובנתא דליבא [מבינת הלב], שנעשם לבם כמעין הנובע, ומוציאים מלבם חכמת התורה, ומסכימה דעתם לדעת המקום. וזו מעלה נפלאה ונשגבה שנתן לנו ה' יתברך שנהיה מסוגלים להגיע לידי מידה זו שתהיה דעתינו דעת תורה ונתפוס בהשגתינו את דעת האלוקים". (בן מלך עמוד עט)

זהו המושג "פריה ורביה בתורה", שזוכה להוציא ולחדש מהתורה עוד ועוד חידושים וחכמה, ולזה זכו ביותר רבי עקיבא ודורו.

רבי עקיבא היה "דורש תילי תילים של הלכות על כל קוץ וקוץ". ביאר המהר"ל (ותפארת ישראל פרק סג), שכשם שגוף התיבות מורים על דברי תורה עצמם, כך התגין מורים על השגות דקות מאוד מאוד. והיינו שעד רבי עקיבא לא היו דורשים אלא את גוף התיבות, אך רבי עקיבא זכה לדרוש את עומק ההשגה והסברה הרמוז בתגי האותיות. כביכול מה שבין השורות, הדברים הדקים והנסתרים הרמוזים בתוך המילים.

"אמר לו רבי טרפון: עקיבא, עליך הכתוב אומר: 'מִבְּכִי נִהְרֹת חֶבֶשׁ, וְתַעֲלֶמָה יֵצֵא אֹר', דברים המסותרים מבני אדם, הוציאם רבי עקיבא לאורה!" (אדר"ב פ"ו)

"משמת רבי עקיבא בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה" (סוטה מט.). רש"י:
זרועי תורה - עומק סברה, ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות
ואותיות היתרים ולשוניות המשתנים במקרא.

מחלוקות בתורה

במשל של האמא והילדים, כשדנים מה אמרה אמא, בודאי שצריכה להיות דעה אחת. אבל כשדנים מה היא סברה, מה היא היתה חושבת במקרה כזה, וכיצד היתה נוהגת במקרה כזה, איזה שיקול עמד לנגד עיניה מאחורי בקשה זו, כאן כל ילד, לפי טבעו ותכונותיו, יכול להבין אחרת. ואם כולם נאמנים עד מאוד לאמא, ומכירים את דעותיה והלך מחשבתה, הרי שדברי כולם אמת. כי אכן בדעתה של אמא יש פנים לכאן ולכאן. מצד אחד יש בלבה סברה כזו, ומצד שני יש בלבה גם סברה הפוכה. יתכן שהיתה מנחה א, ויתכן שהיתה מנחה ב. שניהם נכונים. אולם למעשה, אם אמא אמרה שצריך לשמוע תמיד לאח הגדול יותר, אז כך עושים. אבל לא שדברי שאר האחים אינם נכונים, הם נכונים בהחלט, רק שלמעשה אין נוקטים כדבריהם.

גם במשל הקודם של החכם בחינוך: כל עוד שדנים בדבריו, מה אמר על כל עניין, צריכה להיות דעה אחת. אבל כשמתאמצים להבין מה חשב ומה סבר, מהי החכמה העומדת מאחורי הוראה זו או אחרת, כאן כבר ניתן לקבל דעות רבות, שכן כל אחד חושב על פן אחר במחשבתו של החכם, שאכן גוונים רבים לחכמה, ויש כל מיני הסתכלויות על אותו דבר עצמו. ודברי כולם אמת, אף כשהם דבר והיפוכו, כי באמת גם במחשבת החכם יש פנים לכאן ולכאן.

כך להבדיל, "שבעים פנים לתורה". בעומק חכמת התורה, ישנם סברות ופנים רבים ושונים. ואף הם מתחלקים לאלפי גוונים והסתכלויות שונות. "הלא כה דברי פאש נאם ה', וכפטיש יפצץ סלע" (ירמיה כג כט). כמו קרן אור, הנשברת לאלפי גוונים, בהתאם למקום שבו היא נשברת. אור חכמת התורה מאיר באלפי ניצנוצים, ובכל מקום הוא מאיר בגוון שונה. כל חכם העוסק בתורה לאמיתה של תורה, מקבל את ההארה המיוחדת לו בתורה. את הראיה וההסתכלות שלו. ואף שיהיו דבר והיפוכו, כולם אמת. כולם כלולים בתורה שניתנה לנו בסיני. כדברי חז"ל "כל מה שעתיד תלמיד ותיק לחדש, ניתן למשה בסיני". כלומר תלמיד ותיק, שיועד ללמוד כראוי ולהבין דברים על בורים, כשאומר חידוש, זה בעצם לא דבר חדש שבדה מליבו, אלא הוא חידש וחידד זווית ראייה, הסתכלות וחשיבה נוספת, בתוך התורה שנמסרה כבר למשה בסיני.

נשמת היהודי היא חלק אלוה ממעל, ולכן כל יהודי שעוסק בחכמת ה' שהיא התורה משיג פן מסויים, חלק מסויים, מחכמת ה'.

המחלוקות בתורה התרבו דווקא אחר שפסקה הנבואה, והתגברו ביתר שאת אחר חורבן בית המקדש השני, כשאף 'בת קול' פסקה. כל עוד היתה נבואה ודבר ה' עובר מדור לדור, אין כל כך מקום למחלוקת. אך כאשר התחילה ההתרחבות בהבנת סברת התורה, כאן התחילו והתפתחו המחלוקות. ואף שכל מחלוקת מוכרעת להלכה לכאן או לכאן על פי כללי הפסיקה, מכל מקום אין זה בא לפסול את הדעות האחרות, שכולם אמת לאמיתה, "אלו ואלו דברי אלוקים חיים!"

אלו ואלו דברי אלוקים חיים!

אומר הפסוק (קהלת יב יא): **"דְּבָרֵי חֲכָמִים כְּדִרְבָּנוֹת וּכְמִשְׁמְרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלֵי אֲסוּפוֹת נִתְּנוּ מִרְעָה אֶחָד".** אומרת על כך הגמרא: **"בעלי אסופות" – אלו תלמידי חכמים, שיושבים אסופות אסופות [קבוצות קבוצות] ועוסקים בתורה. הללו מטמאים, והללו מטהרים; הללו אוסרים, והללו מתירים; הללו פוסלים, והללו מכשירים. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה?!** תלמוד לומר: **"נתנו מרועה אחד",** אֵל אחד נתנם, פרנס אחד אמרם, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא... אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין, לשמוע את דברי המטמאים ואת דברי המטהרים, את דברי האוסרים ואת דברי המתירים, את דברי הפוסלים ואת דברי המכשירים". (חגיגה ג ע"ב)

הגמרא כאן מתארת את מבוכתו של האדם החפץ לבוא ללמוד תורה, אבל הוא נתקל בדעות מנוגדות, בסברות הפוכות זו מזו, בפסקי הלכה חלוקים, והוא אינו יודע, מה באמת נכון? מהי באמת התורה? **"היאך אני למד תורה מעתה?!"**

אומרים לו: כולם מרועה אחד ניתנו! הכל אמת! אך כדי להבין זאת, **"עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין"**. עליך להקשיב ולהתבונן היטב, ללמוד את כל הצדדים ולהבין את שורשי המחלוקת. שמע היטב את דברי האוסרים, שמע היטב את דברי המתירים, תתבונן היטב, עד אשר תבין שיש כאן הסתכלויות שונות וצדדים שונים באותה תורה אחת שניתנה לנו מסיני!

וכפי שאומר המדרש (תנחומא בעלותך טו): **"ואם תאמר, הרי זה מתיר וזה אוסר, זה פוסל וזה מכשיר, זה מטמא וזה מטהר... בית שמאי אוסרים ובית הלל מתירים, למי אשמע?!"** אמר הקדוש ברוך הוא: אף על פי כן, כולם ניתנו מרועה אחד, זה משה, שקיבל מיחידו של עולם. **ודברים אחדים הם, אלא זה אומר טעם אחד, וזה אומר טעם אחר."**

ואף משה רבנו עצמו ראה שאכן יש בתורה פנים רבים לכאן ולכאן! ותמה היאך יש לפסוק למעשה. וכמובא בתלמוד ירושלמי (סנהדרין ד ב): אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, הודיעני היאך היא ההלכה? אמר לו **"אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת!"** אם רבו המזכים – זכו, רבו המחייבים – חייבו, **כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט" [49] פנים טמא ומ"ט פנים טהור כמנין "וְדָגְלוּ" [49] עָלֶי אֶהְבֶּה"** (שיר השירים ב ד) – כמה אהבה יש להקב"ה בריבוי הסברות שמגלים החכמים בתורה!

הגמרא מספרת אודות המחלוקת הראשונה בתורה שהיתה בעם ישראל, כשבתחילה היו העם סבורים שרק דעה אחת נכונה, והדעה השניה מוטעית, עד אשר הוברר להם שלא כן:

"שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו, והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוקים חיים!" (עירובין יג ע"ב)

אף על פי שלכאורה שתי הדעות סותרות זו את זו, ואינן יכולות להתקיים זו בצד זו, אך בעומק הדבר, שתיהן אמת, כי בסברות ישנם עניינים עמוקים והשגות דקות. יתכן שיהיו כמה צדדים שונים זה מזה, ויש מקום לשניהם. ואמנם להלכה הוכרע כדברי בית הלל, אך אין בזה כדי לפסול את דברי בית שמאי, חלילה.

וכך דרשו חז"ל על הפסוק **"אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר"** – אמר רבי חייא בר אבא: אפילו האב

ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקים בתורה בשער אחד, נעשים כאויבים זה לזה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר "על כן יאמר בספר מלחמות ה' את זהב בסופה" אל תקרי בסופה אלא בסופה [שלבסוף, "והב" - נעשים אוהבים]. [קידושין ל]

כלומר שבשעת הלימוד, כאשר כל אחד מתאמץ ומתעמק להבין חכמת התורה, ומלבן את הדברים, הרי הוא עומד על דעתו, כאשר ברור לו שדרך זו היא האמת, ולכן נעשה כ"אויב" לכל מי שרוצה לומר באופן אחר, ואפילו הוא בנו או תלמידו. ואין זה מחמת אהבת עצמו, אלא מרוב אהבת האמת ונאמנותו לתורה, אינו סובל שיפרשו בתורה באופן מסולף ויגידו דבר שאינו נכון. הוא זועק חמס ונעשה אויב כי מסלפים את התורה לפי דעתו. אמנם, בסופו של המשא ומתן, כאשר מתלבנים לו הדברים ועומד גם על דעת חבירו, ומכיר שורש ההבדל בין דעותיהם, הרי אף שאפשר שנשאר בדעתו, הרי הוא מודע גם לדעת חבירו, וכבר מסכים שיש מקום גם לדעה זו. "אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה", כלומר עד שמתברר לכל אחד גם מה היא דעת חבירו, ואז נעשים אוהבים זה לזה, וגם אהבה זו נובעת מחמת חביבות התורה, כי נעשה לו לאוהב על שהאיר עיניו בתורה ולימדו עוד דרך ומהלך שניתן לומר בהבנת ענין זה. ואף שאינו נוטש את שיטתו הנראית לו יותר בשיקול דעתו, בכל זאת הרי הראה לו עוד דרך בתורה ונותן לו עוד מבט וגוון בהבנת הענין.

אומר המדרש: "הַבִּינִי הַמָּלֶךְ חֲדָרְיוֹ" - כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו, כך יש להם לתלמידי חכמים, לכל אחד ואחד, חדרי חדרים בתורתו. (תנוד"א פ"ו ב)

כתב רבי חיים ויטאל (בספרו עץ הדעת טובה): "כל אחד מישראל יש לו חלק בתורה כפי נשמתו". ובעל התניא כתב (אגרות הקודש כז): "כל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל חדש, הן בהלכות הן באגדות, הן בנגלה הן בנסתר, כפי בחינת שורש נשמתו. ומחוייב בדבר להשלים נשמתו". וכך מובא מהאריז"ל, לכוון בתפילת "ותן חלקנו בתורתך", ששיג החלק שלו בתורה, והיינו בדרך לימודו המיוחד לו, כפי סוג דעתו והבנת לבו.

משה רבנו ורבי עקיבא

משה רבנו ורבי עקיבא - היו שני עמודי התורה. מובא בכתבי האריז"ל ועוד, כי משה רבנו היה יסוד התורה שבכתב, ורבי עקיבא היה יסוד התורה שבעל פה.

בספר יוחסין כתב על רבי עקיבא: "וכל תורה שבעל פה - מידו היתה לנו". ובשיטה מקובצת (כתובות מ ע"א) כתב: "ורבי עקיבא היה להם במקום משה רבנו אדון הנביאים ע"ה, לפי שהיה כבר משתכחת תורה שבעל פה [חלילה], עד שבא הוא ושנאה". ועיין בבאור הגר"א (ברכות מא ע"ב) בפירוש רבי אברהם בנו, כי משה רבינו ע"ה ורבי עקיבא - במדרגה אחת היו, זה בתורה שבכתב וזה בתורה שבעל פה. והרמ"ע מפאנו כתב: כשם שמשה רבנו מחצב [עמוד] תורה שבכתב, כך רבי עקיבא מחצב תורה שבעל פה.

עוד מצינו שהיה רבי עקיבא דומה למשה רבינו בזה ששניהם חיו מאה ועשרים שנה (ספרי וזאת הברכה דברים לד ז). ואולם, כשמתבוננים אנו במסכת חייהם, וכיצד זכו והגיעו לתורה, רואים אנו ניגוד עצום בין משה רבנו לרבי עקיבא:

משה רבנו - נולד למשפחה מיוחסת בעם ישראל, לאביו עמרם בן קהת בן לוי, ולאמו יוכבד. קדוש היה מרחם, נולד מהול, ובלידתו - התמלא הבית אורה!

רבי עקיבא, לעומת זאת - היה בן גרים, ללא ייחוס משפחה וללא זכות אבות. עד גיל ארבעים היה אדם פשוט ואפילו "עם הארץ", רועה צאן, רחוק עד מאוד מלימוד התורה, אף שונא תלמידי חכמים היה! ועוד מובא (אדר"נ פ"ו), שהיה בעל תפיסה קשה, אטום וחתום כאבן!

הלוא דבר הוא! מהי הסיבה להבדל העצום הזה?

ננסה להבין זאת, על ידי משל.

שני שלבים בהקניית חכמה

נשוב למשל של החכם בחינוך הרוצה להנחיל את חכמתו לעולם. כאמור, בשלב הראשון, הוא פתח וייסד חוג. אל החוג הוא קרא את המוכשרים ביותר, הרגישים והנבונים ביותר בחינוך, בעלי ניסיון רב בתחום. הוא האציל ו"שפך" עליהם מחכמתו, הרעיף עליהם עוד ועוד מידע, עוד ועוד לימודים, דרכי חשיבה, הסתכלויות שונות. שיתף אותם בנסיונו, לימד אותם פתרון בעיות, גישות, דידקטיקות, ועוד ועוד... וגם בסיום החוג היה איתם בקשר מתמיד, כשהוא מודריך, מכוון, מסביר, מוסר מידע נוסף ועוד.

אחר כמה שנים, חכמתו כבר הופצה לכמה וכמה חוגים, והגיעה אף אל ההמונים. קלטות משיעוריו עברו מיד ליד, ודפי הסיכום אף הם צולמו והופצו. המוסמכים מטעמו היו מורי הדרך להמון, והחכמה רבתה.

כל זה היה השלב הראשון. **שלב "ההצפה"** [שהוא הציף ידע וחכמה, בשפע רב ככל היותר].

אך הוא ידע כי אין די בכך, שהרי עם הזמן יכולים הדברים להישכח בחלקם, או להיות מובנים בצורה לא נכונה כראוי, חלק מהמידע יאבד וכו'. לכן היה ברצונו להטמיע את החכמה להמון בצורה חזקה ומבוססת יותר.

ואז עבר לשלב השני, **שלב הביסוס וההטמעה**.

לשם כך, לקח אדם שאין לו כל ניסיון בחינוך. בכוונה תחילה אף לא נתן לו כל הכשרה מוקדמת. הוא העמיד אותו מול כתה קשה. אבל לאדם הזה היה דבר חשוב מאוד - רצון אדיר להצליח עם הכתה הזו.

המורה חסר הניסיון התחיל ללמד בכתה. הוא נתקל בקשיים עצומים, הפרעות התנהגותיות קשות, וגם קשיים לימודיים. אולם הוא לא הרים ידיים. הוא ניסה לבדוק ולחפש מהי הדרך הנכונה להתמודד מול מרדנות, כיצד להשיג משמעת, כיצד לגרום לילדים לרצות ללמוד, מהי הדרך הנכונה ללמד אותם קריאה, ומהי הדרך הנכונה ללמדם חשבון, וכן הלאה והלאה.

מתוך חיפושיו היגעים והבלתי פוסקים, הוא מצא שיטתו חומר נפלא בחינוך [מאת החכם הנ"ל]. הוא עיין ארוכות במאמרים שונים, האזין בקשב רב לקלטות רבות, ומצא בהם תשובות לחלק מספקותיו ובעיותיו. ניסה ליישם זאת, וראה הצלחות רבות. מאידך היו דברים שנכשל בהם, שלא הצליח למרות שניסה לעשות כפי מה שקרא ושמע. הוא

הסיק מכך, שכנראה לא הבין את הדברים לאשורם. שמע עוד קלטות, עיין בעוד מאמרים, ניסה להבין את הדברים טוב יותר, ואכן הבין, כי במקרה כזה וכה אכן ראוי לנקוט בגישה כזאת, אולם במקרה אחר, יש לאמץ דווקא גישה הפוכה. וכך הלך והחכים יותר ויותר. כשראה סתירה בדברי החכם, התאמץ בכל ליבו להבין, עד אשר הבין כי כאן הכוונה לכך, וכאן - לכך. מתוך התעמקותו הרבה - אף הבין כי במשפט שכותב החכם כאן, הוא רומז למה שאמר בשיעורו שם. וכך החל והחכים עוד ועוד, כשהוא ממש "נכנס לראש" של החכם.

ובכל התהליך הזה, החכם לא יצר עימו שום קשר! לא היה זמין לענות לו לשאלות, להדריך ולכוון. כי רצה שאת הכל יבין מעצמו, שיתייגע, ובכוחות עצמו, יבין, ישיכל וידע. שיפול - ויקום. שיכשל, יסיק מסקנות - ויצליח. שיחוש שחסר לו ידע, יחפש מידע רלוונטי - וימצא. יתנסה ויתמודד בכל מיני מצבים - ויצא מהם עם תובנות. וכך יקנה את כל החכמה בכוחות עצמו.

ומכאן ואילך - המורה הזה, הוא שהמשיך להנחיל את חכמת החינוך של החכם הלאה. באופן ובצורה הזאת, שבה למד הוא. הוא הדריך את תלמידיו איך ללמוד ולהבין את דברי החכם, בעצמם. כבר פסקה "ההצפה" מלמעלה [הצפת חומר והסברה מצד החכם] - וכל אחד, כפי התאמצותו, כפי רצונו להצליח, כפי התמסרותו ליישם את הדברים, ולשמוע עוד ועוד, להבין את הדברים לאשורם, כן למד והחכים.

משה רבנו - איתערותא דלעילא, רבי עקיבא - איתערותא דלתתא

במשל זה ננסה להבין במעט את אופן מסירת התורה על ידי שני עמודי התורה.

משה רבנו - עמוד תורה שבכתב, שהיא "**איתערותא דלעילא**" - התעוררות מלמעלה. הקב"ה מסר לו את התורה, לימד אותו, ארבעים יום וארבעים לילה, דיבר עימו באופן מתמיד, "כדבר איש אל רעהו". משה רבנו היה אדון הנביאים, שמע ולמד את התורה ישירות מפי ה'. ולשם כך הקב"ה מראש בחר במובחר ביותר, קדוש ומיוחס ביותר. התגלה אליו בסנה, ולאחר מכן בנבואה מתמדת ברמה הגבוהה ביותר שבן אנוש יכול להתנבא, כמו שהעידה התורה (דברים לד ט): "**וְלֹא קֵם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים**". אף פטירתו היתה "מיתת נשיקה", דהיינו שהקב"ה הראה לו דביקות וידידות כזו עד שדבקה נשמתו בדביקות גמורה בהקב"ה ולא יכלה עוד לשרות בגוף גשמי.

וממנו עברה התורה מדור לדור, במסירה מגבוה, בהצפה ובהרעפה מלמעלה, מרב לתלמיד. והיו קיימים בעם ישראל גם נביאים אשר העבירו לעם את דבר ה'. כלומר קיבלו את התורה ואת דברי ה' בהתעוררות והשפעה מלמעלה.

אך רבי עקיבא - עמוד התורה שבעל פה, שהיא "**איתערותא דלתתא**" - התעוררות מלמטה.

כאן, האדם, הוא שמביא את עצמו לתורה! הוא שמחפש, מתייגע, חוקר, מבקש, עד אשר מוציא את הדברים שבתורה מתוך לבו וחכמתו. לכן היה רבי עקיבא נעדר כל שייכות לתורה מצד הסביבה ומצבו, ולאורך כל הדרך - הוא עצמו שהתייגע והביא את עצמו אל התורה, עד אשר הגיע למדרגתו העצומה!

אילו היה מתחנך מילדותו לתורה, כבר לא היה משיג הכל בכוחות עצמו, שהרי היה מעורב אצלו גם גורם חיצוני שהביא אותו לתורה. דווקא בגיל ארבעים, כאשר היה כבר בגיל בו מגיע האדם לשלימות בניין אישיותו, "בן ארבעים לבינה", והוא כבר מציאות עצמית מושלמת, והוא מצוי במצב של ריחוק מלימוד תורה, עד כדי שנאה לתלמידי חכמים, דווקא מכאן - זוהי נטו התקרבות שלו, התמסרות שלו עצמו. הוא זה שמביא את עצמו לתורה.

המדרש מספר על תחילת לימודו של רבי עקיבא, ורואים את עמלו המיוחד להבין בכוחות עצמו, באופן עמוק ואמיתי, כל דבר מדברי התורה:

"הלך הוא ובנו, וישבו אצל מלמד תינוקות, ואמר: 'למדני תורה!' ולא חש לבזיון שילך בגיל מבוגר ללמוד אצל מלמד תינוקות. אחז רבי עקיבא בראש הלוח, ובנו בראש הלוח, וכתב לו א' ב', ולמדה עד ת"ו. **הלך וישב בינו לבין עצמו, ואמר: אל"ף זו - למה נכתבה? בי"ת זו - למה נכתבה?** והיה רבי עקיבא לומד בתורת כהנים [שהוא מה שלומדים בתחילה עם התינוקות] והיה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה". (אדר"ב פ"ז)

ועוד: כשבא לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, היה אומר להם: רבותי, פתחו לי טעם משנה! כיון שאמרו לו הלכה אחת, **הלך וישב בינו לבין עצמו, אמר: דבר זה למה נאמר? והיה חוזר ושואלם, ומעמידם בדברים, ולבסוף היה דורש על כל תג ותג בתורה תילי תילים של הלכה, והיה מבאר כל דבר ודבר!** (שם)

רבי עקיבא חקר ודרש, כל אות ואות למה נכתבה! התייגע להבין לאשורו כל דבר מדברי התורה. ומתוך יגיעתו העצומה, הגיע להבין ולדעת כל מה שידע משה רבנו, ובבחינה מסויימת, אף הגיע להשגות גבוהות ממנו [כפי המובא בדברי הגמרא לעיל].

ומכאן ואילך - הוא שמסר את לימוד התורה לדורות הבאים, בדרך של עמל, יגיעה וחיפוש. וכל אדם - כפי התאמצותו, רצונו, עמלו, התמסרותו, **כפי התעוררותו הוא** - כן ישיג בתורה.

עלייתו למרום של משה - ועלייתו למרום של רבי עקיבא

גם במשה רבנו וגם ברבי עקיבא מצינו עליה למרום. משה רבנו - כפי שכתוב בתורה (שמות לד כח): **"וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה"**. ורבי עקיבא - כפי שאומרת הגמרא: **"ארבעה נכנסו בפרדס וכו' רבי עקיבא נכנס ויצא בשלום"**. **"נכנסו לפרדס - עלו לרקיע"**. (חגיגה יד ורש"י)

ואולם משה רבנו עלה למרום במציאות, בפועל. ואילו רבי עקיבא עלה - בהשגה רוחנית. כפי שכותב הערוך (ערך אבני שיש טהור): **"ולא שהם עולים למרום, אלא בחדרי ליבם רואים וצופים"**. וכן הוא ברבנו חננאל: **"ואינם עולים בשמים, אלא צופים ורואים באובנתא דליבא** [בבינת הלב]"

נדמה זאת שוב, להבדיל, לאותו חכם. התלמיד הראשון שלו - היה עמו בפועל בביתו, ראה אותו עין בעין ולמד ממנו את חכמתו. ואילו התלמיד השני, שלמד הכל בכוחות עצמו - הצליח כל כך **"להיכנס לראש שלו"**, להבין את המהלכים שלו, הוא צפה וראה אותו בעיני רוחו בצורה מוחשית מאוד, עד שכביכול היה בביתו וראה אותו.

כך עלתה במחשבה לפני

מובא בגמרא, כי אחר שהראה הקב"ה למשה רבנו את רבי עקיבא, הדורש תילי תילים של הלכות על כל קוץ וקוץ, ומגיע להשגות כה עצומות בתורה, חזר משה ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו: "רבנו של עולם, יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי?" אמר לו: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני!" (מנחות כט ע"ב)

כלומר, כך הוא הסדר, תחילה צריכה התורה להינתן בבחינת "תורה שבכתב", בהשפעה והקנייה מלמעלה, ורק אחר כך יגיע הזמן של "תורה שבעל פה", בהתעוררות מלמטה.

ממשיכה הגמרא ואומרת: אמר משה לפניו: "רבנו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו!" אמר לו: חזור לאחורידך. חזר לאחוריו, ראה ששוקלים בשרו במקולין [שוקלים הרומאים את בשרו של רבי עקיבא באטליה, אחר שהרגוהו בייסורים קשים וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל]. אמר לפניו: "רבנו של עולם, זו תורה וזו שכרה? אמר לו: "שתוק, כך עלה במחשבה לפני!"

נתבונן נא בפרשת מיתתו המופלאה של רבי עקיבא.

מיתת הנשיקה של משה רבנו – ומיתת הנשיקה של רבי עקיבא

משה רבנו, כאמור, נפטר ב"מיתת נשיקה". הקב"ה הראה לו ידידות וקרבה כה עצומה, עד אשר לא יכלה נשמתו להישאר בגוף הגשמי, ועלתה לגנזי מרומים.

רבי עקיבא, לעומתו, נפטר מתוך קרבה וידידות ואהבה עצומה – **שהראה הוא לקב"ה:**

וכה מתארת הגמרא את סיומה העילאי והמרגש של פרשת חייו, שהוא המשך לכל מציאות חייו שכולה התמסרות והתקרבות לה:

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבנו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפש – אפילו נוטל את נשמתך", אמרת: מתי יבוא לידי ואקיימנו! ועכשיו, שבא לידי, לא אקיימנו?!

והיה מאריך ב"אחד" עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך, רבי עקיבא, שיצאה נשמתך באחד! (ברכות סא)

רבי עקיבא לא נפטר מתוך ייסוריו – אלא מתוך דבקותו העצומה בקב"ה, עד אשר לא יכל עוד להישאר בגוף הגשמי. "היה מאריך ב'אחד' עד שיצאה נשמתו".

מכתב מאלהו (ח"ג עמוד 243): "יחס וחלילה לפרש שיצאה נשמתו על ידי יסוריו, אלא הפירוש הנכון הוא, שיצאה נשמתו על ידי דבקותו השלימה בה' יתברך, אשר הפרידתו מחומריות הגוף לגמרי. וזהו שאמרו שם בגמרא: 'היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד', כלומר היה מתעמק כל כך בהשגת אחדותו בתוך היסורים, עד שנשתלק מהגשם בהתדבקו באור השגחת אחדותו יתברך השלימה".

גם משה רבנו וגם רבי עקיבא נפטרו ב"מיתת נשיקה". משה רבנו – באיתערוותא

דלעילא, בידידות ובאהבה שהרעיף עליו הקב"ה. ורבי עקיבא - באיתערותא דלתתא - בידידות ובאהבה שעורר בנפשו הוא כלפי הקב"ה. ובזה חתם את מסכת חיי המופלאה, שכל כולה התמסרות ודבקות באל חי.

תלמידי רבי עקיבא: התפשטות אור התורה – ודעיכה פתאומית

"שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס" (יבמות סב ע"ב)

רבי עקיבא, עמוד התורה שבעל פה, העביר ולימד את התורה לאלפי תלמידים. 24,000 תלמידים, 12,000 "חברותות", רשת שלימה של ישיבות וכוללים, פרוסה היתה אז ברחבי הארץ.

כל תלמיד, כל חברותא, סללו להם את דרכם הייחודית בהבנת התורה, קנו בעמל במאמץ ובחיפוש, את חלקם המיוחד בתורה, כפי שלמדו מרבי עקיבא רבם הגדול. אור התורה הלך והאיר בעולם באלפי נגהות, נחלק לאלפי גווני זוהר נפלאים. כשזה אומר בכה וזה בכה, זה סברה כזו וההוא סברה הפוכה... אש התורה שבעל פה האירה ועלתה, האירה והתפשטה...

ואולם -

לדאבון הלב, האש הזו דעכה, בפתע פתאום. כפי שממשיכה הגמרא ואומרת: "וכל מן בפרק אחד [בתקופה אחת]!... והיה העולם שמים" שממה רוחנית נוראה. אור גדול שהאיר את הארץ כולה - כבה באחת, והותיר חושך ואפילה.

ומדוע מתו? "מפני שלא נהגו כבוד זה לזה".

וכדי להבין זאת - עלינו להרחיב בעניין קדושת התורה ואופני השגתה.

תורה קדושה – איננה סובלת קלקול בנפש

התורה הקדושה אינה כשאר לימודים. היא אינה לימוד שכלי בלבד, אלא יש בה הבנת לב עדינה ודקה. כדי להבין את התורה, להבין מחמתו של הקב"ה, צריך שהלב יהיה טהור ונקי. מי שלומד תורה מבלי לתקן את מידותיו ומבלי לעבוד את ה' - יוכל להשיג אולי רק את הרובד החיצוני, אך לא יוכל להבין את עומק חכמת התורה.

וכפי שאומר המדרש (תנחומא נח פ"ג): **שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו!** שנאמר: "וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים י ה). ומניין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד? ראה מה כתיב אחריו: "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ". ואי זה? זה תלמוד שהוא על הלב!

מספר הגאון רבי ירוחם הלוי (דעת חכמה ומוסר חלק ב מאמר כ), כי נוכח לראות בעיניו את ההבדל הטהומי בין חכמת התורה לבין חכמות של חול:

"בהיותי עתה בוויילנא, הייתי מתאכסן בבית שחלונותיו היו כנגד האוניווערסיט [האוניברסיטה] אשר שמה, ואירע לי להתבונן בתהלוכות התלמידים של בית

החכמה, איך שהיו הולכים ללמוד ולקבל חכמה, ולא יכולתי להסב התבוננותי ממחזה זה. שראיתי שמה איזה הכנות שעושים מקודם היכנסם לבית החכמה שלהם, מייפים עצמם בכל מיני ייפוי בכחל ושרק, ומקודם היכנסם חוזרים עוד הפעם לסלסל בשערם, הולכים בכל מיני קלות ראש ופריצות תערוכות של אנשים ונשים יחד, וככה הם הולכים "ללמוד חכמה". ומסתמא גם בשעת לימודם גם כן הם יושבים באותה הקלות והפריצות, ושומעים את הלימוד מהפרופסור שלהם, וככה הם לומדים חכמה. יכולים אנו לצייר את הטעם והצורה של החכמה שלהם, אבל סוף סוף צריך לומר שזה אינו מפריע להתלמדות החכמה שלהם, שהרי סוף כל סוף מתלמדים המה מה, ומשתלמים בלימודם, והכל בסדר. זה מפריע קצת, אבל לא הרבה. דבר ידוע הוא שהפילוסוף הכי גדול [אריסטו], שכולם היו תלמידיו, היה מקולקל בזנות, וזה לא הפריע שכולם יהיו תלמידיו בחכמה.

לעומת זאת אצלינו, בבתי החכמה שלנו, חכמת התורה, רואים אנו ההיפוך מזה לגמרי. הוללות ופריצות - היא הסתירה הכי גדולה לתורה. במצב של קלות ראש, אי אפשר בשום אופן ללמוד תורה. הרהור הכי קל, הסתכלות שאינה הוגנת - הוא כבר מפריע הכי גדול לתורה. וזה עצמו מופת הכי חותך על קדושת התורה, על תורה מן השמים, שמפני קדושתה וטהרתה אינה סובלת שום דבר שהוא היפוך לקדושה, אף דבר הכי קל - ומיד היא איננה.

...התורה הקדושה, מצד קדושתה וזכויותה, אינה סובלת מידות רעות, ובמשהו של גאווה וקפידה, מיד היא איננה! ... והנה מצינו בחז"ל (בראשית רבה פ"א ב) על לוי בר סיסי, ששלחו רבי לעיר אחת שבקשו להם דיין, וכשבא אצלם, הושיבוהו שם בראש, ושאלו ממנו 3 שאלות ולא ידע להשיב, עד שברח מהם מבושה וחזר אצל רבי, וסיפר לו כל המעשה. שאל אותו רבי את אותן שאלות, והשיב לו. אמר לו רבי: מפני מה לא ידעת להשיב שם? והשיב: כשבאתי לשם עשו לי בימה גדולה וזחה דעתי עלי ושכחתי הכל! זוהי קדושת התורה! על האדם להתאים את עצמו בדקדוק הכי נורא, ומשהו זחות הדעת, משהו גאווה - מיד הלכה לה. שכח הכל. [כמובן שרבי לוי בר סיסי היה בדרגה גבוהה כל כך, עד שפגם קטן כזה כבר השכיח ממנו. וכל אחד לפי דרגתו].

"הם" יכולים לעמוד על "בימות הכי גבוהות" ולבם מלא בכל תיעוב של כל מיני מידות רעות וסרחון, ולא יזיק להם, ואין מפריע להם כלום. וזהו מופת על תורה מן השמים, על קדושת התורה, שניתנה ממי שהוא קדוש קדוש, והיא קדוש קדוש קדוש, ועל כן לא תסבול בשום אופן שום פגם ושמץ כל דהו."

כותב רבי חיים מוולאזין זצ"ל (נפש החיים שער ד פרק ז): "ראוי לאדם להכין עצמו כל עת קודם שיתחיל ללמוד, להתחשב מעט עם קונו יתברך שמו בטהרת הלב, ביראת ה', ולהטהר מעוונותיו בהרהורי תשובה, כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה הקדושה - בדיבורו ורצונו יתברך שמו".

קנין התורה

בפרקי אבות מנו חז"ל 48 קניינים שהתורה נקנית בהם. כדי "לקנות" תורה, יש צורך בעמל, התמסרות, יראת שמים, מידות טובות, השקפות נכונות, הנהגות מתוקנות בין אדם לחברו ועוד, כפי שמפרטת המשנה:

"התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים. ואלו הם: בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתים, בבינת הלב בשכלות הלב, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה, בשימוש חכמים, בדקדוק חברים, ובפליטת התלמידים, בישוב, במקרא, במשנה, במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ, במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה, במיעוט שחוק, בארך אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, ובקבלת היסורים, המכיר את מקומו, והשמח בחלקו, והעושה סייג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את המישרים, אוהב את התוכחות, מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה, נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות, מעמידו על האמת, ומעמידו על השלום, מתיישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוון את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו. (אבות פרק ו' משנה ו')

אמר הגאון רבי חיים מוולאז'ין, אפשר להשיג בתורה רק לפי ההכנה במעלות שהתורה נקנית בהם. ככל שהאדם יתחזק ויאחוז יותר במעלות אלו, כן יוכל לזכות יותר לתורה.

שלא נהגו כבוד זה בזה

ונהגו אודות תלמידי רבי עקיבא, מצביעה הגמרא על פגם מסויים בין אדם לחברו: "שלא נהגו כבוד זה בזה".

כעת, שהתחזק והאיר עסק התורה שבעל פה, כשכל תלמיד סולל לעצמו את דרכו הייחודית בהבנת התורה, כשכל תלמיד עמל להשיג את חלקו בתורה, ומגיע להבנות וסברות כפי השגותיו הוא, מכל מקום צריך הדבר להיות עם נתינת כבוד רב לתורתו של השני. לדעת שמה שהשיג, למד והבין חברו, אף הוא אמת. ואדרבה, כשישמע כראוי את דעת חברו וייתחס בכבוד ראש לדבריו, יתחדד אף הוא, ויגיע יותר אל הבנת האמת. וכדברי הגמרא (סנהדרין כד ע"א): "תלמידי חכמים שבארץ ישראל נוחים זה לזה בהלכה" - רש"י: "נוחים יחד ומעיינים יחד, ומתקן זה את דברי זה, והשמועה יוצאה לאור".

ובזה חז"ל מצביעים שהיה פגם. כל אחד מן התלמידים היה מתעצם בטענותיו ובדעתו אשר השיג כפי עמלו בתורה, ולא השכילו לנהוג כבוד גם בחכמת ודעת חבריהם. וכדברי המדרש: "שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה".

רבי עקיבא אומר: שנים עשר אלפים תלמידים היו לי מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בחיי בין פסח לעצרת, ובסוף העמידו לי שבעה, ואלו הן: רבי יהודה, ורבי נחמיה, ורבי מאיר, ורבי יוסי, ורבי שמעון בן יוחאי, ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, ורבי יוחנן הסנדלר.

אמר להם [רבי עקיבא לתלמידיו האחרונים]: הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה. (קהלת רבה יא ה')

מבאר משנת רבי אהרן (ח"ג עמוד יז): לפי גודל ערך קדושתם של תלמידי רבי עקיבא, היה בזה פגם כל שהוא דק מן הדק, במעלות שהתורה נקנית בהם, ומפני זה תורתם לא היתה בתכלית כראוי, וממילא לא היו ראויים להיות מוסרי התורה שבעל פה לדורות. ואף

על פי שבמיתתם איבדנו כל כך הרבה תורה, מכל מקום מסירת התורה לדורות היתה צריכה להיות תורה שלימה בכל ענייניה. וזכו לכך דוקא רבותינו שבדרום, מפני שתורתם היתה שלימה, ותקיים התורה בישראל על ידי תורה הנלמדת בשלימות הנפש בכל הפרטים בלא שום פגימה ולו דקה מן הדקה.

עין טובה בתורת החבר

נמצאנו למדים שכדי להגיע להצלחה בתורה הקדושה ולהמשיך במסורת רבותינו, בראש ובראשונה יש להשתלם בשלימות המידות, ובפרט בבין אדם לחבירו, ולא לנהוג צרות עין בחבירו, אלא לרצות בהצלחת השני ולכבדו ולנהוג עין טובה כל אחד בשני, ולשמח כל אחד את השני על דבריו וחידושי תורתו.

על כן, כמה ראוי ונכון לנהוג עין טובה במחברים צעירים שחיברו ספרים, ועמלו עליהם מאוד, להוקירם ולכבדם על כל חידוש וייגיעת התורה המונחים בחיבורם, ולהסתכל אך ורק על הצדדים הטובים והמעלות שבהם, ולעודדם ולשמחם, כי כמה זקוק לכך כל מחבר צעיר, ומעט מילות עידוד טובות עשויות באמת לגרום להצלחה ניצחת של השני בתורה הקדושה. ומאידך מי שאינו מכבד כראוי אלא להיפך מטיח רק דברי בקורת, עלול לגרום לשברון לב ולקריסה נצחית של חברו בהצלחה בתורה, והוא בכלל התוכחה של פרשת בחוקות: "ואם בחוקותי תמאסו" - "מואס באחרים הלומדים". והתביעה על זה נוראה, כפי שלמדנו נורא נוראות מתלמידי רבי עקיבא. ורק כשננהג עין טובה ונרצה בהצלחת חברינו בתורה ויראת שמים, נזכה אף אנו באמת להיות ממקבלי התורה הקדושה, ולעלייה בכל סולם מעלות התורה ולגדולה.

(מתוך הקדמה לספר הלכות חג בחג לגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א)

תזכורת קבועה לדורות

תלמידי רבי עקיבא נפטרו כולם "בפרק אחד" - בתקופה אחת בימי ספירת העומר. דווקא בימים אלו, שבהם עלינו להכין את עצמנו ככלי קיבול מתאים לקבלת התורה, להכין ולטהר את הלב, מצאה לה מידת הדין מקום לפגוע בתלמידי רבי עקיבא, אשר לפי דרגתם פגמו באופן קניין התורה, ולא זכו להיות חלק משושלת העברת התורה מדור לדור. וחז"ל קבעו לכך זכר לדורות, על ידי נהיגת מנהגי אבלות בימים אלו.

משל למה הדבר דומה: לחטיבת טיס נבחרת, אשר בכל שנה מגיעים כל חבריה לתקופה של רענון ותרגול. מדגישים בפניהם תמיד, כי מלבד כל הידע והמיומנות שכל אחד מהם צובר, חלק גדול מהצלחת התפקיד הוא בכך שהם מצייתים למפקדם, כי רק בכך יהיה שילוב ותיאום מושלם בין המטוסים. ובתוך ימי הרענון הללו, שהם ימי עשייה פוריים ויפים, מעלים הם באופן קבוע את זכרם של נבחרים הטייסת הקודמים, שנספו בתאונת מטוסים, בעקבות טעות גורלית, כשלא צייתו למפקדם. העלאת זכרם נועדה להדגיש ולהמחיש את הצורך הקריטי לציית למפקד. ולכן היא מהווה למעשה חלק חשוב מההכשרה והרענון.

כך, בימים אלו שבהם עם ישראל לדורותיו צריך להכין את ליבו מחדש לקבלת התורה, קבעו חז"ל שהימים האלו יהיו כרוכים לנו בזכירת אותם 24,000 תלמידים, שעל אף ידיעת התורה העצומה וכל גדלותם, לא התקיימה תורתם בידם, ולא הם שהעבירו את לפיד התורה העובר מדור לדור. יחד עם הציפייה לקבלת התורה מחדש, יהדהד בלבנו זכרון זה, שעל ידו נזכור ונפנים, כי לימוד תורה אינו עניין שכלי בלבד, אלא עליו להיות כרוך במידות טובות, בעין טובה ובלב טהור.

אור יקוד הם יוקדים

כאמור, תלמידי האחרונים, המועטים, של רבי עקיבא, הם שלבסוף החזיקו את התורה באותו דור והעבירו אותה הלאה, כדברי הגמרא (יבמות סב ע"ב): "עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם... והם הם העמידו תורה אותה שעה". וכדברי המדרש (קהלת רבה): "מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה".

אחר שהיה העולם שמם מתורה, ונשתכחה תורה מישראל (כלשון רש"י יבמות שם), באו אותם תלמידים מועטים, והעלו מחדש את אור התורה. כפי שלימד רבם רבי עקיבא, בעמל ובהתמסרות, בחיפוש אחר חיפוש יגעו ומצאו, והעלו מחדש את השלהבת, שלהבת י-ה, שלהבת התורה בטהרתה, ושוב האיר האור וזרח באור יקרות.

ועלתה האש ועלתה, שלהבת אש יוקדת. והגיעה לשיא מיוחד אצל רבי שמעון בר יוחאי, מתלמידי רבי עקיבא, אשר "באיתערוּתא דלתתא", בעמל עצום, מתוך צער המערה, מתוך התמסרות מלאה ועצומה, זכה להגיע להשגות עצומות ונוראות בתורה הקדושה, עד אשר אש של קדושה הקיפה וסבבה את הבית.

וגם זאת מזכירים אנו בתוך תוכם של ימי הספירה, ביום ל"ג לעומר, כשמדליקים אנו את המדורה, ומעלים בתודעתנו את שלהבות הקודש של התורה הקדושה, שעולים ודולקים על ידי איתערוּתא דלתתא. כל אחד ואחד, בהתעוררותו, בהכנתו, בהתאמצותו להשיג ולהבין את התורה הקדושה, יזכה לאור המיוחד לו, ולחלק המיוחד לו, בתורה הקדושה.

לסיכום

ולסיכום עניין ימי ספירת העומר, כפי אשר ראינו לעיל:

מן התורה ימי ספירת העומר הם ימים של הודאה ובקשה על טוב הארץ ועל תגובתה, ומבטאים זאת על ידי הקרבת קורבנות בתחילת ובסיום התקופה. מדברי חכמים, מצד ההתעוררות של עם ישראל, איננו מתייחסים רק אל "הלשכה", אלא בעיקר לתפקיד שהיא מגלמת, ולכן אלו הם ימים של ציפייה והכנה לקבלת התורה, שבעבורה קיבלנו את הארץ.

ההכנה לקבלת התורה היא בכך שהאדם מכין את ליבו בקנייני התורה: עמל, התמסרות, מידות טובות, עין טובה, יראת שמים, אהבת ה' וכו'. וכפי אשר יכין ויעורר את ליבו, כך יזכה להשיג יותר בתורה.

ימים אלו כרוכים בתזכורת ממושכת על פטירת תלמידי רבי עקיבא, אשר לפי דרגתם ומעלתם לא נהגו כבוד זה בזה, ולא התקיימה התורה בידם. ומאידך מציינים ומזכירים בהם את אש התורה שעלתה ויקדה לאחר מכן, על ידי תלמידי האחרונים של רבי עקיבא, והגיעה לשיא מיוחד ועצום אצל רבי שמעון בר יוחאי שגילה סודות מופלאים בתורה על ידי עמלו העצום בתורה.

נזכיר בהקשר לכך שוב את דברי הרוקח (הלכות ספירת העומר סימן רצד):

"אם תבקשנה כפסף, וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה', ודעת אלהים תמצא!"
(משלי ב ד-ה)

אלו הם 49 ימי הספירה - מ"ט מונים - שבהם עלינו לבקש, לחפש, לצפות ולייחל - וכפי התעוררותנו, הכנתנו, בקשתנו וחיפושינו, אז נבין יראת ה' ונזכה לקבלת התורה הקדושה.

ל"ג בעומר

יום של התלהבות!

ל"ג בעומר נחוג בקרב עם ישראל, בעליה למירון לקבר רבי שמעון בר יוחאי ובהדלקת מדורות, בשמחה ובהתלהבות! [התלהבות תרתי משמע - התלהבות האש והתלהבות הלב].

אמנם בהלכה ובתורת הנגלה, אין כל כך התייחסות ליום זה, אך נודע עניינו ומעלתו יותר בקבלה ובספרי החסידות. העליה למירון ועריכת "הילולא דרשב"י", היתה בעיקר על ידי חכמי הקבלה, וכן על ידי החסידים. ואולם כיום התפשט המנהג יותר בתפוצות ישראל.

להלן מדברי רבותינו, ובפרט מחכמי הקבלה ומתורת החסידות, על קדושתו ומעלתו של יום זה.

בריחת יעקב מלבן

מבאר ה"שם משמואל" (על פרשת בחוקותי) כי מעלתו של יום ל"ג בעומר רמוזה בגל-עד שהקים יעקב אבינו לאחר שברח מלבן. [וכבר הקדימו רבנו חיים ויטאל (פרי עץ חיים פ"ז ספירת העומר) בשם האר"י ז"ל, והזכיר זאת בקצרה, כי גל-עד רומז לל"ג בעומר].

יעקב אבינו, לאחר שהות של 20 שנה בבית לבן, רואה כי לבן זומם עליו רעות. הקב"ה נגלה ואומר לו: "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך וְאֶהְיֶה עִמָּךְ". או אז - לוקח יעקב אבינו את נשותיו, ילדיו ורכושו - ובורח.

מדוע ברח? מדוע לא בא פנים מול פנים אל לבן, לדרוש ממנו לעזוב ולשוב אל בית אביו? הלא הקב"ה הבטיחו במפורש שיעזרהו! ואם זה מפני שלא רצה לסמוך על הנס, הלא בין כה וכה הוצרך לאחר מכן לנס וסיוע משמים, כשלבן רדף אחריו והשיגו, ונגלה ה' אל לבן בחלום הלילה ואמר לו: "הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן תִּדְבֹּר עִם יַעֲקֹב מְטוֹב עַד רָע", או אז הקימו ביניהם "גל-עד", גל אבנים שיהווה עדות להפרדה וההרחקה ביניהם, לבל יעברוהו לרעה. אם כן, מדוע היה צריך יעקב לברוח, כשבכל מקרה יגיע השלב שבו יצטרך להתמודד מול לבן, בסיוע אלוהי?!

מעשה אבות סימן לבנים

ידוע כי "מעשה אבות סימן לבנים". אבותינו הקדושים הטביעו במעשיהם חותם על אופן ההתנהלות וההתמודדות של בניהם, עם ישראל.

ההתנתקות של יעקב מבית לבן, מסמלת ומגלמת את ההתנתקות וההתרחקות מכוחות הרע, מיצר הרע. הטביע יעקב אבינו כאן חותם לדורות, שכאשר האדם רוצה להתנתק ולהתרחק מן היצר הרע, וחש כי אין בו די כח להתמודד מולו, עליו בראש ובראשונה - לברוח!

ורק לאחר שברה, שעשה את כל המאמצים שלו להתרחק מן היצר הרע, יקבל סיוע אלוקי להתמודד מול היצר הרע, ויזכה גם בסיעתא דשמיא להקים "גל", מחיצה והפרדה, בינו לבין הרע, להידבק ולהתקרב אל הטוב.

ג'ל עד

כך היה אף עם ישראל כשיצאו ממצרים. לאחר שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, לא היה להם כח ויכולת להתמודד מול הרע ולהיפרד ממנו, והעצה היחידה היתה - לברוח! ואכן בחיפזון יצאו עם ישראל, טרם ישקעו חלילה בשער הטומאה החמישים. רק לאחר שיברחו ויתרחקו מספיק, יוכלו להתבדל לגמרי מן הרע, לעשות גל והפרדה בינם לבינו, ולהתקרב אל הקדושה.

הימים הללו שמיציאת מצרים ועד לקבלת התורה הם ימי הכנה, כשבתחילה העיקר הוא "יציאת מצרים", לברוח ולהתרחק מן הרע, ובהמשך, כשבסייעתא דשמיא כבר יוקם "גל" ההפרדה מן הרע, אז ניתן יותר להכין את הלב לקבלת הקדושה.

ומתי יוקם ויהיה ה"גל"? ביום ה"ג:

ביציאת מצרים, עם ישראל עד יום ל"ג בעומר היו עדיין בבחינת "יוצאים ממצרים". בימים הראשונים, המצריים, כוחות הרע, עוד רדפו אחריהם, עד אשר טבעו בים. ולאחר מכן, עם ישראל עדיין היו בגדר "יוצאים ממצרים", שכן הם ניזונו מן הלחם אשר הביאו אתם ממצרים. לחם זה הספיק להם ל-30 יום, עד י"ד באייר. בט"ו באייר התחילו לאכול מן הלחם השמימי הקדוש שירד להם מן השמים, ולאחר שלושה ימים של אכילת מן, ביום י"ח באייר, אז כבר התנתקו והתנתקו לגמרי מכל שיירי השפעת הלחם של מצרים. כאן כבר הוקם גל ההפרדה מטומאת מצרים, "גל-עד", כשמכאן ואילך הם הולכים ומידבקים בקדושה, עד למתן התורה הקדושה שהיא העד, "עדות ה' נאמנה".

"כשעברו שלושה ימים משכלתה החרדה שהוציאו מצרים, והיו ניזונים ממנו, בזה נפרד מהם כח מצרים לגמרי... ואם כן כשהגיע ח"י אייר הוא ל"ג בעומר, נפרד מהם לגמרי כח הרע של מצרים.

...וזה נשאר לדורות, שבפסח הוא בבחינת בריחה [יציאת מצרים], וכשמגיעים לל"ג בעומר נתפרד חלק הרע לגמרי. ומובן שזה הוא רק לאיש אשר היה עד כאן בבחינת בריחה, אזי כשהגיע לל"ג בעומר זוכה כנ"ל, אבל מי שלא התחיל בבחינת בריחה, איך יזכה שיתפרד ממנו חלק הרע?!" (שם משמואל פרשת בחוקותי)

שליש אחרון – התנוצצות אור הבוקר

הגמרא אומרת (ברכות ג ע"א) כי שלושה חלקים יש בלילה, "ובאשמורת האחרונה תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה". כלומר שבשני שליש הראשונים זהו ממש לילה, ובאשמורת השלישית כבר מתחילה התנוצצות היום, ומתחילה התנועה לקראת יום. כדברי רש"י: "מפני שהוא קרוב לאור, דרכן של בני אדם להתעורר".

כן הדבר בימי ספירת העומר, שהם בבחינת (ישעיה ט א'): "הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֹשֶׁךְ רְאוּ אֹרֶךְ דֹּדֹל", האור הגדול הוא אור התורה בחג השבועות. ובשליש האחרון של ימי הספירה

כבר מתחיל האור הגדול להתנוצץ! יום ל"ג בעומר הוא בדיוק יום ההתחלה של השליש האחרון. [שליש מ-49 זהו 16.3. ואם כן שני שליש הראשונים מסתיימים ביום ה-32].

ואולם, מוסיף השם משמואל ואומר, כי אכן "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול", מי שהולך ומתקדם בעבודת ה' זוכה לראות את האור הגדול. אך ממשיך הפסוק ואומר: "ישבי בארץ צלמות אור נגה עליהם", אלו ש"יושבים" ואינם "הולכים", אינם זוכים לאור גדול, אלא רק למעט נוגה של אור להאיר את החושך.

נכסוף נכספת לבית אביד!

לבריחת יעקב מבית לבן, היו שתי מטרות: האחת - בריחה. "ויברח הוא וכל אשר לו". והשניה - "לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען", וכמו שאומר לו לבן לאחר מכן: "הלך הלכת כי נכסף נכספתה לבית אביד".

כך גם עם ישראל ביציאתם ממצרים, יצאו ב"מנוסה" וב"חיפזון". המנוסה היא בריחה ממקום סכנה, ואילו החיפזון הוא המהירות להגיע ליעד נחשק (הגר"א). עם ישראל נסו וברחו מן הרע, מטומאת מצרים. ומאידך נחפזו לצאת לקראת קבלת התורה.

וכאמור, עד ל"ג לעומר היה זה יותר בבחינת "מנוסה", אך מל"ג לעומר כבר התחיל להתנוצץ אור קבלת התורה, וכבר היה זה בבחינת "כי נכסף נכספתה לבית אביד!" (אור היקוד הם יוקדים)

נמשכים אל התורה

ה"קדושת לוי" (ורבי לוי יצחק מברדיצ'וב) מבאר: משל לילד קטן שאביו רוצה למושכו ללמוד תורה. תחילה הוא מושך אותו על ידי ממתקים ופרסים, ומתוך שהילד מתאוה להם הוא רוצה ללכת. ולאחר שכבר התרגל, הוא כבר אוהב ונמשך לעצם הלימוד.

כך עם ישראל ביציאת מצרים, הקב"ה הקיף אותם בניסים ונפלאות, והמטרה היתה "כדי שנדע שיש אלוה בעולם ונתאוה לו לעובדו. ולכך עשה לנו ניסים ונפלאות בים סוף, כדי שעל ידי זה נתאוה לקבל התורה ביום מתן תורה ולעבדו בלבב שלם". וכל זה נמשך בשני השליש הראשונים של הספירה, שעיקר התקרבותנו לה' היא על ידי הניסים והנפלאות שעשה עמנו. ואולם מיום "לג" והלאה כבר עם ישראל משתוקקים לעצם קבלת התורה, וזה רמז ב"גל-עד", יום ה"ל"ג שמתחילה בו התנוצצות ה"עד", הוא העדי עדיים, התכשיט היקר שנתעטרנו בו, התורה הקדושה.

עד ל"ג בעומר אנו עדיין בבחינת קטן, שצריך למשוך אותו בהארות של נסים וגילויים, ואילו מל"ג בעומר אין צורך בזה, אלא עצם אור התורה מתחיל להתנוצץ בלבנו!

ג"ל עיני ואביטה נ' פלאות!

החתם סופר מרמז את עניין ל"ג בעומר בפסוק: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך!" - ג"ל עיני ואביטה נ' פלאות מתורתך. ונראה כי הכוונה לחמישים שערי בינה הטמונים בתורה הקדושה. ואכן יום זה מתאפיין ב"גל עיני", בגילוי סודות תורה! והדבר הגיע לשיא מיוחד על ידי רבי שמעון בר יוחאי, שגילה ביום זה סודות עליונים ועצומים.

ואומר החתם סופר: "ולכן ביום ג"ל עושים יום שמחה ודבקות יותר!" (דרשות החת"ס רע"ט טו"ג)

אחר הל"ב מתחיל להתגלות הטוב!

ה"בני יששכר" מביא רמז מיוחד ונשגב מן התורה, לכך שיום ל"ג לעומר הוא יום גילוי סודות התורה:

התורה נקראת "טוב", כמו שנאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם", ובה צפון האור הגנוז שנאמר עליו "וירא אלוקים את האור כי טוב". ואולם טוב זה צפון ומוסתר הוא.

והנה נתבונן בתורה ונראה, כי המילה "טוב" כתובה לראשונה בתורה – במילה ה-33, בתיבה הל"ג! [הנה: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: והארץ היתה תהו ובהו וחסך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים: ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: וירא אלהים את האור כי טוב"] קדמו לה 32 תיבות שהן בבחינת ל"ב נתיבות החכמה, אשר רק לאחריהן מתגלה ה"טוב".

כך בימי ספירת העומר, שהם 49 ימים, כמנין "לב טוב" [לב=32. טוב=17], ובהם עלינו להכין "לב טוב" שבו נוכל לקבל את התורה הקדושה, דווקא לאחר ל"ב ימי הכנה וטהרת הלב, אזי ביום הל"ג מתגלה הטוב, מתחיל להתנוצץ האור כי טוב הטמון בתורה! זהו היום שמסוגל לגילוי הטוב המוצפן ומוסתר בתורה, כפי שאכן זכינו שנתגלו בו סודות תורה עצומים על ידי רבי שמעון:

עיין "בני יששכר" – ספירת העומר, שהרחיב לבאר עמקות העניינים, אך דלינו מהם רק מעט פנינים. ומסיים במאמר זה ואומר:

"בהגיע עתותינו עת דודים במצות ספירתנו, להכנעת לב טוב לקבלת התורה, בהשלים בספירה מספר ל"ב, אז מתגלה הטוב, אור הגנוז שגנוז בתורה. על כן עושים היום הזה יום שמחה אור צדיקים. הבה כי אי אפשר לפרש".

"אור צדיקים ישמח!"

ראינו אם כן שיום ל"ג בעומר יש בו מעלה והארה מיוחדת של קדושה מצד עצמו. והארה זו היא שהביאה למאורעות שאירעו בו:

האחד – שפסקו תלמידי רבי עקיבא למות. כיוון שביום זה, של התנוצצות אור התורה, מתמתקים יותר הדינים של ספירת העומר, ויש בו יותר רחמים. כדברי רבי חיים ויטאל (שער הכוונות דרושי הפסח דרוש יב): "ענין ל"ג לעומר שאסור בהספד ותענית ובנפילת אפים, דע, כי הנה מ"ט ימי העומר הם ימי הדין... ואז הוא זמן יניקת החיצונים, לכן פגעה בהם אז מידת הדין על שלא נהגו כבוד זה לזה... והנה בהגלות נגלות השם הנזכר ביום ל"ג לעומר שהוא סוד אותיות המתחלפות שהוא יותר רחמים כנזכר, אז פסקו מלמות...".

שנית, ביום זה, בדור שלאחר מכן, נגלו סודות עליונים נשגבים לרבי שמעון, מתלמידיו האחרונים של רבי עקיבא. [כפי שיובא בהמשך בהרחבה בס"ד בנושא פטירת רשב"י]

ואם כן תחילת גדלות עניינו של יום זה הוא מצד עצמו, שהוא יום התנוצצות אור התורה, והוא מסוגל להצלה והצלחה לתורה שבעל פה, תורתו של רבי עקיבא. ואמנם לאחר מכן חזרו המאורעות הגדולים ונקבעו במהות היום, והעצימו את שגב קדושתו להיותו יום קדוש לאדוננו.

פסקו למות בפרוס עצרת

מתי נפטרו תלמידי רבי עקיבא? חז"ל אומרים "מפסח ועד פרוס עצרת". דהיינו מחצית החודש לפני עצרת. ["פרוס" הוא לשון פרוסה, מחצה, והיינו מחצית החודש לפני חג השבועות. וכן מצינו במשנה (בכורות פרק ט משנה ה): "שלוש גרנות למעשר בהמה, בפרוס הפסח, בפרוס העצרת, בפרוס החג", והיינו 15 יום קודם חג השבועות. (הר"ה, אבודרהם, בית יוסף)]

וכתב מרן השלחן ערוך (סימן תצג א-ב): "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, עד ל"ג לעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא". וכן: "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות".

נשאלת השאלה: **לשמחה – מה זו עושה?** והלא סוף סוף נפטרו כל 24,000 תלמידי רבי עקיבא, ומה טעם לשמוח ביום שבו הסתיים העונש במיתת כולם ופסקו מלמות?

אומר הגר"א (על שו"ע או"ח תצג), כי שמחת ל"ג בעומר דומה היא לשמחת ט"ו באב, שכלו בו מתי מדבר. כלומר: לאחר חטא המרגלים, הקב"ה גזר על דור המדבר שלא יכנסו לארץ, אלא ימותו במדבר, ורק בניהם יזכו להיכנס לארץ. ובכל שנה, במשך ארבעים שנה, ביום ט' באב, היו מתים אלפים מעם ישראל, עד אשר בשנה האחרונה ביום ט"ו באב, עשו יום שמחה על כך שתמה הגזירה, ומבאר הרמב"ם (בפירוש המשניות תענית פ"ד מ"ח): "לפי שהיה המוות מתרבה בהם כל תשעה באב, ובשנה האחרונה פסק, ונשארו מצפים עד חצי החודש, ואז בטח לבם והבינו שכבר בא הרצון ונגמר החרון ונסתלק מהם, לכך עשו אותו מאז יום שמחה".

כן הדבר גם בל"ג בעומר, שבו כבר סר מר המוות, והסתיימו ימי חרון האף, ומעתה הם ברחמים וברצון לפני ה'.

תשובה נוספת לדבר, כתבו המקובלים, שכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא היו 24,000 גלגול של אנשי שכם שנהרגו במעשה דינה, ואחרי זה חזרו בנשמות ישראל בשבט שמעון, ולא תקנו את הפגם, והם 24,000 שמתו במגיפה בשיטים על דבר פעור בחטא זמרי בן סלוא. והתגלגלו שוב ב-24,000 תלמידי רבי עקיבא, ובמיתתם באו על תיקונם. ועל זו היא השמחה שהגיעו לתיקון הגמור. וכן במשמעות הלשון "פסקו מלמות", אף שלכאורה כבר מתו כולם ומה שייך לומר "פסקו מלמות"? אלא כאמור שבתיקונם הגמור פסקו מלחזור ולהתגלגל ולמות שוב. (ואור היקוד הם יוקדים. על פי: ספר הגלגולים, עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, שם משמאל, שפתי צדיק)

הילולא דרשב"י

"הילולא" בארמית הוא יום כלולות, והשם "הילולא דרשב"י" מופיע בגמרא (מסכת כתובות סב ע"ב). אמנם שם הכוונה – שמחת כלולות כפשוטה – החתונה של רבי שמעון. אולם ברוח הקבלה פירושה של "הילולא" – התחברות של כנסת ישראל עם התורה, ויום גילוי סודות התורה. ובשעה שסיים רבי שמעון לבאר סודות תורה עמוקים ביום פטירתו, שמעו בת קול: "**עולו ואתו ואתכנסו להילולא דרשב"י**" [היכנסו ובואו והתאספו להילולא של רשב"י].

האלשיך הקדוש בפירושו לאיוב (ל כג) כותב: "ביום פטירתו של צדיק, תלך נשמתו צוהלה

ושמחה לחוג את חג האורות אשר עשתה בחברת הגוף, כנכנסת לחופה לפני ה' יתברך, כי על כן קראו בספר הזוהר ליום פטירת נפש הצדיק - "הילולא".

וכתב מרן החיד"א (עבודת הקודש מורה באצבע סימן ח אות כג), ביום ל"ג בעומר ירבה שמחה לכבוד רבי שמעון בר יוחאי זי"ע, כי הוא יום הילולא שלו, ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה.

ואכן משך מאות שנים, עולים בל"ג בעומר המונים המונים להשתטח על קברו. יום זה נתקבל כיום תפילה והודיה, משתה ושמחה, בתופים ובמחולות והשאת משואות. זכה רבי שמעון לכבוד גדול בקרב המוני בית ישראל. אין קבר בין קברי התנאים המפורסם כמו קברו של רשב"י, ואין יום הילולא כמו ל"ג בעומר.

מה בין ז' באדר לל"ג בעומר

מדוע עושים ביום ל"ג בעומר, יום פטירת רבי שמעון, יום שמחה ומועד, מה שאין כן בשבעה באדר, יום פטירת משה רבנו, שנוהגים בו להתענות?

אומרת הגמרא (מסכת תמורה טז ע"ב): "שלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה... אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה". בפטירת משה רבנו התורה התמעטה, ולכן זהו יום צער.

לעומת זאת בפטירת רבי שמעון נתגלו סודות עילאים, ועל ידי זה באה שמחה וחדווה לעולם ביום הזה!

ולאור מה שביארנו לעיל, שמשה רבנו הוא מוסר התורה שבכתב, שהיא "איתערותא דלעילא", העברה ומסירה מלמעלה, בודאי שעם פטירתו ישנה התמעטות בתורה, ולכן הוא יום של צער שבו פסקה המסירה העליונה. לעומת זאת רבי שמעון בר יוחאי, שתורתו היא תורה שבעל פה, בבחינת "איתערותא דלתתא", הרי שבפטירתו ישנה התעוררות נוספת בלימוד התורה, וכמבואר במדרש (תנחומא בעלותך טו) "מהו 'בְּעָלִי אֶסְפֹּת'?" אימתי דברי תורה נטועים באדם? בזמן שבעליהם נאספים מהם. כל זמן שרבו קיים, הוא היה שואלו. מת רבו, הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו, שאין לו למי הוא שואל".

אם נשוב למשל של החכם בחינוך שהוזכר לעיל, הנה אם ימות התלמיד הראשון שלו, זה שלמד ממנו ישירות את תורתו, בהשפעה מלמעלה, והפיצה להמון, בודאי שעם מותו תהיה התמעטות לחכמה זו, שהרי אין עוד מישהו אחר שקיבל את החכמה כולה ישירות ממנו, ויתכן שחלק ממה שקיבל יאבד. ואולם התלמיד האחרון, זה שעמד מול כתה קשה כשהוא חסר נסיון, והלך והשיג בכוחות עצמו, בחיפוש אחר חיפוש, את כל דברי החכמה, ומנחיל הוא לתלמידיו את דרך הלימוד הזו, הנה כאשר ימות, יתעוררו תלמידיו בנפשם יותר ויותר לחפש ולתור אחר החכמה, ולשמר ולפתח ולקבוע בלבבם את כל אשר למדו מרבים, כפי אשר רבים עצמו עשה ותר את חכמה זו בכתביו של החכם, אף שלא קיבלה ולא שמעה ישירות מהחכם.

לכן יום פטירת רבי שמעון שהוא בחינת "תורה שבעל פה", הוא יום של שמחת גילוי סודות התורה, בו היתה התעוררות של תלמידיו לאחוז היטב בתורתו וללומדה, ובו נקבעו דברי תורתו בלבב ישראל תלמידיו.

ואף כי אמנם ראוי היה מתחילה לעשות יום שמחה בפטירתו של רבי עקיבא, שהוא הוא עמוד תורה שבעל פה, אך כיון שנפטר על ידי הרומאים הרשעים בגזירה קשה מאת ה', לא שייך לקבוע יום זה כיום שמחה, ולכן עושים את יום השמחה בהילולת תלמידו רבי שמעון בר יוחאי. (הרב צדוק הכהן זצ"ל - פרי צדיק חלק ג דף פח במאמר לל"ג בעומר)

העליה למירון

קבר הרשב"י במירון הינו מאות בשנים מקום שאליו עולים המוני בית ישראל להשתטח בתפילה ובקשה, בלימוד ובהתעלות רוחנית.

מצינו כבר לרבי חייא רבה, מתלמידי, שנסע לציון רבו הקדוש, ובהשתטחותו שם הזכיר לרבי שמעון ממעשיו ומגדולת מעלתו בשמים ממעל (וכמובא בהקדמת ספר זוהר דף ד ע"א). אף אליהו הנביא היה מצוי שם, והגמרא (סנהדרין צח ע"א) מספרת על כך שרבי יהושע בן לוי מצא את אליהו הנביא בפתח מערתו של רבי שמעון. (ועיין עוד קהלת רבה י י)

נביא כאן כמה מדברי רבותינו המעידים על העלייה לקבר הרשב"י.

"חזרתי למירון עם עשרה בני אדם שהיו קבועים אז ללכת בכל חודש להתפלל על מערת הרשב"י... בט"ו באייר, שקורין לו 'פסח שני', עשו שם במירון שיירה גדולה. היו שם יותר מאלף נפשות, כי באו רבים מדמשק עם נשיהם וטפם, ורוב קהל צפת, וכן קהל לבוקיע [פקיעין], ועמדנו שם שני ימים ושני לילות, חוגגים ושמחים, והתפללנו על כל ציוני הצדיקים אשר שם".

[רבי משה באסולה מגדולי חכמי צפת לפני כ-500 שנה]

בשנת ש"ח, ואני בתוך מדרש רשב"י, עליו השלום, במירון, ונשתטחנו בקרבו בציון רבי שמעון ורבי אלעזר, עליהם השלום. ועדיין מרחשין שפתיי, ושם התפללתי תפילה קצרה מתוך קירות ליבי. ואחר כך קם מורי על רגליו ופירש בפרשת 'זכור', מלבד פרושים אחרים שפרש עליו.

[רבי משה קורדובירו זצ"ל בספר מסעותיו - "ספר הגירושין". שנת ש"ח]

ומעתה כמה נאה לעלות וליראות פני אדוננו רשב"י, שלוש פעמים בשנה. ועלינו לשבח לאדון הכל כי כן נתקיים בימינו, שכל חבריי ואני עימם, הולכים להקביל פניו שלוש פעמים בשנה, עוסקים בסודותיו, מימי מורנו עליו השלום, זלה"ה, זה לנו עשרים שנה.

[רבי אברהם גלנטי, תלמיד הרמ"ק והאר"י, בספרו ירח יקר, פרשת בא]

מרן **הבית יוסף** זצ"ל היה עולה לעיתים להשתטח במירון ולהתפלל על ציונו של רבי שמעון. פעם אחת התפלל מרן הבית יוסף עם תלמידיו בחג הסוכות במירון, והקיפו את ציונו של רבי שמעון עם ארבעת המינים בידיהם, ופתאום ירדו גשמים, ומרן הצטער מאוד על כך, שהרי מבואר במשנה מסכת תענית "ירדו גשמים בחג, הרי זה סימן קללה". נתגלה לו המלאך המגיד באור ליום כ' בתשרי, ואמר לו:

"ואלו הגשמים שבאו, לא היו כדוגמת 'שפך לו קיתון על פניו' חס ושלום, אדרבה, נתקבלו דבריכם, ורשב"י ובנו שמחו לקראתכם בקרוחתכם זוהר על מערתם והכפר הסמוך להם. אלא כיון שהקפתם לרבי אלעזר בארבעת המינים הבאים לרצות על המים, נתעוררו המים ובאו. ואילו הייתם מקיפים פעם אחרת, היו רוב גשמים באים לעולם כמו בימי חוני המעגל, ומפני כך באו גשמי ברכה רצופים, כדי שלא תקיפו יותר עליהם. וכלל זה יהיה בידכם: כל זמן שהעולם יהיה צריך לגשמים ביותר, תלכו ותקיפו הצדיקים הנזכרים ותיענו. ועל כל צרה שלא תבוא על הציבור, תקיפו אותם שבע פעמים ותיענו. ובכן תדעו כי הם שמחים מאוד בקרוחתכם זוהר על מערתם או בכפר הסמוך להם, ואם תתמידו לקרות כן, יגלו לכם רזין עילאין".

[דברי המגיד למרן הבית יוסף - מגיד מישרים פרשת אמור עמוד קח]

ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ורבי אלעזר בנו, אשר קבורים בעיר מירון, כנודע, ואוכלים ושותים ושמחים שם, **אני ראיתי למורי [האר"י] ז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר**, הוא וכל אנשי ביתו. וישב שם שלושה ימים ראשונים של השבוע ההוא...

והרב רבי יונתן סאגיס העיד לי, שבשנה האחת קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מורי ז"ל, שהוליך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילוהו את ראשו כמנהג הידוע, ועשה שם יום משתה ושמחה.

גם העיד הרב רבי אברהם הלוי, כי בשנה הנזכרת הלך גם הוא שם, והיה נוהג לומר בכל יום בברכת תשכון - "נחם ה' אלקינו את אבלי ציון" וכו' שאומרים בתפילות של תשעה באב, וגם בהיותו שם אמר 'נחם', ואחר שגמר תפילת העמידה אמר לו מורי ז"ל, כי ראה בהקיץ את רשב"י עליו השלום עומד על קברו, ואמר לו: אמור אל האיש הזה אברהם הלוי, כי למה אומר 'נחם' ביום שמחתינו?! ולכן הוא יהיה בנחמה בקרוב. ולא יצא חודש ימים, עד שמת לו בן אחד, וקיבל עליו תנחומין.

וכתבתי כל זה להורות כי יש שורש במנהג הזה הנזכר. ובפרט כי רשב"י עליו השלום הוא מחמישה תלמידיו הגדולים של רבי עקיבא, ולכן זמן שמחתו ביום ל"ג לעומר.

[רבי חיים ויטאל - שער הכוונות דרושי הפסח דרוש יב]

"חוק ולא יעבור לכל חכמי הסגולה, הבקאים בחכמת האמת, יותר מעשרים שנה, לילך למירון, ששם קבר רשב"י ואלעזר בנו... ושם פורשים אוהל מן הקבר של רשב"י עד קבר רבי אלעזר, ויושבים שם ימים ו' לילות רצופים, ועוסקין בספרי הזוהר... ויש להם שקש אחד המכין להם מאכלים, וארבעה גויים חגורים כלי זין עומדים בכל לילה מבחוץ כדי לשמור אותם מן הגנבים, היות שהוא רחוק מצפת. גם האר"י עצמו וגוריו היו עולים למירון והיה מושיב אותם על המקום ששם גילה רשב"י ע"ה האידרה רבה לחבריה. והאר"י בעצמו הוליך את בנו הקטן לשם עם בני ביתו, ושם גילו את ראשו כמנהג הידוע ועשה יום משתה ושמחה.

[רבי שלמה שלימל ע"ה קצפת - מגורי האר"י - באגרת מיום כ"ה חשון שס"ז]

"ועל קבר הרשב"י לומדים הזוהר באימה וביראה ובדבקות גדולה, כי כמה ניסים יארעו שם. וצריכים ללמוד הזוהר באימה וביראה ובדבקות גדולה, ואחר כך לשמוח הלב בשמחה רוחנית, ולא שום אבלות ועצבות, כי לא באלה חפץ רשב"י, והוא בדוק ומנוסה. ואחר כך נודרים נדרים ונדבות ומתפללים שם תפילה... ושוב אודיעכם, כי היום יום ראשון הייתי במערת הצדיקים... ורשב"י ורבי אלעזר בנו, ושם למדתי הזוהר."

[השל"ה הקדוש - מותוך רשמי ממוסעו בארץ ישראל. בשנת שפ"ח]

על השתטחותו של האור החיים הקדוש במירון, כותב בספר "כבוד מלכים" (לרבי שמואל הלר ראב"ד צפת): "מעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי [הזקנים] רבני הספרדים, אשר אבותם ראו וסיפרו להם כי הרב הקדוש רבי חיים בן עטר זיע"א היה פעם אחת בהילולא פה עיר הקודש צפת ת", וכשעלה למירון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל הקודש, ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל רגליו, ובדרך היה גועה כבהמה וצועק היכן אני השפל נכנס למקום אש ושלחבת להבת קודשא בריך הוא, וכל נשמות הצדיקים שמח...".

לפנינו מכתב מאחד מתלמידי האור החיים הקדוש שהתלווה עמו לנסיעה, המתאר את סדר ההשתטחות של הרב ותלמידיו וסדר לימודם על ציון הרשב"י:

היום יום בשורה, ה' לאדר שני, שנת ו'ת"ן ל"ו [תק"ב], נסענו מעכו יע"א לצפת תובב"א ליראות את פני אדון השם צבאות בארץ הגליל. נכנסנו למירון יום רביעי בעשרים שעות, וישבנו בזה הבית שיש בו קבר הרשב"י ממש, ולמדנו שם בחשק גדול ובאהבה גדולה ובשמחה ספר הזוהר עד ד' שעות מהלילה, ועמדנו לאכול, וחזרנו תיכף אחר האכילה ללימודנו, לפי שנתן הרב לכל אחד מהחברים שהיו שם ספר אחד של הזוהר, והיה חלקי ספר בראשית, ולמדנו עד ששה שעות, ובסוף ו' שעות נתמלא הבית ריח טוב אשר כמוהו לא נחיה, והריחוהו כולם, גם גביר אחד שהיה עמנו, ושמחנו הרבה, ולמדנו בבית הרשב"י ע"ה. ובכל יום שבת היינו לומדים זוהר, ובלילה ליל מוצאי שבת עשינו משמרה כל הלילה, שה' אדרות', אמר הרב שנלמד אותם ביחד, וכן היה. ובשעה שהתחלנו האדרות היתה הארה גדולה והרגש גדול בנשמותינו."

[תלמיד אור החיים הקדוש. שנת תק"ב]

מי ימלל יפאר ויהלל השמחה של מצוה ביום ההילולא ל"ג בעומר, כי רבה היא, וזמן קהילה לכל, שבאים אנשים ונשים וטף, ובאים מערי ארץ ישראל וכפרים, ובפרט יושבי עיר הקודש צפת, יש רוכבים בחמורים ופרדים, יש עולי רגל, וכל הדרך מצפת למירון מלאים אחינו בית ישראל, אלו הולכים ואלו חוזרים, ובאים מעכו ודמשק וארם צובה ואפסי ארץ, ביום ובילה.

וכאשר זכיתי להיות שם, שמעתי מאיש יהודי ממדינת פרס ששהה ב' שנים בדרך בשביל לראות בחדות הילולא דרשב"י זיע"א! ובבוא כל ישראל לראות בקודש מה נורא המקום הזה, ליהודים היתה אורה זו תורה, לומדים ומתפללים, ומדליקין שמן למאור ומגדירים נדרים ונדבות, ונשים ושומחים בבי הילולא בתופים ובמחולות. ויהי בערב אור ליום ל"ג בעומר, בהתאסף חכמי סגולה לבית המדרש ולומדים ברעש גדול האדרות בזהר הקדוש, ואחרי זה עושים ההדלקה למעלה על הציונים...

[רבי חיים דב הלוי הורוויץ. שנת תקצ"ט. הובא בספרו חייבת ירושלים].

בקבר הצדיק מזכירים את אמרותיו

בל"ג בעומר טוב ללמוד זוהר ולהזכיר מאמרותיו של רבי שמעון בגמרא ובמדרשים, כפי שכתב החיד"א (בספר עבודת הקודש, מורה באצבע סימן ח אות כג): ענין זה שביום פטירת צדיק ראוי להזכיר מאמרותיו, נרמז בגמרא (ברכות ו ע"ב) "אגרא דבי הילולא - מילי", ופירש האר"י בדרך רמז, כי הילולא הכוונה ליום פטירת הצדיק, שזהו סוד הילולא דצדיקא שאמרו רבותינו, **ביום פטירת הצדיק מן העולם אין העסק כי אם בתורה ובמעשים טובים אשר חידש הוא**, וזהו סוד "אגרא דבי הילולא מילי" פירוש מילוליו ודבריו אשר חידש הוא.

ובפרט טוב ונכון הדבר ללמוד מתורת הרשב"י למי שעולה על קברו, בל"ג בעומר ובכל ימות השנה, כפי שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי פרק יב): **"אם היה עובר בין הקברות, והיה יודע שצדיק קבור שם, צריך להזכירו במעשיו"**.

ישועות בזכות רשב"י

הגמרא אומרת (ברכות ט ע"א): **"כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק"**. ובדרך צחות פירשו, כי כדאי הוא רבי שמעון בר יוחאי לסמוך עליו, ולהיוושע בזכותו, בשעת דוחק, צרה ומצוקה חלילה, כאשר האדם נזקק לישועה. ואכן רבים רבים ראו ישועות גדולות ועצומות בזכותו של רשב"י.

כתב האדמו"ר 'בית אהרן' זצ"ל: **"כשם שהקב"ה לכל, כך רשב"י לכל. שכל ישראל, מקטן ועד גדול, יש להם שייכות, ויכולים להיוושע ביום ההילולא ל"ג בעומר, בזכותו הגדול של רשב"י"**.

"כאשר הוא נמצא בתוך המערה, ישתדל לקרוא הרבה פרקי תהלים, ובנוסף לכך יערוך תפילה לבורא עולם, תפילה מיוחדת לל"ג בעומר המצויה בהרבה ספרי תפילות. ואם הוא שרוי במצוקה כלשהי, גשמית או רוחנית, ינסח לעצמו תפילה לבורא עולם שיוציאו מצרה לרווחה ומאפלה לאור גדול, בזכות רבי שמעון בר יוחאי". (מסל השמים)

החייל שהתרפא

אחד החיילים שלחמו במלחמת השחרור בשנת תש"ח, נפצע קשה. כדור חדר לירכו, והוא הובהל לבית החולים "הדגל", שהיה אז בכיכר הדוידקה בירושלים. הרופאים עשו לו את כל הבדיקות הדרושות, טיפלו בו בכל האמצעים שעמדו לרשותם, אך ללא הועיל, והם החליטו שיש צורך להסיר את שתי רגליו רח"ל. משנודעה לו החלטת הרופאים, חשך עליו עולמו. היתכן? הוא יעשה את חייו ללא רגלים חלילה? הוא החל לבכות. בא אליו אחד מידידיו, ששמע על פציעתו, ושאלו לפשר בכיו. סיפר לו החולה על החלטת הרופאים, מה עושים? הציע לו ידידו לנסוע למירון לרשב"י, ולבקש רחמים על עצמו. הדבר היה קשה לביצוע – הכיצד יסע למירון והוא אינו מסוגל אפילו לעמוד על רגליו, קל וחומר שאינו מסוגל ללכת? אולם ידיד טוב זה הפציר בו, והבטיח לו סיוע מלא בעלייה לאוטובוס שיסיעו למירון, וסיוע נוסף בעלייה לקבר עצמו. לאחר שחבר זה הפציר בו רבות, הסכים החולה לכך. הוא ביקש את רשות הרופאים להשתחרר מבית החולים לזמן מה לפני שיטפלו בו, והם אישרו את מבוקשו. למחרת, הביא עמו הידיד כמה חברים, הם נשאו את החולה, העלוהו לאוטובוס, וכאשר הגיעו למירון העלוהו בגופם למרומי ההר, למקום ציונו של הרשב"י.

בהגיע החולה למערה, והוא מר לו בלבו על רוע מצבו, החל לומר תהלים ולהתפלל מתוך כבי גדול, ואמר כך: איני זז מכאן עד שרגלי יבראו ואהיה כאחד האדם! כך נמשך בכיו שעות ארוכות. לאחר זמן ניגש אליו אחד הרוקדים שרקדו לכבוד הרשב"י, ואמר לו: "מדוע הנך יושב ובוכה? בא והצטרף אלינו למעגל הרוקדים!" השיב לו: "הכי צד אוכל לרקוד כשרגלי במצב קשה זה?" אולם הלה לא הירפה ממנו, ואמר לו: "בא קום ועמוד על רגליך, והצטרף לשמחת רבי שמעון!" לאחר הפצרות, קם החולה ממקומו, והצטרף למעגל הרוקדים. וראה זה פלא! רגליו הברואו מפציעתם, והוא המשיך בקלות לרקוד ולשמוח בשמחת רשב"י!

לאחר זמן חזר לבית החולים, ולרופאים, שבדקו מחדש את רגליו, לא נותר אלא להודות שאירע כאן נס גדול! האיש החלים מפציעתו, ותמיד כשהיה נוסע למירון היה נזכר בנס שנעשה עמו בזכות רשב"י, ומרוב התרגשות היה מזיל דמעות ובוכה. (מסל)

השמים עמוד שנג

מאבל ליום טוב

כותב רבי חיים הלוי הורוביץ בספרו חיבת ירושלים: "...מהולל אקרא ה', אשר זיכני להיות במירון בל"ג בעומר שנת תקצ"ט. ואספר נס גדול אשר קרה ביום ההוא, אשר עיני ראו ולא זר:

ויהי בעלות כל העדה הקדושה, אנשים נשים וטף, על גג בית המדרש של התנא רבי שמעון בר יוחאי, להתענג ולהביט בהילולא, ויפול ילד קטן, כבן חמש שנים, מגג העלייה, והגג היה גבוה כמו שלושים אמה [כ-15 מטר], והילד בנופלו לארץ היה כמו מת ממש. ויוודע הדבר לקהל, ויספקו כף באומרם "מת הילד!" ואביו הולך ובוכה על בנו. ויצו רופא אחד אשר היה שם, כי יקיצו דם לילד. ויחי הילד והתחיל צועק: "הוי, אביו!" – וכהישמע בכי הילד, וישבו כל העם לשמחתם. והקב"ה שלח רפואה שלימה לזה הילד, עד כי למחר נעשה בריא אולם ממש. והיה שמח בתוך הקהל עם אביו. אז ידעו כולם כי רק בזכות התנא האלהי נתרפא הילד, לבל תשבת שמחתו."

הילד קם לתחייה

מספר רבי ישעיהו אשר זליג מרגליות (הילולא דרשב"ט): **הנני עד ראיה** לספר בקהל מעשה נס ופלא מה שראיתי בעיני בהיותי במירון, ל"ג בעומר בשנת תרפ"ג, שחל אז ל"ג בעומר ביום השישי, ושכמעט רוב הקהל שהיו שם בל"ג בעומר נשארו אז במירון לשבות שם את יום השבת, וטעמנו אז טעם שמחת שבת עלאית פלאית. ביום שבת בבוקר, אחר תפילת מוסף, קרוב לחצי יום, ויהי נשמע קול רעש גדול, שילד אחד של אחינו הספרדים, שאמו נדרה לעשות לו תגלחתו הראשונה כמנהג הידוע [ואבי הבן לא יכול לנסוע למירון, ואמו לבדה הביאתו למירון], ופתאום הילד אחזתו מחלת החולי-רע ר"ל, ושבק חיים לנו! והילד היה מונח באחד החדרים הקטנים הבנויים למעלה על גגות הציונים בחצר הקודש. וציוו הרופאים שם מטעם הממשלה מצפת, שצריכים לעשות הסגר על כל אנשי החצר כמה ימים. וכשנשמעה הפקודה הזאת, רבים מההמון נבהלו והתחילו לברוח מהחצר חוצה, אל השדות והערים וגבעות אשר שם, אבל מיד הגיעו ובאו שוטרי הממשלה וסגרו החצר על שערי, ואין עוד יוצא ואין בא. ומבית ומחוץ היו נשמעים צעקות וקולות ובכיות, כי רבים מהיוצאים מחוץ לחצר עזבו את ילדיהם ואנשי ביתם וחפציהם, והחצר נסגרה ונשמרה על ידי השוטרים. ועל כולם עלה ונשמע קול בכיה מהאשה, אם הילד המת, שבנה הראשון והיחיד, שהביאה אותו על תגלחתו הראשונה - אין, ונהפכה לתוגה שמחתה. ואני בעיני ראיתי את הילד מונח בחדרו על הארץ ירוק ומת, וכולנו נצטערנו מאד מאד על נפש אחת מישראל וצער אמו, ולא יכולנו בשום אופן מרוב צער לעשות קידוש ולסעוד את סעודת שבת קודש בבוקר.

והנה פתאום קמה אם הילד, וחגרה מותניה כאשת חיל, ולקחה הילד המת על ידיה, וירדה עמו למטה בבית הכנסת שעל יד הציון הקדוש של רשב"י, ובקול מר צורחת ובבכי צעקה אם הילד: **הוי צדיק, צדיק רבי שמעון!** הנני אמתך באתי לכאן לכבודך לגלח את בני היחידי הראשון אשר נתן לי ה' יתברך בזכותך, וקיימתי נדרי אשר נדרתי, והביאותיו כאן לל"ג בעומר, ואתמול הביאותיו חי, ועשיתי לו התגלחת בשירים ובזמרה ובתוף ובכינור ומשתה ושמחה, ועתה - איך אסע מכאן בבושה ובכלימה בלי הילד! ובאיזו פנים אבואה הביתה וכו' וכו'. וקול בכיותיה היה נשמע על כל החצר הקדושה, ולב מי לא נמס כמים לשמוע את קול צעקת האשה מרת לב, ותחינותיה וצערי ליבה! אחר כך קמה ואמרה: צדיק, צדיק! הנני מניחתו לפניך כמו שהוא, ואנא ממך שאל תביישני ואל תחזיר פניי ריקם, ותחזירו לפני חי ובריא כמו שהביאותיו אתמול לפניך, ויתקדש שם שמים בעולם, וידעו כי יש ה' וצדיקים שופטים בארץ. ולסגולה סגרו הבית הכנסת על הציון הקדוש, ולא נשאר שם אלא רק הילד.

כעבור איזה רגעים, הקול נשמע מבית הכנסת, צעקת הילד לאמו. החכם שם פתח לה הפתח, והנה הילד קם על רגליו וצועק: **אמי, אמי! תני לי מעט מים כי צמא אני!** ונתנו לו מים. והיא העלתהו הגגה למקום חדרה מקודם, ונעשה שם רעש גדול מתחיית הילד המת, וכל הקהל כולם באו לראות הילד החי. גם הרופאים נתאספו שמה ובדקו את הילד והודו ואמרו שאין זה בדרך הטבע כלל, אלא מעשה ניסים של תחיית המת על ידי התנא רבי שמעון, כי הילד היה מקודם מת ממש. הרופאים התירו תיכף לפתוח את שערי החצר, ואמרו שאין צריכים לעשות הסגר, והיה אז קידוש ה' גדול מאד.

הדלקת משואות לכבוד הרשב"י

מנהג ישראל להרבות באור ביום ל"ג בעומר, בהדלקת נרות והשאת משואות ומדורות. וזאת כדי להמחיש את אותו "אור מופלא רום מעלה", אור התורה שבקע והזהיר בעולם, שנתגלה באופן מיוחד על ידי הרשב"י הקדוש, עד כי בשעת הסתלקותו היתה אש גדולה וקדושה מלהטת בבית.

עמוד האש קשור עם מערת רבי שמעון במירון, כדברי רבי שמעון בעצמו (אידירא זוטא דף רצה): "הייתי מעטר עטרה במערה הסמוכה לכפר מירון, וראינו עמוד של אש מתלהט בפתח המערה, והזדעזענו".

ה"בני יששכר" (אייר מאמר ג ב-ד) מבאר כמה טעמים להדלקת האש:

אומר הזוהר (דברים רצא ע"ב), כי ביום פטירת רבי שמעון בר יוחאי, היה היום מתאריך באור, ולא היה רשות לאור היום להיחשך ולצאת מן העולם, עד שנתן לו רבי שמעון רשות.

הרשב"י קראוהו **בוצינא קדישא** [נר קדוש], כי על ידו נתגלו סודות התורה, הוא סוד ה"אור כי טוב" הגנוז בתורה, על כן נקרא ספרו הקדוש "זוהר", אור המבהיק מסוף העולם ועד סופו.

ה"אור כי טוב", הוא אור התורה, מתחיל להתנוצץ ביום זה היקר ל"ג בעומר, טו"ב [17] ימים קודם מתן תורה.

ומסיים ה"בני יששכר": עד כי יבוא משיח צדקנו שעליו נאמר "ויאמר אלוקים יהי אור", זה אור של מלך המשיח, יבוא במהרה בימינו ויגלה לנו האור הגנוז. והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. ותבין לפי זה אשר נתאמת לנו מאנשי אמת, אשר השמחה ביום זה על ציון רשב"י היא שלא כטבע, דכתיב "אור צדיקים ישמח".

ואצל הכפין [הכיפות] מבחוץ, למעלה, אצל כיפת רבי שמעון, עמוד של חומה, ועליו כמין ספל גדול ששופכין לתוכו שמן, ומטילין לתוכו בגדים וכותנות מבלאות של צמר גפן או פשתן, ומדליק בהם, ומאיר האור על כמה פרסאות, כי מירון יושב בהר. וכן יש עמוד של חומה אצל כיפת רבי אלעזר בנו, למעלה מבחוץ על הגג, ועליו דולקים גם כן שמן, והדליקה ביום פטירתו, בל"ג בעומר, הנקרא הילולא דרבי שמעון".

[רבי שמחה מז'אלוז'ין, שעלה לארץ ישראל בשנת תקכ"ד,

יחד עם רבי נחמן מהורודנקא ורבי מנחם מנדל מפרמישלאן, בתיאור מסעו "אהבת ציון"]

אף ביתר ערי הארץ נהגו להדליק מדורות בל"ג בעומר.

"ומרבים בהדלקת נרות לכבוד התנא הקדוש, ולאחר הסעודה עולים לגג, ועושים הדלקה גדולה, עד למרחוק תהיה מאירה, לפרסם הכבוד של הרשב"י".
[ממנהגי ישיבת המקובלים 'בית אל' בירושלים]

חץ וקשת

יש נוהגים בל"ג בעומר לירות בחץ וקשת. להלן מטעמי המנהג:

בימי רבי שמעון לא נראתה הקשת

כל ימיו של ר' שמעון בן יוחאי לא נראתה הקשת בענן, שזהו סימן של חרון אף חלילה. זאת מכיון שזכותו הגנה על הדור (ירושלמי ברכות פ"ט, טו). וכפי שכתב רבנו יוסף חיים בפיוט "ואמרתם כה לחי": "כל ימיו אשר היה, אות הקשת לא נהיה, כי הוא אות עולם היה - אדוננו בר יוחאי". וזכר לזה יורים בחץ וקשת. (פני משה)

הזוהר הקדוש - מאורו של משיח, שאז תתגלה הקשת בגוונים מאירים

בזוהר מובא, כי רבי שמעון אמר לבנו רבי אלעזר: "ברי לא תצפי לרגלי דמשיחא עד דתתחזי קשתא בגוונין נהורין" [בני, לא תצפה לרגליו של משיח, עד שתראה הקשת בגוונים מאירים], דהיינו שלפני ביאת משיח יתגלה בעולם אור גדול. והנה ביום הזה, יום ל"ג בעומר, נכתב הספר הקדוש הזוהר, שהוא מהארת האור כי טוב הגנוז, וזה מאיר לנו בגלות, עד יתגלה בזכות זה משיח צדקנו, ותתראה הקשת בגוונין נהורין. "על כן ביום זה, לסימן הטוב הלאה, יורו המורים בקשת". (בני יששכר אייר מאמר ג אות ד)

ספס

"אֲשִׁירֵנוּ מִה טוֹב תִּלְקֵנוּ - גְּהִלְוֵלָא דְּגֵר יוֹחָאי.

וְמִה נָעִים גְּזִלְנוּ - גְּהִלְוֵלָא דְּגֵר יוֹחָאי"

[מתוך פיוט לל"ג בעומר]

ספס

רבי עקיבא

מסכת חיים של מסירות

רבי עקיבא:

מסכת חיים שכולה התמסרות לתורה. מכלום, מעם הארץ גמור, ללא תורה, ללא ייחוס, ללא כשרונות [כפי שאמר על עצמו "לבי קשה כאבן" (אדר"נ פרק יב)]. וכפי שדרשו במדרש הלל: "ההופכי הצור אגם מים" - שהיו רבי עקיבא ובן עזאי טרשים [קשי הבנה] כצור הזה, ועל ידי שציערו עצמם על לימוד התורה, פתח להם הקב"ה פתח לתורה, כשהוא כבר בגיל 40, במלוא בניין אישיותו, מכאן, מהמקום הרחוק הזה, הוא מביא ומוסר את עצמו לתורה. [כפי שהרחבנו לעיל בעניין משה רבנו ורבי עקיבא]

כל מסכת חיינו הינה התקרבות, התמסרות והתאמצות ללא לאות - לתורה. וסופה כה תואם את מהלך חיינו, כשהוא נהרג על קידוש ה' בידי הרומאים, עבור מסירות נפשו ללמד תורה, ויצאה נשמתו ב"אחד", כשכל כולו דבוק באהבת ה', והוא מותיר חותם של מסירות נפש ואהבת ה' עצומה, לעם ישראל בכל הדורות. לעד תהדהד בלב עמנו קריאתו האחרונה: "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך!"

הולדתו וייחוסו

רבי עקיבא נולד כ-60 שנה לפני חורבן הבית השני. אביו יוסף, היה גר צדק, צאצא של שר הצבא הנודע "סיסרא" [שהיה שר צבא של יבין מלך חצור, שנלחם בישראל בזמן דבורה הנביאה, ונהרג על ידי יעל אשת חבר הקיני]. אמו, כפי הנראה, היתה מישראל (ספר יחזקאל).

"לרעות בגנים וללקט שושנים"

מן הראוי להתבונן בעובדה שבתקופה הסמוכה לחורבן הבית ולאחריו, היו הרבה גרים או צאצאי גרים גדולי ישראל. ונמנה כאן מספר גרים שהיו לתנאים: שמעיה ואבטליון, בן הא הא, בן בג בג [תנאים המוזכרים במסכת אבות סוף פרק ה], רבי עקיבא, רבי יוחנן בן תורתא, אונקלוס, רבי מאיר בעל הנס שהיה מצאצאי נירון קיסר רומא שהתגייר.

במדרש מבואר שהקב"ה הבטיח לאברהם שלעם ישראל יהיה כוח מושך את הטובים שבאומות, שנאמר (בראשית יב יג): **"וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה"**, ופירשו רבותינו (ויבמות סג א) מלשון הַבְּרָכָה, כמו המרכיב והמברך באילן.

דבר זה מלמד על מעלת ישראל, כדברי הירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח): בשעה שישראל עושין רצונו של מקום, הקב"ה מחזר בכל העולם ורואה איזה צדיק באומות העולם, והוא מביאו ומדבקו לישראל. ולמדו את זה מהכתוב: **"דוֹדֵי יִרְדּוּ לָגֵנוּ"** - זה העולם; **"לְעֶרְוֹת הַבָּשִׁם"** - אלו ישראל; **"לְרֵעוֹת בְּגָנִים"** - אלו אומות העולם; **"וְלִלְקֹט שׁוֹשָׁנִים"** - אלו הצדיקים שמסלקן מביניהם להכניסן בישראל. מִשְׁלֹ מִשֵּׁל לַמֶּלֶךְ שהיה לו בן, והיה חביב עליו ביותר. מה עשה המלך? נטע לו פרדס, ובשעה שהיה הבן עושה רצונו של אביו, היה מחזר בכל העולם כולו ורואה כולו נטיעה יפה בעולם ונוטעה בתוך פרדסו.

יתר על כן, אמרו רבותינו, שהרבה אישים בעלי כוחות גדולים, סובבה ההשגחה שזרעם, היינו כאלה שנושאים בחובם את שורשי גדולתם, יתגירו ויכנסו לתוך כלל ישראל עם הכוחות הגדולים שהם נושאים עמהם. וכך נאמר (סנהדרין צו ב): מבני בניו של המן - למדו תורה בבני ברק. מבני בניו של סיסרא - למדו תינוקות בירושלים. מבני בניו של

סנחריב - למדו תורה ברבים... וביקש הקדוש ברוך הוא להכניס תחת כנפי השכינה גם מזרעו של נבוכדנצר, אך מלאכי השרת קטרגו עליו, ועל ידי כן מנעו זאת, משום שהחריב את בית המקדש.

ביאור הענין כי אנשים אלו היו להם כוחות גדולים, והם אמנם ניצלו אותם למטרות שליליות, אך הקב"ה סובב את הדברים כך שלבסוף צאצאיהם נתקנו ונכנסו לתוך עם ישראל.

לדעת בעל ה'עיון יעקב' (מנחות פט ע"ב), זכו הגרים לתורה באופן מיוחד, משום שבעת מתן תורה ביקש הקב"ה ליתן תורה גם לאומות, והם סירבו, אך מחשבת הקב"ה אינה בטלה, משום כך ניתנה תורה שבעל פה גם על ידי תנאים שהיו גרים, ובמיוחד על ידי רבי עקיבא שרוב תורה שבעל פה ניתנה לנו על ידו. (מהספר תולדות תלמידי רבי עקיבא עמוד 15)

עם הארץ

עד גיל 40 היה רבי עקיבא עם הארץ גמור, ואף שנא תלמידי חכמים, כפי שהעיד על עצמו לאחר מכן (פסחים מט ע"ב): "כשהייתי עם הארץ, אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם, ואנשכנו כחמור!" אמרו לו תלמידיו: "רבי, אמור ככלב" [שהרי דרך הכלבים לנשוד]. אמר להם: החמור נושך ושובר עצם, ואילו הכלב נושך ואינו שובר עצם! כלומר שכל כך סלד מתלמידי חכמים, עד שלא הסתפק בנשיכתם, אלא אף רצה לשבור את עצמותיהם!

אומר רבנו תם (כתובות סב ע"ב), כי התייחסותו זו של רבי עקיבא לתלמידי חכמים, לא נבעה ממידות רעות, שהרי ניחן במידות טובות ומעולות, אלא נבעה מכך שסבר, מנקודת מבטו, שהם מתנשאים על עמי הארץ. כי ידוע שתלמידי החכמים היו סולדים מאוד מעמי הארץ (עיין בגמרא שם), ואף היו נזהרים שעמי הארץ לא יגעו בהם, משום שאינם זהירים בענייני טומאה, ועלולים הם לטמאם. [להזכירנו, בזמן שבית המקדש היה קיים, היו צריכים ישראל לשמור את עצמם מפני סוגים שונים של טומאה. ומי שנטמא, היה עליו להיטהר. וכל זה אינו נוהג בזמננו כשכולנו בגדר טמאי מתים].

מידות טובות

יחד עם זאת, היה הגון וישר ומעולה במידותיו, ושומר תורה ומצוות.

בגמרא מסופר סיפור נפלא ומיוחד על אדם בעל מידות נאצלות כדלהלן (שבת קכז ע"ב):

מעשה באדם אחד שירד מהגליל העליון, לעבוד ולהשתכר אצל בעל בית אחד בדרום, למשך שלוש שנים. בערב יום הכיפורים, רצה לחזור לביתו. אמר לבעל הבית: תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. השיב בעל הבית: אין לי מעות! אמר: תן לי פירות. אמר: אין לי! אמר לו: תן לי קרקע. אמר: אין לי! אמר: תן לי בהמה. אמר: אין לי! אמר: תן לי כרים וכסתות. אמר: אין לי! ארז הפועל את מיטלטליו והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר החג, נטל בעל הבית את שכר הפועל בידו, והוסיף עוד שלושה חמורים נושאים כל טוב, באחד מיני מאכל, באחד מיני משתה, ובאחד מיני מגדים וממתקים. והלך לו לביתו של הפועל. לאחר שאכלו ושתו, נתן לו את שכרו מושלם.

כעת פנה בעל הבית אל הפועל ואמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי, ואמרתי לך שאין לי מעות, במה חשדתני [שהרי הפועל ראה שיש לבעל הבית כסף ורכוש רב]?! השיב

הפועל: חשבתי בלבי שמא הזדמנה לידך סחורה טובה בזול, והשקעת בה את כל כספך. המשיך בעל הבית ושאל: ובשעה שאמרת לי תן בהמה, ואמרתי לך שאין לי בהמה, במה חשדתי?! השיב הפועל: אמרתי שמא מושכרות הבהמות שלך לאחרים. המשיך ושאל: בשעה שאמרת לי תן לי קרקע, ואמרתי אין לי קרקע, במה חשדתי?! השיב הפועל: אמרתי שכנראה מוכרת היא ביד אחרים. עוד שאל: וכשאמרתי שאין לי כרים וכסתות, במה חשדתי?! השיב: אמרתי שמא הקדשת את כל נכסיך לשמים!

אמר לו בעל הבית: העבודה [לשון שבועה], כך היה!! הדרתי את כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אל חברי החכמים בדרום, התירו לי כל נדרי. ואתה, כשם שדנתני לכף זכות, המקום ידון אותך לכף זכות!

וכתב בשאילתות דרב אחאי גאון (שמות סימן מו), **שפועל זה היה, לא פחות ולא יותר מאשר רבי עקיבא, לפני היותו תלמיד חכם.**

דוחק השעה והפרנסה

רבי עקיבא בצעירותו היה גר בגליל העליון, ונשא לאשה את בתו של 'יהושע' (כמובא במשנה (מסכת ידים פרק ג משנה ה): אמר רבי יוחנן בן יהושע בן חמיו של רבי עקיבא, ויש גורסים 'ישוע' ולא 'יהושע'. ובתפארת ישראל כתב שזה יהושע בן כפוסאי המוזכר במסכת שבת קמז ע"א), והיא ילדה לו ילדים, אך מתה עליו בצעירותו. בעניינותו כי רבה, הוצרך לכתת רגליו למקומות רחוקים כדי להתפרנס ולפרנס את משפחתו, ולבסוף הגיע לעבוד כרועה צאן אצל כלבא שבוע. (עיי' אבות דרבי נתן פרק ו, רבי עקיבא ודורו)

לא עם הארץ חסיד

רבי עקיבא מעיד על עצמו (מסכת שמחות סוף פרק ד), כי הרצון הראשון שלו ללמוד תורה, התעורר בעקבות מעשה שעשה, בחושבו שהוא עושה מצוה, ונודע לו כי עשה את ההיפך.

פעם אחת מצא עקיבא הרוג, "מת מצוה", דהיינו אדם מת המוטל ללא קוברים. עקיבא, בעל המידות הטובות, שניחן אף בכוחות פיזיים גדולים, רצה לגמול עימו חסד, ונטלו על כתפו, והוליכו מרחק רב מאוד [כ-6 ק"מ], כדי להביאו למקום קבורה מכובד.

כשסיפר את הדברים לפני החכמים, אמרו לו שעל כל פסיעה ופסיעה, מעלים עליו כאילו שפך דמים, כי הדין הוא שמת מצוה "קונה מקומו", וקוברו במקום הימצאו. (עיי' תלמוד ירושלמי מסכת נזיר פרק ז הלכה א. הרמב"ם הלכות טומאת מת פרק ח הלכה ז)

הצטער על כך עקיבא צער רב, וחשב לעצמו: אם עכשיו, שהתכוונתי לעשות מצוה, נכשלתי בכל כך הרבה עווונות, שהרי כל פסיעה ופסיעה נחשבת לעוון, אילו לא התכוונתי למצוה, על אחת כמה וכמה, כמה יכול אני להיכשל. והסיק מכך שכדי לקיים מצוות כראוי, עליו ללמוד תורה.

לימים, כשהיה אדם מזכיר מעשה זה לפני רבי עקיבא, היה רבי עקיבא אומר: "זו היתה תחילת זכותי!"

ומכל מקום, רצון ראשוני זה עדיין לא יצא לפועל. ומי שעזרה לו להוציא לפועל את רצונו וכוחותיו המיוחדים – היתה אשתו השניה, רחל, בתו של כלבא שבוע.

נישואיו לרחל בתו של כלבא שבוע

"כלבא שבוע" היה אחד מעשירי ירושלים, והיה גדול ונכבד בעמיו. במדרש (בראשית רבה צח ח) מובא שהוא היה מצאצאיו של 'כלב בן יפונה', ואולי משום כך נקרא אף הוא 'כלב' על שמו, ומפאת כן כינוהו "כלבא שבוע", על שם נדיבותו הרבה, שכל מי שהיה נכנס לביתו, אף אם היה רעב ככלב, היה יוצא שבע. היתה לו בת חכמה ונאה בשם "רחל", אשר בודאי דובר בה גדולות ונכבדות.

רחל ניחנה באהבת תורה גדולה מאוד, ובראותה את עקיבא, רועה הצאן של אביה, הבחינה שיש בו מידות טובות ונאצלות במיוחד, והוא "מעולה וצנוע". היא הבינה כי כוחות מיוחדים שכאלה, יש לנצל ולהביא לתורה! ובכוחה לתת לו את הדחיפה לכך.

פנתה ואמרה לו: אם אתקדש לך, האם תלך לישיבה ללמוד? אמר לה: אכן אלך ללמוד. והתקדשה לו.

כאשר שמע כלבא שבוע שבתו התקדשה לעקיבא, רועה צאנו, כעס מאוד. הוא הוציאה מביתו, והדיר אותה מכל נכסיו.

הלכה רחל ונישאה לעקיבא. היה זה בימות החורף, והיו הם ישינים בין התבן, כי לא היו להם כרים וכסתות. היה רבי עקיבא מלקט את התבן מבין שערותיה. אמר לה: אם תהיה לי אפשרות, שאתעשר, אעשה לך תכשיט מיוחד במינו הקרוי "ירושלים של זהב" - תכשיט של זהב שהעיר ירושלים מצוירת בו.

נגלה אליהם אליהו הנביא, כדי לנחמם ולהראות להם שיש עניים יותר מהם. הוא נדמה להם כאיש, וקרא בפתח ביתם: הביאו לי קצת תבן, שאשתי ילדה, ואין לי שום תבן להשכיב עליי את התינוק. אמר רבי עקיבא לאשתו: ראי, יש כאן אדם, שאפילו תבן אין לו!

כעבור תקופת מה, אמרה לו אשתו: כעת לך ללמוד תורה!

אין להיבהל מפטופטים

חשה רחל כי בעלה מתבייש ללכת ללמוד, כשהוא צריך להתחיל מא"ב, וללמוד יחד עם הילדים הקטנים. כדי לחזקו ולעודדו, עשתה תרגיל. היא לקחה חמור אשר חוליות גבו עקומות, ויש לו שקע בגבו, שמה בשקע אדמה ושתלה בתוכה שתיל. היה זה מראה מוזר ומשעשע - עציץ שגדל על גב חמור. יצאה עם בעלה לשוק כשהם מובילים עמם את החמור, כל העוברים ושבים עמדו מלכת והביטו בהשתאות בחמור המוזר. התרבו הצופים, לא יכלו להתיק את עיניהם מהפלא המדהים. אולם בסופו של דבר מיהרו לעסקיהם, עזבו את השטח, מותרים מקום לבאים אחריהם, אשר זנו עיניהם בפלא הלא רגיל. כך עבר יום בנעימים. למחרת שוב התייצבו עם החמור בשוק. האנשים חלפו, העבירו מבט ואמרו: שוב, החמור עם העציץ, יופי! אך לא נעצרו. ביום השלישי האנשים אף לא נעצרו, לא נעצו מבט ולא דיברו. הם התרגלו.

או אז אמרה רחל לעקיבא בעלה: עקיבא, אל תשים לב למה שאנשים אומרים. זה רק עניין של זמן, תיכף כולם יתרגלו. חיש מהרה מתחלפים הנושאים. דבר חשוב לך, על זה עומדים כל החיים, אל תפסידו בגלל פטופטי סרק של אנשים מובטלים! (ועיי')

ואכן דבריה עשו עליו רושם. וכפי שמסופר עליו: הלך הוא ובנו [מאשתו הראשונה שכבר נפטרה], וישבו אצל מלמד תינוקות. ואמר: "למדני תורה!" **ולא חש לבזיון, שילך מבוגר ללמוד אצל מלמד תינוקות.** אחז רבי עקיבא בראש הלוח, ובנו בראש הלוח, וכתב לו א"ב, ולמדה עד תי"ו... (אדר"נ פרק ו)

אבנים שחקו מים

עז היה רצונו של רבי עקיבא ללמוד תורה, ואולם ספק כבד קינן בלבו, האם אכן יוכל להצליח בלימודיו בהיותו כבר בגיל מבוגר, כשלא למד עדיין שום דבר?

והנה בעומדו יום אחד ליד הבאר, ראה אבן גדולה שיש בה חריץ עמוק. שאל: מי חקק אבן זו? אמרו לו: אלו המים אשר נופלים עליה בכל יום! וכפי שאומר הפסוק (איוב יד ט): **"אֲבָנִים שִׁחְקוּ מַיִם"**.

התבונן רבי עקיבא בדברים, ועשה קל וחומר לעצמו: הנה אפילו המים, שהם דבר רך, הצליחו לחקוק באבן הקשה, וזאת מכח ההתמדה, שטפטפו הם על האבן יום יום. כל שכן שדבר קשה יכול לחקוק בדבר רך. **"דברי תורה שקשים כברזל, על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם!"** ומיד הלך ללמוד תורה. (אדר"נ פ"ו)

טרח בתורה בכל כוחו!

הלך רבי עקיבא ללמוד אצל התנאים הקדושים - רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה.

הוא התמסר לתורה בכל כוחו! את כל כוחותיו הפיזיים הגדולים, ואת כל כוחות נפשו, השקיע בתורה. כפי שהעידו עליו (במדרש עשרה הרוגי מלכות): **"שטרח בתורה בכל כוחו!"**

אמרו עליו חז"ל: **"והווי שותה בצמא את דבריהם"** - זה רבי עקיבא! (אדר"נ פרק ו). הוא שתה בצמא כל מילה ומילה מדברי רבותיו, ועמל בכל כוחו, חקר ודרש ללא לאות, כדי להבין את הדברים על בוריים, כמובא בחז"ל (אדר"נ פרק ו):

בא לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, היה אומר להם: רבותי, פתחו לי טעם משנה. כיון שאמרו לו הלכה אחת, הלך וישב בינו לבין עצמו, אמר: דבר זה למה נאמר? והיה חוזר ושואלם, ומעמידם בדברים, ולבסוף היה דורש על כל תג ותג בתורה תילי תילים של הלכה, והיה מבאר כל דבר ודבר:

שלי ושלכם - שלה!

באותה עת, עברה אשתו להתגורר יחד עם אמו של רבי עקיבא. היא עבדה קשה לפרנסתה אצל השכנות, ובמחצית ממשכורתה היתה מפרנסת את עצמה, את חמותה, ואת ילדי רבי עקיבא מאשתו הראשונה. את המחצית השניה שלחה לבעלה כדי שיוכל לקיים את עצמו בישיבה. קרה גם שהיתה כה זקוקה לפרנסה, עד שמכרה את קלעי שערות ראשה:

היא סבלה בדומיה את תגובות הלעג סביבה, על כך שעזבה את בית אביה העשיר והמכובד והביאה על עצמה עוני מחפיר. חיגר אחד היה גר בשכנותה, שהיה מבזה ומבייש אותה בדברים. אמר: **"ראו שוטה זו, שפָּפְרָה בכבוד בית אביה, והלכה והתקדשה**

לאחד שאין פחות בעולם כמותו! ולא עוד אלא שעושה צחוק מעצמה ואומרת 'תורה הוא לומד'...!" (אדר"נ הוספה ב לנוסחא א פרק ח)

כך חלפו שנים עשרה שנים, שבהם למד רבי עקיבא ברציפות, מבלי להגיע לביתו כלל!

לאחר שהשלים את שנים עשרה השנים שלמד, חזר לביתו עם שנים עשר אלף תלמידים! אך קודם שנכנס לביתו, שמע מאחורי ביתו, שאומר שכן רשע אחד לאשתו: טוב עשה אביך שהדיר אותך מנכסיו, משני טעמים: האחד, שבעלך אינו דומה לך, ואינו מתאים לך, שאינו ממשפחה חשובה כמותך. ועוד, שהשאיר אותך לבדך כמו אלמנה חיה, והלך ללמוד כל כך הרבה שנים בלי להתראות עמך!

אמרה לו אשתו לאותו רשע: אם היה בעלי שומע בקולי, היה הולך ללמוד תורה עוד שנים עשרה שנה!

שמע רבי עקיבא את דבריה מאחורי הבית, אמר: הואיל ואשתי נתנה לי רשות, אחזור לבית המדרש ואמשיך ללמוד. חזר לבית המדרש, והיה שם שנים עשרה שנה נוספות. בא לביתו לאחר עשרים וארבע שנים, כשהוא מלווה בעשרים וארבעה אלף תלמידים!

יצאו כל בני העיר לקבל את פניו, ואף אשתו, יצאה. אמר לה אותו שכן רשע: כיצד הולכת את לקבל את פניו עם כאלו בגדים פשוטים שאינם ראויים?! אמרה לו: "יודע צדיק נפש בְּהִמָּתוֹ" (משלי יב יא), יודע בעלי שהצטערתי בשבילי! הלכה ונפלה על פניה ונישקה את רגליו. תלמידיו של רבי עקיבא, שלא ידעו מי היא, רצו לדחפה משם. אמר להם רבי עקיבא: הניחו לה, **שלי ושלכם - שלה!** לימוד התורה שלי ולימוד התורה שלכם - שלה ובזכותה הוא!

כלבא שבוע מתיר את נדרו

באותה תקופה כבר התחרט כלבא שבוע על נדרו, כי הצטער על צער בתו, אף שחשב עדיין שחתנו עם הארץ.

שמע כלבא שבוע שגדול בתורה הגיע לעיר, אמר, אלך אליו, אולי הוא יוכל להפר לי את נדרי, שהדרתי את בתי מנכסי. ולא ידע שאותו גדול בתורה - הוא חתנו.

בא לרבי עקיבא, וביקש להתיר את נדרו. אמר רבי עקיבא לחמיו: לו היית יודע שחתנך יהיה אדם גדול, האם היית נודר? אמר לו כלבא שבוע: אפילו על דעת שידע חתני פרק אחד, ואפילו הלכה אחת, לא הייתי מדיר לבתי מנכסי! אמר לו רבי עקיבא: אני הוא חתנך! והתיר לו את נדרו.

נפל כלבא שבוע על פניו, ונישק את רגלי רבי עקיבא, ונתן לו חצי רכושו. (נדרים נ ע"א. ועיין כתובות סב ע"ב)

סופו לקיימה מעושר

מכאן ואילך התקיים ברבי עקיבא מה שאמרו חז"ל (פרקי אבות ד ט): "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר".

מתחילה הוא קיים את התורה מתוך עוני רב! אמרו רבותינו (אדר"נ פרק ו'): בכל יום ויום היה מביא חבילה של עצים, חציה מוכר ומתפרנס, וחציה משתמש לעצמו. עמדו עליו שכניו ואמרו לו: עקיבא, איבדתנו בעשן! [כי היה לומד לאור המדורה, והעשן הפריע להם], מכור את העצים לנו, וקנה בכסף זה שמן ולמד לאור הנר! אמר להם: צריך אני את העצים דווקא, שהם משמשים אותי לכמה דברים: אחד, שאני לומד לאורם, ואחד שאני מתחמם מהם, ואחד שאני ישן בהם.

אמרו: עתיד רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין, שאם יאמרו 'עניים היינו', אומרים להם: והרי רבי עקיבא היה עני ביותר ומדולדל, ועסק בתורה!

ובסופו של דבר קיים את התורה מתוך עושר רב! אמרו: לא נפטר רבי עקיבא מן העולם, עד שהיו לו שולחנות של כסף ושל זהב, ועד שעלה למיטתו בסולמות של זהב, והיתה אשתו יוצאה בקרדוטיין ובעיר של זהב.

אומרת הגמרא (נדרים נ ע"א): מששה דברים התעשר רבי עקיבא: א. "מן כלבא שבוע" - שנתן לו חצי רכשו. ב. "מן אילא דספינתא" - שהיו הגויים עושים בספינותיהם דמות של איל מעץ, לסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל. והיו ממלאים את האיל עם דינרי זהב. פעם אחת שכחו אנשי הספינה את אותו איל על שפת הים, בא רבי עקיבא, מצאו וזכה בו. ג. "מן גוואזא" [תיבה] - שפעם אחת נתן רבי עקיבא ליורדי הים ארבעה זוזים, וביקש מהם: הביאו לי בשכר זוזים אלו איזו מציאה שתמצאו. ולא מצאו אלא תיבה של עץ שהיתה מונחת על חוף הים. הביאו אותה לרבי עקיבא, ואמרו לו: ימתין אדוננו עד שנביא לך דבר נוסף [כי מה שהבאנו אינו שווה כל כך]. פתח רבי עקיבא את התיבה ומצאה מלאה דינרים! וכיצד הגיעה התיבה עם הדינרים לחוף הים? שפעם טבעה ספינה אחת בים, וכל הממון של אותה ספינה היה מוחבא באותה תיבה! ד. "ומן מטרוניתא" [אשה רומית חשובה] - שפעם אחת הוצרכו רבי עקיבא ותלמידיו למעות, והלכו אצל מטרוניתא אחת כדי ללוות ממנה. אמרה אותה מטרוניתא לרבי עקיבא: הריני מלווה לך, והקב"ה והים יהיו ערבים על ההלוואה! קבע לה רבי עקיבא זמן פרעון, וכשהגיע זמן הפרעון, חלה רבי עקיבא ולא יכל להביא את הממון. הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים ואמרה: רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שרבי עקיבא חולה, ולכן לא היה בידו לפרוע את חובו, ראה שאתה ערב בדבר! מיד באותו זמן נשטתה בתו של הקיסר, ונטלה ארגז מלא באבנים טובות ודינרי זהב, וזרקה לתוך הים, והים הביאו לאותו מקום שעמדה שם אותה מטרוניתא. מיד נטלה את הארגז והלכה לה. לימים, נתרפא רבי עקיבא, ובא לו אצל אותה מטרוניתא, ומעותיו בידו לפרעון חובו. אמרה לו: כבר הלכתי אצל הערב והוא פרע לי את כל החוב, והנה העודף שמגיע לך כי היה בארגז יותר מסכום ההלוואה! מממון זה שהחזירה לו המטרוניתא, התעשר עוד רבי עקיבא. ה. "ומן אשתו של טורנוסרופוס" - שהתגיירה אחר שמת בעלה ונשאת לרבי עקיבא, והכניסה לו ממון הרבה. ו. "ומן קטיעא בר שלום" - שנידון למיתה על שהתווכח עם הקיסר לטובת היהודים, וציווה במיתתו לתת את כל נכסיו לרבי עקיבא ותלמידיו.

ירושלים של זהב

רבי עקיבא קיים את אשר הבטיח לאשתו בהיותם עניים, שכאשר יתעשר יעשה לה "ירושלים של זהב", ואכן קנה לה תכשיט של זהב שהעיר ירושלים מצויירת בו, כדי לפרסם ולהוקיר את מסירות נפשה לתורה.

לתלמידיו, שתמחו על פאר "מופרז" זה, אמר: "הרבה צער נצטערה עמי!" (אדר"נ ו ב)

כשראתה כן אשתו של רבן גמליאל שהיה נשיא ישראל, ביקשה מאת בעלה הנשיא שגם הוא יעשה לה תכשיט כזה. אמר לה בעלה: וכי את מסרת את נפשך לתורה כמוה? הלוא היא התייסרה בעניות עצומה, עד שמכרה יום אחד את קלעי שערות ראשה כדי שיוכל ללמוד תורה, ומגיע לה מה שלא מגיע לאחרות. (ירושלמי שבת פרק ו' ה"א).

רבנותי

רבי אלעזר בן הורקנוס – הוא היה רבו המובהק. ממנו אף ראה דוגמא חיה לאהבה והתמסרות לתורה, שכן אף רבי אליעזר, כמותו, התחיל ללמוד תורה בגיל מבוגר, כשהיה בן 22 [ויש אומרים בן 28], אחר שעד אז היה עוסק עם אחיו בעבודות השדה אצל אביו הורקנוס. כאשר ביקש מאביו כי ברצונו ללכת ללמוד תורה, נתקל בהתנגדות ובלעג, ולבסוף החליט ללכת ללא הסכמת אביו. הוא שם פעמיו לירושלים לשיבתו של רבן יוחנן בן זכאי, כשהוא מחוסר כל. במשך שמונה ימים רצופים, שבהם לא ידע איש על מחסורו, למד תורה מבלי לאכול דבר מאכל! והיה רק מוצץ רגבי אדמה, כדי להחיות מעט את נפשו. עד אשר גילה זאת רבן יוחנן, כי הרגיש ריח רע נודף מפיו, ודאג לו לכל מחסורו. הוא בירכו ואמר לו: כשם שיצא מפיד ריח רע בעבור אהבתך לתורה, כן יצאו מפיד דברי תורה מתוקים וערבים עד מאוד! ואכן הוא גדל בתורה מחיל אל חיל, עד אשר נעשה "רבי אליעזר הגדול". ואצלו למד רבי עקיבא וגדל בתורה.

כאשר נפטר רבי אליעזר, הצטער רבי עקיבא צער קשה ביותר. כפי שמספרת הגמרא (סנהדרין סח ע"א) שנודע הדבר לרבי עקיבא במוצאי שבת, כשראה שנושאים את ארונו מקיסרי ללוד לקבורה, והיה מכה בבשרו עד שדמו היה שותת לארץ. [ואף שכתוב בתורה "ובבשרם לא ישרטו שרטת על המת", פירשו התוספות (יבמות יג ע"ב) שעשה זאת על צערן שאיבד תורה, ולא על פטירת רבן]. פתח רבי עקיבא בהספד מר ואמר: "אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו! הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני [קופאין] להרצות! [כלומר הרבה שאלות יש לי לשאול ואין לי למי לשאול (רש"י)].

רבי יהושע בן חנניה – היה רבו בלימוד תורת הנסתר. בגמרא (חגיגה יד ע"ב) מנו יחידי סגולה שעסקו ב"מעשה מרכבה" [סודות עליונים ונסתרים בהנהגת ה']]. ואמרו, כי רבי יהושע הרצה בפני רבן יוחנן בן זכאי. ורבי עקיבא הרצה ב"מעשה מרכבה" בפני רבי יהושע.

רבי טרפון – רבי עקיבא למד אצלו, אך כאשר גדל רבי עקיבא בתורה ברמות גבוהות עד מאוד, נעשה כתלמיד חבר לרבו. והיה אומר עליו רבי טרפון: "עקיבא, כל הפורש ממך, כפורש מן החיים!" (קידושין סו ע"ב). ועוד אמר לו: "עקיבא, עליך הכתוב אומר: 'מִבְּכִי נִהְרֹת חֶבֶשׂ, וְתִעְלָמָה יֵצֵא אֹר', דברים המסותרים מבני אדם, הוצאת אותם לאורה!" (אדר"נ פ"ו)

נחום איש גמזו – רבי עקיבא שימש את "נחום איש גז" במשך כ"ב שנה. ממנו למד כללי לימוד, ואף דרכי חיים, לראות בכל דבר את הטוב שעושה הבורא יתברך, שהיה רגיל נחום איש גמזו לומר על כל דבר "גם זו לטובה", וקיבל אף את ייסוריו באהבה רבה.

רבי עקיבא אחז אף הוא בדרך זו, והיה מקבל על עצמו את ייסוריו באהבה. הוא היה אומר תמיד: "כל דעביד רחמנא – לטב עביד" – כל מה שעושה הקב"ה, לטובה הוא עושה! (וכמסופר בגמרא ברכות ס ע"ב)

תורתו

כפי שראינו לעיל בהרחבה, היה רבי עקיבא עמוד התווך של התורה שבעל פה.

דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחבריו. "יְקַל יִקָּר דָּאֵתָה עֵינֵינוּ" - זה רבי עקיבא וחבריו. (במדב"ר יט ד)

בספר יוחסין כתב על רבי עקיבא: **"וכל תורה שבעל פה - מידו היתה לנו".** ובשיטה מקובצת (כתובות מ ע"א) כתב: **"ורבי עקיבא היה להם במקום משה רבנו אדון הנביאים ע"ה, לפי שהיה כבר משתכח תורה שבעל פה, עד שבא הוא ושנאה".** והרמ"ע מפאנו כתב: **כשם שמשה רבנו מחצב [עמוד] תורה שבכתב, כך רבי עקיבא מחצב תורה שבעל פה.**

"את צנועים חכמה"

רבי עקיבא היה צנוע, והיה לומד את תורתו לשמה, מבלי שידעו על כוחו בתורה, והיה **"אוצר בלוס"** (גיטין סז ע"א) היינו שבולס את פיו ומסתיר עצמו, ואינו מודיע לאחרים את כוחו בתורה (ותולדות עם עולם). כמו שמסופר (ירושלמי פסחים פ"א), שישב שלוש עשרה שנה לפני רבו רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבו לא הכירו בכוחו, אך זה לא מנע ממנו להתעלות בלא הפסק, למרות שלא סייעו לו האחרים לכך. עד שלבסוף רבי יהושע גילה לרבי אליעזר על גדלותו העצומה של תלמידו רבי עקיבא, ואמר לו: **"הלא זה הָעַם אֲשֶׁר מְאֻסָּתָהּ בּוֹ [לא החשבת אותן], צֵא נָא עִתָּהּ וְהִלָּחֶם בּוֹ"** [במלחמתה של תורה. ותראה את כוחו הרב]!

רבי עקיבא אומר: "כל הקורא [לומד] שלא לשמה, נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו!" (כלה רבתי פרק ח)

דבר דבור על אופניו

רבי עקיבא בלימודו היה מברר כל דבר ומלבן אותו כדי להבינו על בוריו. כבר בתחילת לימודו נהג כך, כשבא לפני מלמד התינוקות ולמד ממנו א"ב, היה שואל **"אל"ף זו - למה? ב"ת זו - למה?"**. וכך נהג אף בהמשך לימודו, כשבא לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, והיה אומר להם: **"רבותי, פתחו לי טעם משנה"**. כיון שאמרו לו הלכה אחת, הלך וישב בינו לבין עצמו, אמר: **"דבר זה, למה נאמר?"**, והיה חוזר ושואלם ומעמידם בדברים ולבסוף היה דורש על כל תג ותג בתורה תילי תילים של הלכה, והיה מבאר כל דבר ודבר, ומשום כך אמרו עליו כשמת, שבטל כבודה של תורה. (אדר"נ פ"ו)

בדרך לימודו, היה לומד הכל, ולאחר מכן עורך ומסדר את הדברים. כמו שאמרו עליו (אדר"נ פ"ח): **למה רבי עקיבא דומה? לפועל שנטל קופתו [תיבה, ארגז], ויצא לחוץ. מצא חיטים - מניח בה, מצא שעורים - מניח בה, כוסמין - מניח בה, עדשים - מניח בה, פולין - מניח בה. כיון שנכנס לביתו, בירר חיטים בפני עצמו, שעורים בפני עצמו, כוסמין בפני עצמו, פולין בפני עצמו, עדשים בפני עצמו. כך עשה רבי עקיבא ועשה כל התורה כולה טבעות טבעות [נושאים נושאים, סדרים סדרים].**

וכן אמרו עליו בגמרא (גיטין סג ע"א) שהיה **"אוצר בלוס"**, כלומר כמו אוצר העשוי מגירות מגירות, לסדר כל דבר בפני עצמו. ומבאר רש"י: כשלמד מרבותיו, שמע דבר מקרא מרבותיו, ואחריו הלכה, ואחריו מדרש, ואחריו אגדה, נתן לבו לחזור עליה ולגורסו, עד שהיו סדורין בפיו. ולא אמר אלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו. אבל כשנעשה

חכם גדול, עשה כל התורה מטבעות מטבעות, סידר מדרש, ספרי וסיפרא לבדן, והלכות לעצמן, ואגדות לעצמן.

לימוד תורת הנסתר

רבי עקיבא אף היה מאותם ארבעה חכמים שהעפילו בהשגותיהם בתורת הנסתר, עד אשר כביכול עלו לשמים וראו בעיני רוחם דברים רוחניים עילאיים. שלושה מהם נפגעו מכך, ורק רבי עקיבא היה היחיד אשר "עלה בשלום וירד בשלום".

תנו רבנן: ארבעה נכנסו לפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר [אלישע בן אבויה], ורבי עקיבא... **בן עזאי - הציץ ומת**, עליו הכתוב אומר: "יָקַר בְּעֵינֵי ה' הַמְּוֹתָהּ לְחִסְדֵּי". **בן זומא - הציץ ונפגע**, ועליו הכתוב אומר "דָּבַשׁ קִצְאָתָהּ, אָכַל דִּיךְ, פֶּן תִּשְׁבְּעֵנִי וְהִקָּאתָ". **אחר - קיץ בנטיעות** [קלקל ועיוות], עליו הכתוב אומר: "אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחִטָּיָא אֶת בְּשָׂרְךָ". **רבי עקיבא - עלה בשלום וירד בשלום**, ועליו הכתוב אומר: "מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרִיצָה, הִבֵּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו". ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להם הקב"ה, הניחו לזקן זה, שראוי להשתמש בכבודי. (חגיגה יד ע"ב)

ומבאר המהרש"א שרבי עקיבא היה שלם בכל סוגי השלימות, וכשהגיע לגבול שאי אפשר לשכל האנושי להגיע אליו, עמד ולא הרס לעלות אל ה'. ואף על פי שהשיג מה שהשיג, לא טעה בטעותם.

סוד האותיות

כחלק מלימוד תורת הנסתר, עסק רבי עקיבא בסוד האותיות, מהו הכח והעומק הרוחני של כל אות ואות מאותיות הקודש. ולמעשה כבר בתחילת לימודו חקר ודרש אודות טיבה של כל אות ואות, כפי שראינו במדרש (אדר"נ ו'): "הלך וישב בינו לבין עצמו, ואמר: אל"ף זו - למה נכתבה? בי"ת זו - למה נכתבה?". ולאחר מכן הוסיף לעסוק בסוד האותיות וכתב את הספר "אותיות דרבי עקיבא".

שיר השירים בדבקות

מסופר על רבי עקיבא שהיה יושב וקורא בשבת "שיר השירים", שכולו רצוף אהבה עצומה בין כנסת ישראל ל'דודה' הקב"ה. ומתוך דבקותו בקב"ה והבנתו בעומק הדברים היטב, זלגו עיניו דמעות רבות עד מאוד. אמרו לו תלמידיו: הלא למדתנו רבנו כי אין להצטער בשבת?! אמר להם: עונג יש לי. ובאר הטורי זהב (אורח חיים סימן רפח סק"ב) שמרוב דבקותו בהקב"ה זלגו עיניו דמעות, שכן מצינו בזוהר חדש שהיה רבי עקיבא בוכה מאוד באמרו שיר השירים באשר ידע היכן הדברים מגיעים, וזכה להשיג את גודל הדבקות בקב"ה. (תולדות עם עולם על פי הזוהר)

24,000 תלמידים

רבי עקיבא העמיד תלמידים רבים מאוד. מספר כה רב של תלמידים לא ידוע אצל אף תנא אחר. דבר זה מלמד על כוחו הגדול ללמד ולהפיץ תורה ברבים.

את ה' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים!

בגמרא (מסכת פסחים כב ע"ב) אמרו, נחמיה העמסוני היה דורש כל 'אתים' שבתורה, כלומר כל מילה "את" שבתורה, דרש אותה לרבות דבר נוסף [כגון "בראשית ברא

אלוקים את השמים ואת הארץ" - לרבות כל אשר בהם. "כבד את אביך" - לרבות אשת אביך. ואת אמך" - לרבות בעל אמך]. כיון שהגיע לפסוק "את ה' אלהיך תירא", חזר בו, כי ממנו אפשר עוד לירא כפי שיראים מהקב"ה, "ומה יצדק אָנוֹשׁ עִם אֱלֹהִים"? אמרו לו תלמידיו: רבנו, כל אתים שדרשת מה תהא עליהם? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש "את ה' אלהיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים.

אומר הגאון החיד"א (בספרו מראית העין פסחים כב ע"ב), ומה עניינו של רבי עקיבא שדוקא הוא דרש לרבות תלמידי חכמים? כי רבי עקיבא זכה והיה בחבורה עצומה וגדולה של עשרים וארבעה אלף תלמידים, וכל העם יראים ממנו ומכבדים אותו, ומזה נמשך ששומעים לקולו לקיום התורה. או אז נתגלה למפרע, כי מה שציוה השם לירא גם מתלמידי חכמים, ולכבדם, אין זה משום כבוד עצמם של החכמים, אלא הוא מכבוד השם ומכבוד התורה. כי כאשר יהיה כבוד ומורא לתלמידי חכמים, בזה תתקיים התורה, כי הוא יזהיר לעם, ודבריו נשמעים, ויהיה קיום התורה. ואם כן המורא וכבוד תלמיד חכם הוא בשביל התורה עצמה, וזהו מותר גמור!

רבי עקיבא דאג עד מאוד לתלמידיו, השתדל להטיב להם ולהרבות עימם אחוה ושלום. הוא היה משתדל אף להשיג כספים לצורך לומדי התורה, ומשום כך הפליג ללכת למקומות רחוקים, ל"חולת אנטוכיא" (ויק"ר ה ד), וכן לווה כספים ממטרונינתא [אשה רומית חשובה] כדי לסייע לתלמידים (נדרים נ ע"א) ועוד ועוד.

בגמרא (שבת סז ע"ב) מסופר שכאשר עשה משתה בחופת בנו, על כל כוס וכוס שהביא לפני חכמי התורה, היה אומר בשמחה וחדווה: "חמרא וחייא לפום רבנו, חיים וחמרא לפום רבנו ולפום תלמידיהון!" [יין וחיים לפי רבנו, חיים ויין לפי רבנו ולפי תלמידיהם! ומכאן המקור לאמירת "לחיים" בשתיית יין].

ומעשה בתלמיד אחד שחלה, נכנס רבי עקיבא לבקרו, טיפל בו וניקה וטאטא את הבית, עד אשר שבה רוחו של התלמיד. אמר התלמיד לרבי עקיבא: "רבי, החייתני!" יצא רבי עקיבא ודרש: "כל מי שאינו מבקר חולים - כאילו שפך דמים!" (נדרים מ ע"א)

כמו כן, הוא צפה ברוח הקודש שתלמידו, רבי חנניא בן חכניאי, שלמד אצלו שנים רבות ברציפות, יש לו בת שכבר בגרה וצריך להשיאה, ועורר אותו לחזור לביתו כדי להשיאה.

מאידך דאג שלא יתבטלו לחינם מלימוד התורה. בגמרא (פסחים קט ע"א): אמרו עליו על רבי עקיבא: מימיו לא אמר כי הגיע הזמן להפסיק מלימוד תורה בבית המדרש! חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים. בערבי פסחים - היה אומר שילכו הכל לביתם ביום, להרדים את הילדים הקטנים כדי שלא ישנו בלילה בשעת הגדה. ובערב יום הכיפורים - כדי שיאכילו את בניהם לפני הצום.

"לְעֵרֵב אֶל תִּנַּח יָדְךָ"

שלמה המלך אומר (מקלות יא ו): "בִּבְקֹר זֶרַע אֶת זֶרַעְךָ, וְלְעֵרֵב אֶל תִּנַּח יָדְךָ, כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה כִּשְׁרִי, הִזָּה אוֹ זֶה, וְאִם שְׁגִייהֶם כָּאֶחָד טוֹבִים".

ואמרו על כך חז"ל (יבמות סב ב): "נשא אדם אשה בילדותו [בצעירותו] - ישא אשה בזקנותו. היו לו בנים בילדותו - יהיו לו בנים בזקנותו", כי אינו יכול לדעת ממה ישיג לבסוף תועלת מרובה יותר, מאלו שבצעירותו או מאלו שבזקנותו, או משניהם גם יחד.

מוסיף על כך רבי עקיבא ואומר: "למד תורה בילדותו - ילמד תורה בזקנותו. לימד תלמידים בילדותו - ילמד תלמידים בזקנותו!" כלומר גם בעניין לימוד התורה, האדם אינו יכול להסתפק במה שעשה בצעירותו, אלא עליו להמשיך ולפעול, ללמוד וללמד, גם בקנותו. ואין הוא יכול לדעת ממה תצמח יותר תועלת.

ואכן כך היה עם רבי עקיבא, אשר העמיד תלמידים הרבה בצעירותו, והוסיף ללמוד תורה גם בזקנותו. ולבסוף דווקא תלמידיו האחרונים הם הם שהעמידו את התורה לדורות עולם.

אמרו: שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת ועד אנטיפריס, וכולן מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה. והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם... והם הם שהעמידו תורה באותה שעה. (יבמות סב ע"ב)

שלא נהגו כבוד זה בזה

מבארת הגמרא, כי תלמידי רבי עקיבא מתו "מיתה רעה" שהיא "אסכרה", דהיינו מיתת חנק עקב חולי בגרון. ומה היתה סיבת מיתתם הפתאומית, כולם בתקופה אחת? "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה". וכן מובא במדרש:

רבי עקיבא אומר: שנים עשר אלפים [זוגות] תלמידים היו לי מגבת ועד אנטיפריס, וכולן מתו בחיי בין פסח לעצרת, ובסוף העמידו לי שבעה... אמר להם [רבי עקיבא לתלמידיו האחרונים]: הראשונים לא מתו **אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה.** (קהלת רבה יא ה)

וכבר ביארנו לעיל באריכות, כי פטירתם היתה דווקא בימים ש"בין פסח לעצרת", שהם ימי ההכנה לקבלת התורה. כאן מצאה לה מידת הדין מקום לפגוע בתלמידים על אשר לא נהגו כבוד זה בזה, ולפי דרגתם, לא היו כלי קיבול ראוי בתכלית, לקבלת התורה ומסירתה לדורות.

❦ "אמר רבי עקיבא: ואחזת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה!" ❦

(ירושלמי ערים פ"ק ט הלכה ד)

תלמידיו האחרונים

תלמידיו האחרונים של רבי עקיבא, אשר הם שהעמידו לבסוף את התורה בישראל, נסמכו על ידי רבי יהודה בן בבא, מתוך מסירות נפש, כפי שנראה בהמשך. ואלו הם:

רבי מאיר בעל הנס - להלן בהרחבה.

רבי יהודה בר אלעאי - הוא סתם "רבי יהודה" הנזכר בש"ס. לאחר ביטול גזירות הרומאים, בהתחדש חיי התורה בארץ, פתח את הכינוס המחודש של הסנהדרין באושא.

וכן היה בין החכמים שהתכנסו שוב ביבנה, ואף שם היה הפותח, ומכאן כינויו "ראש המדברים בכל מקום". הוא היה עני ביותר, אך סירב ליהנות מן הצדקה, ופניו האירו תמיד (נדרים מט ע"ב).

רבי יוסי בר חלפתא – הוא סתם "רבי יוסי" הנזכר בש"ס. לאחר שחלפו הגזירות, אנו מוצאים את רבי יוסי דורש בכינוסי חכמים באושא וביבנה. מקום מושבו הקבוע היה במקום הולדתו ציפורי, שם היתה לו ישיבה גדולה, שעליה אמרו חכמים "צדק צדק תרדוף". התווכח עם הגויים בענייני אמונות ודעות. חיבר את הברייתא "סדר עולם" העוסקת בסדר וקביעת תאריכים במקרא. שנא את המחלוקת והתרחק ממנה, והעיד על עצמו, שמימיו לא עבר על דברי חבריו. כשנפטר, שפעו מרזבי ציפורי דם! אמרו: "משמת רבי יוסי – פסקה הבינה". (ירושלמי סוטה ט טז)

רבי שמעון בר יוחאי – להלן בהרחבה.

רבי אלעזר בן שמוע – הוא סתם "רבי אלעזר" הנזכר במשנה ובברייתא. כשהיה בדרכו לחו"ל, חזר בו מכוונתו לעזוב את הארץ, ובכה ואמר: "ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות" (ספרי דברים פ). רבי יוחנן אמר עליו שליבו פתוח "כפתחו של היכל" (עירובין נג ע"א). האריך ימים ונשאל על ידי תלמידיו: "במה הארכת ימים?", אמר להם: "מימי לא עשיתי קנפדריא לבית הכנסת [לא קיצרתי את דרכי על ידי מעבר דרך בית כנסת], לא פסעתי על ראשי עם קודש [שכאשר כולם יושבים על הארץ, העובר ביניהם נראה כפוסע על ראשיהם, ואין זה כבוד הציבור. לכן היה מקדים להגיע], ולא נשאתי כפי בלא ברכה. (סוטה לט ע"א)

מוסר נפשו להעמיד תורה בישראל

רבי עקיבא היה מוסר נפשו לקיום וחיזוק התורה בעם ישראל. גם בהיותו זקן מופלג היה הולך לארצות רחוקות כדי לחזק שם את התורה, וכן לבטל גזירות מישראל, לאסוף כספים למגביות להחזקת תורה, לעבר שנים ועוד. הוא עבר ארצות רבות כמו רומי, מדי, בבל, אפריקה, סוריה ועוד, הכל בשביל טובת הכלל. "ועשה רבי עקיבא יותר מאשר נצטווה כדי להעמיד התורה בישראל". (ספר יוחסין)

מסופר בגמרא (ברכות סא ע"ב): פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו בתורה. בא פפוס בן יהודה, ומצא את רבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר לו: עקיבא, אין אתה מתיירא מפני המלכות? אמר לו: אמשול לך משל למה הדבר דומה? לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום. אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני הרשתות שמביאים עלינו בני אדם לצוד אותנו! אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם, כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך שפיקח שבחיות אתה, לא פיקח אתה אלא טיפש אתה! ומה במקום חיתנו – אנו מתייראים שמא יתפסו אותנו ונמות, ביבשה שהיא מקום מיתנתו – על אחת כמה וכמה שמתיראים אנו מן המיתה!

המשיך רבי עקיבא ואמר לפפוס, אף אנו כן, ומה כשאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה "כי הוא חייך ואורך ימך", אנו נמצאים בסכנת מיתה, אם אנו הולכים ומתבטלים ממנה, על אחת כמה וכמה שאנו מתחייבים בנפשנו, ומאבדים את מקור חיותנו!

לא חלפו ימים מועטים, עד שתפסו הרומאים את רבי עקיבא והניחוהו בבית האסורים. ותפסו אף את פפוס [על עבירות פליליות אחרות כהברחת סחורה וכדומה], ונתנוהו בבית הסוהר יחד עם רבי עקיבא. אמר לו פפוס: אשריך רבי עקיבא, שנתפסת על דברי תורה! או לפפוס שנתפס על דברים בטלים!

בבית האסורים

רבי עקיבא, כאמור, המשיך ללמד תורה במסירות נפש, עד שנתפס בידי הרומאים ונאסר בבית האסורים. בתחילה המתינו השלטונות הרומיים מלהורגו עקב לחץ של נכבדים יהודים ולא יהודים, והיה רבי עקיבא בבית האסורים במשך כמה שנים. עד אשר נגזרה הגזירה, והוציאוהו להורג באכזריות נוראה.

הגמרא מספרת על מסירותו לקיום המצוות אף בהיותו במאסר: מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים, והיה רבי יהושע הגרסי משרתו, ומכניס לו בכל יום ויום מים במידה המספיקה עבור נטילת ידיים ועבור שתייתו. יום אחד, מצאו שומר בית האסורים כשכלי המים בידו. אמר לו: היום מימך מרובים! שמא מעוניין אתה לחתור באדמת בית האסורים? ובאומרו כך, שפך חצי מהכמות והותיר חצי. כשבא רבי יהושע אל רבי עקיבא וחצי כמות מים בידו, אמר לו רבי עקיבא: יהושע! אין אתה יודע שזקן אני, ואין לי אלא מה שאתה נותן ומזמן לי? ואיך הבאת לי מעט מים? סיפר לו רבי יהושע את כל המעשה. אמר לו רבי עקיבא: תן לי מים שאטול ידי! אמר לו רבי יהושע: לשתיה אין המים מספיקים, והיאך יספיקו לנטילת הידיים? אמר לו רבי עקיבא: מה אעשה, שחייבים עליהם [על נטילת ידיים במים] מיתה, כדון העובר על דברי חכמים! מוטב אמות מיתה "עצמי" מחוסר מים לשתיה, ולא אעבור על דעת חברי, ואתחייב מיתה בידי שמים!

אמרו: לא טעם רבי עקיבא כלום, עד שהביא לו מים ונטל את ידיו! כששמעו חכמים כן, אמרו: מה בזקנותו כך [שעינה את עצמו כדי לא לעבור על דברי חכמים], בצעירותו על אחת כמה וכמה! ומה בבית האסורים כך, שלא בבית האסורים על אחת כמה וכמה! (עירובין כא ע"ב)

בתקופת היותו בבית הסוהר, נזקקו חכמי הדור לא פעם להכרעותיו ההלכתיות, וניסו למצוא דרכים מתוחכמות כדי לקבל ממנו תשובות לשאלותיהם. פעמים ששכרו אנשים בכסף רב כדי שילכו לשאול את השאלות.

פעם אחת התעורר ספק בבית המדרש בעניין מצות חליצה, האם החליצה כשרה כשהיא בינו לבניה. מה עשה רבי יוחנן הסנדלר? התחזה לרוכל שהכריז על סחורתו: "מי צריך צינורות? מי צריך כלי סריגה ומחטים?" ובין הכרזה להכרזה, שירבב את השאלה בקצרה: "חלצה בינו לבניה - מהו?" רבי עקיבא הציץ מן החלון, והשיב אף הוא בדרך זו: "האם יש לך כושין [כלי אריגה]? כשרה". (ירושלמי יבמות פ"ב)

בהיותו בבית הסוהר אף קיבלו 3 פעמים את הכרעתו לעבר את השנה. (סנהדרין יב א)

יצאה נשמתו באחד

לאחר תקופת מאסר ארוכה, החליטו להוציאו להורג. היה רבי עקיבא אחד מ"עשרה הרוגי מלכות" - עשרה צדיקים קדושי עליון שנהרגו בידי מלכות רומי לאחר חורבן בית המקדש השני, בגזירה נסתרת מאת ה'. (ועיין בזה בחוברת "ארבע תעניות ובין המצרים בהלכה ובאגדה")

הוציאו את רבי עקיבא להורג באכזריות רבה, וסרקו את בשרו במסרקות של ברזל. באותה עת הגיע זמן קריאת שמע, והיה רבי עקיבא שמח ושוחק, ומקבל עליו עול מלכות שמים באמירת "שמע ישראל... ואהבת את ה' אלוך בלבד ובכל נפשך ובכל מאודך!"

השתומם טורנוסרופוס ואמר לו: סבא סבא! או מכשף אתה [שאינך מרגיש ביסורים], או מבעט אתה ביסורים [מתכחש להם כלפי חוץ]? אמר לו רבי עקיבא: תיפח רוחו של אותו האיש! לא מכשף ולא מבעט ביסורין אני! אלא כל ימי הייתי קורא את הפסוק הזה "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", והייתי מצטער ואומר אימתי יבואו שלושתן לידי. אהבתיו בכל לבני ואהבתיו בכל ממוני! אולם "בכל נפשי" לא התאמת לי ולא התנסיתי בכך. וכיון שהגיע לידי לקיים "בכל נפשך", ועתה זמן קריאת שמע, אינני מרחיק את עצמי מלקיימו! ובגלל זה קרית ושמחתי! (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה)

ובגמרא (ברכות ט"א ע"ב) מובא בדומה לכך, כי בשעה שהיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו: "רבינו, עד כאן" [עד כדי כך]? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך". אמרתי: מתי יבוא לידי ואקיימו? ועכשיו, שבא לידי, לא אקיימו?

היה מאריך ב"אחד" עד שיצאה נשמתו באחד. יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבי עקיבא, שיצאה נשמתך באחד!"

מיתת דבקות בה'

רבי עקיבא לא נפטר מתוך ייסוריו - אלא מתוך דבקותו העצומה בקב"ה, עד אשר לא יכל עוד להישאר בגוף הגשמי. (מהר"ל - נתיב אהבת ה')

מכתב מאלהו (ח"ג עמוד 243): "וחס וחלילה לפרש שיצאה נשמתו על ידי יסוריו, אלא הפירוש הנכון הוא, שיצאה נשמתו על ידי דבקותו השלימה בה' יתברך, אשר הפרידתו מחומרי הגוף לגמרי. וזהו שאמרו שם בגמרא: 'היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד', כלומר היה מתעמק כל כך בהשגת אחדותו בתוך היסורים, עד שנסתלק מהגשם בהתדבקו באור השגחת אחדותו יתברך השלימה".

כתב המהר"מ מרוטנבורג (ש"ת מהר"ם ח"ב סימן תקיז), שכיון שגמר אדם בדעתו למסור נפשו על קידוש ה', שוב כל מיתה שיעשו לו אינו כואב ואינו מרגיש בה כלל. ומוסיף תלמידו בתשב"ץ קטן (ר' שמשון ב"ר צדוק, סימן תטו): "ותדע שכן הוא, שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באש באבר קטן שלא היה צועק. ואפילו יעלה בדעתו לעכב עצמו מלצעוק, אינו יכול לעשות. ורבים מוסרים עצמם לשריפה ולהריגה על קידוש השם יתברך ואינם צועקים לא אוי ולא אבוי". ע"ש.

סג סג

"אֶסְפִּי לִי חֲסִידֵי דָרְתִּי גְרִיתִי עָלַי זָגָה" - אֵלֶּי רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲבֵרָיו,

שֶׁמִּסְרוּ עַצְמָם לְשׁוֹחֲטָה עַל דְּבַרֵּי תוֹרָה! (סנהדרין ק"ע)

סג סג

מופת לבני הדור

כאשר באה שמועת הריגתו של רבי עקיבא אצל רבי יהודה בן בבא ואצל רבי חנינא בן תרדיון, עמדו וחגרו שקים על מותניהם, קרעו את בגדיהם ואמרו: אחינו, שמעונו! לא נהרג רבי עקיבא על הגזל, ולא על שלא עמל בתורה בכל כוחו - לא נהרג רבי עקיבא אלא למופת!

ואכן גבורת הנפש שהוכיח בשעת מותו היתה למופת לדורו, ולדורות. ממנה למדו עם ישראל כיצד להתמודד בגזירות השמד, ולהתחזק במסירות נפש למען קיום התורה והמצוות, בכל לבבם בכל נפשם ובכל מאודם!

"לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי" - רבי נתן אומר: אלו שהם יושבים בארץ ישראל, ונותנים נפשם על המצוות!

"מה לך יוצא ליסקל? על שמלתי את בני."

מה לך יוצא לישרף? על ששמרתי את השבת.

מה לך יוצא ליהרג? על שאכלתי מצה.

מה לך לוקה בפרגול? על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שהטלתי תכלת, על שעשיתי רצון אבא שבשמים!

וזהו שאומר הפסוק (זכריה יג ו'): **"וְאָמַר אֵלָיו מָה הַמִּפְּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדַי, וְאָמַר אֶשֶׁר הִקֵּיתִי בֵּית מִאֲהָבִי, מִכּוֹת הָאֵלֶּה גִּרְמוֹ לִי לְהָאֵהָב לֹאֲבֵי שְׁבַשְׁמִים!"** (ויק"ד לב א. מכילתא שמות כ ו')

עד אשר זכו לביטול הגזירה, ותלמידיו של רבי עקיבא זכו לשקם מחדש את עם ישראל בכוח משנת רבם הגדול.

אל קנא ונוקם

אין אדם יכול לעמוד במחיצתם של רבי עקיבא וחבריו, משום מסירות נפשם על התורה. וכל אחד מהם יש לו חופה בפני עצמו בעולם הבא.

אומר הפסוק בתהלים (ט ו'): **"כִּי דִרְשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכַר, לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנֻיִים" -** כשיבוא הקב"ה לתבוע ולדרוש דמו של רבי עקיבא, הוא יזכור וידרוש דמו של בר קפרא, ושל ההרוגים על קדושת שמו. אמר רבי אבהו: כל צדיק וצדיק שאומות העולם הרגו, הקב"ה כותבו בפורפרייא שלו [בלבושין], שנאמר: **"יָדִין בְּגוֹיִים מְלֶאכֶת גּוֹיִת",** והקב"ה אומר להם: **"למה הרגתם פלוני ופלוני?",** והם מכחישים ואומרים: **"לא הרגנו".** מה עושה הקב"ה? **מוציא את לבושו שעליו חקוקים כל הנהרגים על ידי גוים, ואז דן אותם ועושה בהם נקמה.** (מדרש תהילים (ס)

ואומר הקב"ה: **"נִקְיִיתִי דָּמָם לֹא נִקְיִיתִי!"** שאף אם באתי לנקות את הגוים משאר עוונות, לא אנקה אותם מדמם של ישראל, ומדמם של רבי עקיבא וחבריו! (ויאל ד כא רש"י)

מנוחתו כבוד

אחר פטירתו של רבי עקיבא, לא הניחו הרומאים הרשעים לקוברו, ואף ברשעותם ואכזריותם שקלו את בשרו במקולין [איטליז]. ואולם הקב"ה סייע בידי תלמידו, רבי יהושע הגרסי, יחד עם אליהו הנביא, להבריא את גופו מבית הסוהר ולהביאו לקבורה. כפי שמספר המדרש: הלכו שניהם לבית האסורים, ומצאו פתח שער בית האסורים פתוח, ושר בית הסוהר היה ישן, וכל האסורים היו ישנים. השכיבו את רבי עקיבא על המיטה ויצאו. לקחו אליהו הנביא ונטלו על כתפיו, וכשראה רבי יהושע כך, שאל: רבי, והלא אמש אמרת לי שכהן היית, וכהן אסור להיטמא למת? אמר לו: די לך רבי יהושע, בני! חס ושלום שאין טומאה בתלמידי חכמים, ואף בתלמידיהם! והיו מוליכים אותו כל הלילה עד שהגיעו לאנטיפרס של קוצרין [שם מקום]. כיון שהגיעו לשם, עלו שלוש מדרגות וירדו שלוש מדרגות, ונפתחה מערה לפניהם, וראו שם כסא ומיטה ושולחן ומנורה, והשכיבו את רבי עקיבא על המיטה ויצאו. כיון שיצאו, נסתמה המערה ודלק הנר על המנורה. כשראה אליהו כך, פתח ואמר: אשריכם צדיקים! ואשריכם עמלי תורה! ואשריכם יראי אלהים, שגנוז וטמון לכם ומשומר לכם מקום בגן עדן לעתיד לבא! אשריך, רבי עקיבא, שנמצא לך מלון ערב בשעת מיתתך! (מדרש משלי ט ב)

רבי מאיר בעל הנס

מאיר עיני חכמים

רבי מאיר היה מגדולי רבותינו התנאים, תלמידו המובהק של רבי עקיבא. אמרו חז"ל: לא רבי מאיר שמו, אלא רבי נהוראי שמו. ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה! (עירובין יג ב)

רבי מאיר היה חריף עד מאוד, אמרו עליו: "כל הרואה את רבי מאיר בבית המדרש, נראה לו כאילו הוא עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה!" (סנהדרין כד א)

עוד אמרו: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדורו של רבי מאיר חכם כמותו! ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו [כשחולק עם חבריו]? מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו! (עירובין יג ע"ב)

גדול היה חלקו של רבי מאיר בסידור המשנה, כי רבי יהודה הנשיא שסידר את המשנה, התבסס על כתביהם ותורתם של החכמים שלפניו, וקיבצם יחד [כפי שכתב הרמב"ם (בהקדמתו ליד החזקת): "בכל דור ודור, ראש בית הדין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו, והוא שמלמדם בעל פה ברבים"]. ומשנתו של רבי מאיר היתה מרובה מאוד בכמות ובאיכות, והיא שימשה יסוד גדול לסידור המשנה. לכן סתם דין המובא במשנה ללא שם אומרו - הוא ממשנת רבי מאיר. (סנהדרין פו ע"א)

מצאצאיו של נירון קיסר

רבי מאיר היה בן למשפחת גרים, מצאצאי נירון קיסר רומא.

כיצד ומדוע התגייר נירון קיסר? מספרת הגמרא (גיטין נו ע"א): שלח קיסר רומי את צבאו על ירושלים, להחריב את בית המקדש, בפיקודו של נירון קיסר. כאשר הגיע נירון קיסר קרוב לירושלים, רצה לדעת האם יצליח ה' את דרכו, והאם באמת נחרץ גורלה

של ירושלים מאת ה' להיחרב. מה עשה? ירה חץ לצד מזרח, והנה סטה החץ ממסלולו ונפל לכיוון ירושלים! ירה חץ למערב, ושוב סטה החץ ונפל לכיוון ירושלים, וכך לארבע רוחות השמים! הבין מכך נירון, שה' חרץ את גורלה של ירושלים להיחרב, ואם כן עושה הוא את רצון ה' ויקבל על כך שכר טוב (ענף יוסף). ראה נירון קיסר ילד יהודי, אמר לו: פסוק לי פסוק! אמור לי איזה פסוק! אמר לו: "וְנָתַתִּי אֶת נַקְמָתִי בְּאָדָם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל". כלומר: הקב"ה יתן לישראל לנקום באדם [רומא] על שהצרו לעם ישראל והחריבו את בית המקדש! אמר נירון קיסר בלבד: רצונו של הקב"ה להחריב את בית מקדשו, ולקנח ידיו באותו האיש שיחריבנו. כלומר: בסופו של דבר ינקום הקב"ה את נקמתו ממני. מיד ערק מן המערכה, והתגייר, ויצא מצאצאיו רבי מאיר!

[יש אומרים שהיה רבי מאיר בנו ממש של נירון קיסר. ובספר יוחסין (מאמר א) כתוב בשם רבי יהודה הנשיא: "רבי מאיר סתם היה בן השר הגדול מהקיסר שהתגייר בזמן אספסינוס" (טובה ראיתיה עמוד צח). לפיכך אין לתמוה מדוע נקראו כל תלמידי רבי עקיבא על שם אביהם: רבי יהודה **בר אילעאי**, רבי שמעון **בר יוחאי**, רבי יוסי **בן חלפתא**, רבי אלעזר **בן שמעון**. ורק הוא אינו נקרא על שם אביו].

רבותיו

אמר רבי מאיר: אם למדת מרב אחד, אל תאמר דיי, אלא לך אצל חכם ולמד תורה... (אדר"נ פ"ג) [והיינו דווקא לענין חריפות וחיידוד הלב יש ללמוד מכמה חכמים כדי להתחדד יותר, (רש"י מסכת עבודה זרה יט ע"א)]. רבי מאיר קיים זאת למעשה, ואכן למד תורה מפיהם של כמה חכמים. ומלבד רבי עקיבא שהוסמך על ידו בגיל צעיר, למד ושימש אף את רבי ישמעאל, ושוב למד והוסמך על ידי רבי יהודה בן בבא, ולמד אף מאלישע בן אבויה.

האם על האדם לעסוק במלאכה?

בגמרא (קידושין פב ע"ב) רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו. שאין עניות מן האומנות, ואין עשירות מן האומנות, אלא למי שהעושר שלו, שנאמר: "לִי הַפֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם ה' צְבָאוֹת!"

וכמו כן אמר במסכת אבות (פרק ד משנה י): "הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". כלומר רבי מאיר סובר שעל האדם לעסוק לפרנסתו, אולם ימעט בזוה, ויתפלל לה', שהעושר שלו, שישלח לו ברכה במלאכתו.

ואולם, בגמרא מסכת קידושין (פב ע"ב) מצאנו שאמר רבי נהוראי שהוא בעצם רבי מאיר: "מניח אני כל אומנות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה, שעומדת לו לאדם בעת ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנותו!". והדברים נראים כסותרים, שהלוא לפני כן ראינו שממליץ הוא בכל זאת לעסוק מעט במלאכה, ואם כן מדוע אינו מלמד את בנו שום אומנות מלבד התורה?

והנראה, כי רבי מאיר מחלק בין סוגי בני אדם: מי שבאמת במעלה גדולה של אמונה ובטחון בבורא יתברך, מסוגל הוא לומר: "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה!", ומקיים בעצמו (תהלים נה כג): "הַשִּׁלֵּךְ עַל ה' יְהִבֶּךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ". לכן דייק רבי מאיר בלשונו לומר "מניח אני" ולא אמר "מניח אדם", כי דיבר על אנשים כמוהו, בדרגת אמונה גדולה וחזקה בבורא יתברך. לא כן רוב ככל בני אדם, שאינם בדרגה כה גבוהה, עליהם לעסוק מעט בפרנסתם, ומכל מקום עיקר עסקם יהיה בתורה. ולכן דייק לומר "ילמד אדם", "הוי ממעט" שהמדובר הוא על כלל בני האדם. וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יב): "היה בעל אומנות והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום, ובתורה תשע...".

רבי מאיר לומד תורה מאלישע אחר

כאמור, אחד מרבותיו של רבי מאיר, היה גם אלישע בן אבויה, זה שיצא לתרבות רעה, ומכונה בשם "אחר". אולם רבי מאיר לא עזבו, והמשיך ללמוד תורה מפיו, ואף השתדל להחזירו למוטב. על יחסיו של רבי מאיר עם "אחר" אמר רבה בר שילא: "רבי מאיר רימונו מצא, תוכו - אכל, קליפתו - זרק" (חגיגה טו ע"א), ידע רבי מאיר לקחת ממנו רק את הדברים הטובים, את תורתו, ולזרוק את הדברים הרעים.

מפני קרבתו עם אחר, היה רבי מאיר רגיל לשנן לעצמו ולהזהיר את עצמו, והיה מרבה להתפלל לה' שחלילה לא יכשל: "גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך, נצור תורתך בלבך, ונגד עיניך תהיה יראתי..." (ברכות יז ע"א).

פעם אחת, היה רבי מאיר יושב ודורש בשבת בבית המדרש של טבריה. עבר אלישע רבו בשוק, כשהוא מחלל שבת בפרהסיה ורוכב על סוסו. באו ואמרו לרבי מאיר: הרי רבך מטייל בשוק! הפסיק רבי מאיר דרשתו ויצא אליו. אמר לו אלישע: מה היית דורש? ודיבר עימו בדברי תורה. עודם מהלכים ומדברים, הגיעו לתחום שבת [דהיינו 2,000 אמה [960 מטר] שזה סוף המרחק שמוותר לצאת מהעיר בשבת], אמר לו אלישע: מאיר, חזור בך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי שעד כאן תחום שבת, ומכאן ואילך אסור לך ללכת! אמר לו: אף אתה חזור בך, ועשה תשובה!! אמר לו: כבר אמרתי לך ששמעתי מאחורי הפרגוד "שובו בנים שובבים - חוץ מאחר!"

לאחר ימים, חלה אלישע, באו ואמרו לרבי מאיר. הלך אצלו רבי מאיר לבקרו. אמר לו רבי מאיר: חזור בך! אמר לו: וכי בשעה כזאת ובמצב כזה יקבלו את תשובתי?! אמר לו: וכי לא נאמר בתהלים (א ז): "תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד דָּפָא וְתֵאמַר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם" - עד דכדוכה של הנפש מקבלים תשובה! באותה שעה בכה אלישע בן אבויה ומת. והיה רבי מאיר שמח ואומר: דומה שמתוך תשובה נסתלק! (חגיגה טו ע"א. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. קהלת רבה פ"ז יח)

סופר סת"ם

רבי מאיר בצעירותו היה לבלר [סופר סת"ם], והיה יגע ומשתכר 3 סלעים בשבוע. היה אוכל ושותה בסלע אחד, מתלבש בסלע אחד, ובסלע השלישי היה מפרנס תלמידי חכמים. אמרו לו תלמידיו: בניך מה יהיה עליהם - שאין אתה מניח להם כלום לירושה? אמר להם: אם יהיו צדיקים, תהיה להם פרנסה מאת ה', כמו שאמר דוד המלך (ותהלים לו כח): "נָעַר הָיִיתִי גַם זָקְנִתִּי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזָב וְזָרְעוֹ מִבִּקְשׁ לָחֶם". ואם לאו - מה אני מניח את שלי לאויבי המקום?! (מדרש קהלת פרשה ב כב)

אמר רבי מאיר: כשבאתי ללמוד תורה אצל רבי ישמעאל, אמר לי: בני, מה מלאכתך? אמרתי לו: לבלר אני. אמר לי: בני, הוי זהיר במלאכתך, שמלאכתך - מלאכת שמים היא! שמא אתה מחסר אחת, או מיותר אות אחת, נמצאת אתה מחריב את כל העולם כולו! (ערוכין יג ע"א)

מעשה היה, שהלך רבי מאיר לעבר שנה בחו"ל, והגיע יום פורים, ולא היתה שם מגילה. מה עשה? נטל קלף וכתב אותה מזכרוננו, וקרא! (מגילה יח ע"ב)

דרשותיו ומשלי

עם כל עמקותו וגאונותו העצומה, עד שכאמור חבריו לא יכלו לרדת לעומק דעתו, בכל זאת בדרשותיו היה מתאים את דיבורו אל העם, עד אשר אפילו נשים פשוטות היו נוהרות לדרשותיו. אמר רבי יוחנן: כשהיה רבי מאיר דורש, היה דורש שליש הלכה, שליש אגדה ושלש משלים. ועוד אמר: 300 משלי שועלים היו לרבי מאיר, ואנו אין לנו אלא שלושה (סנהדרין לח ע"ב). אמרו חז"ל (סוטה מט ע"א): משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים.

ויכוחיו עם הגויים

רבי מאיר היה מרבה להתווכח עם מינים וכופרים למיניהם, ואף עם חכמי אומות העולם. בחריפותו ובשנינותו היה משיב להם מנה אחת אפים וסותם את טענותיהם. מצינו כי כותי אחד, לאחר שרבי מאיר השיב לו על כל שאלותיו בחריפות יתירה, התפעל ואמר: "אשריך ואשרי אומתך שאתה שרוי בתוכה!" (בר"ר פ"ע ז)

מעשה ושלחה מלכות רומי אצל רבותינו, ואמרה להם: שלחו לנו קסלופנוס [פנס בעל תאורה עוצמתית] אחד משלכם! אמרו חכמים: כמה קסלופנוס יש להם, והם מבקשים ממנו קסלופנוס אחד?! כמה פנסים יש להם! כמה אבנים טובות ומרגליות יש להם! כנראה שאין הם מבקשים מאתנו אלא אדם שהוא מאיר פנים בהלכה! שלחו להם את רבי מאיר, והיו שואלים אותו שאלות שונות והוא משיב. ולבסוף שאלוהו: למה נקרא שמו חזיר? כשכוונתם לשאול על אומתם, שמשלוה חז"ל לחזיר. והשיב להם: שהוא עתיד להחזיר המלכות לבעליה! כלומר שבאמצעותם תחזור להתגלות מלכות ה' בעולם, כמו שנאמר: "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהָרַ צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָרָעָה" – וְהָיְתָה לָהּ הַמְּלוּכָה!" (קהלת רבה א כח. ויקרא רבה יג ה)

כידור

רבי מאיר היה מכיר היטב בטיבם של בני אדם, ומיטיב לזהות את אופיים. כמו כן היה בוחן אף את שמות בני האדם, ולומד מכך על אישיותם. וכפי שאמרו חז"ל (יומא פג ע"ב): רבי מאיר היה מדייק בשמות.

מעשה ברבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי שהיו מהלכים בדרך, ובאו למלון. שאלו החכמים את הפונדקאי בעל המלון: מה שמך? ענה להם: כידור. אמר רבי מאיר בלבד: שמא אדם רשע הוא, ואינו נאמן, שהרי הפסוק אומר: "כִּי דֹר תִּהְיֶה הָאָרֶץ, בְּנִים לֹא יֵאֱמָנוּ בָּהֶם". רבי יהודה ורבי יוסי, שלא היו נוהגים לבדוק בשמות בני אדם, לא חשו בזאת, והפקידו אצלו לפני כניסת השבת את כספם, ואילו רבי מאיר לא הפקיד אצלו את כספו, אלא חיפש מקום סתר להחביאו – ואכן טמן אותו בבית הקברות, ויָקַר מקרה שבדיק טמן אותו בסמוך לקבר אביו של כידור.

בליל שבת חולם כידור את אביו ואמר לו: בא וקח כיס של מעות הנמצא ליד ראשי! כשקם בבוקר סיפר את חלומו לחכמים, ורבי מאיר, שרצה למונעו מלחפש את הכסף בקבר אביו, אמר לו: החלומות שחולם אדם בליל שבת, אין בהם ממש ואין להתייחס להם. חשש רבי מאיר שמא בכל זאת ילך כידור לחפש בקבר אביו, על כן הלך למקום הקבר, ועמד שם כל היום כדי לשמור את כספו, ובמוצאי שבת לקחו משם.

לעומתו, רבי יהודה ורבי יוסי ביקשו במוצאי שבת מכידור, תן לנו את כספנו. אך הוא הכחיש ואמר להם: לא היו דברים מעולם! אמר להם רבי מאיר: מדוע לא דקדקתם

בשמו, להתבונן ולהבין כי אולי איננו אדם נאמן? אמרו לו: מדוע לא אמרת לנו זאת לפני כן, והיינו יודעים להיזהר ממנו? אמר להם: אמנם חששתי בלבי בגלל שמו, אבל בודאי שלא יכולתי להחזיקו כאדם רשע ולהזהיר אתכם במפורש מפניו! אלא אתם עצמכם צריכים הייתם לחשוש בלבכם על כך ולהיזהר ממנו.

ניסו החכמים לחבל תחבולה, כיצד להשיב את כספם. מה עשו? משכו אותו שיבוא לבית המרזח וישתכר, ויוציאו ממנו היכן נמצא כספם. והנה ראו שיש עדשים על שפמו, והבינו שאכל היום תבשיל של עדשים. הלכו לביתו ואמרו לאשתו: בעלך ביקש מאיתנו לומר לך שתתני לנו את כיסי הזהובים שהוא נתן לך לשמור. ונתן לנו סימן לתת לך, שתדעי כי אכן באנו בשליחותו, והוא: שהיום בישראל עדשים. מששמעה האשה את הסימן, האמינה לדבריהם, ונתנה להם את כיסי הזהובים. כשנוכח כידור במעשה, הלך והרג את אשתו. (יומא פג ע"ב)

כי טוב

עוד מעשה בפונדקאי, אשר היה משתף פעולה עם שודדים, והיה מסגיר לידיהם את אורחיו, ומתחלק עמם בשלל. כיצד היה עושה זאת? בעוד שעדיין לילה ואורחיו ישנים, היה קם ולובש את בגדיו, ומעיר אותם ואומר כי טוב יותר לצאת עכשיו לדרך, והוא יעשה להם ליווי בשיירה. והם היו מאמינים לו, ונופלים בידיהם של השודדים.

פעם אחת התארח אצלו רבי מאיר, ובעל הפונדק קם בלילה כדרכו, לבש בגדיו ואמר לו: קום צא לך, שעושה אני עכשיו ליווי בשיירה! הבחין בו רבי מאיר שאינו אדם הגון, התחכם ואמר לו: יש לי אח, ואני יושב ומצפה לו, וכשיבוא אצא עמו לדרך. אמר לו: היכן נמצא אחיך? אמר לו: בבית הכנסת [ורמז לתורה שנמצאת שם, והיא הורתה לנו שלא לצאת לדרך בעוד לילה]. הבין בעל המלון, שכנראה האח ישן בבית הכנסת, שאל את רבי מאיר: מה שמו? אני הולך וקורא לו! אמר לו: שמו 'כי טוב'. הלך הפונדקאי בשערי בית הכנסת, והיה צווח וצועק כל הלילה: כי טוב! כי טוב! אך אין קול ואין עונה. בבוקר קם רבי מאיר והתיר את סוסו כדי לצאת לדרך. אמר לו הפונדקאי: היכן הוא אחיך שאמרת? אמר לו: כבר בא האח הזה ששמו 'כי טוב', שהוא אור היום, שנאמר (בראשית ד'): "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב!" (בראשית רבה צח ו) וכמו שאמרו חז"ל (תענית י ע"ב) "לעולם יצא אדם ב'כי טוב' ויכנס ב'כי טוב', שנאמר (בראשית מד ג): "הִבְקֹר אוֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ".

אוהב שלום ורודף שלום

אמר רבי מאיר: גדול השלום, שלא ברא הקב"ה מידה יפה מן השלום! (במדבר רבה יא יז) ואכן רבי מאיר היה מתאמץ מאוד להשכין שלום בין בני אדם. ואף הוא עצמו מנהיג את עצמו בשלום ובמישור עם חבריו החכמים, ובכל מקום שהיו לו חילוקי דעות עימם בהלכה, אף שאמר את דעתו, מכל מקום כשהגיעו הדברים לידי מעשה, לא נהג בניגוד לדעת חבריו. וכמו שאמר: "אף על פי שאני אומר כך, וחבירי אומרים כך, מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי". (שבת קלד ע"א)

מעשה בשני בני אדם שהתגרה בהם השטן, וכל יום שישי בהתקרב שבת היו מריבים זה עם זה. שמע על כך רבי מאיר, וזימן את עצמו לשם כדי למונעם מן המריבה. וכך עשה במשך שלוש פעמים, עד אשר חזר להיות ביניהם שלום. אז שמע רבי מאיר את השטן צווח ואומר: "וי לי שהוציאני רבי מאיר מביתי!" (גיטין נב ע"א)

עוד מעשה ברבי מאיר, שהיה יושב ודורש בליל שבת בבית הכנסת של חמת. היתה שם אשה אחת מקשיבה לדרשתו, וכיון שהאריך בדרשה, איחרה לבוא לביתה, והגיעה כשאור הנר כבר כבה. אמר לה בעלה: היכן היית עד עכשיו? אמרה לו: שומעת הייתי בדרשתו של רבי מאיר. בעלה, שלא הבין בערך תלמידי חכמים, כעס עליה וצווח: אין את נכנסת לביתי עד שתלכי ותירקי בפניו של הדורש! יצאה האשה מביתה, אך לא העיזה לעשות מעשה שכזה, ולכן לא חזרה. עבר שבוע, שבועיים ושלוש, ועדיין היא מחוץ לביתה. כעבור שלושה שבועות נודע הדבר לרבי מאיר. עשה עצמו כאילו כואבות עיניו, ואמר: אשה שיודעת ללחוש לעין, תבוא ותלחש. אמרה לה שכנתה, הנה זו הזדמנות בשבילך. הלכה לרבי מאיר, שאל אותה: היודעת את ללחוש? אמרה לו לא. אמר לה: אם כן תירקי בעיניי שבע פעמים, ואתרפא. אחר שירקה לו, אמר לה: לכי אמרי לבעלך: אתה אמרת לירוק פעם אחת, ואני ירקתי שבע פעמים! אמרו לו תלמידיו: רבי, כך מביזים את התורה?! אילו אמרת לנו, היינו מביאים את בעלה ומלקים אותו על העמוד, עד שהיה מתפייס עם אשתו! אמר להם: לא יהא כבוד רבי מאיר גדול מכבוד קונו. ואם שם השם שנכתב בקדושה, אמרה תורה שימחה על המים [בענין סוטה] בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו, כבוד רבי מאיר לא כל שכן! (במדבר רבה ט כ)

צדקה

רבי מאיר החשיב מאוד את מצות הצדקה. הוא עצמו היה מחלק שליש מהכנסותיו לצדקה לפרנסת תלמידי חכמים (מדרש קהלת ב כב).

פעם אחת הגיע לממלא [שם מקום], וראה שכל תושבי המקום שחורי שיער, כלומר אין בהם זקנים בעלי שיער שיבה, כי אינם מאריכים ימים. אמר להם: בודאי ממשפחת בית עלי אתם, שנתקללו [״כָּל מְרִבִּית בֵּיתָךְ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים״] [צעירים]. אמרו לו: רבי, התפלל עלינו! אמר להם: לכו טפלו בצדקה, ואתם זוכים לזקנה! כפי שאומר הפסוק: **״עֲטֹרֶת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה – בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא״** (בר"ר נט א)

קופות צדקה על שם רבי מאיר בעל הנס

מנהג ישראל בדורות האחרונים לייסד קופת צדקה לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, ולומר בשעת נתינת הצדקה "אלהא דמאיר ענני", ובעזרת ה' זוכים לישועות גדולות.

כתב על כך הגאון המקובל רבי יעקב שאלתיאל ניניו זצ"ל [מחכמי טבריה לפני כמאתים שנה] (אמת ליעקב מערכת ר אות עד): נטיתי לבי לחקור ולדרוש מדוע זכה הקדוש רבי מאיר בעל הנס זיע"א שהיה נודדים ונודבים על שמו, ולא על שם תנא אחר? מדוע זכה לכל הכבוד הזה יותר מכל התנאים?!

ומבאר ביאור נפלא: מסופר בגמרא (ובבא בתרא י ע"א), כי טורנוסרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו: כדי לְפִזְתָּנוּ, שניצול אנו בזכותם מדינה של גהינם על ידי נתינת הצדקה. אמר טורנוסרופוס: צדקה זו שאתם נותנים, דווקא היא שמחייבת גיהנם, שהרי אם הקדוש ברוך הוא עשה אדם לעני, זה משום שרוצה שיהיה עני ולא יהיה לו כסף, ואילו אתם נותנים לו צדקה בניגוד לרצונו של ה'! משל למה הדבר דומה? למלך שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורים, וצויה שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששומע זאת המלך, וכי אינו כועס עליו? אף אתם הלוא קרויים עבדים, שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים", וכיצד אתם עוברים על רצונו ונותנים צדקה לעניים? אמר לו

רבי עקיבא: אמשול לך משל למה הדבר דומה? למלך שכעס על בנו וחבשו בבית האסורים, וציווה שלא להאכילו ולא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששומע זאת המלך, וכי לא דורון משגר לו?! הלא ודאי שמח המלך שבנו אכל ושתה! ואנו קרויים בנים, שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", אם כן בודאי שיש לו נחת רוח שאנו נותנים צדקה!

נמצא אם כן שמצות הצדקה חשובה ומקובלת היא לפני ה', דווקא מכיון שאנו נקראים בנים לקב"ה. והנה בגמרא קידושין (ל"ו ע"א): נחלקו התנאים, מתי נקראים עם ישראל "בנים". רבי יהודה אומר: דווקא כשמתנהגים כ"בנים" ועושים רצונו של מקום, אבל כשאינם עושים רצונו של מקום, אינם נקראים בנים. ואילו רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, וכמו שהבן תמיד נשאר בן של אביו, כך אתם תמיד נחשבים בנים של ה'. כפי שרואים בפסוקים: "בנים סכלים המה", "בנים לא אמון במ", "זרע מרעים בנים משחיתים", "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי".

אמור מעתה שזהו הטעם שנהגו בכל תפוצות ישראל להיותם נודרים נדרים ונדבות לשם התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס, דהיינו שנותנים את הצדקה על דעתו, שאנו קרויים בנים, ובזה יש שכר טוב לפעולתנו בנתינת הצדקה. ומתחננים בבקשה ואומרים 'אלהא דמאיר ענני', שהקב"ה יחוס ויחון אותנו כרחם אב על בנים, וכדעת רבי מאיר דווקא, אף אם אין זה מגיע לנו.

[ולכאורה יש להקשות, הלא בכל מקום שנחלקו רבי יהודה ורבי מאיר, הלכה כרבי יהודה? אלא, הגמרא אומרת (ועירובין י"ג ע"ב): גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדורו של רבי מאיר חכם כמותו! ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו! ואם כן דווקא כלפי בני אדם, שאינם יכולים לרדת לעומק דעתו של רבי מאיר, הלכה כרבי יהודה. אבל כלפי דין שמים, יכולים לפסוק ולדון בבית דין של מעלה הלכה כרבי מאיר ולנהוג עם ישראל כדעתו להחשיב את ישראל תמיד כבנים. ואולם עיין בשו"ת הרשב"א (חלק א סימן קצד וסימן רמב) ששאל זאת וכתב ליישב, משום שהפסוקים הנ"ל מסייעים לרבי מאיר, לכן הלכה כרבי מאיר. ועוד תירץ מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (חזון עובדיה ימים נוראים עמוד קעד) שמהגמרא בבא בתרא הנ"ל מבואר שרבי עקיבא מסכים עם רבי מאיר, שהרי במשל שהביא שם, המלך כעס על בנו, והיינו שאינו עושה את רצונו, ובכל זאת שמח המלך שנותנים לבנו מאכל ומשקה, ואם כן בודאי שהלכה כרבי עקיבא].

וזהו הטעם שזכה רבי מאיר להיות "בעל הנס" ועושה נפלאות גדולות, כיון שלימד זכות על ישראל, וידוע שהקב"ה אוהב למי שמלמד זכות על ישראל, וזהו שכרו להיות לו שם טוב ותהילה לעשות בעבורו ניסים ונפלאות. עד כאן דבריו הנפלאים.

ברוריה

רבי מאיר נשא לאשה את בתו של התנא הגדול רבי חנינא בן תרדיון [שהיה מעשרה הרוגי מלכות], הלא היא "ברוריה". ברוריה היתה מלומדת גדולה מאוד בתורה, (פסחים סב ע"ב)! ואף נזכרת היא בדברי חכמים בענייני הלכה, כשפעמים פסקו הלכה כמותה! [וכפי שמצינו בתוספתא כלים (בבא מציעא פ"א ו'): קלוסטרס - רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרין. וברוריה אומרת: שומטה מן הפתח הזה ותולה בחברו בשבת. כשהגיעו הדברים לפני רבי יהושע, אמר: יפה אמרה ברוריה! ועוד שם (בבא קמא פ"ד יז): תנור מאימתי טהרתו? רבי חנינא בן תרדיון אמר: משישיענו ממקומו. ובתו ברוריה אומרת: משיפשטו את חלוקו. כשנאמרו הדברים לפני רבי יהודה בן בבא אמר: יפה אמרה בתו מהוא!]

על עוז רוחה ואומץ לבבה של ברוריה ניתן ללמוד מהסיפור הבא:

מעשה היה ברבי מאיר, שהיה יושב בבית המדרש בשבת בשעת מנחה ודורש. מתו שני בניו, שהיו גדולים בתורה וחביבים עליו ביותר. מה עשתה אמן ברוריה? הניחה שניהם על המיטה ופרשה סדין עליהם. במוצאי שבת בא רבי מאיר מבית המדרש, אמר לה: היכן שני בניי? אמרה לו: לבית המדרש הלכו. אמר לה: צפיתי בבית המדרש ולא ראיתי אותם. נתנה לו כוס של הבדלה והבדיל, חזר ואמר: היכן שני בניי? אמרה לו: הלכו להם למקום פלוני ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו לאכול, ולאחר שבירך אמרה לו: רבי, שאלה אחת יש לי לשאול. אמר לה: אמרי. אמרה לו: קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פקדון, ועכשיו בא לקחתו, אחזיר לו או לא? אמר לה: בתי, מי שיש לו פקדון אצלו אינו צריך להחזירו לאדונו? אמרה לו: חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אותו. מה עשתה? תפשה בידו והעלתה אותו לאותו החדר, והקריבה אותו למיטה, ונטלה הסדין מעליהם, וראה שניהם מתים מונחים על המיטה. התחיל בוכה ואמר: **בְּנֵי בְנֵי רַבִּי רַבִּי!** בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירים פני בתורתם! באותה שעה אמרה לו: רבי מאיר, רבי, לא כך אמרת לי, שאנו צריכים להחזיר הפקדון לאדונו? אמר: **"ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך"**, ובדבר הזה נחמתו ונחה דעתו ונתישבה. לכך נאמר: **"אשת חיל מי ימצא!"** (מדרש משלי לא)

מלבד שני בנים אלו, היתה לרבי מאיר וברוריה בת, אשר נישאה לחכם גדול בשם **"זיזתאי"**. (ספר יוחסין מאמר שני סדר תנאים ואמוראים אות ז)

חטאים ולא חוטאים

לרבי מאיר היו שכנים רשעים שהיו מצערים אותו הרבה, והיה מתפלל עליהם שימותו. שמעה על כך ברוריה אשתו ואמרה לו: מדוע אתה מתפלל עליהם שימותו? אם בגלל שכתוב **"יָתֵמוּ חֲטָאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם"**, וכי כתוב יתמו **חוטאים**? הרי כתוב יתמו **חטאים** ולא חוטאים! אם יתמו החטאים, מעשיהם הרעים, ממילא יתקיים המשך הפסוק **"וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם"** שלא יהיו עוד רשעים. שמע זאת רבי מאיר וקיבל. התפלל עליהם שיחזרו בתשובה, ואכן כך היה. (ברכות י ע"א)

אלהא דמאיר ענני

לברוריה היתה אחות בשם הדסה, אשר הרומאים שבו אותה ושמו אותה יחד עם נערות נוספות במקום מגונה של עבירה. אמרה ברוריה לבעלה, רבי מאיר: אני בושה ונכלמת שאחותי הדסה יושבת בבית בושת וחיה חיי קלון. לך להציל ולפדות אותה משם! אמר רבי מאיר בלבו, אם עשתה עבירה ונעשה בגופה איסור, לא יהיה לה נס, ואם שמרה עצמה ולא עברה עבירה, יתרחש לה נס ואצליח לפדות אותה!

התחפש רבי מאיר לפרש רומאי, נטל בידו צרור זהובים, איתר את מקום גיסתו, וכדי לנסותה, ניסה לפתותה לדבר עבירה, ואולם היא דחתה אותו שוב ושוב ולא התפתתה. כשראה כן והבין שלא עברה עבירה, הלך לשומר והציע לו כסף רב כשוחד כדי שישחררה. אמר השומר: פוחד אני מהמלכות, שאם ימצאו שהיא חסרה, יהרגוני. אמר לו רבי מאיר: קח לך את מחצית הכסף, ובמחצית השניה תשחד את הממונים עליך כדי שלא יעלילו עליך. שאל השומר: אני אשחד חוליית ביקורת, ועוד חוליה, אך לבסוף כשיגמר הכסף שבידי, מה אעשה? אמר לו רבי מאיר: תאמר **"אלהא דמאיר ענני"** ותינצל. התפלא השומר ואמר: ומי יאמר שכך הוא? אמר לו רבי מאיר: הנה מיד תראה. היו שם שני כלבים טורפים אוכלי אדם, התגרה בהם רבי מאיר והכה בהם, ומיד רצו להתנפל עליו להורגו. אמר: **"אלהא דמאיר ענני"** ומיד עזבוהו ולא הזיקו לו מאומה. השתכנע השומר ומסר בידו את הנערה. הגיעה חוליית ביקורת, ושיחדם בממון,

וכן חוליה שניה ושלישית. כשתם הכסף והתגלה המעשה לשלטונות, אסרו את השומר ודנוהו למוות בתליה. כאשר העלוהו לגרדום, והחבל כבר היה כרוך על צווארו, קרא ואמר: "אלהא דמאיר ענני!" והחבל נקרע. הורידוהו מן הגרדום וחקרו אותו לפשר הדבר, וסיפר להם את כל המעשה עם רבי מאיר. החליטו השלטונות לתפוש אותו, וערכו אחריו חיפושים. פרסמו את תמונתו בחוצות העיר, תלו את קלסתרן פניו בשער רומי והכריזו: כל מי שיראה את המבוקש הזה, יסגיר אותו בידי השלטונות!

ביום מן הימים מצאוהו והתחילו לרדוף אחריו. מה עשה? נכנס למסעדה הסמוכה, לקח מאכל איסור, הכניס אצבעו לתוכו כמתכוון לאכול ממנו, והכניס לפיו אצבע אחרת, והיה נראה כאילו הוא אוכל מן האיסור. ראו זאת הרודפים ואמרו: בודאי אין זה רבי מאיר! ומכיון שנוכח לראות את גודל הסכנה, ברח והתגורר בבבל. (עבודה זרה יז)

מכאן מקובל בידי רבותינו, כאשר אדם מישראל נמצא חלילה בצרה, נותן צדקה לטובת לומדי התורה, ואומר: הריני מפריש צדקה לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, אלהא דמאיר ענני, אלהא דמאיר ענני, וזוכה בעזרת ה' לישועה.

נר למאור

כתב רבי אליהו הכהן מאיזמיר בספרו "מדרש תלפיות": קבלתי, מי שמאבד איזה דבר, יקבל על עצמו שאם ימצא את האבידה, יתן סך מעות שמן למאור, לכבוד נשמתו של רבי מאיר, ומיד ימצא האבידה. ובלבד שלא יעבור זמן. [כי אם האבידה מעות, אפשר שכבר הוציא אותם המוצא בהוצאות, ואם הוא בגד או שמלה, אפשר שהוליכה למקום אחר].

בספר "כתר שם טוב" מביא בשם הבעל שם טוב הקדוש: אם אדם בסכנה, וצריך לנס, אזי יתן ח"י גדולים [סוג כסף] לנרות בשביל נשמת רבי מאיר בעל הנס, ויאמר 'אלהא דמאיר ענני' ג' פעמים, ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, כשם ששמעת את תפילת עבדך רבי מאיר, ועשית לו נסים ונפלאות, כן תעשה עמדי ועם כל ישראל הצריכים לניסים נסתרים וגלויים, אמן.

החיד"א כותב (פתח עינים ע"ז דף יח): מזה נשתרבב המנהג בכל גלילותנו, שעל כל צרה שמתפלל האדם, אומר 'אלהא דמאיר ענני', ונודרים שמן או צדקה לנשמתו של רבי מאיר.

רבי חיים פלאג'י כתב (בספרו "עטרת חיים"): המצטער על סחורות שהם במקום סכנה, בים או ביבשה, או שירדו מערכם, או שאין להם קונה, יתפלל לה' יתברך שיתן לו רווח והצלחה, ויותר טוב שיקבץ עשרה תלמידי חכמים עניים מיראי ה' וחושבי שמו, שילמדו ספר תהילים כולו להצלחתו, וגם ידליק נר לפני היכל ה' בבית הכנסת לנשמת רבי מאיר בעל הנס זיע"א, וכן יאמר פעמיים 'אלהא דמאיר ענני' ויועיל בעזרת ה'.

שיחנה – ל"אחרים"

דרש הרב צבי אלימלך שפירא מדינוב: הפסוק אומר "דאגה בלב איש שיחנה", ואמרה על כך הגמרא (וימא עה ע"ב) "שיחנה – לאחרים". ובמסכת הוריות (יג ע"ב) קראו לרבי מאיר בשם "אחרים". ולפי זה פירש: אדם שיש לו דאגה, ישיח את דאגתו, למי? ל"אחרים", לרבי מאיר בעל הנס, על ידי שיתן צדקה לכבודו, ויאמר 'אלהא דמאיר ענני', ויושע. (אגרא דפרקא" יד)

פטירתו וקבורתו

רבי מאיר בעל הנס נפטר ב"אסיא" בחוץ לארץ, בשנת ג'תתפ"א. אך יום פטירתו אינו ידוע. בתלמוד ירושלמי מסופר, שלפני מותו אמר לבני אסיא, שלא הכירוהו, שיאמרו לבני ארץ ישראל: "גדול שבארצכם מת כאן", כדי שיתעסקו בקבורתו ויעלוהו לארץ. ועם כל זה ציוה שבעוד ארונו באסיא, יתנוהו על חוף הים, לפי שארץ ישראל מיוסדת על ימים, ככתוב: "כִּי הוּא עַל יַמִּים יִסְדָּה", ואם כן חוף הים בכל מקום יש לו צד שייכות לארץ ישראל. וכך לכל הפחות יהיה הים של ארץ ישראל מלחך את ארונו. (כלאים ט ג ופירוש יפה מראה)

ואכן העלו יהודי ארץ ישראל את ארונו לארץ, וקברוהו בטבריה, כי שם היה מקום שיבתו, ושם הרביץ תורה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

הילולת רבי מאיר בעל הנס

הקימו ישיבה על קברו

כפי שאמרנו, יום פטירתו של רבי מאיר בעל הנס אינו ידוע לנו. ואולם לפני כ-150 שנה, החלו להנהיג חכמי טבריה הילולא לכבודו, ביום י"ד באייר – פסח שני.

ההילולא הראשונה, בשנת תרכ"ז, היתה כעין "חנוכת בית" למבנה החדש אשר בנו על ציונו, כדי להושיב ישיבה על קברו.

בקהילת טבריה היו אז תלמידי חכמים גדולים, ובראשה עמד רבי שמואל חיים קונוורטי, ה"סיניור". בעת שהחלו בחפירת יסודות הבנין, היה צורך גם להזיז את העמודים שעל הציון, ואז קרה נס ופלא, אשר חכמי טבריה פירסמוהו והודיעוהו אחר כך לכל הגולה.

מעשה הפלא פורסם באותה עת בעיתון "המגיד" (גליון שנה יא, י"ג אדר א' ה'תרכ"ז), ומתואר אף בספר "מעשה ניסים" על ידי רבי רפאל אוחנה, מחכמי טבריה:

בעיתון זה ובתאריך זה, התפרסמה עדותם של רבני טבריה על המאורע החריג והמופלא לו היו עדים, על ציונו של רבי מאיר בעל הנס

"מעשה נורא שהיה בעיר הקודש טבריה. ביום י"ז שבט התחלנו בבניין הקדוש לייסד את הבית, ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו. ובהיותנו עסוקים בבנין וביסוד, והגענו אל הציון הקדוש שהיה מקודם, שני עמודים גדולים, זה על יד זה מעומד, לרמוז כי התנא הקדוש קבור מעומד, כמבואר בכתבי רבינו האר"י זיע"א. והנה ראה ראינו ציון התנא הקדוש למטה, מסויד ומכוויר כאילו הוא נעשה חדש ממש, ועל גבו עפר בגובה יותר מקומת בן אדם, ועל גבי העפר העמודים הנזכרים. ואמרנו, הלא טוב להסיר את הערימות העפר הנזכרות מעל

גבי המצבה, ויושמו העמודים על יד המצבה ממש, וכך נאה ויאה, כי כל איש אשר יבוא שמה להתפלל כל תפילה וכל תחינה, יעמוד נגד המצבה עצמה, לא רחוק. וכן עשינו, כי ביום ב' חדשנו, הוא אדר ראשון, נקבצו ובאו קרוב לחמישים בני אדם, וטרחו יגעו, עד שהסירו העמודים ממקומם והניחום על במה מן הצד, ותיכף ומיד חפרו ופינו את העפר מעל גבי המצבה עד למטה, ופנו לשובב סיבוב

את העמוד הראשון בדרך ארוכה, על ידי מוטות וחבלים, כדי להורידו מנגד המצבה ולהגביהו לשומו על המצבה. וכמה טרחה גדולה היתה בזה, תכבד העבודה על האנשים, עד כי פנה היום כי ינטו צללי ערב, והם משתוממים, וזה עם זה מתייעצים ומדברים, להביא עצות מרחוק, לראות אופן ותיקון למען הביא את העמוד השני לשים על יד חברו, כאשר היתה באמנה [בתכנית] לראש פינה. והסכימו להניחו עם יום המחרת, כדי לקרוא להם אנשים מרובים מן העיר, וחבלים ומוטות רבים, וכולי האי ואולי יוכלו האנשים להביא את העמוד השני ולתת מושבו על יד חברו, הוא העמוד הראשון. וגדל הצער מאד, איך יהיה לינת לילה אחת המצבה פנויה מהעמוד השני?! 'יכן ובוועז' בשם נקראים, איש מעל אחיו, איך יתפרדו?! והם נבוכים בזה.

והנה ראו מעשה ה' ונפלאותיו, והנה העמוד העליון, השוכב למעלה ומוטה על צידו, התחיל להתנועע, ונתגלגל ובא עד נגד חברו, זה למעלה וזה למטה והחפירה ביניהם. וקפץ העמוד וניתר ממקומו בכוח גדול וביד חזקה, ונפל על גבי חברו! ונמצאו מכוונים, כאשר היתה מקדם קדמתה! ואפילו אם היו מניחים אותו בידיהם, אי אפשר לכוונם ממש כמלפנים, מרוב הכובד. ובשעת נפילתו על גבי העמוד הראשון, ותיבקע הארץ לקולו, והעומדים שם המה נסו יחדיו. ויהי כראותם כי ישב העמוד במקומו על גבי חברו, יחדיו ידובקו, ספקו כפיים, רקדו כאילים, ירקדו שם בשמחה ובשירים! והפלא הזה היה בפני קהל ועדה מישראל, מקהילות קודש ספרדים ואשכנזים, ואורחים מקרית חוצות, המה ראו כן תמהו, הפלא ופלא, אשרי האיש אשר זכה לראות המראה הגדול הזה, והדבר נגלה לעין כל, כי חפץ למען צדקו בבניין המפואר והמקודש הזה, לבנות ולנטוע משכנות לאביר יעקב על ציונו, ללמוד וללמד על קבורתו, למען יעמוד בתפילה לפני אלקינו, לבקש מלפניו לתת לכל שואל די מחסורו, תאוות ליבו נתת לו, ולבקש מלפניו על גאולתנו ועל פדות נפשנו, כי זה דרכו דרך הקודש של התנא הקדוש המאיר לעולם, זכותו תגן עלינו!

על כך חתומים: הצ' חיים שמואל הכהן ס"ט [הסניור] - רב הקהילה.
 הצ' יעקב אבואלעפיא ס"ט.
 הצ' שמואל עבאדי ס"ט.
 הצ' אברהם הכהן דוויק ס"ט.
 הצ' יוסף דוד אבואלעפיא ס"ט.

הפלא הגדול הזה מתואר גם על ידי רבי אברהם בן ישראל רוזאנס [האב"ר], שכתב את הדברים בתוך תיאור מסעו בשנת תרכ"ז. והוא מסיים ואומר:

"כדברים האלה אתה שומע ידידי. מכל אלה נמצאו שם באותה העת יהודים קרוב לחמישים, וגויים העושים במלאכה אשר שם - כמו שמונה, ואתה הבחירה ברצונך הטוב, להאמין או לשפוט בדעתך. ראה אני עשיתי את שלי, להודיעך אשר ראיתי בעיני ואשר שמעתי באזני מפי רבים ושלמים". (והוא ב"סיני" כרך לג שנת)

כשתמה מלאכת הבנייה, עשו חנוכת הבית בשמחה גדולה, ביום י"ד באייר, וקראו ולמדו בתורתו של רבי מאיר בעל הנס, וענו כולם ואמרו: נעשה ביום זה בכל שנה ושנה, ונקבע יום זה להרבות בשמחה.

ההילולא בטבריה

ואכן החל מאותה שנה, החלו רבים עולים בתאריך זה לקברו, לומדים שם דברי תורתו, שרים ושמחים, ומדליקים מדורות ואורות לכבוד רבי מאיר. סכומי הכסף שנדרו הזוכים בהצתת המדורות, שימשו מקור נכבד לפרנסת תלמידי החכמים שבטבריה ואחזקת הכוללים. במרכז ההילולא עמדה תהלוכה עם ספרי תורה שיצאה מבית הכנסת עתיק היומין "עץ החיים" מעיר העתיקה של טבריה עד לקבר רבי מאיר בעל הנס.

רבני טבריה אף הדפיסו פיוטים ושירים מיוחדים למאורע זה, ביניהם הקונטרס "מאיר בת עין", "הילולא דרבי מאיר", וכן ספרו הגדול של הרב חיים דוד סיתון, מחכמי טבריה, "תקפו של נס", ובו כל דברי חז"ל וביאורי פסוקים הקשורים לענין רבי מאיר.

"עלינו לקבורת התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס זיע"א, בבית גדול, בנין נאה ומהודר, אשר בנו עליו הספרדים, ולפנים מהבית הזה יש בה ישיבה לתלמידי חכמים. כתבנית הבית הזה הוא גם לעדת האשכנזים - והיא קטנה מהראשונה, ועוד לא נתנו עליה תקרה, והתפללנו בתוכה תפילת מנחה. ליל פסח שני הלכנו עוד הפעם לרבי מאיר זיע"א, אשר מקרב שנים תקנו חכמי ורבני טבריא לעשות הילולא ולהדליק נרות בשמחה ובשירים כאשר עושים בצפת ת"ו. ויען שבשנה זאת לא באו כל כך אורחים המעלים דמי הדלקת הנרות כמנהג הקודש, לסיבת חסרון כס הגדול מירידת שטרי הממשלה, לכן לא נמכרו הדלקת הנרות כראוי, וההכנסה הלא מצער היא".

[רבי רחמים יוסף אופלטקה מירושלים. שנת תרל"ו. בספרו מסעי היר"ח עמוד ה]

בשנת תרמ"ה פנה הגאון רבי חיים חזקיה מדיני, בעל "שדי חמד", אל חכמי טבריה וביקש הסבר על "החג המיוחד" הזה (שדי חמד מערכת ארץ ישראל אות ו). ושלחו לו לאמור:

"במקום מצבת רבי מאיר, ייסדנו שם בעזרת ה' יתברך בית הכנסת ובית המדרש, ולומדים שם בקבע, בשם כל ישראל המחזיקים בידי לומדי התורה. ומאת ה' היתה זאת חנוכת הבית המקודש בית הכנסת ובית המדרש הנ"ל, היא היתה ביום פסח קטן, והיתה אסיפה גדולה, שקראו ושינינו בתורתו של רבי מאיר, ואחרי היה עד להפליא, וענו כולם ואמרו נעשה ביום זה בכל שנה, וכן נזכה לחזות בנועם ה' בנין בית המקדש במהרה בימנו אמן.

ונקבע יום זה להרבות בשמחה, ומדליקים המנורה, ובראשה ספל מלא שמן זית... וכל איש אשר נדבו ליבו ובקברו ישים אור בו, טובל בשמן... להעלות אורה, וכל העומדים שם מברכים אותו יאיר אורו נהרא נהרא... ונודר מתנת ידו לקופה של צדקה ותופשי התורה, ונמסר לממונים העומדים בעזרה להחיות לב נדכאים לעילוי נשמת רבי מאיר, הוא זיוה הוא הדרה".

[תשובת חכמי טבריה לשדי חמד, שנת תרמ"ה]

כך נפסק למעלה

כתב בספר דברי יצחק (עמוד קפג): שמעתי מיהודי תלמיד חכם, שאמר לי ששמע מהצדיק רבי מאיר אביחצירא זלה"ה, שאמר על ההילולא שעושים ביום י"ד באייר פסח שני לרבי מאיר בעל הנס בטבריה, שאף שכלל לא בטוח אם רבי מאיר נפטר בתאריך זה, אבל מאחר שעושים לו ביום זה הילולא לכבודו ובאים לקברו וכו' וכך נפסק בעולם הזה - אז גם כן כך נתקבל ונפסק למעלה. ובאמת היו במרוקו הרבה צדיקים שלא ידעו מהו יום פטירתם, וקבעו להם יום בשנה שזה יהיה יומא דהילולא שלהם. והרבה מהצדיקים נקבע יום ההילולא שלהם בל"ג בעומר. ומצאתי פיוט שחיבר רבי מסעוד אביחצירא מתאפיללת שבמרוקו [אביו של האדמו"ר רבי ישראל אבוחצירא בבא סאלי זלה"ה], הנקרא "ארוממך אודה שמך", כתוב שם בבית ג': "רבי מאיר בעל הנס, פסח שני בו נתקנה ההילולא".

סא סא

מלך תמים הוא התנא - רבי מאיר בעל הנס

פסח שני - בו נתקנה הילולא למופת ונס.

זכותו היא מגן צינה, נדחי ישראל יכנס...

[מתוך פיוט "ארוממך" - רבי מסעוד אביחצירא זיע"א]

סא סא

ערק במקום מים

סיפר יהודי שהיה גר בעיר תאפיללת, במקום מגוריו של הבבא סאלי: מנהגו של רבנו היה, שבליל י"ד אייר פסח שני, יום הילולת רבי מאיר בעל הנס זיע"א, היה עושה סעודה גדולה לכבוד התנא הקדוש, ולמחרת בצהריים היה מזמין לכל עניי האזור, ועושה להם סעודה כיד המלך. פעם חלה ההילולא בשבת קודש, אז הקדימו הסעודה ליום חמישי בלילה, אבל ביום ששי עשה סעודה לעניים, והרב אמר שהפעם לא ישתתף בסעודה, כדי שיוכל לאכול סעודת ליל שבת בתאבון. וקרה שבאותו יום ששי, מישוהו מבני המשפחה שם בקבוק ערק במקרה, והיה שם לפני כן בקבוק מים בשביל רבנו, ושני הבקבוקים היו דומים זה לזה. בשעת הסעודה לעניים, הרב ישב אתם [ולא אכל], וביקש שיביאו לו מים קרים מהמקרה. השמש לא ידע שאחד הבקבוקים ערק, חשב ששניהם מים, ולקח לרבנו את הבקבוק של הערק, מזג לרבנו כוס מלאה ומסר לרבנו. הרב ברך שהכל, ומרוב צמאון לא הרגיש שזה ערק ולא מים. כאשר כמעט גמר לשתות את כל הכוס, הרגיש בכך רבנו ואמר: רציתי להתחכם בהילולת התנא רבי מאיר, ולא לשתות ולא לעשות סעודה כהרגלי, אבל התנא רבי מאיר לא הסכים לכך, ולכן מן השמים סבבו שמישהו ישם ערק במקרה, ואני אשתה אותו. אז אמר לכל הסועדים: אני משתתף עמכם בסעודה על שם התנא רבי מאיר בעל הנס, ובזכותו אוכל לקיים גם סעודת ליל שבת כהלכה! (מעשה ניסים להרב מוגרבי עמוד 117)

רבי שמעון בר יוחאי

וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֵחַי – רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי! ❧

התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי, תלמידו של רבי עקיבא, אשר יום הילולתו חל בל"ג בעומר, שמו כרוך באור, זוהר וקדושה. עליו נאמר שהקב"ה משתבח בו בכל יום ויום. מאפילת המערה, בה שהה 13 שנה יחד עם בנו אלעזר, בקע ויצא אור גדול – אור הזוהר המזהיר כאור החמה. בר יוחאי זכה להימשח ב"שמן ששון", הוא היחיד שיום עליית נשמתו נקבע לדורות כ"יום הילולא".

רבן שמעון בן גמליאל אמר עליו (זוהר שמות טו ע"א): "כשרבי שמעון בר יוחאי גוזר – הקב"ה מקיים, וכשהקב"ה גוזר – רבי שמעון בר יוחאי מבטל!" כה עצום ורב הוא כוחו.

כבר במילה הראשונה בתורה רמוזה תורתו: "בראשית" – ראשי תיבות: אור תורת רבי שמעון בר יוחאי.

להלן נעסוק מעט בקורות חייו, פעליו וגדולתו.

הולדתו

❧ "בֶּר יוֹחָאִי – אֲשֶׁרִי יוֹלְדֶתָּךְ..." ❧

רבי שמעון נולד בתקופה שמיד לאחר חורבן בית המקדש השני. על לידתו מסופר בספר "נחלת אבות" (ורבי יוסף משאש, ח"ג):

אביו הקדוש יוחאי היה מגדולי הדור, משבט יהודה, עשיר, נכבד וקרוב למלוכה. אשתו – שרה, מזרעו של הלל הזקן ע"ה. היתה שרה עקרה במשך שנים רבות, ועלה בדעתו של יוחאי הצדיק לגרשה או לשאת אשה נוספת. הוא ביקש משדכן אחד לחפש עבורו אשה צנועה והגונה. כשנודע הדבר לשרה אשתו, לא אמרה לו דבר, רק הרבתה צום וצדקה ותפילה יום יום בהיותה לבדה בחדרה, ובכתה בכי גדול לפני ה' בלב נשבר, שיתן לה הריון ותלד בן. וה' שמע קול צעקתה.

ויהי בליל ראש השנה, רואה יוחאי בחלומה, והנה הוא עומד ביער גדול מלא אילנות לאלפים ולרבבות, חלקם רעננים נותנים פירות, וחלקם – יבשים. והוא יוחאי נשען על אילן יבש. נשא את עיניו וראה איש גבה קומה, בעל הוד והדר, נושא על שכמו נאד [כלין] מלא מים. עבר האיש בכל היער, והשקה חלק מן האילנות היבשים, ועל חלקם דילג והשאירם כמות שהם יבשים. הגיע האיש אל האילן אשר נשען עליו יוחאי, ויוציא מחיקו צלוחית אחת קטנה מלאה מים חיים טהורים, וישקה את האילן אשר נשען עליו יוחאי ויברכהו. ואז ראה יוחאי כי שרתה הברכה באותם מעט מים, הם הלכו והתרבו עד אשר הקיפו את כל סביבות האילן, ומיד לאחר מכן התחיל האילן להוציא פירות, תפוחים גדולים ויקרים, וסביבם עלים רעננים, ויגדל האילן עד מאד בענפים ופארות ועלים ופירות נותנים ריח חזק למרחוק.

שמח יוחאי מאד על המראה והתעורר משנתו מתוך שמחה, כשלנגד עיניו עומד הפסוק: "מושבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה!" סיפר את חלומו לאשתו, ואמר לה: חלום חלמתי, ופתרוננו פשוט לדעתי: היער הוא העולם, והאילנות הם הנשים, מהן נותנות פירות, ומהן עקרות כאילנות היבשים. ובראש השנה נפקדות - יש מהן להוליד, ויש מהן נשואות עקרות. ואת בתי היא האילן שהייתי נשען עליו, והשקו אותך ממעיין הברכה להוליד בנים צדיקים!

ואמנם, דבר אחד נשאר לי להבין בפתרון חלומי: מדוע כל האילנות השקה אותם האיש מהנאד, ורק האילן שהייתי נשען עליו - השקהו מהצלוחית, ושפך עליו את כולה, לא השקה ממנה לא קודם ולא אחר כך שום אילן אחר, רק את כולה שפך על אותו אילן שהייתי נשען עליו? אמרה לו אשתו: אכן זוהי תמיהה! ובכן תרשני ללכת אל הצדיק הקדוש רבי עקיבא, להגיד לו את החלום, והוא יגיד לנו את פתרונו. אמר לה: בתי, טוב הדבר, שנינו יחדיו נלך אליו ונספר לו את החלום, והוא, ברוח הקודש אשר האציל עליו אלקים, יגיד לנו את דבר פתרונו.

במוצאי ראש השנה הלכו שניהם יחדיו אל רבי עקיבא, סיפר לו יוחאי את חלומו, ורבי עקיבא פתר לו בדיוק כפי שחשב. ואמנם, הוסיף והודיע לו מהי הסיבה שבשלה הושקה האילן שלו מן הצלוחית. אמר לו: דע יוחאי, כי חלומך הוא משל על הנשים היולדות והעקרות, ואשתך שרה היא מהעקרות שאי אפשר לה להוליד בשום אופן, ואך תפילתה ורוב דמעותיה אשר שפכה לפני ה' הם שזיכו אותה ונהפכה מעקרה ליולדת! והצלוחית שראית - היא צלוחית של דמעותיה שנאספו, ומהם השקוה ורווה להוליד לך בנים, ולכך לא השקו מאותה הצלוחית שום אילן אחר, רק אותו אילן הרומז לאשתך!

פנה רבי עקיבא לשרה ואמר לה: הנך בזאת השנה את הרה ויולדת בן שיאיר לישראל בחכמתו ובמעשיו. שמחו יוחאי ושרה אשתו מאד מדברי ר' עקיבא, והלכו לביתם לשלום. ואכן כך היה, שרה הרתה, וכעבור תשעה חודשים, ביום חג השבועות, שבו ניתנה תורה לישראל, ילדה בן, והתמלא הבית אורה. שמחו בו הוריו מאד, ויהללו את ה', ויחלקו צדקות, ויעשו משתה גדול ביום מילתו, ויקרא את שמו "שמעון", כי שמע ה' לקול תפילת אמו ובכייתה!

ומהיום ההוא נתנו את עיניהם עליו לשומרו מכל טומאה, ולגדלו בקדושה ובטהרה, ומעת החל לדבר הרגילוהו רק בדברים שבקדושה, פסוקים ומאמרים, ובהיותו בן חמש שנים מסרוהו לבתי תלמוד תורה שהעמיד רבן גמליאל בירושלים, והיה כמעין המתגבר. בהיותו צעיר לימים כבר היה שואל שאלות בידיני תורה את התנאים הגדולים רבי יהושע בן חנניה ורבן גמליאל. [כמובא בגמרא (ברכות כח ע"א) אודות שאלה ששאל תלמיד בבית המדרש, "ואותו תלמיד רבי שמעון בן יוחאי הוה"].

🌸 תורתו 🌸

🌸 "תִּתְּנֶנּוּ מִגֵּן לָעֵץ – הִיא מְאִצֶּרֶת עֵינֵינוּ!" 🌸

רבי עקיבא – רבו המובהק

רבי שמעון זכה בצעירותו ללמוד תורה ביבנה, אשר בה היתה הסנהדרין, והיא היתה אז המרכז הרוחני של העם. ואולם רבו המובהק היה רבי עקיבא. לאחר נישואיו, מיד אחר שבעת ימי המשתה, עבר רבי שמעון ללמוד אצל רבי עקיבא בבני ברק, ושהה שם 13 שנה ברציפות. את תורתו שתה בצמא, וממנו הוא קיבל את דרכו בלימוד.

האהבה והחיבה בין רבי עקיבא לתלמידו רבי שמעון היו מיוחדות, עד שמרוב חיבתו קרא הרב לתלמידו "בני". וכמו כן התבטא כלפיו בהערכה ואמר לו: "דייך שאני ובוראך מכירים בכוחך". (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב)

לימים, כאשר נתפס רבי עקיבא בידי השלטונות הרומיים, על כך שלימד תורה ברבים, וישב בבית הסוהר, בא אליו רבי שמעון גם לשם ללמוד ממנו תורה. אמר לו: "רבי, למדני תורה!" אמר לו רבי עקיבא: "איני מלמדך" [מפני הסכנה]. אמר לו: "אם אין אתה מלמדני, אני אומר ליוחאי אבא, ומוסרך למלכות", כלומר רבי שמעון אמר לרבו, שאם לא ילמדו, הוא יאמר לאביו יוחאי, שהיה מקורב למלכות, שיאשים אותו אצל השלטונות בחומרה רבה יותר [ואמר זאת בדרך של הגזמה, לבטא בכך את חוזק ותוקף הבקשה]. אמר לו רבי עקיבא: "בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק, פרה רוצה להיניק!" כלומר יותר ממה שאתה משתוקק ללמוד ממני, אני משתוקק ללמד אותך. אך מה אעשה שהדבר מסוכן. אמר לו רבי שמעון: "ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה!" אם הפרה תפסיק להיניק, הלא העגל הוא זה שנתון בסכנה! כך גם אני, תלמידך, אהיה בסכנה אם לא תלמדני תורה! (פסחים קיב ע"א ומהרש"א)

כה דבק רבי שמעון ברבו, ושתה בצמא את דבריו. ברבות הימים, אמר רבי שמעון לתלמידיו (גיטין סז ע"א): "שנו מידותיי, שמידותיי הן תרומות מתרומות מידותיו של רבי עקיבא". פירוש, למדו תורתי, שאותה בחרתי ובררתי מתוך עקרי משניותיו של רבי עקיבא. [ומעין זה אמרו (סנהדרין פז א): "סתם ספרי - רבי שמעון, ואלבא דרבי עקיבא"].

אנו מוצאים כי רבי שמעון נושא ונותן ומתווכח עם רבו, ולעיתים אף חולק עליו, כדרכה של תורה. אך למרות זאת, כשקרה שהתבטא פעם אחת באופן לא מספיק מכובד על רבי עקיבא [באומרו על דין שאמר רבי עקיבא בהלכות טומאה "כל ימיו של רבי עקיבא היה מטמא, אם משמת חזר בו איני יודע"], כששם לב לדיבורו שאין זה מן הראוי לדבר כך, עשה תשובה גדולה, ותעניות רבות, עד אשר "הושחרו שיניו מפני תעניותיו". (נזיר נב ע"ב)

דורו של שמד

תקופה זו, שבה למד רבי שמעון תורה מפיו של רבי עקיבא, תקופה קשה ביותר היתה לעם ישראל, ומכונה בפי חז"ל: "דורו של שמד".

מלכות רומי, שבראשה עמד אדריאנוס קיסר [המכונה בפי חז"ל עקב רישעותו ואכזריותו "אדריאנוס שחיק עצמות"], שהחריבה את בית המקדש, וערכה טבח אכזרי

ונורא בירושלים, לא הסתפקה בזאת. אף לאחר החורבן, התנכלה והצרה מאוד לעם היושב בציון, ברדיפות ובגזירות שונות, כשמטרתם לאבד ולפורר את עם ישראל מלהיות "עם", על ידי רדיפת התורה ורדיפה בלתי פוסקת אחר ההנהגה הרוחנית של עם ישראל, בידי חכמי התורה. בתקופה זו יצאו להורג באכזריות רבה עשרה מגדולי הדור, המכונים "עשרת הרוגי מלכות".

כ-50 שנה לאחר החורבן, התרחש "מרד בר כוכבא", שבו בר כוכבא וצבאו מרדו ברומאים, והתבצרו בעיר "ביתר", שהיתה בעלת אוכלוסייה גדולה מאוד. אך כעבור שנתיים, בעוונות, גבר האוייב, ונלכדה העיר ביתר בידי הרומאים. אז גדלה אכזריותם של הרומאים ביותר, וחמתם בערה בם להשחית, עד כי שפכו דמם כמים וערכו הרג נורא ואיום בעיר ביתר.

באותה עת אף הוצא להורג רבי עקיבא, כשהרומאים מתאכזרים אליו וסורקים את בשרו במסרקות של ברזל, ואולם, כפי שסופר לעיל, רבי עקיבא קידש שם שמים בקבלו עול מלכות שמים באהבה עצומה.

כמה שנים לאחר מכן, אדריאנוס שחיק עצמות אף החריב את ירושלים כולה, וחרש אותה עד היסוד [כנאמר (ירמיהו כו יח) "צִיּוֹן שָׁדָה תִּהְיֶה"]. תחת ירושלים עיר הקודש הוא הקים עיר אלילית שנקראה על שם אליל "אליה קפיטולינה", ונאסרה כניסת יהודים לתחומי העיר. הארץ כולה היתה שממה, רוב ערי ישראל נחרבו, בית הועד שבעיר יבנה נחרב והתפזר.

הגזירה לביטול הסמיכה

כחלק מהרדיפה אחר ההנהגה הרוחנית של העם, נגזרה גזירה קשה שמטרתה היתה להפסיק את "שלשלת הסמיכה" בעם ישראל.

מהי הסמיכה? הסמיכה היא העברת הסמכות העליונה בעם ישראל, מדור לדור. משה רבנו סמך את יהושע, יהושע סמך את הזקנים, הזקנים סמכו את הנביאים וכן הלאה. כך שבכל דור ישנם את גדולי הדור ה"סמוכים", שרק להם יש את הסמכות העליונה לקבוע ולהחליט בנושאים חשובים ומשמעותיים של דיני תורה. ורק מי שקיבל סמיכה מרבו, יכול לסמוך את תלמידיו הלאה.

הרומאים ראו בעין רעה מאוד את הסמיכה, שכן היא נותנת כח הנהגה חזק בידי חכמי ישראל. ואשר על כן, גזרו: "כל הסומך - ייהרג. וכל הנסמך - ייהרג. ועיר שסומכים בה - תיחרב. ותחומים שסומכים בהם - ייעקרו!"

שלשלת הסמיכה היתה נתונה אפוא בסכנה של ממש, שכן רבים מגדולי הדור הסמוכים נהרגו, ועדיין לא הוסמכו תלמידים חדשים. [אם מפסיקה השלשלת, אין אפשרות לחדש אותה שוב. וכפי שבעוונותינו קרה כמה דורות לאחר מכן, שאכן פסקה הסמיכה מעם ישראל. והרבה מהסמכויות של חכמי ישראל פסקו, כגון שאי אפשר לדון בידי נפשות ודיני קנסות, אין סמכות שיכולה לקדש חודשים ולעבר שנים ועוד. עד אשר יבוא המשיח וימנה סנהדרין ויחדש את הסמיכה].

רבי שמעון נסמך על ידי רבי יהודה בן בבא

אז קם רבי יהודה בן בבא, שהיה "סמוך", וזקן מופלג היה, ועשה מעשה של מסירות נפש כדי לסמוך תלמידים ובכך להמשיך את השלשלת.

מה עשה? לקח חמישה תלמידים, מתלמידי רבי עקיבא, וכדי שלא לסכן שום עיר ושום מחוז, הלך עימם למקום שמם שאינו משתייך לשום עיר ולשום מחוז, ושם סמך אותם.

כדברי הגמרא (ע"ח ע"ב): "הלך וישב לו בין שני הרים גדולים, ובין שתי עיירות גדולות, ובין שני תחומי שבת - בין אושה לשפרעם, וסמך שם חמישה זקנים", ואלו הם:

- רבי מאיר בעל הנס
- רבי יהודה בר אילעאי
- רבי שמעון בר יוחאי
- רבי יוסי בר חלפתא
- רבי אלעזר בן שמוע

והנה, מיד לאחר מעמד הסמיכה, הגיעו אליהם עיניהם הבולשות של הרומאים. אמר רבי יהודה בן בבא לתלמידיו: "בניי, רוצו!" אמרו לו: "רבי, מה תהא עליך?" אמר להם: "איני יכול לברוח, הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין".

הגיעו אליו קלגסי הרומיים והרגוהו באכזריות. לא זזו משם עד שנעצו בו שלוש מאות לונביאות [חניתות] של ברזל ועשו את גופו מנוקב ככברה.

מעשה גדול זה של מסירות נפש, היה הצלה לעולם התורה. אותם חמישה חכמים שהוסמכו, היו מעתה מנהיגי העם ומוריו המוסמכים.

הפצת התורה

רבי שמעון בר יוחאי פתח ישיבה בעיר "תקוע" אשר בגליל, ואותה ישיבה העמידה הרבה תלמידים. הם היו הדור הרביעי שאחר חורבן בית שני, וביניהם נימנו: רבי יהודה הנשיא, רבי אלעזר [בנו של רשב"י], רבי דוסתאי, רבי זכאי, רבי שמעון בן אלעזר, רבי שמעון בן יהודה, רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, רבי שמעון בן מנסיא. גם ראשוני האמוראים למדו בישיבתו, וביניהם האמורא הגדול "רב", שנחשב הוא גם כתנא.

רבי שמעון היה מחזק ומגביר מאוד את גבולות התורה בארץ ישראל, עד שאף הילדים בדורו היו חזקים בתורה. כמובא בזוהר הקדוש (במדבר ר' ע"א): אמר אבא, תמה אני על התינוקות שבדורנו, כמה תקיף חילם בתורה, והם כהרים גבוהים ורמים! אמר רבי אלעזר: אשרי חלקו של אבא [רבי שמעון] שהוא אדון דור זה, וכדורנו זה לא יהיה עד ביאת המלך המשיח.

ועוד כתוב בזוהר הקדוש (במדבר בלק קפ"ז ע"א): בכה רבי יהודה ואמר: רבי שמעון, אשרי חלקך ואשרי דורנו, כי בזכותך, אפילו תלמידים של בית הספר הם הרים גבוהים ותקיפין [חזקים] בתורה!"

בקעה בקעה, התמלאי דינרי זהב!

במדרש מובא מעשה, בו חנך רבי שמעון את תלמידיו לדבוק בתורה, "כִּי טוֹב סִתְּרָה מִסֶּחֶר כֶּסֶף... יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים, וְכָל חִפְצֶיךָ לֹא יִשּׁוּ בָּהּ".

מעשה בתלמיד אחד של רבי שמעון שיצא לעשות עסקים בחוצה לארץ, וחזר עשיר,

והיו התלמידים רואים אותו ומתקנאים בו, והיו מבקשים אף הם לצאת לחוצה לארץ.

ידע זאת רבי שמעון, והוציאם לבקעה אחת ליד מרון. עמד ליד הבקעה, התפלל ואמר: "בקעה בקעה, התמלאי דינרי זהב!" מיד התחילה הבקעה להתמלא בדינרי זהב! פנה רבי שמעון לתלמידיו ואמר להם: אם זהב אתם מבקשים - הרי זהב, טלו לכם! ואולם תדעו: כל מי שהוא נוטל עכשיו - נוטל הוא מחלקו בעולם הבא! שאין מתן שכר התורה אלא לעולם הבא. שמעו זאת התלמידים, ומשכו ידיהם.

נוכחו התלמידים לדעת, כי יש בידי הקב"ה לתת להם זהב לרוב, ואולם טובתם היא שישבו לשקוד באהלה של תורה, וינחלו שכר רב לעולם הבא. חזרו ללימודם בשמחה, ואמרו: "כִּי שְׂמִיחָתִי ה' בְּפִעֲלָהּ, בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו אֶרְנֶנּוּ!" (שמות רבה נב ג. שוחר טוב צב)

חיבוריו

רבי שמעון בר יוחאי מוזכר בתלמוד הבבלי יותר מאלף פעמים, כשמאות דברי תורה והלכות נלמדו משמו. ובמדרשים מובאים דברים משמו למעלה מ-2,000 פעמים. מלבד זאת, חיבר גם את מדרשי ההלכה "מכילתא דרשב"י" לספר שמות, ו"ספרי" [לשון שני ספרים ולא ספרי] לספרים במדבר דברים. וכן את החיבור הענק בחכמה אלוקית "ספר הזוהר הקדוש".

לימוד תורת הנסתר

רשב"י עסק רבות בתורת הנסתר. את עיקר השגתו בתורת הנסתר השיג מעת שהותו במערה, שם שהה 13 שנה יחד עם בנו [כפי שכבר נספר בהרחבה]. מתוך דוחק וצער גשמיים, השיגו השגות רוחניות נעלות והגיעו לסתרי תורה נעלים ומרוממים.

עם צאתם מן המערה נוסד על ידם חוג של חברים - תלמידים, צדיקים קדושי עליון, שעסקו יחד, בדיבוק חברים, בתורת הסוד. החוג נקרא "אידרא", כלומר: אסיפה, ישיבה, בית ועד.

היתה "אידרא רבה" [ישיבה גדולה] שבה השתתפו עשרה, כמובא בזוהר (פרשת נשא כזו ע"ב): "נמנו החברים לפני רבי שמעון, ונמצאו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא, ורבי יהודה, ורבי יוסי בר יעקב, ורבי יצחק, ורבי חזקיה בר רב, ורבי חייא, ורבי יוסי, ורבי ייסא". לאחר מכן, משנסתלקו שלושה מהם - נקראה "אידרא זוטא" - ישיבה קטנה.

כל החברים, שכוננו בפי רבי שמעון "חבריא", כולם קדושים וטהורים, ובהופעתם הם משרים אווירה של יראת כבוד והתרוממות הרוח. אהבה עזה שררה ביניהם, והם העפילו יחד לדרגות גבוהות בהתעלות מעל הגשמיות ודבקות רוחנית. הם היו רגילים לעסוק בתורה כשהם מסובבים בערים ובכפרים, בעיקר בטבריה, ציפורי, אושא, קיסרין ולוד. גם רבי שמעון היה לפעמים משתתף עמם במסע, והיה יושב עם החבריא הקדושה בהרים, בשדות ובחורשות, ודורש בסתרי תורה.

וכל הדור כולו חדור דעה ובינה בזכותו של רבי שמעון השוכן בתוכם. כמובא בזוהר הקדוש שאמר רבי יוסי: "דור זה שרבי שמעון שוכן בתוכו, רצונו של הקב"ה בו, בגלל רבי שמעון, שיתגלו דברים סתומים על ידיו. אבל תמהני על חכמי הדור, שכל עוד שרבי שמעון קיים בעולם, איך הם מניחים אפילו רגע אחד מלבוא ולעסוק בתורה לפניו. ובדור הזה לא תשכח החכמה מן העולם".

נענה ואמר לו רבי יצחק: "ודאי כך הוא, שהרי יום אחד הייתי הולך עמו בדרך, ופתח פיו בתורה, וראיתי עמוד ענן נעוץ מלמעלה למטה, וזהר אחד זוהר תוך העמוד. פחדתי פחד רב ואמרתי: אשרי האיש שכך הזדמן לו בעולם הזה!" (זוהר פרשת תרומה קמט ע"א)

ספר הזוהר הקדוש

סודות התורה, שנלמדו על ידי רבי שמעון ותלמידיו, נאספו ונכתבו בספר "הזוהר". אף לאחר פטירתו של רבי שמעון המשיכו תלמידיו בלימוד תורת הסוד ועסקו בתורה אשר לימד אותם רבם, העבירו אותה מדור לדור ופלפלו ונשאו ונתנו בה. עד אשר כ-300 שנה לאחר פטירת רבי שמעון חתמו את ספר הזוהר [לכן ניתן למצוא בספר הזוהר גדולי ישראל מתקופה מאוחרת יותר]. אך כיון שהכל מתורתו, נקרא הזוהר על שמו, ויש שמכנים אותו "מדרשו של רבי שמעון". ("תולדות תלמידי רבי עקיבא" עמוד 101. בשם ספר יוחסין וסדר הדורות)

הוא הזוהר - המזהיר ומאיר לנו עד היום בחשכת הגלות.

וכך אומר משה רבנו ע"ה לרבי שמעון (זוהר פרשת נשא): "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזוהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי". תרגום: בזכות החיבור שלך, ספר הזוהר הקדוש, יצאו בני ישראל מן הגלות ברחמים!

ובספר "תיקוני הזוהר" (תיקונא שתיתא דף כד ע"א) מבואר, שבשעה שאלהיו הנביא זכור לטוב נגלה לרבי שמעון בר יוחאי ולחבריא הקדושה שעמו, ולמד עמהם סתרי תורה בענין תיקוני נשמות, יצאה בת קול משמים ואמרה להם: כמה רב כוחו וקדושתו של רבי שמעון בעולם. ואחר כך הוסיפה ואמרה נבואה בזו הלשון: "וכמה בני נשא לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך, כד יתגלו לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא, ובגינה "וקראתם דרור בארץ". **תרגום:** כמה בני אדם למטה יתפרנסו מזה החיבור שלך, כאשר יתגלה למטה בדור האחרון בסוף הימים, ובזכותו יתקיים הפסוק "וקראתם דרור בארץ", המרמז על הגאולה השלימה.

כי לא תשכח מפי זרעו

אמרו חז"ל (שבת קלח ע"ב): כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה [כלומר כאשר הסנהדרין, שגלתה ממקום למקום עקב המצב הקשה, גלתה שוב ליבנה], וראו שהתורה מתמעטת מעם ישראל, אמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר: "הֲנֵה יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר ה', וְהִשְׁלַחְתִּי רָעַב בָּאָרֶץ, לֹא רָעַב לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם, כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַרִּי ה'" (עמוס ח יא).

אמר רבי שמעון בר יוחאי: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל! שנאמר "כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ" (דברים לא כא).

לא לחינם הביא רבי שמעון פסוק זה. נרמז כאן, שעל ידי זרעו של יוחאי, שהוא רבי שמעון, לא תשתכח התורה מישראל, שהרי סופי התיבות של הפסוק "כי לא תשכח מפי זרעו", הם המילה "יוחאי".

ודע, כי התנא הקדוש רבי שמעון הוא בבחינת: "עֵיר וְקָדִישׁ מִן שְׂמִיָּא נְחִית" (דניאל ד יא), ראשי תבות "שמעון" (ליקוטי מוהר"ן)

במערת צורים

סא סא

"בר יוחאי, מושב טוב ישיבתך, יום נסתי, יום אשך גרחתך,
במערת צורים שעמדת - שם קנית הודך והדרך!"

סא סא

הרקע לשיחה של שלושת החכמים

נשוב למצב המדיני בארץ הקודש. כאמור, תקופה קשה מאוד היתה לעם ישראל תחת שלטונו של הקיסר הרומי אדריינוס שחיק עצמות. ערים שלמות נחרבו, חכמי התורה נרדפו ונהרגו. מחמת המצב הקשה בארץ, נדדו רבים מחכמי התורה, וביניהם רבי שמעון, לבבל, עד יעבור זעם.

עם מותו של אדריינוס [שנת ג'תתצ"ח], הוקל יותר מצבם של היהודים. לכס הקיסרות עלה אנטונינוס פיוס. הוא ידע והבין כי הגזירות והרדיפות מעוררות מרד, על כן החליט לבטל את הגזירות הקשות ולתת ליהודים לחיות כרצונם על פי מצוות התורה באין מפריע. אותו יום, **"ח באייר"**, שבעים שנה אחרי חורבן בית שני, נחוג כיום זכרון חשוב. חכמי ישראל שנדדו לבבל, התחילו לשוב למולדתם, ובראשם גדולי הדור, רבי שמעון ועוד, שעלו והקימו מחדש את מרכז התורה וכוננו את הסנהדרין מחדש.

רומא היתה מלכות מתקדמת, ועבודות הפיתוח שביצעה היו ניכרות בכל מחוזות כיבושיה. כעת התחיל השלטון הרומי להפריח ולפתח אף את ארץ ישראל. [שרידי מעבודות פיתוח אלה נשארו עד עצם ימינו, כגון המרחצאות הרומיים בחמת גדר ועוד]. ערי הארץ הלכו ונבנו, הלכו והתפתחו. נבנו שווקים, בתי מרחץ, גשרים ועוד - לפי מיטב החדשנות הרומאית.

יחס היהודים כלפי הרומאים היה מעורב. מצד אחד, לא ניתן היה לשכוח את מעלליהם ואכזריותם. לא ניתן היה לשכוח כי אותם אלו ששוקדים על פיתוחה של הארץ - הם אלו שהחריבו אותה לפני שנים לא רבות! הם אלה שעינו, טבחו והרגו ללא רחם!

אך מצד שני - המצב העכשווי, שבו הרומאים בונים ומפתחים, ומראים פנים ידידותיות יחסית, הביא רבים לפתח גישה של סלחנות, הכרת הטוב, ויחס אוהד מעט כלפיהם, כדרכם של יהודים היודעים לשכוח מהר מהרשעה והנקמה, ודוקא לזכור את הפיוס והריצוי.

השיחה של שלושת החכמים

באחד הימים, ישבו יחד שלושה חכמי ישראל, והם: רבי יהודה ברבי אלעאי, רבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי. וישב איתם גם יהודה בן גרים. כאשר דיברו על הרומאים, פתח רבי יהודה ואמר: "כמה נאים מעשיהם של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות!" רבי יהודה, שהיה רודף שלום ונח לבריות, סבר כי על כל פנים יש להכיר להם טובה על מעשיהם הנאים.

רבי יוסי - שתק, ולא הגיב מאומה.

ואולם רבי שמעון בר יוחאי נענה ואמר: "כל מה שתיקנו - לא תיקנו אלא לצורך עצמם. תיקנו שווקים - להנאתם ולטובתם, תיקנו מרחצאות - לעדן בהם עצמם, תיקנו גשרים - ליטול בהם מכס".

רבי שמעון, שראה במו עיניו איך נהרגו חסידי עליון, שהיה עד להריגתו של רבי עקיבא רבו וראה איך סרקו את בשרו במסרקות של ברזל, שנא את הרומאים וציפה למפלתם. כשהיו הפרסים נלחמים ברומאים, קיווה למפלתם של הרומאים ואמר: "אם ראית סוס פרסי קשור בקברי ארץ ישראל [שהוא מראה על כך שהפרסים התפשטו בארץ ישראל, ורועים את סוסיהם בשדות הקבורה], צפה לרגליו של המשיח" (שיר השירים רבה ח ב). הוא סבר כי גם מעשיהם הנאים כעת, אינם ראויים לשבח כלל, כיון שהם עושים אותם אך ורק להנאתם ולתועלתם.

יהודה בן גרים, שהיה עד לשיחה, הלך לספר לידידיו וחבריו על הדיון, אשר לבטח עורר עניין רב. לכולם מעניין היה לשמוע ולדעת מה דעת חכמים על הרומאים!

אולם היה זה מעשה פזיז ובלתי אחראי, שכן בתוך כך נודע הדבר גם למלכות. המלכות הרומית, אשר עינה היתה פקוחה, משוטטת ובולשת בכל מקום, לגלות סימנים של מרי ואי רצון, התייחסה בחומרה רבה לאמירותיהם של מנהיגי העם.

וכך יצא גזר הדין: רבי יהודה ששיבח את הרומאים - יתעלה ויהיה ראש המדברים בכל מקום; רבי יוסי ששתק - יגלה לציפורי; ורבי שמעון שגינה - יהרג!

רבי שמעון ובנו במערה

כאשר נודע הדבר לרבי שמעון, ברח מביתו יחד עם בנו רבי אלעזר, והתחבאו שניהם בבית המדרש. בכל יום היתה אשתו מביאה להם פת לחם וכד מים לסעוד את ליבם.

כאשר גברו החיפושים, חשש רבי שמעון שמא יתגלה מחבואם. אמר לבנו: "נשים דעתן קלה", שמא יצערו אותה אנשי המלכות, והיא עלולה לגלות להם את מקום המחבוא!

יצאו רבי שמעון ובנו מבית המדרש וברחו אל מחוץ לעיר והתחבאו במערה אחת, בכפר פקיעין אשר בגליל העליון. נעשה להם נס, ונברא להם עץ של חרובים ומעיין של מים, ומהם אכלו ושתו כל זמן היותם במערה.

היה זה נס בתוך נס, מאחר שעץ החרוב אינו טוען פירות אלא לאחר שבעים שנה, ואילו כאן הוציא פירות בו במקום (מהרש"א). ועוד מנפלאות העץ, שאף על פי שהיה עץ של חרובים, היה מוציא בכל ערב שבת - תמרים (מדרש תלפיות בשם רבי יהונתן גלאנטי).

בזמן ששהו במערה היו פושטים את בגדיהם, כדי שלא יתבלו, והיו יושבים ללמוד כשהם מכוסים בחול עד צווארם. רק בשעת קריאת שמע ותפילה היו לובשים את בגדיהם, ולאחר מכן שוב היו פושטים אותם, מתכסים בחול וממשיכים ללמוד.

שתים עשרה שנים רצופות למדו במערה, ואף אחד לא ידע על מקום מחבואם, זולת אליהו הנביא, שהיה בא אליהם פעמיים בכל יום ולומד עימם (זוהר חדש כי תבא). באותו הזמן הגיע רבי שמעון להשגותיו הנשגבות, שם נתגלו לו סתרי תורה ורזין דרזין. לאחר

מכן, כשיצא מהמערה, גילה אותם לבני החבריא, כמו שהעיד רבי יוסי, שמיום בו עזב רבי שמעון את המערה, לא היה דבר שנעלם מן החברים, והסודות העליונים ביותר נתגלו להם בבהירות כה גדולה כאילו ניתנו באותה שעה מהר סיני! (זוהר בראשית ריז ע"א)

שליחות היונה אל רבי שמעון

בזוהר הקדוש מסופר על מאורע שקרה בזמן היותם במערה (זוהר חדש פרשת כי תבא):

יום אחד ישבו החכמים בבית המדרש והתבוננו בקללות הכתובות בתורה: פעמיים מוזכרות בתורה קללות: פעם אחת בחומש ויקרא [פרשת בחוקות] - כנגד חורבן בית המקדש הראשון, ופעם שניה - בחומש דברים [פרשת כי תבוא] - כנגד חורבן בית המקדש השני.

התבוננו החכמים וראו כי בקללות הראשונות, ישנם גם דברי נחמה וחיבת הקב"ה לישראל, כמו שכתוב: **"וְהָאֶרֶץ תִּעְזָב מֵהֶם וְתִרְצֵץ אֶת שִׁבְתֵּיהֶּם בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם... וְאֵין גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיהֶם לֹא מֵאֲסִיתִים וְלֹא גַעֲלִיתִים לְכַלֵּתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם, וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רָאשֵׁי..."**, ואכן לאחר חורבן בית המקדש הראשון, השיב ה' את שיבת ציון ברחמים.

ואילו בקללות השניות, שהן כנגד החורבן הנוכחי - אין בהן הבטחות ואין בהן נחמה כלל! והיו החכמים משתוממים על הדבר ומתקשים בו מאוד, ולא היו יודעים פשרו!

קם רבי יהודה ברבי אלעאי ואמר: חבל על היעדרו של בן יוחאי, שבודאי היה יודע לבאר לנו סיבת הדבר, אך אין מי שיודע היכן הוא נמצא, ואפילו אם יש מי שיודע - אין לו רשות לגלות.

בוקר אחד קם רבי יוסי בן רבי יהודה, וראה כל מיני עופות טסים ומתעופפים, וביניהם התעופפה יונה אחת. קם על רגליו ואמר: יונה, יונה, נאמנה מיום המבול, דמות העם הקדוש לך יפה ולך נאה. לכי ועשי לי שליחות אחת לבר יוחאי, במקום שהוא שם!

הסתובבה אותה היונה ועמדה לפניו. לקח פתק אחד, וכתב מה שכתב. ועמדה היונה ולקחה אותו בפיה, והלכה אל רבי שמעון. הסתכל רבי שמעון באותו הפתק ובכה, הוא ורבי אלעזר בנו, ואמר: אני בוכה על הפרידה מן החברים, ואני בוכה על הדברים הללו שלא התגלו להם, מה יעשו הדורות האחרונים אם יתקשו בזה, ולא יבינו כראוי את הנהגת ה'?

בינתיים בא אליהו זכור לטוב, וראהו בוכה. אמר: הייתי מזומן לשליחות אחרת, והקדוש ברוך הוא שלח אותי אליך לשכך את דמעותיך. אי רבי, אי רבי, לא היתה השעה כעת לגלות לצדיקים הדברים הללו, אבל כך אמר הקדוש ברוך הוא: בקללות הראשונות יש שלושים ושנים פסוקים, וכולם כנגד דרכי התורה. בקללות האחרונות יש בהן חמשים ושלושה פסוקים, כנגד פרשיות ודרכי התורה. בגלות ראשונה של בית ראשון עברו ישראל אותם שבילים נסתרים של הסתר, **התגלה חטאם, והתגלה קצם, והתגלה הנחמה וההבטחה שלהם**. בגלות האחרונה של בית שני עברו ישראל חמשים ושלוש פרשיות ודרכים שנגלו, **נסתם חטאם ונסתר קצם, ולא כתוב בהם הבטחות ונחמות**.

בינתיים עברה רוח אחת והפרידה אותם, ועלה אליהו בתוך גלגל של אש, ונשאר רבי שמעון, ובכה ונרדם על פתח המערה. שוב בא אליהו, זכור לטוב, ואמר: קום רבי שמעון והתעורר משנתך. אשרי חלקך, שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודך. כל ההבטחות והנחמות של ישראל - כתובות בקללות הללו!

בא וראה, מלך שאוהב את בנו, אף אם הלכה אותו, אהבתו עדין עליו, אף שמראה רָגַז חזק - רחמנותו עליו! כך הקדוש ברוך הוא - אף שקילל, דבריו הם באהבה. נראים בגלוי קללות, והם טובות גדולות, לא כן באותן הראשונות, שכולן היו בדין הקשה.

וכאן פירט אליהו הנביא לרבי שמעון כיצד דווקא בתוך הקללות הקשות טמונות נחמות והבטחות עצומות לאחרית הימים!

לעת ערב, כתב רבי שמעון פתק, עם דברי הנחמה שגילה לו אליהו הנביא. שם אותו בפי היונה, והלכה אל רבי יוסי, שהיה במקומו ועיניו מצפות. כיון שראה אותה, אמר: יונה, כמה את נאמנה מכל עוף השמים. קרא עליה (בראשית ח'): "וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵאמֹר עָרַב וְהִנֵּה עֹלָה זֵית טָרֵף בְּפִיהָ".

נטל הפתק, ונכנס לחברים והראה להם, וסיפר להם המעשה. תמהו. בכה רבי יהודה ואמר: וי! אף על גב שאיננו יודעים עליו - "מָקוֹם שֶׁיִּפּוֹל הָעֵץ נָשָׂם? הֲוֵא!"! [וקהלת יא] [כלומר איפה שנמצא הצדיק, משם הוא מסוכך ומגונן על הארץ], המקום ששם בר יוחאי, החברים עמו, ומתעוררים ממנו ולומדים ממנו!

אשרי נפשו של בר יוחאי, שהקדוש ברוך הוא עושה עימו ניסים, והוא גוזר - והקדוש ברוך הוא מקיים, ועתיד להיות ראש לצדיקים שיושבים בגן עדן. ויקבל פני שכינה, ויראה את הקדוש ברוך הוא, וישתעשע עם הצדיקים, ויאמר להם: בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו!

היציאה הראשונה מן המערה

לאחר שעברו 12 שנה, מת המלך והגזירה התבטלה, אלא שלא היה מי שיודיע לרבי שמעון, מאחר שלא ידעו היכן הוא נמצא. בא אליהו ועמד על פתח המערה ואמר: מי יודיע לבן יוחאי שהמלך מת וגזירותיו נתבטלו? שמעו זאת רבי שמעון ובנו ויצאו מהמערה.

[שואל הבן איש חי: מדוע לא הודיע להם אליהו הנביא מפורש שיצאו מן המערה? ועונה: מפני שזמן יציאתם האמיתי הראוי להם היה דווקא לאחר 13 שנה. וכעת רצה ה' שיצאו רק יציאה זמנית, שממנה ילמדו כי אין להם להקפיד על בני האדם העוסקים בענייני העולם הזה, וכמובא להלן. ולאחר שנה נוספת שהיו במערה, אכן יצאה בת קול, כפי כבודם, ואמרה להם שיצאו. (בן יהודע)]

והנה כשיצאו מהמערה, פגשו צייד שהיה בידו חץ וקשת ללכוד ציפורים. עמדו והבחינו, כי יש מן הציפורים נלכדות, ויש שמצליחות להימלט והחץ אינו פוגע בהן. כששמע רבי שמעון בת קול מן השמים האומרת: "דימוס דימוס" [הצלה, שחרור], לא היתה הציפור נלכדת, וכשהקול יצא והכריז "ספקולא!" [להריגה] הציפור נלכדה. פנה רבי שמעון אל בנו ואמר: אם ציפור אינה יכולה להילכד אלא אם כן נגזר עליה מן השמים, נפש אדם בודאי שלא! אם כן למה לנו להיחבא?! [ירושלמי שביעית פ"ט ה"א]

כשפנו לדרכם, ראו בני אדם חורשים וזורעים. ומרוב שהיו חדורים בקדושה, השתוממו עד מאוד: כיצד מניחים הללו חיי עולם ועוסקים בחיי שעה?! יש לנו תורה, שה' יתברך הוריד לעולם, ואנשים עוזבים אותה - ועובדים?! יכול להיות דבר כזה?! מרוב הקפדתם, כל מקום שנתנו בו עיניהם, מיד נשרף. יצאה בת קול ואמרה להם: האם יצאתם מן המערה כדי להחריב את עולמי?! חזרו למערכתם!

הלכו וחזרו למערתם וישבו שם שנים עשר חודשים נוספים. נענה רבי שמעון ואמר: כבר נענשנו דינו, כי גם משפט הרשעים בגהינם אינו יותר משנים עשר חודש. יצאה בת קול ואמרה: צאו ממערכתם!

היציאה מן המערה בשנית

לאחר שיצאו מן המערה בשנית, שוב ראו כי אנשים עוסקים בהבלי העולם הזה ואינם עוסקים בתורה. היה רבי אלעזר עדיין מקפיד עליהם, והיו נשרפים. אולם רבי שמעון מרפא אותם. אמר לו רבי שמעון לבנו: בני, די לעולם אני ואתה, שאנו עוסקים בתורה!

בערב שבת ראו זקן אחד כשהוא מחזיק בידו שתי אגודות של הדסים וממהר לביתו. שאלו אותו: למה לך אגודות הללו? אמר להם: לכבוד שבת הבאתי אותן, להריח בהן! שאלוהו: למה לך שתיים, ואין די לך באחת? אמר להם: אחת כנגד "זכור" ואחת כנגד "שמור"!

אמר רבי שמעון לבנו: בא וראה כמה חביבות הן המצוות על עם ישראל! ושניהם שמחו מאד על כך שנוכחו לראות כי עם ישראל מקדשים את חיי המעשה ומשתמשים בענייני העולם הזה לכבוד ה'. אז נתיישרה ונחה דעתם, ויותר לא הקפיד רבי אלעזר.

אשריך שראיתני בכך!

לאחר שיצאו מהמערה היו רבי שמעון ובנו תשושי כח, וכל גופם היה חבורות ופצעים. כששמע חמיו רבי פנחס בן יאיר, שכבר יצאו מהמערה, הלך לקראתם לקבל את פניהם, והביאם לטבריה כדי לרחצם בחמי טבריה. הכניסם לבית המרחץ, והיה סך ורוחץ את גופם במים ובשמן. ראה רבי פנחס, שכל גופם מלא סדקים ובקעים מחמת החול שישבו בו במשך 13 שנים, התחיל רבי פנחס לבכות מרוב צער, ונשרו הדמעות על הפצעים של רבי שמעון והכאיבו לו מאוד. אמר לו רבי פנחס: אוי לי שראיתך בכך! אמר לו רבי שמעון: אשריך שראיתני בכך, שאילו לא ראית אותי כן, לא היית מוצא בי כל כך הרבה תורה!

אמנם גם לפני שהלך רבי שמעון אל המערה, היה גדול מאוד בתורה, אך לפני היותו במערה - כאשר היה מקשה איזו קושיה בתוך לימודו, היה רבי פנחס מתרץ לו ועונה 12 תירוצים; ועכשיו שיצא מן המערה, כשהיה רבי פנחס מקשה קושיה, היה רבי שמעון מתרץ לו 24 תירוצים על קושייתו!

לאחר שרחצו את גופם בחמי טבריה, עלתה להם ארוכה, פצעיהם התרפאו וגופם התחזק והחלים. (שבת לג ע"ב)

טיהור העיר טבריה

לאחר שהתרפא רבי שמעון בעיר טבריה, אמר: הואיל וכאן נעשה לי נס, עלי לתקן איזה דבר לטובת העיר.

שאל: האם יש משהו שצריך לתקן בעיר?

ענו לו: יש אזור בעיר, שיש בו ספק טומאה, והדבר גורם צער לכוהנים, מפני שהם צריכים לעוקפו וללכת בדרך ארוכה.

אחר שבירר רבי שמעון, שמקום זה לא שימש בעבר כבית הקברות, עשה מעשה כדי לטהרו. מה עשה? זרע תורמוסין [סוג של קטניות] בכל השווקים. ובכל מקום שהאדמה היתה תחוחה ורקובה בגלל המת שנטמן שם, גדל התורמוס וצמח, וכך ידע רבי שמעון שיש קבר תחתיו, והוציא משם את עצמות המת [ורש"י מביא שנעשה נס, והיה המת צף ועולה]. ובכל מקום שהאדמה היתה קשה - לא נבט התורמוס, וידע שהוא מקום טהור. כך טיהר רבי שמעון את העיר מטומאתה.

סג סא

טָהַר אֶת עִיר טְבֵרְיָה, עָשָׂה אֶתֶּנָּה נִקְיָה,

הוֹדוּ לוֹ מִן שְׁמֵיָא - אֲדוֹנֵנוּ בֵּר יוֹחָאִי!

סג סא

ומסופר, שהיה כותי אחד עם הארץ, שראה את מעשיו של רבי שמעון, ורצה להכשיל את מעשיו. אמר: "כלום לא אלך ואשחק באותו זקן של היהודים?" מה עשה אותו כותי? נטל מת וטמנו בשוק שטיהרו רבי שמעון בבוקר. הלך אצלו ואמר לו: וכי לא טיהרת שוק פלוני? אמר לו: הן. אמר לו: ואם אוציא לך מתים אחרים? אמר לו: הוצא! הראה לו הכותי את הקבר, וצפה רבי שמעון ברוח הקודש כי הכותי נתן את המת שם. אמר: גוזרני על העליון [הכותי] שירד, ועל התחתון [המת] שיעלה! וכך היה, הכותי נבלע מיד באדמה, והמת עלה למעלה. (ירושלמי שביעית פ"ט ה"א) "כִּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיךָ ה'" (שופטים ה לא).

פעם אחת, בלכתו בדרך, פגש רבי שמעון את יהודה בן גרים - אותו אדם אשר לא שמר את מוצא פיו, ומשום כך נאלצו רבי שמעון ובנו להסתתר במערה. התפלא רבי שמעון ואמר: "עדיין נמצא זה בעולם?" נתן בו רבי שמעון את עיניו - ומיד נעשה גל של עצמות!

לפלא הוא כי סיפורו של רבי שמעון בר יוחאי, שברח למערה הקדושה, מובא בגמרא מסכת שבת בדף - לג - שהוא יום ההילולא שלו!

❧ רבי שמעון מגן על דורו ❧

סג סא

כָּל יָמָיו אֲשֶׁר הָיָה, אֶת הַקָּשָׁת לֹא נָתַח,

כִּי הוּא אֶת עוֹלָם הָיָה - אֲדוֹנֵנוּ בֵּר יוֹחָאִי!

סג סא

אות הקשת לא נהיה

לאחר המבול, מבטיח הקב"ה לנח שלא יביא עוד מבול לעולם, והקשת היא שתהיה לאות על כך. שבשעה שיהיה חרון אף בעולם, לא יבוא מבול, אלא תיראה קשת בענן.

וכמו שנאמר (בראשית ט יב): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם - לְדֹרֹת עוֹלָם. אֶת קִשְׁתִּי נֹתַנִּי בַעֲנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ".

המילה "לְדֹרֹת" כתובה בכתוב חסר, חסרים בה שני וו"ן. והמדרש אומר (בראשית רבה לה ב) כי רמוז כאן, שלא בכל הדורות ממש יזדקקו לאות הקשת, אלא יהיו שני דורות, שיהיו צדיקים וזכאים, ולא יזדקקו לקשת, והם: דורו של חזקיהו המלך, ודורו של רבי שמעון בר יוחאי.

רבי שמעון בר יוחאי הכיר בכוחו זה, להגן בזכויותיו על הדור, והעיד על עצמו: "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין - מיום שנבראתי עד עתה. ואילמלי אליעזר בני עמי - מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו - מיום שנברא העולם עד סופו".

ועוד אמר: "ראיתי בני עליה [רש"י: כת המקבלים פני שכינה] - והם מועטים. אם אלף הם - אני ובני מהם; אם מאה הם - אני ובני מהם; אם שנים הם - אני ובני הם!" (סוכה מה ע"ב)

רבי שמעון מציל את העולם מחורבן

פעם אחת יצא רבי שמעון וראה שהעולם - חשך ונסתם אורו. אפילה גדולה כיסתה את פני תבל, כאילו עב כבוד מסתיר את אור היום. אמר לו לרבי אלעזר בנו: בא נראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא לעשות בעולם. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה להר גבוה, ויוצאים מפיו שלושים שלהבות של אש. אמר רבי שמעון למלאך: מה אתה רוצה לעשות? אמר לו: רצוני להחריב את העולם, משום שלא נמצאים שלושים צדיקים בדור, שיגנו על הדור. [שכך גזר הקדוש ברוך הוא על אברהם, שנאמר: "ואברהם היה יחיה", יהיה בגימטריא שלושים].

אמר לו רבי שמעון: בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמור לו: בר יוחאי נמצא בעולם! הלך אותו מלאך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך מה שאמר לי בר יוחאי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בבר יוחאי.

כשבא המלאך שוב להחריב את העולם, ראה אותו רבי שמעון, אמר לו: אם לא תסתלק, גוזרני עליך שלא תעלה לשמים, ותהיה מוכרח להידחות למקום שבו נמצאים עזא ועזאל, אשר נידחו מלפני ה' והפיל אותם ה' מן השמים לארץ! לכן לך שוב בשליחותי - וכשתיכנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמור לו: אם אין שלושים צדיקים בעולם - שיהיו עשרים, שנאמר (בראשית יח): "לֹא אֶשְׁחִית בְּעֶבְרַת הָעֶשְׂרִים". ואם אין עשרים - שיהיו עשרה, שנאמר: "לֹא אֶשְׁחִית בְּעֶבְרַת הָעֶשְׂרֶה", ואם אין עשרה - שיהיו שנים, שהם אני ובני, שנאמר (דברים יט): "עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים יָקוּם דָּבָר", ואין דבר אלא עולם, שנאמר (תהלים לג): "בְּדָבָר ה' שְׁמַיִם נִעֲשׂוּ", ואם אין שנים - הרי יש אחד, ואני הוא, שנאמר (משלי י): "יִצְדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם".

באותה שעה יצא קול משמים ואמר: אשרי חלקך רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא גוזר למעלה - ואתה מבטל למטה. בודאי עליך נאמר (שם קמה) "רָצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה"! (זהר בראשית קה ע"ב)

רבי שמעון מציל את העיר לוד ממכת דבר

אומר הזוהר הקדוש (זוהר חדש כרך ב מנילת רות מד ע"א) "וְחִכְךָ כִּיִּין הַטּוֹב", אלו תלמידי חכמים, שהם כִּיִּין הטוב. מה יין הטוב עומד בכאן וריחו הולך למרחוק - אף תלמידי חכמים הם במקום אחד, ותורתם הולכת למרחוק בכל מקום! ואפלו מלאכי השרת אין להם כח לעמוד לפניהם!

פעם אחת היה דבר בעיר לוד. הגיע רבי שמעון בן יוחאי לעיר וראה בני אדם מתים. אמר: "כל זה בעיר - ואני כאן? גוזרני שיתבטל!" שמעו בת קול שהיתה אומרת למשחיתים: "צאו מכאן, שהרי רבי שמעון בן יוחאי כאן, שהקדוש ברוך הוא גוזר - והוא מבטל!"

היה שם רבי חנינא, הלך וסיפר זאת לרבי מאיר. אמר לו רבי מאיר: "מי יכול לעמוד בשבחו ובמעלתו של רבי שמעון, האם לא גדול הוא כמשה!" שהרי משה רבנו, בבואו לעצור את המגיפה שפרצה בעם ישראל, אמר לאהרן (במדבר יז יא): "קח את המִחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וְשִׁים קֶטֶרֶת. וְהוֹלֵךְ מֵהָרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם, כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי ה' הַחֵל הַנֶּגֶף". ואכן אהרן עשה כן: "וַיִּקַּח אֶהָרֹן... וַיֵּרָץ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל... וַיִּתֵּן אֶת הַקֶּטֶרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם, וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמֶּגֶפָה". כל זה היה צריך לו למשה לטרוח: ורבי שמעון בר יוחאי - במאמרו! הקדוש ברוך הוא גוזר - והוא מבטל את המגפה!

רבי שמעון מבטל כח הנחש הקדמוני

עוד מסופר בזוהר (ח"ג טז א): רבי שמעון ראה נחש כשהוא מהלך ופיו פתוח, כמכין עצמו ללכת ולהכיש אדם שנגזרה עליו גזירה. קם רבי שמעון והניח ידיו על ראש הנחש. השפיל הנחש את פיו, וראה את לשון הנחש שהיא מרחשת. אמר לו רבי שמעון: נחש נחש, לך אמור לנחש העליון, הוא הנחש הקדמוני, שהוא היצר הרע, השטן, ומלאך המוות - שרבי שמעון נמצא בעולם!

הכניס הנחש את ראשו לתוך ניקבת עפר [גומה]. אמר רבי שמעון: גוזרני, שכשם שהנחש התחתון חזר לתוך ניקבת עפר, כך גם הנחש העליון יחזור לניקבת התהום רבה!

התפלל רבי שמעון להצלת אותו אדם, ונשמע קול המכריז: הכוחות הממונים על ההשחתה, חיזרו למקומכם, שהרי רבי שמעון ביטל את כח ההשחתה שבדבר זה. אשריד רבי שמעון שריבונך חפץ בכבודך! אתה רבי שמעון גוזר - והקב"ה מקיים; הוא גוזר - ואתה מבטל!

רבי שמעון מוציא דיבוק ומבטל גזירה

פעם אחת גזרה המלכות על ישראל שלא ישמרו שבת, ושלא ימולו את בניהם, ולא ישמרו טהרה. הלך רבי ראובן בן אסטורובלי והתחזה לרומאי, על ידי ששינה את תספורתו ומלבושו, והלך והתקרב אליהם עד שישב באסיפה אחת יחד עם גדולי המלכות. אמר להם: מי שיש לו אויב - האם יעשיר אותו או יעני אותו? אמרו לו: יעני. אמר להם: אם כן, טוב יותר שהיהודים לא יעשו מלאכה בשבת, ועל ידי כך יקופח נתח נכבד מן הפרנסה שלהם. אמרו: יפה אמרת!

חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב - האם יבריא ויחזק אותו או שיחליש אותו? אמרו

לו: יחליש. אמר להם: אם כן מוטב שנניח להם למול את בניהם ביום השמיני, כדי שיחלשו. אמרו: יפה אמרת!

שוב חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב, האם ירבה אותו או ימעט? אמרו לו: ימעט! אמר להם: אם כן, הניחו להם לשמור טהרה ובכך יצמצמו את הילודה, ויתמעטו! אמרו: יפה אמרת! וביטלו את הגזירות.

לימים, התברר להם שהוא יהודי, והחזירו שוב את הגזירות. החליטו היהודים לשלוח שליח אל הקיסר, עם דורון נאה, שישתדל עבורם לבטל את הגזירות. אמרו: מי ילך? רבי שמעון בר יוחאי, שהוא מלומד בניסים. ואליו יתלווה רבי אליעזר בן רבי יוסי.

עלו רבי שמעון ורבי אליעזר על ספינה ההולכת לרומי, והנה בספינה נגלה אליהם השד "בן תמליון", ואמר לרבי שמעון: בקש ממני - מה מבוקש? אמר לו רבי שמעון: מי אתה? אמר לו: אני הוא בן תמליון, ששלחני הקב"ה לעשות לך נס. בכה רבי שמעון ואמר: ריבונו של עולם, ומה הגר שפחתו של אברהם אבינו, הזדמן לה מלאך ג' פעמים! ואני - אינני ראוי שיבוא אלי מלאך אף לא פעם אחת!! אך שוב אמר: יבוא הנס מכל מקום, בין על ידי שד ובין על ידי מלאך, העיקר שיבוא הנס!

אמר לו בן תמליון לרבי שמעון: הריני הולך כעת אל בית הקיסר, ואכניס את רוחי בתוך בְּתוֹ של הקיסר [דיבוק] ואצעק בשמך: "רבי שמעון, רבי שמעון! עד שתבוא אתה ויבקשו ממך לפייסני שאצא מן הבית!

עשה בן תמליון כאשר אמר, נכנס בביתו של הקיסר, ומיד אחז בה שגעון, וצעקה ואמרה ללא הרף: "הביאו לי את רבי שמעון בן רבי יוחאי, הביאו לי את רבי שמעון!"

כעבור כמה ימים, הגיעה ספינתם של רבי שמעון ורבי אליעזר, והלכו ואמרו זאת לקיסר. שלח הקיסר לקרוא להם. שאלם: מה מבוקשכם כאן ברומי? אמרו לו: ברצוננו להביא דורון לקיסר מן היהודים. אמר הקיסר: אינני מקבל מכם דבר, ואיני רוצה דורון, אלא ברצוני רק שתוציאו את השד מבתי!

הביא לפניהם את הנערה, ולחשו רבי שמעון ורבי אליעזר: "בן תמליון צא! בן תמליון צא!" והנה נשמע קולו של בן תמליון האומר כי הוא יוצא, ובת המלך תתרפא, ובצאתו ישברו כל כלי הזכוכית אשר בארמון! ואכן כך היה, עם יציאתו, נשברו כל כלי הזכוכית שבארמון.

אמר המלך לרבי שמעון ורבי אליעזר: בשכר שרפאתם את בת המלך, בקשו ככל אשר תחפצו, והכנסו לאוצר המלך וקחו כל מה שיש ברצונכם!

נכנסו לאוצר המלך, ומצאו את האגרת שהיו כתובות בה הגזירות. לקחו אותה וקרעוה, ונתבטלה הגזירה. (מעילה יז ע"א ומפרשים)

ברכת ה' היא תעשיר

רבי אלעזר בנו של רבי שמעון, היה הולך בדרך לבית חמיו, יחד עם חבריו כשהם עוסקים בתורה. בעודם הולכים, פגשו את רבי ייסא מלווה ביהודי בלתי מוכר. מפיו

של אותו יהודי יצאו דברי תורה מתוקים ויפים. ראה רבי אלעזר כי שכינה מרחפת ושורה עליהם, אמר לרבי ייסא: רואה אני כי התחברת עם השכינה! אמר לו רבי ייסא: כך זה ודאי! כי יהודי זה שכרתיו לעבודה אצלי והולך עימי כבר שלוש פרסאות, ואינו פוסק מלדבר דברי תורה טמירים ועצומים! בשעה ששכרתיו לעבודה, לא ידעתי כי נר מאיר הוא בתורה!

אמר רבי אלעזר לאותו יהודי: מה שמך? אמר לו: יועזר. אמר לו, יועזר ואלעזר יושבים יחד! ישבו על סלע אחד בשדה, והתחיל יועזר לדרוש בדברי תורה. כשסיים, שיבחו רבי אלעזר ואמר לו: יפה אמרת!

שאל רבי אלעזר את יועזר: מה מעשיך? אמר לו, מלמד תינוקות הייתי בעירי, אך כעת בא רבי יוסי מכפר חנין לעיר, והעבירו כולם את ילדיהם מאצלי, והושיבו אותם אצלו. כדי שלא לקפח את פרנסתי, המשיכו בני העיר לשלם לי שכר, כמו אותו הזמן שהתינוקות היו אצלי. אולם הסתכלתי בעצמי, שלא ראוי לי ליהנות מהם בחינם, ולכן השכרתי את עצמי לעבודה אצל החכם הזה.

ראה רבי אלעזר כי עומד לפניו חכם מופלג, הבקי ברזי תורה, ויחד עם זאת הינו איש עניו וצנוע. עבודה זו שקיבל בשביל מחייתו, אינה לפי כבודו! אמר רבי אלעזר: כאן צריך את הברכות של אבא!

קמו והלכו לרבי שמעון, התחיל יועזר לשבת וללמוד אצלו בכל יום. ופעם כשעסקו בעניין נטילת ידיים, אמר רבי שמעון ליועזר: כל מי שלא נוטל ידיו כראוי, אף על פי שנענש למעלה - נענש גם למטה. ומה עונשו למטה? שגורם לעצמו עניות. ולעומת זאת, הנוטל ידיו כראוי, זוכה שגורם להשפיע על עצמו ברכות מלמעלה, ושורות הברכות על ידו כראוי, ומתברך בעושר.

באותו יום התחקה רבי שמעון אחר מעשיו של יועזר, כיצד נוטל הוא את ידיו, וראה שנוטל במידה גדושה של מים כראוי. עמד רבי שמעון ובירכו: "יְמָלְאוּ יְדֶיךָ מִבְּרַכּוֹתֶיךָ!" וכך היה. לא עברו ימים רבים, ויועזר מצא מטמון גדול והתעשר עושר רב. כל ימיו עסק יועזר בתורה מתוך הרחבה גדולה, והיה מחלק מממונו לצדקה, העניים היו מאוכלי שולחנו, והיה שמח עמהם, ומראה להם פנים מאירות. רבי שמעון, בראותו בגדולתו ובהצלחתו, קרא עליו את הפסוק (ישעיה מא) "וְאַתָּה תִּגְלַל בְּה', בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל!"
(וזהו בראשית פז ע"א)

ארי שבחבורה

רבי חייה ורבי יוסי היו מהלכים בדרך, לאסוף כספי צדקה עבור פדיון שבויים. השמש שקעה, והלילה פרש את כנפיו. נכנסו השניים למלון דרכים ללון שם. בחצות לילה קמו כדרכם לעסוק בסתרי תורה. התעוררה בתו של בעל המלון, ובראותה את האורחים קמים לעסוק בתורה, מיהרה והדליקה לפניהם נר, ועמדה בפתח החדר לשמוע את לימודם הקדוש. הרגישו בה החכמים, פתח רבי יוסי ואמר: "כִּי נֵר מְצָה וְתוֹרָה אֹר" (משלי ו), "נר מצוה" מרמז לאשה, המצווה על הדלקת נרות שבת, "תורה אור" - רומז לבעל שהוא מצווה על לימוד התורה. ולכן אף שהאשה אינה לומדת תורה, תורתו של בעלה תאיר לה את נרה. רבי יוסי חפץ בזה לשבח ולעודד את האשה, שטרח למענם והדליקה להם את הנר. אולם אך סיים רבי יוסי את דבריו, נשאה האשה קולה בבכי רב.

בינתיים קם גם האב, בעל המלון, נכנס ביניהם, וראה את בתו עומדת ובוכה. שאל אותה אביה לסיבת הבכי, והיא סיפרה לו את מה ששמעה עכשיו מפי רבי יוסי. עמדו שניהם, האב ובתו, בפתח חדרם של החכמים, ובכו. שאל רבי יוסי את האב: שמא חתנד, בעל בתך, לא זכה לתורה, ובשל כך הנכם מצטערים? השיב האב: אכן כך. בשל כך אני ובתי בוכים ומצטערים.

פתח האב וסיפר לרבי יוסי כיצד אירע הדבר שנתן את בתו לאדם שאינו בן תורה. ומעשה שהיה כך היה: יום אחד עמדו הקהל להתפלל בבית הכנסת, ואני בתוכם. פתאום ראו עיני בחור העומד על גג בית סמוך לבית הכנסת, וכשהגיעו הציבור לעניית 'קדיש', קפץ מן הגג בקפיצה אחת גדולה, כדי להגיע לבית הכנסת לעניית הקדיש שנאמר בציבור. מאוד התפעלתי ממסירות נפשו ואהבתו העזה לקיום המצוות. אמרתי בלבי: בחור זה הינו ירא שמים בתכלית ובעל מידות - בודאי הוא גם בן תורה. ואם עדיין אינו גדול בתורה - ילמד ויגדל. בחור זה היה צעיר, ועד לאותו יום לא הכרתי כלל, אך מעשהו עשה בלבי רושם רב, ובאותו יום הצעתי לו את בתי לאשה. רק לאחר הנישואין התברר לי עד כמה טעיתי, שכן החתן נתגלה כבור ועם הארץ, ואפילו לקרוא קריאת שמע ולברך על המזון אינו יודע. ניסיתי ללמדו - המשיך האב לספר - ואף ניסיתי לשכור לו תלמידי חכמים שילמדוהו, אך מסתבר כי החתן אינו רוצה ללמוד, ואף יתכן שאינו מסוגל לכך כלל. מאז הננו שרויים בצער רב ואיננו יודעים מה עלינו לעשות.

נענה רבי יוסי ואמר לאב: אם אתם יכולים לבקשו שיתן גט לאשתו, עשו זאת. ובאם לא יסכים, יתכן שיוליד בן שיהיה גדול בתורה! עוד הם מדברים, והנה החתן הצעיר נכנס לחדר בדילוג ובקפיצה והתיישב ליד האורחים. הביט בו רבי יוסי וראה את פניו מעודנות ואור גדול זורח מהן. אמר: רואה אני בצעיר זה שאור התורה יקרין ממנו. איני יודע אם הוא עצמו יגדל בתורה, או שמא יוליד בן שיאיר את העולם באור התורה. שמע הצעיר את דברי רבי יוסי - שחק וחיך. אמר: ברשותכם, אומר לפניכם דבר! פתח הנער ואמר: "צִעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתֶּם יְשִׁישִׁים, עַל כֵּן זָחַלְתִּי וְאִירָא מִחַיִּת דְּעֵי אֲתֹכֶם" (אויב לב ו) ואז החל לדרוש בפסוק זה וגילה בו סודות נעלמים. ישבו רבי יוסי ורבי חייא משתאים ונדהמים למראה עיניהם ולמשמע אוזניהם.

כשסיים הצעיר לדרוש, אמר להם: היות והנני צעיר מאוד, קיבלתי על עצמי לשתוק ולא להראות חכמתי במשך חודשיים. אתמול הסתיים המועד, ומן השמים כיוונו שתבואו לכאן לשמוע דברי תורתי. ועתה שזכיתי לארח חכמים גדולים כמותכם, אומר לפניכם דבר נוסף. פתח ודרש בפסוק "כי נר מצוה ותורה אור", ופיו שפע דברי תורה עמוקים בסתרי סתרים. עמדו החכמים מלאי התפעלות: מנין לנער צעיר ורך בשנים חכמה כה עמוקה גדולה ונפלאה!?

אמר להם: אני מבבל, ובנו של רב ספרא אני, לא זכיתי להכיר את אבי כי התייתמתי ממנו בעודי תינוק בעריסתו. כאשר באתי לארץ ישראל וראיתי את החברים שהם אריות בתורה, קיבלתי על עצמי להסתתר, שלא יכירו בי הבריות. אשרי חלקי שזכיתי לפגוש אתכם בביתי!

עוד הצעיר מדבר - ורבי יוסי לא יכל להתאפק עוד - נשא קולו ובכה. נענה רבי יוסי ואמר: אשרי חלקי שזכיתי לשמוע מפיד דברים נפלאים אלה, אשר לא זכיתי לשמוע כמותם מאיש עד היום!

כאשר התגלתה האמת, לא ידעו האשה ואביה את נפשם מרוב בכי ומרוב שמחה. גם החכמים שמחו בשמחתם מאוד. ערכה הרעיה הצעירה את השולחן לסעודה, ובתוך הסעודה פתח הנער ודרש ארוכות בסודות ברכת המזון. כל הלילה ישבו החכמים עם הצעיר, עם רעייתו ואביה, והשתעשעו בדברי תורה. כשהאיר היום בירכו על המזון, ושוב חיבקו ונישקו החכמים את החתן בחיבה מופלגת.

אמר רבי יוסי: כיון שזכינו לכל זה, ודאי יום משתה הוא היום, ובכן לא נצא מהבית עד שנעשה משתה גדול לכל אנשי העיר. משתה זה אינו משתה הוללות, אלא משתה שהקב"ה חפץ בו. בירכו החכמים את האשה שתהא שמחתה שמחה שלימה. ולאביה אמרו שיכין סעודה גדולה לכל אנשי העיר.

אנשי העיר באו לחוג בשמחתה של המשפחה, שזכתה לחתן מפואר זה. במשתה פתח החתן ודרש בדברי תורה, והיו הכל שמחים ומתענגים על דבריו. כל היום ארך המשתה, ולעת ערב נמנו וגמרו אנשי המקום למנות את החכם הצעיר לראש ולמנהיג הקהילה. רבי יוסי ורבי חייא לנו במקום לילה נוסף, ולמחרת נפרדו מהחתן וממשפחתו בברכה ובהוקרה רבה.

המשיכו בדרכם וכעבור זמן מה הגיעו אל רבי שמעון בר יוחאי. נשא רבי שמעון את עיניו ואמר להם: רואה אני בכם שהייתם שני ימים ולילה אחד במשכנו של המלאך מטטרו"ן [מלאך זה הוא מלאך הגדול הממונה על עולם היצירה, ורבי שמעון השגיח ברוח קודשו כי בנער צעיר זה שורה מרוחו של מלאך זה]. נער זה – המשיך רבי שמעון – לימד אתכם גנזי נסתרות וגילה לכם סודות עליונים. אשר חלקכם בני!

סיפרו לו רבי חייא ורבי יוסי את כל המעשה, נענה רבי שמעון ואמר: אשריכם, ואשרי חלקי! זוכר אני כי יום אחד הלך עמי רב ספרא, אבי הנער, בדרך. בעת שנפרדנו, ברכתיו שיזכה לבן שיהיה ארי שבחבורה. מצטער אני עתה שלא ברכתיו שיזכה גם הוא לראות בגדולתו. ואמנם בנו גדל ונעשה ארי שבחבורה, אך אביו לא זכה לראותו. אשריכם, בני, שזכיתם אתם לראותו! (זוהר פרשת תרומה קסה טע"ב)

מעשה באשה בצידון

מעשה באשה אחת בצידון, ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה. באו לפני רבי שמעון בר יוחאי ובקשו להתגרש זה מזו. אמר להם רבי שמעון: כשם שנישאתם זה לזו במאכל ובמשתה, שעשיתם סעודת נישואין, כך תפרדו זה מזו מתוך מאכל ומשתה.

קיבלו דבריו ועשו סעודה גדולה. בתוך הסעודה אמר האיש לאשתו "בתי, בחרי חפץ טוב שיש לי בבית, ואת רשאית ליטול אותו עמך בהליכתך לבית אביך".

מה עשתה האשה? השקתה את בעלה הרבה יין עד שהשתכר. כשנרדם, רמזה לעבדיה שיטלו אותו במיטתו אל בית אביה. כשניעור מיינו שאל אותה: בתי, היכן אני נמצא? והיא ענתה לו: בבית אבי. אמר לה: ומה לי לבית אביך? ענתה לו: הרי אמרת לי לבחור חפץ טוב שיש בבית ואני רשאית לקחתו עמי לבית אבי. אין לי חפץ טוב בעולם יותר ממך!

הלכו להם לרבי שמעון, והוא ראה את האהבה השוררת ביניהם, עמד והתפלל עליהם ונפקדו בבנים. (וילקוט בראשית טז)

רבי שמעון מציל את תלמידו ממלאך המוות

כיצד סילק רבי שמעון את מלאך המוות כדי למנוע ממנו ליטול את נשמת רבי יצחק?

רבי יצחק, תלמידו של רבי שמעון, חש כי קרב עתו למות, ובא לבקש מרבי יהודה שלושה דברים: א. שיזכיר ויאמר דברי תורה ששמע ממנו, כי זכות היא לאדם שנפטר שאומרים דברי תורה בשמו. ב. שיזכה את בנו יוסף ללמוד תורה, כיון שהוא כבר לא יוכל לעשות זאת. ג. שבמשך כל שבעת הימים יעלה על קברו ויתפלל עליו.

שאל אותו רבי יהודה: ומנין לך כי קרב עיתך למות? הוא ענה לו, כי ראה שנסתלק ממנו הצלם וזה מעיד כי קרב זמנו.

הלך רבי יהודה עם רבי יצחק אל רבי שמעון, ומצאוהו כשהוא עוסק בתורה. כאשר ראה רבי שמעון את רבי יצחק, הבחין במלאך המוות כשהוא רץ ומרקד לפניו! עמד רבי שמעון ואחז ביד רבי יצחק והכריז: "מי שרגיל להכנס - שיכנס, ומי שאינו רגיל להכנס - לא יכנס!" נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, ואילו מלאך המוות נקשר בחוץ עקב הגזירה שגזר רבי שמעון שלא יכנס. התבונן רבי שמעון וראה כי השעה היעודה לנטילת נשמת רבי יצחק היא השעה השמינית שביום, וכעת עדיין לא הגיעה שעה זו.

הושיב רבי שמעון את רבי יצחק והחל מלמדו תורה, ובינתיים הושיב את בנו רבי אלעזר ליד הפתח והורה לו לבל ישוחח עם אף אחד, ולבל יתן רשות כניסה לאף אחד! ואם ירצה מישוהו להכנס - ישביע אותו לבל יכנס!

בינתיים קם רבי שמעון ואמר: "רבונו של עולם, מוכר וקרוב לנו רבי יצחק, והוא משבע העיניים שבכאן [כך כינה רבי שמעון את בני החבורה הקדושה ששבבו אותו ולמדו ממנו את סודות התורה], אני מחזיק בו ותן אותו לי!"

יצא קול ואמר: הכסא של רבי יצחק קרוב לכנפיו של רבי שמעון. הרי שלך הוא ואתה תביאהו עמך בזמן שתעלה לשכון בכסאך. ענה רבי שמעון ואמר: ודאי. בינתיים ראה רבי אלעזר את מלאך המוות כשהוא מסתלק, ואמר: אין שליטה לרצועת האש [כוחו של מלאך המוות המעניש את הבריות] במקומו של רבי שמעון! (זוהר פרשת ויחי ר"ז ע"ב)

פטירתו

סא סא

מקום גִּחַר גְּשִׁמִּיָּא - עִם הַגִּבִּיָּא אֲחִיָּה, זֶה מְגִי עֲלֵיהּ - אֲדוֹנֵנוּ גִר יוֹחָנָן!
שְׁלוֹם רַב עַל מְשִׁכְנוּ, מִה יִפִּיז וּמִה טוֹבֵנוּ, דּוֹבֵר אֶמֶת גְּלִגְרוּ - אֲדוֹנֵנוּ גִר יוֹחָנָן!
סא סא

אש מסובבת את הבית

באותו יום שעמד רבי שמעון להסתלק מן העולם, התכנסו החברים לביתו, כדי לשמוע ממנו רזי תורה ולהיות נוכחים בעת הסתלקותו, וכך היה הבית מלא בחכמים רבים.

נשא רבי שמעון את עיניו, ראה את הבית מלא באנשים, בכה ואמר: בפעם אחרת

שהייתי חולה, היה רבי פנחס בן יאיר בביתי, ועליתי לגן עדן לבחור את מקומי, ומשמים הוסיפו לי עוד שנות חיים – עד עתה. ובכל אותן שנים, היתה אש השכינה מסבבת את ביתי תמיד, מעולם לא נפסקה האש, ולא היו יכולים להיכנס לביתי אלא ברשות. ועתה אני רואה שנפסקה האש, ולכן התמלא הבית באנשים.

בעוד כל החכמים יושבים, פתח רבי שמעון את עיניו וזכה לראות מראות אלוקים וגילוי שכינה, ואז שוב סיבבה האש את הבית, עד שלא יכלו החכמים להישאר, יצאו מן הבית וישבו מבחוץ. ונשארו בבית רק רבי אלעזר בנו, ורבי אבא.

כינוס חברים

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו: צא וראה אם נמצא כאן רבי יצחק, שאני ערבתי בעדו להוליכו עמי לגן עדן בעת הסתלקותי [כמובא במעשה הקודם], אמור לו שישדר ענייניו ואחר כך ישב אצלי, אשרי חלקו, שיזכה לעלות עמי לגן עדן.

קם רבי שמעון לכבוד השכינה ולכבוד נשמות הצדיקים שהגיעו לביתו, שחק ושאל: היכן הם החברים שהיו באיזרא רבה [התועדות גדולה]? למה יצאו לחוץ עם שאר החכמים? קם רבי אלעזר והכניס אותם, שיהיו נוכחים בעת שיגלה רבי שמעון את סודות התורה. וכך היו בבית: רבי אלעזר, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי חייא, ורבי יצחק. פנה רבי שמעון לרבי יצחק ואמר לו: כמה יפה חלקך! כמה שמחה צריכה להתווסף לך היום הזה שאתה מזומן לעלות עמי לגן עדן.

גילוי סודות התורה

אמר רבי שמעון: הנה עתה היא שעת רצון לגלות סתרי תורה, ואני רוצה להיכנס בלי שום בושה לעולם הבא, לכן אותם דברים קדושים, שלא גיליתי עד עתה, אני רוצה לגלותם לפני השכינה, שלא יאמרו עלי בגן עדן, שבחיסרון נסתלקתי מן העולם. עד עתה היו הסודות שמורים ונעלמים בלבי, כי דעתי היתה שלא לגלותם בעולם הזה כלל, ורציתי להיכנס בהם לעולם הבא ולדרוש אותם שם.

ועתה, כך אני מסדר את אופן מסירת סודות התורה: רבי אבא יכתוב כל מה שישמע, ורבי אלעזר בני ילמד ויחזור בפיו על דבריו, ושאר החברים אין להם רשות אלא רק להרהר בלבם, אבל לא יוציאו מפהם.

הסתדרו החברים במקומותיהם, נתעטף רבי שמעון בטליתו וישב על מיטתו, פתח ופירש את הפסוק: "לֹא הִמָּתִים יְהִלְלוּ יְהוָה וְלֹא כָל יְרֵדֵי דִמְיָה". אחר כך הוסיף ואמר, כי כעת בא הקב"ה עם הצדיקים שבגן עדן, כי הקב"ה חפץ בכבודם של הצדיקים יותר מכבוד עצמו. הנה נשמת רב המנונא סבא נמצאת כאן, וסיבבה באו שבעים צדיקים, והם חקוקים ומעוטרים בעטרות מרוקמות מעשה חושב. כל אחד משבעים הצדיקים מאיר מזוהר זיו השכינה, וכולם באו לשמוע מתוך שמחה את סתרי התורה שיתגלו היום.

בעודו יושב, אמר רבי שמעון לחברים: הרי נשמת רבי פנחס בן יאיר חמי באה לכאן! הכינו לו מקום מיוחד. הזדעזעו החברים וקמו כולם ממקומם, וישבו בירכתי הבית. רק רבי אלעזר ורבי אבא נשארו לפני רבי שמעון, כי היו צריכים לשמוע היטב את כל דבריו.

זמן ממושך גילה רבי שמעון סודות תורה נשגבים, וכולם מקשיבים לדיבוריו, אף המלאכים העליונים, והצדיקים שבאו מגן עדן.

פטירת המאור הגדול

אז אמר רבי שמעון את הפסוק: "אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלִי תְשׁוּקָתוֹ", פירושו כשאני משתוקק לדודי שהוא הקב"ה, אז גם הוא משתוקק אלי. כל הימים שהייתי מקושר בזה העולם, התקשרתי והתדבקתי בקב"ה, ולכן עתה בעת הסתלקותי - "עלי תשוקתו", כל חשקו ואהבתו בחשק רב אלי! וראיה לדבר, שהוא וכל מחנה הקדושה שלו, באו לשמוע דבריי בשמחת לבב, שנאמר: "כִּי שָׁם צָנָה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם".

אמר רבי אבא: לא הספיק המאור הגדול לסיים פסוק זה, אלא אמר רק "כי שם ציוה ה' את הברכה", ובמילה "חיים" עיכבוהו מן השמים, לרמז שכבר אין לו חיים בעולם הזה. ואני הכותב חשבתי לשמוע עוד מפיו, ולכתוב יותר, אבל לא שמעתי יותר. ולא זקפתי ראשי, כי האור היה גדול מאוד, עד שלא הייתי יכול להסתכל על מקומו של רבי שמעון. בתוך כך נזדעזעתי כי שמעתי קול של מעלה שהכריז ואמר: "כִּי אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ".

אחר שהסתלק רבי שמעון, כל אותו היום עדיין לא פסקה האש מן הבית, והמשיכה לסבב אותו כפי שסיבבה מעת שהתחיל רבי שמעון בגילוי הסודות. ולא היה מי שיגש אל רבי שמעון, לפי שלא יכלו, כי האור והאש היו מסבבים אותו כל אותו היום.

בבי ומספד

אמר רבי אבא: נפלנו על הארץ וצעקנו מחמת הצער הגדול! ואחר שנסתלקה האש, ראיתי את המאור הקדוש קודש קודשים שנסתלק מן העולם, מעוטף בטליתו, שוכב על צד ימינו ופניו שוחקות. קם רבי אלעזר בנו ולקח את ידי אביו ונשק אותם, ואני לחכתי את העפר שהיה תחת רגליו הקדושות.

בתחילה לא יכלו החברים לבכות, ורק לבסוף החלו לבכות על הסתלקות רבם מאור עינם, ואף רבי אלעזר נפל שלוש פעמים על פני אביו, ולא יכל לפתוח פיו ולדבר מחמת תוקף הצער, ורק אחר כך פתח פיו ואמר: אבא, אבא, שלושה היו וחזרו להיות אחד! [היינו שבתחילה היו רבי שמעון, רבי פנחס בן יאיר, ורבי אלעזר, ועתה נותר רק הוא רבי אלעזר]. עד עתה השכינה והמלאכים ונשמות הצדיקים - כולם היו כאן, שהיית חי ודרשת בסודות התורה, אבל כעת תזוז השכינה ותלך עם כל פמליא של מעלה, וגם נשמות הצדיקים יפרחו ויעלו לגן עדן. והחברים [תלמידי רבי שמעון] שעד עכשיו שתו יין וחלב ומים חיים מפי רבם, כולם ישתו דם [דהיינו ילמדו סברות משובשות ומרות כדם, במקום מים חיים. וכמו שאמר רבי יוסי (וזהו בראשית ר"ז ע"א): מן היום שיצא רבי שמעון מהמערה, היו מתגלים לחברים סודות עליונים כאלו שניתנו באותה שעה בהר סיני. אחר שנפטר, מה כתוב? "וַיִּסְכְּרוּ מַעְיָנֶת תְּהוֹם וַאֲרָבֶת הַשָּׁמַיִם". היו החברים מרחשים דברים, ולא מתקיימים בהם].

מנוחתו כבוד במירון

קם רבי חייא ואמר: עד עתה היה המאור הקדוש מסתכל ומשגיח עלינו ומלמד לנו דרכי חיים, עתה אין עוד שהות לבכות ולהספיד, אלא מוטל עלינו לעסוק בכבודו הראוי לו. קמו רבי אלעזר ורבי אבא, לקחו אות ממיטתו והוליכוהו לחדר אחר, ורק הם התעסקו בהולכתו ובטהרתו.

מי זכה עוד לזה שהרבה חכמים באו לחלוק כבוד אחרון לרבי שמעון. ומכל הבית עלה ריח טוב מבשמי גן עדן, מנשמות הצדיקים שבאו לקבל פניו.

והנה כשרצו להוליכו למקום מנוחתו במירון, באו גיבורים ובעלי מלחמה מכפר ציפורי, לקחת את ארון האלוקים של רבי שמעון בחוזה, לקבור אותו אצלם בכפר ציפורי. ובני מירון היו דוחקים בבני ציפורי להחזירם לאחוריהם שלא יקחו מהם את ארון האלוקים. היו בני מירון צועקים יחד באגודה אחת על בני ציפורי, וחשבו עצות ותחבולות שלא יניחו לרבי שמעון להיקבר בכפר ציפורי, כי התייראו בני מירון שמא לא יקבר רבי שמעון אצלם.

משמים סייעו בעדם. אחר שמיטתו של רבי שמעון יצאה מחצר הבית, עלתה באוויר השמים, ועמוד אש לוהט היה לפני מיטתו. ובעת שהמיטה פרחה באוויר, יצאה בת קול מן השמים שכולם שמעוה: **התכנסו ובואו והתקבצו להילולא של רבי שמעון, "בוא שְׁלוֹם יְנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתֵם!"**

נכנסה מיטתו של רבי שמעון מעצמה למערה בכפר מירון, שמעו בת קול שיצאה מהמערה ואמרה: "זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות, כמה מקטרגים משתתקים ברקיע ביום זה בזכותך. זה רבי שמעון שהקב"ה משתבח בו לפני פמליא של מעלה כל יום. אשרי חלקו בגן עדן, הרבה אוצרות עליונים שמורים לו למעלה. עליו נאמר: **"וְאַתָּה לֹא לָקַח וְתַנְנוּ וְתַעֲמִד לְגִרְלָךְ לִקַּח תִּימְיִין!"** (אידרא זוטא. ספר "אור היקוד הם יוקדים")

עפר עפר, כמה אתה חצוף!

אחר פטירת רבי שמעון, השתטח רבי חייא בארץ, נשק את העפר, ובכה ואמר: עפר עפר, כמה אתה קשה עורף! כמה אתה בחוצפה! שכל מחמדי העין ירקבו בך, כל עמודי אורות העולם תאכל ותשחק. כמה אתה חצוף, המאור הקדוש [רשב"י] שהיה מאיר את העולם, השליט הגדול שממונה, שזכותו מעמידה את העולם, ירקב בך. רבי שמעון, אור המאור, אור העולמות, אתה נרקב בעפר - ואתה מקיים ומנהיג את העולם!

השתומם רגע אחד, ואחר כך אמר: עפר, עפר, אל תתגאה, שלא ימסרו בך עמודי העולם, שהרי רבי שמעון לא ירקב בך! (הקדמת ספר הזוהר ד ע"א)

התהפך העולם

יום אחד נרדם רבי יהודה תחת עץ, וראה בחלומו שמתקנים ארבע כנפים, עולה עליהן רבי שמעון, והכנפיים מעלות אותו מעלה מעלה אל הרקיע. מחזיק רבי שמעון בידו ספר תורה, וספרי סודות עליונים, ומעלה אותם עימו לרקיע - ולא הותיר כל ספרי הסודות העליונים ואגדה שלא העלה אותם עמו. עלה ועלה, עד אשר התכסה מעיניו של רבי יהודה ולא ראהו.

כשהתעורר, אמר: ודאי משמת רבי שמעון, החכמה הסתלקה מן הארץ! אוי לדור שהאבן הטובה הזו, שהיו סומכים עליה עליונים ותחתונים, נאבדה מהם!

בא רבי יהודה אל רבי אבא, וסיפר לו את חלומו. הרים רבי אבא את ידיו על ראשו, ובכה ואמר: רבי שמעון הריהו בבחינת ריחיים, שטוחנים ממנו מן טוב כל יום, ולוקטים אותו בשפע רב [ככתוב: "הממעט אסף עֲשָׂרָה חֲמִישִׁים"]. ועכשיו - הסתלקו הריחיים ופסק

המן, ולא נשאר ממנו בעולם, אלא מעט שבמעט [כמו שכתוב על המן (שמות טז): "קח צִנְצִנָה אחת וְתֵן שָׁמָּה מִלֵּא הָעֶמֶר מִן הַנֶּחֱסֵה אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת"]. עכשיו מי יכול לגלות סודות? ומי ידע אותם?!

היה רבי יהודה בוכה על רבי שמעון כל יום, שהרי היה רגיל להיפגש עמו באיזרא [התנועות] הקדושה. אמר: אי שלא הסתלקתי אותו יום, ולא לראות דור זה, שהרי התהפך העולם! (זוהר בראשית ריז ע"א)

רבי אלעזר

יין בן יין

רבי אלעזר, בנו של רבי שמעון בר יוחאי, היה גם הוא מגדולי עולם. כשאביו אמר "ראיתי בני עליה והמה מועטים" הוא כלל עימו את בנו רבי אלעזר. וכמו כן אמר שהוא ובנו יחד יכולים לפטור את העולם כולו מן הדין מיום שנברא ועד עכשיו. (סוכה מה ע"ב)

רבי אלעזר היה בצעירותו בעל מימדי גוף גדולים, וכן היה בעל כוח אדיר, והיה אוכל הרבה משום שגופו היה דורש זאת. אמו היתה מכינה עבורו מזון בכמויות גדולות והיה אוכל כל מה שהיתה מכינה לו. יום אחד באו סוחרי חמורים אל אביו לקחת תבואה, ראו את רבי אלעזר יושב ליד התנור, והיתה אמו רודה פת מהתנור - והוא אוכל, ושוב אמו רודה - והוא אוכל, עד שאכל את כל הככרות. אמרו החמורים זה לזה: נראה כי נחש רע שורה בתוך מעיו של זה! הולך הוא להביא רעבון לעולם! שמע זאת רבי אלעזר, וכשיצאו לעסקיהם, נטל את חמוריהם והעלה אותם לעליית הגג. כששב, ביקשו את חמוריהם ולא מצאום. נשאו את עיניהם וראו אותם נתונים בעליית הגג, אך לא יכלו להורידם משם. הלכו לאביו רבי שמעון וסיפרו לו את המעשה. אמר להם: שמא דבר רע השמעתם לו? אמרו החמורים: לא אדוני, אלא כך היה המעשה. אמר להם: ולמה הכנסתם בו עין רעה וצרה? האם משלכם הוא אוכל? או עליכם מוטלים מזונותיו? הלא מי שבראו - ברא לו מזונותיו! אך אף על פי שלא נהגתם כשורה, לכו ואמרו לו בשמי שיוריד לכם את החמורים.

הפלא האחרון היה גדול מן הראשון, שכאשר העלה את החמורים, העלה אותם אחד אחד, וכעת כאשר הורידם - הוריד שנים שנים!

יחד עם זאת, כאשר למד תורה, למד במסירות נפש כזו, עד שתשו כוחותיו כליל, ולא היה מסוגל לשאת אפילו את טליתו! (מדרש שהש"ר ה יד ג)

ביום הבר מצוה שלו עשה רבי שמעון משתה גדול ואמר שעתה נכנסת בו נשמה קדושה. (זוהר חדש בראשית יד א)

קורא ליסורים: בואו אחי ורעי!

רבי אלעזר היה עוזר לשלטונות בחיפוש אחר גנבים, והיתה כוונתו לשם שמים. ואולם חכמים חלקו עליו וסברו שאינו צריך להתעסק בכך.

קרה לו פעם שגרם עונש מוות לאדם שלא בכוונה. הצטער על כך מאוד, אך מן

השמים גילו לו שאדם זה ראוי היה להריגה, כיון שעבר עבירות חמורות ביותר.

לא התיישבה דעתו עד שעשה נסיון לברר אם תשלוט בו אש של גהינום. הוא ביקש מהרופאים שיחתכו מהשומן שלו ויניחוהו בשמש לראות אם יסריח או לא. כאשר ראה שלא הסריח, קרא על עצמו "אף בשרי ישכון לבטח".

למרות הצלחת הניסוי, הוא לא הסתפק בזה, וקיבל על עצמו יסורים כדי לכפר עליו. הוא היה קורא בלילה ליסורים שיבואו: "אחיי ורעיי, בואו!" כך קרא להם כי קיבלם באהבה. ואכן קיבל ייסורים עצומים, שחין ופצעים בכל גופו. בערב היו מציעים על מיטתו שישים סדינים נקיים, ובבקר היו כולם מלאים דם!

אשתו היתה מטפלת בו במסירות, ובכל בוקר היתה מכינה לו רפואה - שישים מיני מאכל עשויים מתאנים, והיה אוכל מהם ומבריא. היא לא היתה נותנת לו ללכת לבית המדרש, כדי שלא יצטער אותו החכמים [שהרי היו מקפידים עליו על שהיה מוסר גנבים למלכות].

בבקר היה אומר ליסוריו: עיזבו אותי. כי רצה להיות פנוי לעסוק בתורה.

יום אחד שמעה אשתו איך שהוא אומר בערב ליסורים שיבואו עליו. מחתה נגדו ואמרה לו: אתה הוא שמביא על עצמך את היסורים! אתה מכלה את הממון שהבאתי מבית אבי, במאכלים הרבים שאני צריכה להכין לרפואתך, ובבגדים הנרקבים מחמת היסורים! מרדה בו, והלכה לבית אביה.

עילת העילות וסיבת הסיבות סיבב שבאותו יום אניה אחת עמדה לטבוע בים, והיו בה שישים מלחים. נדרו המלחים, שאם זכותו של רבי אלעזר תגן עליהם וינצלו, הם יביאו לו דורון חשוב. הם אכן ניצלו, וכל אחד מהם הביא לרבי אלעזר דורון - עבד, ובידו ארנק מלא כסף! עבדים אלו הכינו לו את מיני המאכלים שהיה זקוק להם לרפואה, והיה אוכל אותם ומבריא.

יום אחד אמרה אשתו לבתה: לכי ותבדקי מה אביך עושה היום, וכיצד הוא מסתדר. הגיעה ומצאה אותו שהוא מסודר היטב! אמר לה: לכי אמרי לאמך: העושר שלנו, גדול משלהם.

אכל ושתה, עד שהבריא והתחזק. ומאחר שעתה לא היה מי שיעכב בעדו לצאת, יצא לבית המדרש. באותו יום באו ושאלו אותו על ששים ספקות בדיני דם, וטיהר את כולם. ריננו החכמים אחריו, היתכן שאף אחד מהם לא היה דם טמא?! אמר: אם אני צודק, ילדו כל אותן נשים בנים זכרים, ואם איני צודק תהיה לפחות נקבה אחת ביניהם. למעשה ילדו כולן זכרים, וקראו אותם על שמו "אלעזר". (בבא מציעא פג ע"ב - פד ע"ב)

פטירת רבי אלעזר

לפני שנפטר רבי אלעזר, אמר לאשתו: אני יודע שהחכמים יש להם בלבם עלי, על שהייתי מוסר גנבים למלכות, ואני חושש שמא לא יעסקו כראוי בקבורתי. לכן, אחר מותי, השכיבי אותי בעליית הגג, ואל תודיעי שנפטרתי. ואין לך לחשוש שמא תשלוט בי רימה או ריקבון.

נפטר רבי אלעזר, ועשתה אשתו כדבריו. היא השכיבה אותו בעליית הגג, ולא גילתה לאף אחד שבעלה נפטר. כשהיו אנשים באים לביתם לדון, היו בעלי הדינים אומרים טענותיהם, והיתה יוצאת בת קול מעליית הגג: פלוני זכאי ופלוני חייב.

מידי פעם היתה אשתו עולה לעליית הגג, ובודקת בשערותיו - היא ראתה שכאשר נתלשה לו שערה, היתה יוצאת טיפת דם, כמו בעת תלישת שיער מאדם חי! פעם ראתה תולעת יוצאת מאוזנו, והחלה חרדה שמא עכשיו גופו ירקב. בא אליה בחלום ואמר לה, שאין מה לחשוש, תולעת זו היא עונש עבירו על שפעם אחת שמע שמזלזלים בתלמיד חכם ולא מחה כמו שצריך היה למחות. (בבא מציעא פד ע"ב)

יכנס בן אצל אביו

כך היה מונח בעליית הגג, כעשרים שנה. עד שנגלה רבי שמעון בר יוחאי בחלום לבני מירון ואמר להם: "גוזל אחד יש לי ביניכם, למה אינכם מניחים אותו להגיע אלי?" כאשר נודע הדבר שהוא נפטר ורצו לקבורו במירון, תושבי "גוש חלב", ששם היה רבי אלעזר, לא הרשו לקחתו משם. הם עמדו במקלות ובחניתות ומנעו כל נסיון לקחתו, כיון שכל זמן שהיה נמצא שם לא הזיקה שום חיה רעה בבני המקום.

חיפשו בני מירון הזדמנות לקחתו לקבורה מבלי שירגישו בכך תושבי גוש חלב, ואכן פעם אחת, בערב יום כיפור, כשהציבור היה טרוד בהכנות ליום הקדוש, נטלוהו והובילוהו למערה שבמירון. הם ראו שני נחשים של אור שהלכו לפניו, וראו בכך אות משמים שהפעם יצלח הדבר בידם.

כשהגיעו למערה, שאלו מי יכניסנו, אמרה אשתו: אני אלך ואכניסנו! מצאו שם נחש ארסי סוגר את הפתח ושומר שאף אחד לא יכנס, אמרו לו: נחש נחש, פתח פיד, ויכנס בן אצל אביו! פינה הנחש את הפתח, ונטמן רבי אלעזר ליד אביו במירון. (קהלת רבה יא ב. בבא מציעא פד ע"ב)

לימים, כאשר נפטר רבי יוסי, בנו של רבי אלעזר, רצו גם כן לקבורו באותה מערה סמוך לאביו וסבו. שוב מצאו שם נחש שהקיף את פתח המערה ולא איפשר להיכנס. ביקשו מהנחש שיסור, כדי שיכנס בן אצל אביו, ולא סר. סבורים היו העם, שאינו גדול כאביו, ולכן אינו ראוי להקבר שם. יצאה בת קול ואמרה: לא מפניי שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער המערה, וזה לא היה בצער מערה! (בבא מציעא פה ע"א)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן!

✧ שער ההלכה ✧

✧ ספירת העומר ✧

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּזְוַת הַשַּׁבָּת, מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה: עַד מִמִּזְוַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ זִמְשִׁים יוֹם, וְהִקְרַבְתֶּם מִנְזוֹה זֹרֶשֶׁה לַה' (ויקרא כג).
(דברים טז ט).

חמישים יום

נאמר בתורה "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּזְוַת הַשַּׁבָּת", וקיבלו רבותינו ז"ל, שפירוש "ממחרת השבת", היינו ממחרת יום טוב הראשון של פסח, כי גם 'יום טוב' נקרא בתורה 'שבת', ואין הכוונה לשבת 'בראשית'. [פירוש, כל שבת רגילה נקראת 'שבת בראשית'. והיינו, שכמו שהשבת הראשונה שבבריאת העולם באה לאחר ששת ימי השבוע, כך לעולם ועד כל שבת באה לאחר ששת ימי השבוע. וקיבלו חז"ל שאין כוונת התורה שנתחיל לספור את העומר ביום ראשון שאחרי שבת רגילה שבתוך הפסח, אלא מיום שאחרי יום טוב ראשון של פסח, שגם 'יום טוב' נקרא 'שבת' בתורה, ששובתים בו ממלאכה]. על כן במוצאי יום טוב ראשון של פסח, מתחילים לספור ספירת העומר. (ריב)

מהי תכלית הטובה?

כתב בספר החינוך (מצוה שו) הטעם במצות ספירת העומר, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי". והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים בשביל שיקבלו את התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר ה' למשה "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה", כלומר, הוציאך את ישראל ממצרים, יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר שתקבלו את התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החרות מהעבדות, ולכן יעשה ה' למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי לעולם את הטפל עושים אות אל העיקר.

ומפני שהתורה היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה, נצטוונו למנות עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד והנכסף לליבנו, כעבד אשר ימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא.

ואם תשאל, למה אנו מתחילים למנות מיום שני של פסח ולא מיום ראשון, התשובה כי היום הראשון נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת ה' על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום ענין אחר, ועל כן נתקן החשבון מיום שני מיד. ואין לומר היום כך וכך ימים

ליום שני של פסח, כי לא יהיה חשבון ראוי לומר ליום שני, על כן הותקן למנות ממה שנעשה ביום זה - **קרבן העומר**, שהוא קרבן נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי השם ברוך הוא בהשגחתו על בני אדם רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות לחיות בו.

ספירת העומר לעורר בנו רגשות אהבה לתורה

ויש להתבונן, כי בנוהג שבעולם כאשר מצפה אדם לאירוע מיוחד, שהוא אוהבו מאד ונכסף אליו, כיום חתונתו ושמחת לבו, אינו סופר 'הנה עבר יום אחד', 'הנה עברו שני ימים', אלא סופר 'נשארו עוד חמישים יום', 'עוד ארבעים ותשעה יום', אם כן מדוע עם ישראל לא מנו כן? מבארים בעלי המוסר, עם ישראל כשיצאו ממצרים היו בארבעים ותשעה שערי טומאה, ולא היו ראויים לקבל את התורה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עליהם, בכל יום עד לקבלת התורה, הוציא אותם משער טומאה אחד והכניסם מנגד לשער קדושה אחד, עד שהגיעו ביום מתן תורה לארבעים ותשעה שערי קדושה, ואז קיבלו את התורה. נמצא שהיה להם ענין מיוחד גם בעצם ימי ההמתנה לקבלת התורה, כי לבד ממה שנכספה וכלתה נפשם ליום המיוחל, גם במשך הימים שהמתינו התעלו ברוחניות, התקדשו ונטהרו בהם עוד ועוד, לכן ספרו את הימים האלו, לאות כי הנה יום אחד שהתעלינו בו, יום שני שהתעלינו, וכן הלאה. לא כן, אדם שממתין ומצפה ליום חתונתו, אין לו שום תועלת בימים שבינתיים, ואדרבה הלואי שלא היו והיה כבר מגיע היום המיוחל מיד, לכך אין הוא מונה את אותם ימים, אלא את היום המיוחל.

מצוה מדברי חכמים

בזמן בית המקדש היתה מצות ספירת העומר מן התורה, אבל עתה בעוונות שחרב בית המקדש, ספירת העומר היא מדברי חכמים, זכר למקדש.

התורה תלתה את מצות ספירת העומר במצות קצירת העומר, כמו שנאמר (דברים טז טו): "שְׁבִעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ, מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ [מגל] בְּקֶמֶחַ [תבואה שלא נקצרה, שעומדת בקמותיה], תִּחַל לִסְפֹּר שְׁבִעָה שְׁבָעוֹת", דהיינו משעת קצירת העומר שקוצרים את התבואה במגל. וכמו כן נאמר (ויקרא כג טו): "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמֶּחֶרֶת הַשָּׁבָת, מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבָעוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה". על כן, בזמן הזה שאין לנו מצות קצירת העומר, אין מצות ספירת העומר אלא מדברי חכמים, זכר לזמן המקדש.

זמן הספירה

מן הדין אפשר לספור ספירת העומר משקיעת החמה. אך ראוי להחמיר ולדקדק לספור מצאת הכוכבים. ואולם, ציבור שסיימו תפילת ערבית בבין השמשות [פרק הזמן שמהשקיעה ועד צאת הכוכבים], ויודע החזן שאם לא יספור עכשיו, יש חשש שישכחו חלקם לספור, מצוה עליו לספור עתה, ולא ימתין לצאת הכוכבים. שכיון שספירת העומר מדרבנן, ספק דרבנן להקל, ורשאי לספור לכתחילה בבין השמשות, שכן דעת רוב הראשונים: תוספות, הרשב"א, המאירי, העיטור, רבנו יצחק, רבנו פרץ, רבנו ירוחם, ריצב"א, אוהל מועד, מהר"ם מרוטנבורג, הרא"ש, ארחות חיים, תרומת הדשן, הטור, אבודרהם, שלחן ערוך ועוד. וכתב הב"ח שכן המנהג. ואדרבה יש מהראשונים שכתבו, שעדיף לספור בבין השמשות קודם צאת הכוכבים, שכיון שאמרה התורה 'תמימות תהיינה', היינו שצריך שכל לילה ולילה יהיה ספור כבר מתחילתו, ואז נמצא שכולו יהיה תמים ושלם בספירה. (ורלב)

תנאי בספירת בין השמשות

המתפלל ערבית עם הציבור מבעוד יום וסיים את התפילה בבין השמשות, והוא נוהג בכל לילה לדקדק לספור את העומר אחר צאת הכוכבים, אך חושש שמא ישכח לספור בביתו, רשאי לספור עתה בלי ברכה, ויתנה בדעתו: "אם אשכח לספור בלילה, הריני סומך על ספירה זו לצאת בה ידי חובתי, אך אם אזכור בלילה לספור את העומר, הריני מכוון במפורש שלא אצא ידי חובת ספירת העומר בזה". ואז כשיזכור בלילה, יספור בברכה כמנהגו הטוב לספור אחר צאת הכוכבים.

(רלב)

כן מבואר בראשונים. וכיצא בזה כתב הראב"ד: בקריאת שמע של ערבית שאני מתפלל מבעוד יום, אני נוהג לענות אמן אחר ברכת מעריב ערבים ואהבת עולם שאומר השליח ציבור, וקורא קריאת שמע עם הציבור כקורא בתורה, ועונה אמן אחר ברכת אמת ואמונה והשכיבנו שאומר השליח ציבור, ומתפלל ערבית עם הציבור, וכשמגיע זמן צאת הכוכבים אני חוזר וקורא קריאת שמע בברכותיה. ומה שאני עושה כן, כדי שאם חס ושלום אשכח מלקרות קריאת שמע בעונתה [אחר צאת הכוכבים] בברכותיה, אהיה כאחד מן הציבור שקראו מבעוד יום, אף על פי שאינם קוראים את שמע בעונתה. ע"כ. וברור דהיינו על ידי תנאי שהיה חושב בלבו, שאם ישכח לברך ולקרות את שמע בעונתה בלילה, הוא מכוון לצאת בברכותיו של השליח ציבור, שענה אחריו אמן. ואם יזכור בלילה, הוא מכוון עכשיו שאינו יוצא ידי חובת ברכות קריאת שמע ששומע מפי השליח ציבור.

פלג המנחה

ציבור המתפללים ערבית מוקדמת, דהיינו בזמן "פלג המנחה" [שעה רבע לפני צאת הכוכבים בשעות זמניות. בערך 18:10], וחוששים שמא ישכחו לספור את העומר בלילה, רשאים לספור עתה בלי ברכה, ויחשבו בדעתם שאם יזכרו בלילה לספור, אינם רוצים לצאת ידי חובה בספירה זו. ואז כשיזכרו בלילה, יברכו ויספרו שוב.

כתב מרן השלחן ערוך (סימן תפט ס"ג) המתפלל עם הציבור 'מבעוד יום', מונה עמהם בלא ברכה. ואם יזכור בלילה, יברך ויספור. והנה הט"ז והגר"א פרשו 'מבעוד יום' היינו 'בין השמשות', אלא שהוא רוצה לדקדק ולספור מצאת הכוכבים, על כן הוא מונה עמהם עתה פן ישכח אחר כך. אולם, הרבה אחרונים [הלבוש, אליה רבה, חק יעקב, מאמר מרדכי, נהר שלום] פרשו 'מבעוד יום' היינו 'פלג המנחה' ממש. ואף שמעיקר הדין לא הגיע עדין זמן הספירה, מכל מקום יש מקומות שנהגו להקל בזה, משום שהיו רגילים להתפלל ערבית קודם חשיכה, וחששו שאם לא יספרו אז וילכו כל אחד לביתו, ישכחו מחמת טרדה ולא יספרו, וכיון שספירת העומר בזמן הזה רק זכר למקדש, אין להחמיר בה יותר מקריאת שמע ותפילה שמחשיבים זאת לתחילת הלילה, ולכן אף מי שהוא תלמיד חכם וחושש שמא ישכח לספור ביחידות, יכול לספור עם הציבור בלי ברכה, וכשיגיע הלילה יברך ויספור, ואינה ברכה לבטלה, כי הספירה הראשונה אינה כלום מעיקר הדין. (משנה ברורה וביאור הלכה שם) ואף שלהלכה אין לספור בפלג המנחה, ומי שספר עליו לחזור ולספור שוב בלילה, מכל מקום הועילה לו ספירה זו במקרה ששכח לחזור ולספור, שיהיה רשאי להמשיך לספור בברכה בלילה שלמחרת, ויסמך על המקילים לספור בזמן זה.

אכילה קודם הספירה

אסור לאכול פת או עוגה יותר משיעור "כביצה" [כ-50 גרם], מחצי השעה שקודם השקיעה עד שיספור. אלא אם ימנה שומר שיזכיר לו לספור. אולם, פירות וירקות, תבשיל אורז וכדומה, מותר לאכול אפילו הרבה, וכן שתיית תה או קפה מותרת.

(רמה)

שעון מעורר

גם שעון מעורר נחשב כשומר כדי להזכיר לו לספור את העומר. (ילקוט יוסף תפילה ח"א עמוד קנו)

ערבית של שבת בפלג המנחה

המתפללים ערבית בערב שבת ב"פלג המנחה", עליהם להזדרז לקדש על היין קודם חצי השעה שלפני השקיעה. אולם אם לא הספיקו, ורוצים להתחיל לאכול בחצי השעה שקודם השקיעה, הנכון שימנו שומר או שיכונו שעון מעורר להזכירם לברך בזמן. ואולם אם לא מתאפשר להם כן, יש ליעץ להם לספור את העומר **בלי ברכה** כנ"ל, [כשבמחשבתם לספור שוב בלילה בזמן]. ורשאים לקדש ולסעוד. ולאחר צאת הכוכבים, יקראו קריאת שמע ויספרו את העומר **בברכה**. ומכל מקום אולם אם התעכבו והגיע זמן "צאת הכוכבים", יקראו קריאת שמע ויספרו את העומר בברכה, ואחר כך יקדשו ויסעדו.

בין מנחה לערבית

מנהג טוב ללמוד וללמד בציבור בימי העומר בפרקי אבות בין מנחה לערבית, כדי להדר לספור את העומר בצאת הכוכבים. ואולי בזכות זה ימשיכו כן לכל השנה לזכות את הציבור בשיעורים בהלכה ובאגדה, שמצוה גוררת מצוה. (רלו) וטוב ללמד לציבור מתוך חוברת "פרקי אבות" עם פירוש "מאיר עיניים" ו"שמחת הלב" מסדרת החוברות "בהלכה ובאגדה", בשפה קלה ונעימה בשילוב מעשיות מחזקים מגדולי הדורות, וכמו שרמזו בזה "ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

לשם יחוד

מכיון שמצות ספירת העומר מדברי חכמים, על כן, בנוסח לשם יחוד שקודם הספירה, יאמר: הנני בא לקיים 'מצות ספירת העומר', ולא 'מצות עשה של ספירת העומר'. (ומאורי אור, חלקת יואב, ארחות חיים החדש ועוד) כי סתם לשון 'מצות עשה', משמעותו על מצוה מן התורה. וכתב בספר שפע חיים מצאנז: וזה לי ימים רבים שאני מדלג בנוסח לשם יחוד, "לקיים מצות עשה של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה וכו'", כיון שלרוב הפוסקים המצוה בזמן הזה מדרבנן. וביותר יש לחשוש לרמב"ם שכתב שהאומר על תקנת חכמים שהיא מצוה מהתורה, עובר על 'בל תוסיף'. ובשו"ת פאת שדך כתב שהגרא"י זלזניק מזהיר על זה עשרות בשנים. וגם שמע מהרב חיים דרוק שהרב דוד בהר"ן טען שיש בזה 'בל תוסיף'. (ריד)

מעומד

מברכים על ספירת העומר מעומד. ואולם, זקן או חולה שקשה להם לעמוד, רשאים לספור את העומר לכתחילה כשהם יושבים. חז"ל (בפסיקתא זוטרתא פרשת אמור) סמכו מהפסוק (דברים טז ט): "שְׁבַע שָׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ, מִהַחֹל הָרִמָּשׁ בְּקִמָּה", אל תקרא בקמה אלא בקומה, דהיינו כשהוא קם ועומד. ואם טעה וספר מיושב, יצא. (רכז)

אחר קדיש תתקבל

היותר נכון לספור את העומר אחר קדיש תתקבל של ערבית, כמבואר בבית יוסף ובשלחן ערוך (סימן תפט ס"ט), וכן נהגו רבים וטובים, וכן ראוי להנהיג בכל מקום. ואולם יש נוהגים לספור את העומר לאחר עניית "ברכו" או בגמר "עלינו לשבח".

כתב הבית יוסף (ס"ס תפט): כתב רבי דוד אבודרהם, בליל מוצאי שבת נהגו לספור את העומר אחר שאומרים ויהי נועם וסדר קדושה וקדיש תתקבל. והטעם שאין סופרים מיד אחר הקדיש שאחר העמידה, מפני שאותו קדיש אינו שלם אלא עד לעילא, ואין לספור אלא אחר קדיש תתקבל כמו בשאר לילות. וכן מבואר ברב האי גאון, רבנו יצחק בן גיאת, האשכול, וארחות חיים.

ועיין בחזון עובדיה (עמוד רלה) שכתב, יש אומרים שנכון לספור את העומר מיד לאחר קדיש תתקבל של ערבית, אבל בירושלים נוהגים לספור אחר סיום עלינו לשבח. והמנהג לספור אחר קדיש תתקבל מסתייע יפה מדברי רב האי גאון שבארחות חיים. וכן כתב בספר נווה שלום חזן ובספר נהר מצרים. ומכל מקום אין אחר המנהג כלום. ע"כ. ומבואר שאף שיש סיוע לדברי האומרים לספור אחר קדיש תתקבל, ואם כן לכאורה אולי נשנה את מנהג ירושלים? מכל מקום אין אחר המנהג כלום, ואחר שנהגו נהגו, ולא משנים אותו. אולם במקום שאין מנהג מסוים, בודאי שהנכון הוא להנהיג כדעת הראשונים והשלחן ערוך לספור לאחר קדיש תתקבל.

שינוי המנהג

בתי כנסיות שרוצים לשנות את מנהגם ולספור את העומר לאחר קדיש תתקבל, רשאים לעשות כן, ובלבד שלא תגרום מחלוקת בציבור.

לצערנו, ישנם כאלו שמיד לאחר עניית 'ברכו' קודם 'עלינו לשבח', ממחרים לצאת מבית הכנסת, ובכך שוכחים לספור את העומר, ובפרט בלילות הראשונים של הספירה שעדיין לא התרגלו לספירה. ובמקום שאפשר לשנות מנהג למנהג יותר טוב, בודאי שכך עדיף לעשות. על כן, הרוצים לשנות מנהגם, יעשו כן בעדיניות לבל תיגרם מחלוקת חס ושלום. (עיין רכט, רל, רלה)

הרב או השליח ציבור

המנהג הנכון שרב הקהל או השליח ציבור מברך וסופר את העומר תחילה, ואחר כך הציבור. ועדיף לעשות כן, כדי שלא יטעה מי מהקהל בספירתו. (הרשב"א, בית יוסף תפט. רכח)

כתב הגאון הראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר בשו"ת ישא איש: ולא אכחד כי בילדותי היה המנהג פה עיר הקודש ירושלים בכל בתי הכנסת, שהציבור היו מברכים תחילה על העומר ואחריהם השליח ציבור, אך מזה זמן לא כבר, שגבאי ופרנסי בתי הכנסת נוכחו במו עיניהם שכמה וכמה בני אדם היו טועים במספר ימי ספירת העומר, ולכן הנהיגו בכל בתי הכנסת שהשליח ציבור יברך ויספור תחילה. ואף אנחנו לא רצינו למחות בידם, אף על פי שביטלו מנהג קדמון בירושלים, כיון שידענו שכוונתם לשם שמים, שיהיו הברכה והספירה כתקנתם. וכך התפרסם הדבר, כי המנהג הזה הוא היותר הגון ונכון.

כוונה נגדית

טוב שכל אחד יאמר בפירוש בתחילת ימי הספירה: "אני מכוון שבכל לילה מלילות ספירת העומר, שלא אצא ידי חובת הברכה והספירה של העומר בשמיעתי אותם מפי אחר, אלא רק כשאברך ואספור את העומר בעצמי". (רל)

כתב הגאון רבי זלמן, אם שמע הברכה והספירה מאחר לפי תומו, אף שלא התכוון להוציא ידי חובה, וגם הוא לא התכוון לצאת, מכל מקום לדעת האומרים שמצוות אין צריכות כוונה, לא יברך אחר כך כשיספור העומר בעצמו, כי שומע כעונה, וכל שכן שיש אומרים שבמצוות דרבנן, לדברי הכל אין צריכות כוונה. ע"כ. ולפי זה יש להעיר על המנהג שהשליח ציבור מברך וסופר ספירת העומר תחילה, ואחר כך מברכים הציבור וסופרים את העומר. אך הנראה בזה, שכיון שכולם יודעים שאחר שמברך השליח ציבור וסופר ספירת העומר, כל הציבור חוזרים לברך ולספור, הרי זה נחשב כאילו כיוונו במפורש שלא לצאת ידי חובה בשמיעתם מהשליח ציבור, אלא בברכת וספירת עצמם. וכיוצא

בזה כתבו תלמידי רבנו יונה, "ומטעם זה נוהגים העולם להבדיל בביתם במוצאי שבת ויום טוב, אף על פי שכבר שמעו ההבדלה בבית הכנסת הם ונשיהם ובניהם, מפני שבשעה ששמעו ההבדלה בבית הכנסת היתה כוונתם לחזור ולהבדיל בביתם, וכאלו כיוונו במפורש שלא לצאת ידי חובה בהבדלה של בית הכנסת, כי אם בהבדלה שבביתם". וכן כתב מרן בשלחן ערוך וסימן ו סעיף ד: "יש נוהגים שאחר שברך אדם ברכות השחר, וענו אחריהם אמנו, חוזר אחד מהעונים אמנו, ומברך ברכות השחר, וכסדר הזה עושים כולם. ואין לערער עליהם ולומר שהרי כבר יצאו בשמיעתם ובמה שענו אמנו תחילה, שהמברך אינו מכוון להוציאם ידי חובה, וגם הם אינם מכוונים לצאת ידי חובתם בברכתו". ולפי זה כיון שכן מנהגם תמיד, הרי זה כאילו כיוונו בפרוש שלא לצאת ידי חובה בשמיעת הברכה מפי המברך. כי זה אמת ויציב לכל הפוסקים כמעט, שאם מכוון בפרוש שלא לצאת ידי חובה, אינו יוצא בעל כרחו. ומכל מקום טוב הדבר לכוון כוונה נגדית בתחילת ימי הספירה כנ"ל.

שתבנה בית המקדש

אחר שברך על הספירה, אומר: "הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו".

וכתבו התוספות (מסכת מגילה כ ע"ב): מה שאומרים בקשה זו, רק לאחר ספירת העומר, ולא לאחר תקיעת שופר ונטילת לולב? לפי שאין אנו מקיימים עתה את מצות העומר כמו בזמן שבית המקדש היה קיים עם הקרבת העומר וקרבת עומר, אלא רק סופרים. מה שאין כן בתקיעת שופר ונטילת לולב, ישנה עשייה בדיוק כמו שהיינו עושים בבית המקדש, ואין שום גרעיות בעצם מעשה המצוה.

שכח לספור

אם לא ספר במשך הלילה, יספור ביום ללא ברכה. ואם לא ספר גם למחרת ביום, אינו רשאי להמשיך לספור בשאר הלילות בברכה. ונכון שיאמר לאדם אחר שיכוון עליו בברכה, ויספור בעצמו. והטעם בזה, כיון שלדעת בעל הלכות גדולות ועוד מה שאמרה התורה "שבע שבתות תמימות תהינה", היינו שהספירה צריכה להיות תמימה ושלימה כל הימים, וכל שחיסר לילה ויום אחד, הרי שספירתו חסרה ואינו יכול להמשיך לספור בברכה. ואף שיש חולקים על זה, מכל מקום כלל גדול בדינו 'ספק ברכות להקל'. (בית יוסף סימן תפט ס"ב)

ספק ספר

המסופק אם ספר אתמול או לא, ימשיך לספור מכאן ולהבא בברכה. כיון שלדעת כמה ראשונים אף אם שכח לספור לילה ויום אחד, רשאי להמשיך לספור בשאר הלילות בברכה, כי כל לילה ולילה מצוה בפני עצמה. ומה שאמרה תורה 'תמימות', היינו שישפור מיד בתחילת הלילה, ונמצא שהיום כולו יהיה תמים ושלם בספירתו. נמצא שבנידון זה שהוא מסופק אם ספר אתמול, יש לנו ספק ספיקא שיוכל להמשיך לספור, כי שמא באמת ספר אתמול. ואפילו תאמר שלא ספר, שמא הלכה כדעת הראשונים שכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה, ואם כן אף שלא ספר, רשאי להמשיך לספור. (בית יוסף סימן תפט סעיף ח. רלו, רלח)

ספירה בבוקר

מנהג טוב לספור את העומר בכל בוקר לאחר התפילה ללא ברכה, כדי שמי ששכח בלילה, יספור עתה ויועיל לו שימשיך לספור מכאן ולהבא בכל לילה בברכה, כיון שסוף סוף ספר ביום. (רלו)

סימנים

כתב מרן החיד"א, יש להזדרז בימי הספירה לעשות סימנים שלא ישכח לילה אחד

מלספור ספירת העומר, שאפשר שישכח לספור גם ביום, ולא יוכל לספור עוד בברכה, וגם כל הברכות שברך על ספירת העומר בלילות שעברו תהיינה ברכות לבטלה, וביטל מצות עשה. ע"כ. (רמ"ז) וברור שאדם שרגיל להתפלל תפילת ערבית במנין, בודאי שלא ישכח לספור את העומר עם כולם.

ספירת העומר של גאון רבי ישראל אביחצירא "הבבא סאלי" זיע"א

כשהגיעה מצוה לידיו של הבבא סאלי, לא הניחה עד שהעמידה על תילה בדקדוקים והידורים לצאת ידי כל השיטות. ובעיקר היה מחמיר על עצמו בענייני כשרות המצות לחג הפסח. והיה יוצא בעצמו לקציר חיטים ולשאיבת מים שלנו, לעמוד על האופים ולהשתתף עמם במלאכה. בכלל, כל מועד ועניינו היו נהוגים על ידו בהידורים משוכללים, למרות שהדבר עלה לו במאמצים עליונים.

בימי הספירה היה מייחל לרגע שיגיע זמן המצוה, ומרבית שעות היום סבבו אודות המצוה וענייניה. שעה ארוכה לפני תפילת ערבית היה יושב ומצפה, כשמעת לעת הוא שואל, "מתי כבר נוכל להתפלל ולספור ספירת העומר". וכשהגיעה העת, האריך שעה ארוכה בספירה, כשבעוד המתפללים האחרים סיימו מכבר את המזמורים הנאמרים לאחר ספירת העומר, היה רבנו עומד בתחילתה, כשהוא מדגיש כל תבה והברה ומונה באצבעותיו את מנין הימים. את מספר היום היה רבנו כופל פעמים רבות, וגם כשהשלים את התפילה לא אחת ארע ושמועוהו מלחש את מנין הימים לעומר. ארע גם, שבשעת לילה מאוחרת קרא רבנו למשמשו אל החדר, כדי לוודא בבטחה שהוא ראה אותו מברך וסופר לאחר התפילה. כשנדמה היה לו שמביטים על חשותיו בתמיהה וחושבים אותם לטורח, הסביר: "וכי מה חושבים אתם, שהקדוש ברוך הוא צריך את הספירה שלנו?... רצה הקדוש ברוך הוא לזכות אותנו והרבה לנו מצוות, ואם כן עלינו לדקדק במתנותיו של הבורא, וככל שנדקדק בהן יותר יגדלו זכויותינו..." ("אביר יעקב" עמוד 354) [גם אצל הגאון רבי מנחם מנדל מרומנוב זיע"א, מצאנו שהיה נוהג לחזור כמה פעמים במשך היום "היום כך וכך לעומר", מחביבתו למצוה. (רלח)]

בלי ברכה

ספר את העומר ולא ברך, יצא ידי חובתו, ולא יברך עוד באותו ערב. כי כלל גדול בדינו "ברכות אינן מעכבות", כלומר, העושה מצוה וטעה ולא ברך עליה, יצא ידי חובה.

כמה היום לעומר?

מי ששאל אותו חברו כמה היום לעומר? לא יענה לו: "היום כך וכך", אלא יאמר לו: "אתמול היה כך וכך", וממילא יבין חברו כמה היום לעומר. ואם טעה וענה לו: "היום כך וכך", לא יספור עוד באותו ערב בברכה, כי כיון שהברכה לא מעכבת, אפשר שמה שענה לו, הרי זה נחשב שספר ויצא ידי חובתו.

ואף שענה לחברו: "היום כך וכך", ולא אמר לו "היום כך וכך לעומר", בכל זאת אפשר שיצא ידי חובתו, כי אין תיבה זו מעכבת, כמבואר בבית יוסף בשם הרשב"א שכתב: שאלת אם צריך לומר "היום כך וכך לעומר" או "היום כך וכך"? תשובה: הכל אחד, אבל יותר ראוי לומר "כך וכך לעומר", כדי לבאר יותר.

אם לא ענה לחברו "היום כך וכך", אלא ענה רק את המספר "כך וכך" ללא

תיבת 'היום', למשל: ביום החמישי של הספירה, שאל אותו חברו, כמה היום לעומר? וענה לו כך: "חמשה ימים", ולא אמר לו: "היום חמשה ימים", רשאי לספור לאחר מכן באותה לילה בברכה.

כל זה כששאל אותו חברו עד היום השישי לספירה, אבל אם שאל אותו מהיום השביעי והלאה, אפלו אם ענה לו "היום כך וכך", מכיון שצריך להזכיר בספירה את מספר הימים והשבועות, והוא ענה רק את הימים, רשאי לספור בברכה. (רמז)

למשל: מי ששאל אותו חברו ביום השמיני, "כמה היום לעומר"? וענה לו: "היום שמונה ימים לעומר", חוזר לספור את מספר היום בברכה.

וכמו כן, אם טעה השליח ציבור במספר הימים, ומיד תיקנו אותו במספר המדויק של הימים אך לא הזכירו שבועות, הריהם חוזרים וסופרים בברכה באותו ערב. (רמח)

והטעם בזה משום ספק ספיקא, שמא מצוות צריכות כוונה, והרי באומרו לחברו היום כך וכך, בודאי לא התכוון לצאת ידי חובת המצוה. ושמא כיון שלא ספר שבועות, לא יצא ידי חובתו. ובלאו הכי לדעת האליה רבה כשענה לחברו בלי שבועות, מוכח ממנו שהתכוון לא לצאת ידי חובה.

כמו כן, אם אמר לחברו אחר שקיעת החמה של יום ל"ב לעומר, אל תאמר 'וידוי' בתפילת מנחה, כי "היום ל"ג לעומר", יוכל לחזור ולספור בברכה, כיון שלא ספר שבועות. ועוד שספר את המספר רק בראשי תבות, ויש לומר שלא יצא. ועוד שאין כונתו לומר מנין ספירת העומר כלל, אלא לומר שהוא יום טוב כדי שלא יאמר וידוי. (רמח)

מצות חינוך

מצוה לחנך את הקטנים לספור את העומר בברכה, ואפילו אם שכחו לספור יום אחד, ימשיכו לספור בברכה. (רכא)

בר מצוה

קטן שהגדיל בתוך ימי העומר ונעשה בר מצוה, אף על פי שהקפיד לספור בקטנותו בכל לילה, הנכון ביותר שלא ימשיך לספור עם ברכה כשיגדל, אלא ישמע מאחר ויצא ידי חובה, ולא יכנס לחשש ברכה לבטלה. (רכא)

נשים

נשים פטורות מספירת העומר, ואולם רשאויות לספור בלי ברכה. וכמו כל מצות עשה שזמנה קבוע שנשים פטורות מהן, אך רשאויות לקיימן בלי ברכה, כשופר, לולב, סוכה ועוד. (רכ)

אונן

האונן יספור את העומר בלי ברכה או שישמע מאחר ויצא ידי חובה, וזה יועיל לו שלמחרת בלילה לאחר הקבורה, יוכל להמשיך לספור בברכה. כי יש כאן ספק ספיקא, שמא האונן רשאי להחמיר על עצמו ולספור, ואם כן ספירתו הועילה לו. ושמא כל יום מצוה בפני עצמה, וגם אדם שלא ספר כל יום, לא הפסיד את הספירה. וכל שכן באופן שמסר את המת לחברה קדישא. (חזו"ע אבלות א קפ, קפח)

❧ מנהגי ימי העומר ❧

תיקון חצות

בכל ימי העומר אין אומרים תיקון רחל אלא תיקון לאה בלבד.

למנצח בצורת המנורה

כתב הרמב"ן, סגולה חשובה בכל ימי העומר לומר "למנצח בנגינות" בצורת המנורה בסיום פסוקי "ברכת כהנים" שאחר "ברכות התורה" שמברך בבוקר. ובעזרת השם יצליח במעשיו, ולא יהיה ניזוק כל היום. ובספר שלמי ציבור כתב, והאומרו בצורת המנורה בכל יום בנץ החמה, לא יקרה לו שום מקרה רע, וכאילו הדליק המנורה בבית המקדש. (רלה)

פרקי אבות

מנהג טוב וחשוב בימי הספירה ללמוד משניות "פרקי אבות", וכן היה מנהגו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל למסור שיעור בכל ערב בין מנחה לערבית בפרקי אבות מתובלים במעשיות ומשלים נפלאים, מתוקים מדבש ונופת צופים, ולחזק את העם בדברי מוסר והתעוררות ובמידות ישרות, ומעשים טובים.

יש נוהגים בכל שבת ושבת ללמוד את כל מסכת אבות, ומנהג זה הוזכר כבר לפני למעלה מאלף ומאה שנה בסידור רב עמרם גאון שכתב: "מנהג בית רבנו בבבל שלאחר תפילת מנחה בשבת שונין אבות ופרק קניין התורה". [הוא פרק שהוסף מאוחר יותר על מסכת אבות, והתקבל כחלק מהמסכת, פרק שישי ואחרון].

יש נוהגים לקרוא פרק אחד בכל שבת משבתות העומר לאחר תפילת מוסף של שבת, אך מה טוב ומה נעים שלא להסתפק בקריאת המשניות בלבד, אלא ישתדל להבינם היטב, ובכך הדברים יחלחלו בו, ויקבל מוסר דעת ויראת השם. וכבר כתב מרן זצוק"ל בשו"ת יביע אומר (חלק א סימן כו): הלומד בגרסה בלבד, נראה ודאי שלא נחשב לו לימוד, שבקריאת דברי תורה בלי הבנה, לא מקיים מצות תלמוד תורה. וכן כתבו המגן אברהם, עמק הלכה, פני מבין, שמן ראש, מרן החיד"א ועוד. ע"ש.

ועצה טובה ללמוד בחוברת "פרקי אבות" עם פירוש "מאיר עיניים" ו"שמחת הלב" מסדרת החוברות "בהלכה ובאגדה", בשפה קלה ונעימה בשילוב מעשיות המחזקים מגדולי הדורות, וכמו שרמזו בזה "ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה".

הטעם שנוהגים ללמוד מסכת אבות בימים שבין פסח לעצרת, כי אלו ימי תקופת האביב שבהם יוצא האדם לטייל בשדות דשא ולשמוח עם חבריו, ועלול להמשך אחר תענוגי העולם הזה, ויתבטל מעבודת הבורא יתברך, לכן נהגו ללמוד מסכת אבות, שכולה דברי מוסר ודרך ארץ ומידות טובות, למען נסור מדרךנו הרעה ונדבק בדרך אבותינו הישרה. וכיוצא בזה כתב במדרש שמואל, לפי שמכאן ואילך מתחיל מזג האויר להתחמם, ועמו מתעוררות תאוות גופניות, ויצר הרע מתגבר והולך, ואילו מסכת אבות מלאה מוסר השכל, ומעוררת את האדם ללמוד תורה, שהיא כנגד יצר הרע, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"ב): "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין". שעל ידי לימוד התורה מתגבר האדם על יצרו. ועוד לפי שבחג השבועות, ניתנה לנו התורה, ונאמר: "ראשית חקמה יראת ה'", הלכך לומדים מסכת אבות לדעת לרדוף אחר כל מידה טובה, ויהיה לבנו מוכן לקבלת התורה בלב שלם זך, טהור ונקי, ולהתנהג בה כדת וכשורה. ועוד שהימים האלה הם ימי דין, כי בהם מתו תלמידי רבי עקיבא, וזה מורה שמידת הדין מתוחה

בעולם, וכל החרד לדבר ה' נכנע יותר בימים אלו שנוהגים בהם קצת מנהגי אבלות, על כן, לבו מוכן לקבל את דברי התוכחה הנאמרים במסכת זו. (ענף עץ אבות א)

בני תורה

מן הראוי שאף בחורי הישיבות ואברכים היקרים המסולאים בפז, יעסקו מידי יום בלימוד המוסר, וכל שכן בימי העומר שנכון מאוד שילמדו פרקי אבות, כדי להתחזק ביראת שמים ובמידות טובות.

אמרו חז"ל בספרי (פרשת עקב) על הפסוק: "כי אם שמור תשמרו את כל המצוה הזאת לעשותה", שמא תאמר למדתי הלכות די לוי תלמוד לומר "את כל המצוה הזאת", כל המצוות למוד, מדרש, הלכות ואגדות. **ואם רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, למוד אגדה, שמתוך כך תדבק בדרכיו ובמידותיו.** ואמרו באבות דרבי נתן (פרק כט), **כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, לא טעם טעם יראת חטא.** וכל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם חכמה. הוא היה אומר כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, זה גיבור ואינו מזויין. **כל שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, חלש וזיין בידו.** יש בידו זה וזה גיבור ומזויין. ע"כ.

אתה הראת כי אפילו העוסק בתורה, אם אינו לומד בדברים המביאים ליראת חטא, הרי הוא בגדר חלש עם כלי זין, שאם חלילה יבוא גיבור להילחם בו, יוכל אף לחטוף לו את כלי הזיין ולנצחו. כך מי שלומד תורה בלי יראת שמים, אם יבוא לו ניסיונות, בין בעניינים שבין אדם לחברו ובין בעניינים שבין אדם למקום, חלילה הוא יוכל ליפול מטה מטה.

לא לחינם מביאים לנו חז"ל (מסכת ברכות יז ע"א) את אשר היה שגור בפיהם של אביו ורבא תמיד, וכך היה אומר אביו: "לעולם יהא אדם ערום ביראה [יהיה חכם לפעול נגד יצר הרע בכל מיני ערמה, כדי לירא מבוראו]. מענה רך, משיב חמה, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהיה מקובל על הבריות". ורבא היה רגיל לומר: "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים [עיקרה של תורה שיהיה עמה תשובה ומעשים טובים. רש"י], שלא יהיה אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שגדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר ראשית חכמה יראת ה'". ע"כ.

ונתבונן, הלא אביו ורבא היו שקועים בעסק התורה עד מאוד, וכמעט אין שני דפים בתלמוד שלא מוזכרים דבריהם, [ועיין במסכת עירובין (סה ע"א, סח ע"א)] ואם היו שואלים אותנו, אילו הנהגות טובות היו שגורות בפיהם תמיד? לכאורה היינו עונים, לעולם ישקיע האדם בלימוד, וילמד כך וכך דפים ביום, ויחזור כך וכך וכו'. אבל חז"ל מלמדים אותנו שלא זה מה שהיה שגור בפיהם, אלא דברים שלכאורה נראים לנו פשוטים, אבל כנראה שהם לא כאלו פשוטים, חיזוקים ביראת שמים, חיזוקים שבבין אדם לחברו, תהר איך שאתה מדבר עם חברך, תרבה שלום עם קרוביך וחבריך ועם כל אדם ואפילו עם גוי, עיקר התורה הם המידות הטובות שיתנהג בהם, שלא יהיה כפוי טובה, שלא יבעט בגדולים ממנו, וכל כיצא בזה.

כמה הדברים הללו אמתיים ונכונים, וכבר פירשו (מסכת אבות פרק ג משנה יז) "אם אין דרך ארץ אין תורה", כלומר, הלומד תורה, אך אינו משתדל בתיקון מידותיו והנהגותיו עם הבריות, אין שלימות לתורתו, והרי היא דומה לזין משובח הנתון בכלי מאוס. וכתב רבנו יונה, על כן, צריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות.

ומפורסם בשם הגאון מוילנא: "עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים?" (עיין אבן שלמה פרק א אות ב)

צא וראה מה כתב הגאון החיד"א בספרו "דבש לפי" (מערכת ת אות מא): עיקר הלימוד שיצרף

ללימודו מוסר, ועל ידי זה יהיה לימודו בהרהור תשובה והכנעה, ויבטל את היצר הרע. וגם המלאך המגיד הזהיר את מרן רבנו יוסף קארו ז"ל שילמד מוסר. והגאון מהרש"ל מינה לעצמו מוכיח שיוכיחוהו על מעשיו, וגזר עליו שיוכיחוהו כמו שמוכיחים את ההדיוט. והאדם עצמו בלומדו מוסר, יראה תועלת והתעוררות הנפש, שזהו עיקר הלימוד להכניע עצמו ולהתעורר ביראת ה', כי זהו תכלית התורה, כמו שנאמר: ראשית חכמה יראת ה'. וכן שנינו (מסכת אבות פרק ג משנה ט): כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. הבט ימין וראה במדרש שוחר טוב: "לא נתן הקב"ה את התורה לישראל, אלא כדי שלא יעסקו בלשון הרע ובדברים בטלים". ועל ידי תוכחות המוסר, יזכה להיות עניו ויבוא ללימוד תורה לשמה. ומכאן תוכחה לאותם שאינם רוצים ללמוד כי אם גמרא ופוסקים, ומבזים בלבם לאותם שלומדים תנ"ך ומשניות וספרי מוסר. והן בעוון לא יבינו, כי האף אמנם שלימוד הגמרא יקר מאוד, ואין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, מכל מקום כל זה ללמוד תורה לשמה בענווה ונזהר בדקדוקי מצוות כמו הדורות הראשונים שהיו קדושים עד מאוד, אבל בדור יתום זה שגברה הסטרא אחרא ויצר הרע רודף ביותר את לומדי התורה, עינינו הרואות כי אם אינם לומדים מוסר, על הרוב הם מתגאים בלימודם וחושבים שהם חכמים גדולים ומבזים את הזקנים וגדולי דורם, וגם תפילתם אינה כהוגן ובלי כוונה, ופוגמים בברית הלשון והראיה, ולכן אין תורתם רצויה כי אינה לשמה. על כן, אותם אשר נגע אלוקים בלבם, ימהרו לשוב בתשובה וילמדו מוסר, ותיכף יכירו בגאונותם ומהות לימודם, ואשר נכשלים בכמה עניינים וישובו אל ה', ואז לימודם יעלה לרצון לפני ה' ונסלח להם. ע"כ.

וכתב הגאון רבי חיים פלאג'י בספרו כף החיים (סימן כ אות ד): לא יעבור עליו יום אחד מבלי שילמד מוסר לפחות חצי שעה קודם שיתחיל ללמוד בעומק ההלכה, וכל שכן אם מלמד לתלמידים שידריכם ללמוד תחילה בספר הקדוש "ראשית חכמה" מעט בכל יום החל וגמור, וכן על זה הדרך בספר הטהור נורא ונשגב "שבט מוסר" וכדומה להם ספרים הרבה אין קץ. וכך היה מנהגו בשיבתנו בית יעקב. וכתב עוד (סימן לא אות נד): חס ליבי בקרבי כי אזכרה ימים מקדם, בכל יום אחר תפילת שחרית היינו בצוותא חדא עם מורנו ורבנו הרב החסיד הפרד"ס והרב מוהר"ם רבי ז"ל, לומדים בספר הקדוש "ראשית חכמה" פרק אחד בכל יום, בהתלהבות ובהתבודדות, והיו עינינו מקור דמעה, וכמעט לא היינו מרגישים בעצמנו על מה אנחנו יושבים. ע"כ. ואם גדולי עולם ארזים אלו, הקפידו על לימוד המוסר בכל יום, מה נענה אנחנו אזובי הקיר, אחריהם.

ואחר שהביא זאת מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו הליכות עולם (חלק ח עמוד שלו) כתב: גם אני אזכרה ימים מקדם, בימי חרפי מקדמוני, שהיינו משכימים לקום לבית הכנסת "אזהל רחל" לעדת הפרסים, כשעה לפני תפילת שחרית, כדי ללמוד מוסר בחרדת קודש בספר הקדוש "ראשית חכמה", בצוותא חדא עם ידיד נפשי החכם המופלא, בכתם פז לא יסולא, ממצידיקי הרבים, צדיק ונשגב, רודף צדקה וחסד, רבי יעקב דוויק הכהן זצ"ל, ועפעפינו יזלו מים בלב נשבר ונדכה. וגם בימי העוצר של הבריטים, לא נמנענו מללכת לבית הכנסת ללימוד המוסר, והשם יתברך הצילנו מידם, והיינו מרגישים התעלות רוחנית מדברי הראשית חכמה הקדושים. ע"כ. ישמע חכם ויוסף לקח.

תלמידי רבי עקיבא

נהגו בימי העומר [מאחרי חג הפסח ועד ל"ג לעומר (וי"ח אייר) לבני אשכנז, או ל"ד לעומר (וי"ט אייר) לבני ספרד], למעט בכמה עניינים של שמחה, כדלהלן. והטעם לזה, כי בעונות הרבים, בימים אלו נפטרו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, בעבור שלא נהגו כבוד זה בזה, ונשאר העולם שמם מתורה, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ולימד אותם תורה, והם: רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה ברבי אלעאי, רבי יוסי בן חלפתא, רבי שמעון בר יוחאי, רבי אלעזר בן שמוע, [רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, ורבי יוחנן הסנדלר]. והם הם שהעמידו את התורה מאותו הדור והלאה לכלל ישראל. [ועיין בכל זה לעיל ב"שער האגדה" בהרחבה, ותרוה נחת].

מלאו את כל ארץ ישראל תורה

אמר להם רבי עקיבא לתלמידיו האחרונים: הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומלאו את כל ארץ ישראל תורה. (קהלת רבה פרשה יא אות ה)

נישואין

המנהג שלא לשאת אשה בימים אלו, אבל תנאי השידוכים [וירט] שקודם החתונה, מותר לעשות, רק בלי ריקודים, וישירו בפה בלבד. (רנח, רנח)

כלי נגינה

נכון להחמיר שלא לשמוע שירים המלווים בכלי נגינה, אבל שירה בפה מותר. ואולם בשמחה של מצוה, כברית מילה, פדיון הבן, בר מצוה [ביום שמלאו לו 13 שנה], סיום מסכת, מותר אף לנגן בכלי נגינה ממש. (רנח)

שירים ביום שישי לאחר חצות

גם ביום שישי לאחר חצות היום, אין לשמוע שירים המלווים בכלי נגינה.

כן שמעתי במפורש ממרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בעת שהתלוויתי אליו באחת הפעמים לאחר התפילה בשבת בבוקר, בצאתו מבית המדרש "יחווה דעת" לביתו בשכונת "הר נוף", ושאל אותו אחד מהציבור האם יש להקל לשמוע שירים ביום שישי לאחר חצות לכבוד שבת? וענה לו מרן, שאין שום הבדל בין לפני חצות לאחר חצות, ואין להקל בזה. ע"כ.

ומה שיש רצו לומר שמרן התיר לשמוע, וראייתם ממה שהעיד אחד משדרני ערוצי הקודש שמרן התיר לו לשדר ביום שישי לאחר חצות שירים המלווים בכלי נגינה? החילוק הוא פשוט וברור, כי מאחר ואת הרדיו שומעים עשרות אלפים, ורבים מהם אשר לא ידעו ולא יבינו כל כך במצוות התורה וביראת השם טהורה, ואם לא תשמיע להם כלי נגינה, הם יעברו לשמוע ערוצים אחרים שאין בהם לא תורה ולא יראת שמים, ומשמיעים אף שירים פסולים, שאין בהם לחלוחית של קדושה ויראה, אלא רק להיפך, כדי למנוע מהם מכשול, התיר מרן זצוק"ל לאותו שדרן להשמיע שירים עם כלי נגינה, אבל אדם ירא שמים, בודאי שלא ישמע שירים המלווים בכלי נגינה אף לאחר חצות היום של ערב שבת.

הכנסת ספר תורה

מותר לארגן הכנסת ספר תורה עם כלי זמר ברוב עם כנהוג, מפני שהיא שמחה רבה של מצוה, ואין טעם להחמיר בזה. (מגן אברהם, קרן לדוד. רנח)

פרי חדש

מותר לברך 'שהחיינו' על פרי חדש בכל ימי העומר. (רנט)

הגם שכתב מרן השלחן ערוך (סימן תקנא ס"ז), שטוב להזהר בימי בין המצרים [מ"ז בתמוז ועד תשעה באב] שלא לברך שהחיינו, מפני שהם ימי אבל וצער לישראל, ואין ראוי לברך שהחיינו וקיימנו והגיענו 'לזמן הזה', בשעה שהזמן אינו מתאים לשמחה, מפני שימים אלו ימי פורענות לישראל. ואם כן לכאורה גם בימי העומר, שמנהג ישראל שלא להסתפר ולא לישא אשה לאות אבל על עושרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, אולי יש לומר שגם אין לברך שהחיינו בימים אלו. אולם חילוק גדול יש בין ימי בין המצרים לימי העומר, כי ימי בין המצרים אירעו בהם חורבן בית המקדש ושאר

פרענויות, והם ימי אסון כללי לעם ישראל בכללו, וממילא אין מקום לברך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, בזמן שנועד לפורענות לכל האומה, שנקבע להם בכיה לדורות. לא כן ימי העומר אינם נחשבים לימי פורענות, ואדרבה, כתב הרמב"ן שקדושת ימי העומר כימי חול המועד, אלא שבעוונות קרה מה שקרה בימים אלו, לכן נוהגים למעט בכמה ענייני שמחה, אבל הזמן מצד עצמו מקודש ביותר. ולכן אפשר לכתחילה לברך בו שהחינו. ואדרבה מבואר בירושלמי, שעתידי אדם ליתן את הדין על מה שראתה עינו ולא אכל, מפני שצריך לתת שבת והודאה לבורא יתברך בברכת שהחינו על כל פרי חדש שרואה וטועם ממנו, שכל מה שברא הקב"ה, לא בראו אלא לכבודו. וכן פסקו: מאמר מרדכי, פחד יצחק, עיקרי הד"ט, קרן לדוד, דברי מלכיאלי, יפה ללב, לבושי מרדכי, רבי אליהו חמוי אב"ד ארם צובא, הגאון רבי יוסף חיים, ויאמר מאיר וואצקנין, ורבים מהם העידו שכן המנהג.

קניית בגדים

מותר לקנות בגדים חדשים בימי העומר, וכל שכן לצורך שמחת מצוה. (רסא)

בגד חדש

הגם שמותר לקנות בגד חדש בימים אלו, מכל מקום טוב להחמיר שלא ללבושו מראש חדש אייר, כי השמחה בלבישת בגד חדש גדולה יותר מאכילת פרי חדש. ובמקום צורך, הנכון שיחדשו בשבת. ואולם לשמחת מצוה כברית מילה וכדומה, יחדשו ללא שום חשש. (רנט)

דירה חדשה

מותר לכתחילה לבנות דירה או להיכנס לדירה חדשה בימי העומר, אף שמטרתו להרווחה. ומותר גם לצבוע את הדירה לנוי. ויעשו חנוכת הבית בדברי תורה, ויפצחו פיהם בשירה וזמרה והודיה לה' יתברך, אך בלי כלי נגינה. (רסט)

וברור שזה נחשב סעודת מצוה. וכל שכן אם חנוכת הבית נעשית בארץ ישראל, שמצות ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות. וכן מבואר בתלמוד ירושלמי, שמצוה לחנוך בית בארץ ישראל. ועל כן מותר אפילו לאבל בתוך י"ב חודש להשתתף בסעודת חנוכת בית שלומדים שם את הלימוד הנחוג, ושרים בפייהם. (האבלות בהלכה ובאגדה)

* תספורת

נהגו הגברים שלא להסתפר בימים אלו, אבל הנשים מותרות להסתפר. וכל שכן אם יש פגישה לבחורה, שפשוט שמותר לה להסתפר ולהתנאות כדי שתמצא חן בעיני הבחור. (רסא)

גילוח הזקן

לכתחילה יש להיזהר גם שלא לגלח הזקן. ומי שקשה לו, רשאי לגלח בראש חודש אייר. ובמקום צורך גדול, יש להקל להתגלח בכל ערב שבת. (רסא)

בעלי שמחה

מותר לאבי הבן, לסנדק ולמוהל להסתפר לכבוד המילה. ואם לא נח להם להסתפר ביום המילה, יסתפרו יום קודם. ואם המילה ביום שבת, ולא מתאפשר להם להסתפר ביום ששי, יסתפרו ביום חמישי. ואם המילה ביום ראשון, יכולים להסתפר ביום ששי. וכמו כן, מותר לחתן בר מצוה ולאביו להסתפר. (רסד)

יום השלושים

אבל שהגיע יום השלושים שעל אביו או אמו בתוך ימי העומר, והכביד עליו שער, מותר לו להסתפר לאחר שיגער בו חבריו שילך להסתפר. (חזו"ע אבלות ב רצד, ג קיג)

כתב הב"ח למנהג האשכנזים שלא מסתפרים מי"ז בתמוז ועד תשעה באב, אבל שחל יום השלושים שלו בימים אלו, מותר לו להסתפר, שכיון שאינו אלא מנהג, אין להחמיר בו לאבל. וכתב בשו"ת זרע אמת, ולפי זה הוא הדין למנהג בני ספרד שלא מסתפרים בעומר עד יום ל"ד, כיון שאינו אלא מנהג, אם חל בהם יום שלשים לאבל, יכול להסתפר. וכן פסקו: ישועות יעקב, בית אהרן קריספין, שו"ת פני אהרן, זרע אמת ואחיו רבי דוד הכהן, בית הרואה, מטה יוסף, וכן הורה הלכה למעשה מורנו הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ.

היתר נישואין ותספורת

מנהג בני ספרד להינשא ולהסתפר מיום ל"ד לעומר בבוקר, שבו ביום פסקו תלמידי רבי עקיבא למות. ומנהג בני אשכנז להינשא מיום ל"ג לעומר בבוקר. ובמקום צורך רשאים בני אשכנז לישא בליל ל"ג לעומר, ובני ספרד בליל ל"ד.

כתב מרן הבית יוסף (סימן תצג) בשם המדרש, שתלמידי רבי עקיבא מתו "מפסח ועד פרוס עצרת". [ופרוש המלה 'פרוס', לשון פרוסה - חצי, דהיינו חצי חדש - ט"ו יום שקדם 'עצרת' - חג השבועות. וכמו שאמרו במשנה "פרוס הפסח ופרוס החג", דהיינו חמישה עשר יום בניסן שקודם הפסח, וחמישה עשר יום בתשרי שקודם חג הסוכות. וכן כתב הרמב"ם בפרוש המשנה (שקלים פ"ג מ"א): ועניין פרס, אמצע הפרק, וכן אמרו כל פרס היינו חצי, כלומר חצי חודש. ובתוספתא, איזהו פרס? אין פחות מחמישה עשר יום קודם לרגל.] אמור מעתה, כשתפחית חמישה עשר יום מארבעים ותשעה ימי העומר, ישארו שלושים וארבעה. על כן, שלושים ושלושה יום שלמים, לא נושאים אשה ולא מסתפרים, אבל ביום ל"ד לעומר בבוקר מותר, כי בענייני אבלות אנו אומרים "מקצת היום ככולו". וכן כתבו רבנו ירוחם, הרשב"ץ, רבי יהושע בן שועיב ועוד. ומאחר ויש אומרים שבענייני אבלות גם בלילה אומרים מקצת היום ככולו, [כן דעת הרמב"ן שכבר בתחילת ליל השביעי לאבלות, האבל יוצא מהאבלות, וכן דעת רבנו תם, הרמב"ם, רבינו אברהם מן ההר, וכתב בספר המאורות שכן דעת רבים מן החכמים], לכן חתן הרוצה להקל במקום צורך ולישא אשה לבני אשכנז מליל ל"ג או לבני ספרד מליל ל"ד, יש לו על מה לסמוך.

ועיין בשאלות ותשובות **מנחת יצחק וויס** (חלק ד סימן פד) שנשאל שם על בחור ספרדי אם רשאי לשאת נערה אשכנזיה ביום ל"ג בעומר, ובמסקנתו כתב: יעשו החופה ויתחילו הסעודה ביום ל"ג בעומר וימשיכו בליל ל"ד. **ומכל מקום, אי אפשר לי להחליט כן להלכה למעשה בלתי הסכמת מורה הוראה מפורסם ספרדי, שהוא בקי במנהגיהם יותר ממני. ושוב עיינתי קצת בספרי גדולי הספרדים, ומצאתי בשאלות ותשובות יביע אמר (חלק ג סימן כו אות ד), במה שהעיר שם על המנהג שנוהגים כעת בארץ הקודש, לשאת אשה ביום ל"ג בעומר בפרהסיא, ואין פוצה פה, וטעות הוא בידם, כי לא ידעו שיש חילוק בזה בין מנהג האשכנזים למנהג הספרדים, ובפרט בארץ הקודש אתריה דמזרח הבית יוסף ז"ל שקיבלו הוראותיו. ומכל מקום כאמור יש להתייעץ בזה עם רב ספרדי מפורסם, והנכון הוא, עם הגאון מורנו הרב רבי עובדיה יוסף ס"ט (שליט"א) חבר בית הדין בירושלים עיר הקודש, בעל המחבר שאלות ותשובות יביע אמר הנ"ל, ויוכל להציע לפניו דברינו הנ"ל, ואם יסכים להיתר, בודאי כן יקום. עכ"ל הטהורה. ועיין בחזון עובדיה (יום טוב עמוד רנז) שהעיקר תלוי בחתן, שאם הוא ספרדי יעשה את הנישואין ביום ל"ד לעומר ולא קודם, ואם הוא אשכנזי רשאי להתחתן ביום ל"ג אף שהכלה ספרדייה.**

ל"ג לעומר ביום שישי

כשחל ל"ג לעומר ביום שישי, מותר גם לבני ספרד להסתפר ביום שישי, מפני כבוד השבת. ואם לא נח לו להסתפר ביום שישי, ובפרט שמצוי לחץ מאוד מאוד

ביום זה אצל הספרים, רשאי להסתפר בליל שישי [חמישי בלילה, ליל ל"ג]. וכל שכן למי שזכה לנצל זמנו לעסק התורה, ואם לא יסתפר בליל שישי, יתבזבז הרבה מזמנו ביום שישי, ויגרם לו ביטול תורה גדול, ויצא שכרו [של החומרה] בהפסדו [ביטול תורה].

הנה מפורש בדברי מרן השלחן ערוך (סימן תצג סעיף ב) שאם חל ל"ג לעומר בערב שבת, מותר להסתפר בל"ג לעומר מפני כבוד השבת. ונראה שמכיון שההיתר הוא מפני כבוד השבת, מותר להסתפר גם בליל שישי, אם ישנה איזו סיבה כל שהיא שלא יוכל להסתפר בערב שבת, וכעין מה שמצאנו במשנה (תענית טו ע"ב), אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים להסתפר ולכבס, ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת. ופירש רש"י, שביום שישי לא היו מסתפרים מפני הטורח, שטורחים להכין צרכי שבת. ואפילו אם בנידון שלנו לא נרצה להקל כל כך להקדים ולהסתפר ביום חמישי, מכל מקום בליל שישי יש להתיר בודאי. וכן כתב בשו"ת בית דוד שאף על פי שבשאר שנים אין להתיר להסתפר בליל ל"ד לעומר, אלא ביום ל"ד לעומר בבוקר, זהו משום שמרן פסק שאין לומר במקצת הלילה 'מקצת היום ככולו', אבל כשחל ל"ג לעומר בערב שבת, שמותר להסתפר בו משום כבוד השבת, מה לי ביום שישי, מה לי בליל שישי, הרי הכל יום אחד הוא, ולכן מותר להסתפר בליל שישי שהוא ליל ל"ג לעומר. עכ"ד.

כשחל ל"ג לעומר ביום שישי, מותר לערוך נישואין בליל ל"ג לעומר. (רסא, רסז)

פסח שני

וידבר ה' אל משה... ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו... ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ויאמרו האנשים ההמה אליו, אנחנו טמאים לנפש אדם, למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל: ויאמר אליהם משה עמודו ואשמעה מה יצוה ה' לכם: וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר, איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רווקה לכם או לדרתיכם, ועשה פסח לה: בזה עשה השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו, על מצות ומררים יאכלהו: לא ישאירו במקומו עד בקר, ועצם לא ישברו בו, ככל זקת הפסח יעשו אתו: והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וזדל לעשות הפסח, ונכרתה הנפש ההוא מעמיה, כי קרבן ה' לא הקריב במועדו, וזטאו וישא האיש ההוא. (במדבר ט)

תשלומין

בזמן בית המקדש שמקריבים את קרבן הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן, ציותה התורה שכל מי שלא היה יכול להקריב את קרבן הפסח ביום זה, מחמת שהיה טמא או שהיה בדרך רחוקה, יש לו תשלומין להקריב את הפסח בארבעה עשר לחודש אייר, כמובא בפסוקים הנ"ל. ומבואר בגמרא (פסחים צג ע"א) שאף כל מי שמחמת שגגה או אונס ואפילו בזדון, לא הקריב את קרבן הפסח בארבעה עשר בניסן, חייב להקריב בארבעה עשר באייר. וכמו כן, גר שהתגייר או ילד קטן שנעשה בר מצוה בין פסח ראשון לפסח שני, חייב לעשות פסח שני בחודש אייר.

רצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת לכל איש מ ישראל

כתב בספר החינוך (מצוה שפ) הטעם שנתנה התורה תשלומין למצות קרבן פסח, לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם, כי אז בעת ההיא עשה עמנו האל ברוך הוא ניסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים, וראו כל עמי הארץ כי השגחתו ויכולתו בתחתונים, ואז בעת ההיא האמינו הכל, ויאמינו כל הבאים אחריהם לעולם באמת, שהוא ברוך הוא ברא העולם יש מאין בעת שרצה. ואף על פי שבריאת היש מן האין הוא דבר נמנע מדרך הטבע, הלוא כמו כן נמנע לבקוע מצולות ים עד עבור בתוכו עם כבד ביבשה וישובו למקומן, ולהחיות עם גדול ורב ארבעים שנה מלחם היורד מן השמים יום יום, ויתר האותות והמופתים שעשה לנו בעת ההיא שכולם נתחדשו בהפך הטבעים. וענין חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו. על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת לכל איש מ ישראל, ואל יעכבהו אונס וריחוק מקום מעשותה, כי אם יקרהו שנאנס בחודש הראשון ולא זכה בה עם הקודמים, יעשה אותה בחודש השני. ולפי שהוא יסוד גדול בדת, הגיע החיוב גם כן אף על הגר שהתגייר בין פסח ראשון לשני, וכן קטן שהגדיל בין שני הפסחים, שחייבים לעשות פסח שני.

תחנון

פשט המנהג שלא אומרים וידוי בפסח שני בתפילות שחרית ומנחה, כיון שעתידי בית המקדש להיבנות, ויחזור יום זה להיות יום טוב. והוא כעין הטעם שלא אומרים וידוי מיום כ"ג בניסן עד כ"ט, כי הם ימי שמחה לישראל על שם העתיד, כי בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו, עתיד להבנות בט"ו בניסן, כמו שאמרו חז"ל (ראש השנה יא ע"א): "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל", ושבעת ימי חנוכת בית המקדש ידחו לאחר חג הפסח, כדי שלא לערב את שמחת בית המקדש עם שמחת חג הפסח.

בזמן בית המקדש, חכמינו ז"ל עשו את יום י"ד באייר - פסח שני, כיום טוב. ולכן אמרו במגילת תענית (פרק שני) שלא מספידים את המת ביום זה. (מסכת חולין קכט ע"ב) ובמדרש ילקוט שמעוני (פרשת פנחס תשפב) אמרו: "אמר רבי לוי, בכל חודש וחודש ביקש הקדוש ברוך הוא ליתן מועד לישראל, בניסן נתן להם פסח, באייר נתן להם פסח קטן, בסיון נתן להם שבועות. בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול, אך מאחר ועשו את העגל, בטל המועד... עי"ש. ומבואר שפסח שני נקרא מועד כשאר המועדים. וכתב השדי חמד (דברי חכמים סוף סימן נז) שגם בזמן הזה אסור בהספד ותענית, שלא בטלה מגילת תענית אלא לגבי הימים טובים שהם מדרבנן, אבל פסח שני שהוא יום הקרבת קרבן פסח מן התורה, לא בטל גם בזמן הזה.

יש נוהגים שלא לומר תחנון גם בתפילת מנחה של ערב פסח שני [י"ג באייר], כמבואר בהלכה שבכל יום שלא אומרים בו וידוי, גם במנחה שלפניו לא אומרים, כמו ערב ראש חודש וכיוצא בזה. (ילקוט יוסף תפילה ב עמוד תלד)

אכילה מצות בפסח שני

כתב הגאון רבי חיים פלאג'י: מה טוב ומה נעים שישמור מעט מצות לאכול בפסח שני בי"ד באייר. ("חיים לראש" סדר נרצה אות ט, ליקוטי מהרי"ח)

ריבוי שמחה

כתב מרן החיד"א שירבה שמחה קצת ביום פסח שני, כי קדוש היום. (מורה באצבע סימן ח אות רכב) וענין לעיל בשער האגדה דברים נפלאים ממעלת היום הגדול הזה, וכמבואר בזוהר הקדוש ועוד.

פסח קטן

פסח שני נקרא גם בלשון חז"ל (במשנה מסכת חלה פרק ד משנה יא ומסכת ראש השנה פרק א משנה ג ועוד) בשם "פסח קטן". וכמה טעמים לזה: **א.** לפי שהוא רק יום אחד ולא שבעה ימים. (המפרש על הרמב"ם פ"ג מהלכות קידוש החודש סוף ה"ט) **ב.** לפי שיש בו הקלות בהלכות מסוימות שאין בפסח ראשון (מלאכת שלמה ר"ה פ"א סוף מ"ג, ומתנות כהונה על מדרש רבה שמות סוף פרשה כ). שהרי פסח ראשון אסור ב"בל יראה ובל ימצא", ואינו נשחט על חמץ, ומביאים עימו גם קרבן חגיגה, ואין מוציאים מהפסח חוץ לחבורה, מה שאין כן בפסח שני שאין נוהגים כל אלו. (ראה פסחים צו ע"א. רמב"ם הלכות קרבן פסח פ"י הט"ו) **ג.** לפי שמועטים המשתתפים בו, שהרי רובם הקריבו פסח ראשון. (גיליוני הש"ס מסכת חלה שם) (נזר יוסף מועדים)

❦ ל"ג לעומר ❦

ריבוי שמחה

נוהגים להרבות בשמחה בל"ג לעומר, שהוא יום ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי זיע"א. וטוב ונכון ללמוד בחבורה את שבחי רבי שמעון בר יוחאי המפוזרים בש"ס ובזוהר הקדוש, ומנהג יפה הוא. (החיד"א בספרו מורה באצבע אות רכג. רעג)

ועצה טובה לכל אחד ואחד, לעיין לעיל בשער האגדה דברים נפלאים, מחזקים ומרתקים מגדולת רבי שמעון בר יוחאי וכל התנאים הקדושים שעמו זיע"א. עיין שם ותרונה נחת.

אף על פי שמבואר בשלחן ערוך (סימן תקפ) שביום פטירת הצדיקים ראוי להתענות ולהצטער על אבדם מאתנו, וכמו שרבים נוהגים להתענות בפטירת משה רבנו בשבעה באדר, מכל מקום אצל רבי שמעון בר יוחאי שונה הדבר מכמה סיבות: **א.** כתב בספר שם אריה, מאחר ומלכות רומי הרשעה גזרה על רבי שמעון גזר דין מוות, ונעשה לו נס שנחבא במערה שלוש עשרה שנה וניצל, לזכר הנס שהיתה פטירתו כדרך כל הארץ, עשו את יום פטירתו, יום הילולא משתה ושמחה. **ב.** מרן החיד"א כתב, שאין ברור כלל של"ג לעומר הוא יום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי, והשמחה היא על כך שרבי עקיבא התחיל ללמד את רבי שמעון בר יוחאי וחבריו ביום זה, וחזרה עטרה ליושנה, שעל ידי כך נתקיים שוב העולם בתורה אחר שהיה שמם מפטירת תלמידי רבי עקיבא. **ג.** בשדי חמד כתב, שביום זה נסמך רבי שמעון בר יוחאי ונתגלו סתרי תורה על ידו. (רעג. שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן לה)

עלייה למירון ולקברות הצדיקים

יש נוהגים לעלות לקברות הצדיקים ולהתפלל שם לפני השם יתברך על כל צרה שלא תבוא, כדי שנשמות הצדיקים יבקשו רחמים עלינו לפני כסא כבודו יתברך, ובפרט כשמתפללים שם בתשובה ובלב נשבר ונדכה.

כן מבואר בזוהר הקדוש שיש ענין בזה. וכן אמרו חז"ל (מסכת סוטה לד ע"א): כלב בן יפונה הלך והשתטח על קברי אבותינו הקדושים בחברון, ואמר: "אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת המרגלים". ומטעם זה התירו לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, להשתטח על קברי הצדיקים, כל שדעתו לחזור לארץ ישראל. כיון שיש בזה ענין של מצוה שיתפללו עלינו.

כתב רבנו חיים ויטאל (שער הכוונות דף פז ע"א), והמנהג שנהגו ישראל ללכת בל"ג בעומר על קברי רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו הקבורים במירון, ואוכלים ושותים ושמחים שם, ראיתי למורי האר"י ז"ל שהלך לשם בל"ג בעומר הוא וכל

אנשי ביתו וישב שם שלשה ימים. וזה היה בפעם הראשונה שבא ממצרים. עי"ש.
וכתב בשו"ת אפרקסטא דעניא, שיש סמך למה שעושים בל"ג בעומר שהוא יום הילולא
דרבי שמעון בר יוחאי, וכמו שכתוב קדש הילולים לה', כי יום ל"ג בעומר הוא יום שמחה
וחווה לכבוד רשב"י. (שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן לה וסימן נז)

קדושה וניצול הזמן

העולים להתפלל בקברי הצדיקים, נכון שילכו בזמן שאין כל כך מבקרים רבים.
כי כשמתאספים רבים, אנשים ונשים, יכולים להכשל חלילה במראות אסורות,
וכבר ציוותה התורה: "וְנִשְׁמְרְתָּ מִכָּל דְּבַר רַע", "וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי
עֵינֵיכֶם". ואמרו חז"ל: "הרהורי עבירה קשים מעבירה". ועיין ברשב"ם (מסכת בבא בתרא
נז ע"ב) שכתב: ואף על פי שעוצם עיניו, לא היה לו ליקרב אלא להרחיק עצמו מן העבירה,
שאמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. (שו"ת יחווה דעת ח"ה סימן לה)

ועל אחת כמה וכמה, העולים להתפלל בקבר רבי שמעון בר יוחאי בל"ג לעומר,
ישימו לב לשמור את עיניהם מאוד מאוד, וכמו כן יקפידו שנסיעתם תלווה בדברי
תורה ויראת שמים, ולא בדברים בטלים חס ושלום, ובפרט ביום קדוש ונשגב זה.
וכמו כן, טוב ונכון שישמע שיעורי תורה "בהלכה ובאגדה" בהליכתו ובנסיעתו,
ויקיים בזה מצות תלמוד תורה. ואשריו בעולם הזה, וטוב לו לעולם הבא.

בבא סאלי ובנו רבי מאיר אביחצירא זיע"א על העליה למירון

כתב בספר הנפלא "אביר יעקב" (עמוד 318): ואולי כאן המקום לציין, כי למרות שנהג
רבנו הבבא סאלי להשתטח על קברי הצדיקים אשר בארץ המה, ומפעם לפעם היה
פוקד את קברי התנאים האלהיים רבי שמעון בר יוחאי ורבי מאיר בעל הנס זכותם
תגן עלינו אמן, היה נמנע מלעלות לשני הציונים הללו בימי ההילולא, משום הפריצות
ותערובת הבריות השכיחים בדרכי הציונים הקדושים. לעומת זאת, היה עולה לירושלים
כדי לפקוד את ציון המקובל האלהי רבי שלום שרעבי - הרש"ש, ורבנו חיים בן עטר
זכותם תגן עלינו, בימי ההילולא שלהם, וכן עלה פעם לקבר שמואל הנביא שבצפון
ירושלים ביום ההילולא, כ"ח באייר.

אגב, נצטט מתוך הדברים שאמר רבנו מאיר אביחצירא זצ"ל, בט"ו באייר תשמ"ב,
למקורביו שדיברו עמו מעניין העליה למירון בל"ג לעומר: "אינני אומר כלום, לא לכאן
ולא לכאן... בתשובות חתם סופר (וירח דעה סימן רלג) מפקפק מאד על מקור המנהג הזה...
על רבי שמעון בר יוחאי הרי נאמר (מסכת שבת יא ע"א), חברים שהיו עוסקים בתורה,
מפסיקים לקריאת שמע ולא לתפילה. ואמר רבי יוחנן, כגון רבי שמעון בר יוחאי
וחבריו שתורתן אומנותן. צריכים להתחזק ביום הזה בלימוד התורה, וכדאי גם ללמוד
האדרא"...

גם מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה אומר שלא נכון כלל ועיקר
לבטל תורה בשביל לעלות לקברי צדיקים, שהרי שקולה מצות תלמוד תורה כנגד כל
המצוות כולן, ואין לך מידה טובה ממנה (אבות פ"ה מכ"ב). והגאון המקובל האלהי רבנו
מרדכי שרעבי זיע"א, כאשר היה שומע על בחורים העוסקים בתורה, שרוצים לנסוע
לקברי צדיקים, היה אומר להם: "אתם מחפשים לטייל? תשבו ותעסקו בתורה, התורה
היא למעלה מכל!". (ועיין בחוברת "מרון הרב עובדיה" - מזוית אישית - בהלכה ובאגדה)

לדעתי אתה צריך לנסוע

בחור הגיע אל הגאון הרב שטיינמן זצ"ל, ואמר שרוצה לנסוע למירון. שאל הרב: למה, אתה צריך חופש? אמר הבחור: דווקא לא. שאל הבחור: ירשה לי הרב לשאול שאלה? השיב הרב: כן. שאל הבחור: איפה הרב מתפלל בשמחת תורה? ענה לו הרב במקום פלוני. שאל הבחור: כמה מתפללים יש שם? ענה הרב: בערך שלוש מאות איש. שאל הבחור: כמה זמן שרים אצלכם "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו"? השיב הרב: בערך עשרים דקות. שאל הבחור: וזה מרגש? אמר הרב: מאוד. אמר הבחור: "רבי, במירון יש 5,000 איש, ששרים "אמר רבי עקיבא" במשך שעה וחצי...!! צחק הרב ואמר: לדעתי אתה צריך לנסוע.

הבחור הגיב בחיך: בשביל זה באתי, לשאול את הרב מה לעשות, כי המשגיח בישיבה לא מרשה לנו. אמר לו הרב: מסתמא המשגיח לא ישים לב שנסעת. ואם הוא ישים לב, תן לו את הפתק הזה. וכך כתב לו: "ביקשתי מהבחור... לנסוע למירון. א.ל. שטיינמן".

ובפעם אחרת: הגיע אל הרב בחור וביקש 'היתר' לנסוע למירון. הוא הסביר להרב שאחותו כבר קנתה לו כרטיס, וחבל על הכסף. אמר לו הרב: "את הכסף כבר הפסדת. עכשיו אתה רוצה להפסיד גם את הזמן?!"... (הרב צבי יעקובזון)

מצות חדש

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְקִצְרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֶרְכֶם אֶל הַכֹּהֵן: וְהִנִּיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לְרִצְוֹנְכֶם מִמּוֹזֹרֶת הַשָּׂדֶה הַכֹּהֵן ... וְלֶזֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבֵּיאֲכֶם אֶת קָרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם וְזָקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם. (ויקרא כג)

חדש אסור מן התורה

תבואה שהיא מחמשת מיני דגן [חטים, שעורה, כוסמת, שובלית, שועל, שיפון], שהושרשה באדמה מט"ז בניסן והלאה, הריהי תבואה חדשה שאסרה אותה התורה באכילה עד להקרבת קרבן העומר. והיום שבעוונותינו חרב בית המקדש ואין לנו קרבן העומר, אסור לאכול תבואה חדשה עד תחילת ליל י"ז בניסן. ובחוץ לארץ עד תחילת ליל י"ח בניסן. (שלחן ערוך אורח חיים סימן תפט סעיף י)

איסור חדש נוהג בין בלחם, בין בקלי [גרעינים הקלויים באש], בין בכרמל [שמוללים ביד], שנאמר: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה".

זמן ההשרשה

תבואה שהושרשה קודם ט"ז בניסן, אף שבפועל ממשיכה לגדול עוד כמה חודשים, מותר לאוכלה מיד לכשתגדל. (שלחן ערוך יורה דעה סימן רצג סעיף ג)

הכנה לקבלת השפע

כתב בספר החינוך (מצוה שג): הטעם במצוה זו, לפי שעיקר מחייתן של בריות היא בתבואות, ועל כן ראוי להקריב מהן קרבן לה' אשר נתנם, טרם יהנו מהן ברייתו. וכעין מה שאמרו חז"ל (ברכות לה ע"א) בדומה לזה, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, מעל. וכל זה להכשיר את עצמנו שנהיה ראויים לקבל משוב.

בארץ ובחוץ לארץ ושל גוי

איסור חדש נוהג בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ, בין בתבואה של ישראל בין בתבואה של גויים. (שם ס"ב)

הו זהירים

הנוסע לחוץ לארץ ובפרט לאירופה וארצות הברית, מתקופת חג הסוכות ואילך, עליו לוודא את הכשר הלחם ושאר מיני דגן שאוכל, והשכר ששותה, לבל יכשל בהם באיסור חדש, חלילה. (כן שמעתי ממרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל)

בארצות מסוימות בחוץ לארץ הבעיה מצויה שם יותר, וכתב המשנה ברורה, על כל בעל נפש לא יסמוך על היתרים שהם ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו, כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור גמור מן התורה אף בחוץ לארץ. וידוע שכמה וכמה מן הנזהרים מחשש איסור כל שהוא בשארי איסורים מקילים בזה... אבל אין זה נכון, וכי בשביל שקשה לו להיזהר בכל החומרות יקל לגמרי... והלא לגדולי הראשונים הוא איסור מן התורה, הלא המה הרי"ף הרמב"ם הסמ"ג העיטור הריטב"א הרא"ש המרדכי הראב"ה הגהות מיימוניות, ואף האור זרוע שמצדד שהוא מדרבנן בחוץ לארץ לא סמך על זה להקל אלא בספק, אבל לא בודאי חדש, וכן דעת התרומת הדשן, ובפסקי תוספות כתב דבשל גוי הוא איסור מדרבנן, ואם כן מדרבנן על כל פנים הוא איסור גמור. והמקילים הם רק ספר התרומה וריב"א והם יחידים נגד כל גדולי עולם הנ"ל, וגם בשלחן ערוך באורח חיים וביורה דעה סתמו כהפוסקים שהוא מן התורה, והרבה אחרונים תפסו כן לעיקר, על כן בודאי שראוי ונכון לחוש לכל זה ולפרוש על כל פנים מודאי חדש. ומי שירצה לתת לב על זה יוכל להשיג גם בחורף ממינים אלו מתבואה ישנה. עי"ש.

הנמצא בחוץ לארץ ויש לו ספק אם מיני דגן אלו מתבואה חדשה, יש להקל לו לאכול. מטעם ספק ספיקא, כי שמא אינם מתבואה חדשה, ושמא אין איסור חדש נוהג בתבואה של גוי או של חוץ לארץ. אבל אם יודע בודאי שמיני דגן אלו הם מתבואה חדשה, בודאי שאסור לאכול מהם. ואין להקל מטעם ספק ספיקא, שמא אין איסור חדש בתבואת חוץ לארץ, ושמא אין איסור בשל גוי, שהרי שתי ספיקות אלו הם נגד מרן השלחן ערוך שאסר במפורש בתבואה של גוי בחוץ לארץ. (וילקוט יוסף מצוות התלויות בארץ חלק ג עמ' נא, קא)

ה"שאגת אריה"

הגאון רבי אריה לייב זצ"ל בעל ה"שאגת אריה", היה מקפיד מאוד באיסור חדש כהלכה, ולא סמך על היתרים דחוקים וקשים. על כן, כשהיה נודד ממקום למקום, היה לוקח עמו כלי אכילה סיר לבישול וכדומה, כי ידע שרבים בעוונות הרבים נכשלים באיסור חדש וסומכים על קולות ודחקים שקשה לסמוך עליהם נגד רוב ככל הפוסקים. ולכן טען שאפילו אם יבשלו לו מיני דגן שאין בהם חשש איסור חדש חלילה, מכל מקום הכלים שבבתיים בלועים מאיסור חדש, ומה לי כלי הבלוע מאיסור חדש ומה לי כלי הבלוע מבשר חזיר, הלא את שניהם התורה אסרה באכילה.

מכתב בענין זהירות מאיסור "חדש" בארץ ישראל ממון הראשון לציון פוסק הדור רבנו עובדיה יוסף צוק"ל

(הובא ב"ילקוט יוסף" - מצוות התלויות בארץ חלק ג עמוד תקמב)

ב"ה ירושלים. ו' כסלו תשמ"ה

אל כבוד הרבנים הגאונים רבני ערים ומושבים בישראל, ה' עליהם יחיו.

שלומכם ישגא לעד.

הנה ידועה דעת מרן השלחן ערוך (אורח חיים סימן תפט סעיף י, וביורה דעה סימן רצג סעיף א וב) שאיסור חדש אסור מן התורה בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ, בין בשל ישראל בין בשל גוי. ואף על פי שהב"ח כתב להקל בשל גוי, כבר כתב הגר"א בביאוריו לדחות דבריו בשתי ידיים, וכתב, ששגגה יצאה מתחת ידו וכו'. וכן העלה השאגת אריה בתשובות החדשות (ודיני חדש סימן ג), וכן הסכימו הרבה מגדולי האחרונים. ואף על פי שיש גם כן אחרונים מגדולי רבני אשכנז שמקילין, כאן בארץ ישראל אתרא דמרן השלחן ערוך בודאי שאין להקל. ומכל שכן לנו הספרדים שבודאי שאסור לנו להקל נגד הוראות מרן שקבלנו הוראותיו, וכמו שכתב הגאון מהר"י פראג' בתשובותיו (סימן נט) שבמקומות אלו שהם אתרא דמרן, כל דבריו והוראותיו הוקבעו כהלכה למשה מסיני, שאין בה שום מחלוקת כלל, אפילו במקום שיש רבים שחולקים עליו, וכל הנוטה מדבריו הרי הוא כאילו נוטה מדיני התורה, ומזלזל בכבוד רבותיו. ע"ש. [וראה בשו"ת יביע אומר חלק ה סימן מג]

והנה לאחרונה התעוררה שאלה של איסור "חדש" בארץ ישראל, וקבלו על עצמם רבנים ועסקנים גדולים שליט"א לעמוד בפרץ למנוע שיווק החיטה שהיא מתבואה חדשה, וכן שעורה, עד לחג הפסח הבא עלינו לטובה. אולם יש כאלה שמרפים ידי עבודת הרבנים והעסקנים הנ"ל, בטענה שאין איסור בתבואת גוי משום "חדש", היפך הוראת מרן השלחן ערוך. והרי ידוע כי הגאון המפורסם רבי שמואל סלאנט זצ"ל וחבריו חלקם בחיים הנצחיים כתבו, שגם אלה שנהגו להקל בחוץ לארץ באיסור "חדש" מתבואת גוי, עליהם להחמיר בדגן המיובא מחוץ לארץ ישראל, מכיון שהוא אתרא דמרן ז"ל.

לפיכך אליכם אישים אקרא, הרבנים הגאונים בכל אתר ואתר שבארצנו הקדושה, וכן ועדי הכשרות והעסקנים שומרי משמרת הקודש, לפעול בכל יכולתם להשגיח בעין פקוחה לבל ישתמשו בתוצרת דגן האסורה משום חדש לפני ט"ז ניסן, ולדרוש בכל התוקף ממשרד התעשייה לבל ייבא דגן שיש בו חשש חדש עד לאחר חג הפסח.

ובזכות זאת נזכה לגאולה שלימה ולבנין בית המקדש במהרה בימינו ולהקרבת העומר, אמנן.

**בברכת התורה
עובדיה יוסף**

חלאק'ה

מנהג החלאק'ה

יש נוהגים להמתין מלספר שערות בניהם עד הגיעם לגיל שלוש שנים, שאז מספרים אותם בשמחה ובשירים. וטעם לשמחה זו, משום התחלת חינוכם למצות התורה שאמרה (ויקרא יט כז): "לא תקפו פאת ראשכם", דהיינו שאין להשחית לגמרי את השיער שבצידי הראש. וכהידור והדגשה לקיום מצוה זו, מותירים לו שיער יותר בצידי הראש, מה שנקרא "פאות", ובתימן קראו לזה "סימנים", כי זה אחד הסימנים המבדילים את היהודים מן הגוים. ועיין במדרש שיר השירים רבה (ג יא) על הפסוק "צאינה וראנה בנות ציון" - בני המצויינין לי, בתגלחת, במילה, בציצית. דהיינו שעם ישראל יש להם סימני היכר מיוחדים. [עייין רמב"ם (הלכות עבודה זרה פי"ב ה"ו), שו"ת הרמב"ם (סימן רמד), שלחן ערוך (יורה דעה סימן קפא סעי' ב, ג) משנה ברורה (סימן רנא ס"ב בביאור הלכה, ד"ה אפילו) חוברת "כבוד אב ואם בהלכה ובאגדה" תשע"ח עמוד 150 בענין קיצוץ הפאות.]

כתב רבנו חיים ויטאל, הרב רבי יונתן סאגיס [מתלמידי רבנו האר"י ז"ל], העיד לי שקודם שהלכתי ללמוד אצל מורי האר"י ז"ל, הוליד מורי את בנו הקטן למירון עם כל אנשי ביתו, ושם גלחו את ראשו כמנהג הידוע, ועשה שם יום משתה ושמחה וכו', וכתבתי זה להורות כי יש שורש למנהג. וכתב בשו"ת ערוגת הבשם, שכן מנהג חסידים ואנשי מעשה, להשהות תגלחת בניהם הקטנים עד לגיל שלוש שנים, ומנהגם תורה הוא. וסמך לזה מהמדרש על הפסוק: "כי תבואו אל הארץ ונטעתם פל עץ מאכל" - רמז לילדי ישראל, שנאמר 'כי האדם עץ השדה'. "שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" - שעדיין אינו יכול לדבר היטב. "ובשנה הרביעית יהיה פל פרי קדש הלוילים לה" - שאז מדבר ומתחיל ללמוד פסוקי תורה. ומכאן גם לענין מצות חינוך בהנחת הפאות ויתר המצוות, כשמתחיל להיות בן הבנה.

סיבה למסיבה

הנכון יותר לעשות את המנהג הנ"ל בחול המועד או בל"ג לעומר - יום הילולת רבי שמעון בר יוחאי וכיוצא בהם, שבלאו הכי הם ימי שמחה וחדוה לישראל.

בשו"ת גינת ורדים כתב, מותר להשהות תספורת ראשונה שעושים לקטן בשמחה ושירים ולספרו בחול המועד. וכן כתב בשו"ת נחפה בכסף, שכן פשט המנהג בעיר הקודש ירושלים להרבות שמחה בתופים ובמחולות בתספורת הראשונה של הקטן, בשביל חיבוב מצוה של הנחת פאות הראש, ועושים זאת על ידי ספר אומן ישראל בחול המועד. וכן כתבו דבר משה, שלחן גבוה, והראשון לציון רבי מיוחס בכר שמואל בספרו מזבח אדמה ועוד. (שו"ת יחזה דעת חלק ה סימן לה)

טלית קטן

יש להרגיל את הילד ללבוש טלית קטן כבר מגיל שלוש, שעל ידי זה יזכה לנשמה גבוהה. (אליה רבה, שבט מוסר, לב חיים, של"ה ועוד. שו"ת יחזה דעת חלק ד סימן ב)

היאך מתחיל הבן ללמוד תורה

כתב רבנו אהרן הכהן מלוניל בספרו ארחות חיים (לפני למעלה מ-700 שנה): המנהג שנהגו רבותינו ז"ל כשמשמין את בניהם לתלמוד תורה: כותבים על קלף או על לוח את האותיות, ומרחיצים אותו ומלבישים אותו בגדים נקיים ולשין לו חלות בדבש וחלב, ומביאים לו פירות ומיני מגדים, ומוסרים אותו לתלמיד חכם להוליכו לבית הספר, ומאכילים אותו מהחלות והפירות ומיני מגדים ומקריין אותו האותיות. ואחר כך מחפים האותיות בדבש, ואומרים לו שילחך הדבש מעל האותיות, ואחר כך מחזירים אותו

לאמו. וכשמתחיל ללמוד תורה, מתחילים בספר ויקרא, ועושים לו סעודה של שמחה, לפי שדומה אביו כאילו מקריבו להר סיני. אמרה תורה כל יום ויום יהיו בעיניך דברי תורה כאילו היום ניתנו.

ומה שמאכילים אותו פירות ומיני מגדים זכר למעדנים שהתעדנו ישראל במדבר, במן ובאר ושל. ומה שלשין חלות בדבש וחלב, זכר ל"ויניקהו דבש מסלע" וכתוב "דבש וחלב תחת לשונך". ומה שמחזירים אחר תלמיד חכם להוליכו לבית הספר, שכן במתן תורה חזר הקב"ה על משה שהיה אדם גדול ועניי מאוד. ומה שמחפה אותו תחת כנפיו, כדי לחבבו בתורה בדרך ענוה וצניעות, שכן כתוב "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". ומה שמתחילים מספר ויקרא, לפי שאמר הקב"ה יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות, ומעלה אני עליהם כאילו הקרבתם לפני קרבן. וכל כך למה? כדי שתתקיים התורה לדורות עולם, שמעשיהם של צדיקים קיימים לעולם. ומה שמחפים האותיות בדבש ומלחך אותו, כדי שיהיו דברי תורה בפיו כדבש למתוק, כענין שנאמר (ויחזקאל ג א): "וְתָהִי בְּפִי כְּדֶבֶשׁ לְמִתּוֹק". ומה שמפתים אותו בתחילה [בכל הנ"ל] ואחר כך מכים אותו ברצועה קטנה [כשלא מתנהג טוב]? שכן במתן תורה תחילה כתוב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", כלומר אין עליכם אלא קיבול שכר, ולבסוף כתוב "מחלליה מות יומת" ושאר עונשים. ומרגילים התינוקות לנענע גופן בשעת הלימוד, כמו שכתוב במתן תורה "וירא העם וינעו". וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום "עבדו את ה' ביראה".

ומנהג זה היה מנהג הקדמונים, והיו נוהגים אותו אנשי ירושלים, ועד היום נוהגים כן במקצת מקומות. ועוד היה מנהג יפה וטוב בירושלים שהיו מחנכים בניהם וכו' ואחר כך היה אביו סומכו ומביאו לפני כל זקן לברכו שיזכה לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ללמדך שהם נאים ומעשיהם נאים, וכל יצר מחשבותם היה לשמים, והיו מוליכים בניהם הקטנים לבתי כנסיות לחנכם ולזרזם במצוות. ע"כ.

ה' באייר

ראיתי לנכון להציג להלן כמה נקודות שנשאלתי בסייעתא דשמיא בענין יום ה' באייר ויום כ"ח באייר, ופורסמו בעיתון "המביט" כמידי שבוע בסייעתא דשמיא.

א. קריאת ההלל

שאלה: האם ראוי ונכון לקרוא את ההלל ביום העצמאות, כדי להודות להשם יתברך על כל הניסים והנפלאות שעשה עימנו בימים ההם. כי שמעתי על בתי כנסיות מסוימים שקוראים את ההלל ביום זה, ואף מברכים עליו? (א. ל. הי"ו)

תשובה: ידידי היקר, נגעת בנקודה רגישה אצל חלקים רבים מאחינו בית ישראל, על כן הנכון יותר שאצטט לך מדבריו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שכתב בספרו לפני למעלה מארבעים שנה (שו"ת יביע אומר חלק ו סימן מא):

ראשית, הוכיח הרב שלא קבעו חז"ל לומר הלל על גאולתם של ישראל אלא אם כן היו כל ישראל באותה צרה ונושעו ממנה, אבל ציבור או אפילו מדינה שלימה

של ישראל שנגאלו מצרתם, אינם רשאים לקבוע הלל בברכה. ולפי זה נראה שהואיל והניסים שנעשו לנו במלחמת השחרור שהצילנו השם יתברך מידי אויבינו ושונאינו שזממו להכחידנו, כיון שלא היה הנס לכל ישראל, אפשר לומר הלל, אבל בלי ברכה.

ויש להוסיף עוד, שכיון שהנס היה בדרך הטבע, כי כזו וכזה אכלה החרב, וכמה נפשות יקרות נפלו בעוונות הרבים במערכות ישראל, אם כי בסופו של דבר לא יטוש השם את עמו בעבור שמו הגדול, וגבר ישראל, מכל מקום אין הדבר חורג מדרך הטבע, ולכן אין לקבוע על זה הלל בברכה.

ואף שגדולי ישראל רבים קראו את הקמת מדינת ישראל בשם התחלת הגאולה, מכל מקום הואיל ועדיין רב הדרך לפנינו כדי להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הן מבחינה מדינית וצבאית, והן מבחינה מוסרית ורוחנית, לפיכך אין לגמור את ההלל בברכה. והרי מנהיגי צבאות ערב, למרות התבוסות והמפללות שנחלו, עודם מאיימים השכם והערב לצאת למלחמה נגדנו. ומנפנפים בחרבותיהם ובקשתותיהם, חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה, אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. וכמה מדינות נאורות שהיו נחשבות כידידותיות לישראל, פנו עורף ולא פנים במלחמות שעברו עלינו, מלחמת השחרור, מבצע קדש, מלחמת ששת הימים, מלחמת ההתשה, והאחרון הכביד מלחמת יום הכיפורים. ועודנו תכלינה עינינו אל ישועת ישראל האמיתית על ידי צור ישראל וגואלו, השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו, לולא ה' שהיה לנו אזי חיים בלעונו.

ומבחינה רוחנית, אשר ירוד ירדנו אלף מעלות אחורנית, ועדים אנו להתדרדרות מוסרית מדהימה, המתירנות גוברת וההתפרקות משתוללת בראש כל חוצות, חוסר צניעות, בגדי פריצות, חילולי שבת בפרהסיא, [כשלאבוננו נוספו לכך היום אף חילולי שבת מטעם המדינה בעצמה, כעבודות רכבת ובניית גשרים בראש כל חוצות], פתיחת איטיליזי טריפה בממדים מבהילים, ועוד כהנה וכהנה, ועל הכל מאות אלפי ישראל מתחנכים במוסדות חינוך לא דתיים, ולומדים שם להתנכר לכל קדשי ישראל, ולפנות עורף לצור מחצבתם, ולהיות ככל הגויים בית ישראל, עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים, הלזה ציפינו וקוינו במשך כאלפיים שנות גלותנו!!!! והרי כתב הרמב"ם: לא התאוו ישראל לימות המשיח אלא כדי שינחמו ממלכויות שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ובמצוות כראוי, ובימי המשיח תרבה האמונה והדעה והחכמה והאמת.

ומסיבות אלו רוב רובם משלומי אמוני ישראל אשר רואים שעדיין השכינה בגלות, נוהגים שלא לומר הלל בכלל ביום העצמאות, וטעמם ונימוקם עמם לרוב יגונם וצערם על מצבנו הרוחני אשר אנו נתונים בו כיום, ואין לזה כל דמיון לנס חנוכה שכל העם הכירו וידעו בהשגחת השם יתברך עליהם, וכולם היו עובדי השם באמת ובתמים. וכיוצא בזה כתב בשו"ת ישכיל עבדי שאין לגמור ההלל בתוך תפילת יום העצמאות אפילו בלי ברכה, מפני שעדיין אויבינו קמים עלינו לכלותינו, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ועוונותינו הטו אלה, כי היצר הצורר בעוכרינו להסית את ישראל מדרכי ה' וכו', ומכיון שאין כאן אלא אתחלתא דגאולה, ואינה

גאולה שלימה לכל עם ישראל, לכן אין לתקן לומר הלל בתוך התפילה אפילו בלי ברכה, ורק אפשר לומר מזמורי ההלל לאחר סיום התפילה, בלי ברכה, כי פשוט שאין לנו להיכנס בספק ברכה לבטלה.

ולא אכחד כי באמת עם כל הצללים הנ"ל, ישנם אורות גדולים שאין לנו להתעלם מהם, כי מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, ורבבות בחורי חמד מטובי בנינו היקרים עוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות, והתורה מחזרת על אכסניה שלה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל. ורבבות משלומי אמוני ישראל מחנכים את בניהם ובנותיהם על פי תורתנו הקדושה, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך השם. ואף אצל המון העם אנו מוצאים אוזן קשבת שוקקה וכמהה לשמוע תורה ודעת מפי גדולי ישראל, כחזונו הנפלא של הנביא עמוס: "הנה ימים באים נאם ה', והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דברי ה'", ואנו תפילה שהשם יתברך יערה עלינו רוח ממרום, ונשוב כולנו בתשובה שלמה. ועל כל פנים הואיל והיתה כאן רק התחלה טובה, לכן אין לומר הלל בברכה.

ומכל שכן שהתאריך ה' אייר שהוכרז על מדינת ישראל כמדינה ריבונית ועצמאית, אינו יום שנגאלו מצרתם, כי הרי המלחמה נמשכה אחר כך ביתר שאת ורבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה, והכרזת שביתת הנשק היתה ביום אחר, וגם לאחר מכן נפלו חללים על ידי אויבינו המקיפים אותנו, ובעוונות הרבים כמה אלפים מאחינו בית ישראל נהרגו במערכות ישראל, השם ינקום דמם. ואף שעל ידי הכרזת המדינה יכולנו אחר כך לקלוט עולים חדשים ולקבץ גלויותינו מארצות ערב וממדינות אירופה שרידי חרב פליטי השואה, מכל מקום אין השמחה שלימה. ולכן אין לקבוע לדורות הלל בברכה, מכיון שהשמחה מהולה בתוגה. ומי הוא זה אשר ירהיב עוז בנפשו להיכנס בחשש איסור ברכה לבטלה, שאיסורו חמור עד מאוד. והמברך על ההלל ביום העצמאות, אסור לענות אחריו אמן.

צא וראה מה כתב הגאון מופת הדור והדרו מרן החזון איש זצ"ל באגרותיו אחרי ימי השואה הארורה בעוונות הרבים, לא תקפ"ץ [לא תקום פעמים צרה]: ענייני ההלכה קבועים הם על פי תורתנו הקדושה, ואף נביא אינו רשאי לחדש דבר, וכשם שהגרעון הוא בכלל נליזה מהתורה, כך ההוספה על מצוות התורה היא נליזה מהתורה, ולכן ההצעה לקבוע ולקיים ולגזור (יום תענית ביום השואה) היא כהקלת ראש חס ושלוש ביסודות ההלכה, וראוי להסירה מעל הפרק בטרם הועלתה. ואיך נעזי פנינו בדור זה שטובה לו השתיקה, להרהר כזאת לקבוע דבר לדורות, והרי הצעה כזאת מעידה עלינו כמתכחשים בכל שפלותינו וחטאתינו בזמן שאנו מלוכלכים בעוונותינו ופשעינו, ודלים וריקים מן התורה והמצוות, ואל נא נעבור לגדולות ונפלאות ממנו. ע"כ. ועל אחת כמה וכמה שאין אנו רשאים לקבוע הלל בברכות מדי שנה בשנה, ולהיכנס חס ושלוש בחשש ברכות לבטלה. וכן הגאון מופת הדור והדרו רבי צבי פסח פראנק זצ"ל הורה והנהיג בבית מדרשו, שלא לומר כלל הלל ביום העצמאות. וטעמו ונימוקו עמו, מפני שדם ישראל נשפך לרוב בעוונות הרבים, וגם מפאת המצב הדתי במדינה. עד כאן מדברי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל.

ולהלן קטע נוסף ממרן הראשון לציון זצוק"ל (שו"ת יחוה דעת ח"א סימן מג) על אותם שרצו לשנות מנוסח אמירת "נחם" בתשעה באב, ולא להזכיר על עיר הבירה "ירושלים עיר הקודש" את התיבות "העיר החריבה והבזויה והשוממה מבלי בניה היא יושבת...", ואחר שהאריך מרן בתשובתו, כתב: ומי הוא זה ואיזהו בדורות הללו שיכול להרהיב עוז "לתקן" ולשנות מנוסח שתיקנו הם, אשר רוח ה' דיבר בם ומילתו על לשונם, ובכל תיבה ותיבה ובכל אות ואות גנוזים בהן סודות נשגבים ומופלאים, ודברי קודשם מיוסדים על אדני פז. והוסיף וכתב עוד:

"והלא עדיין בעוונות הרבים מקום המקדש וסביבותיו נתונים ביד זרים שונאי ישראל, וירושלים העתיקה עודנה מלאה גילולי עבודה זרה בכמה כנסיות טמאות, ואשר על ידי כומריהם ומנהיגיהם דם ישראל נשפך כמים בכל הדורות, ובסביבות המקדש קבורים ישמעאלים, סביב רשעים יתהלכו. וגם לכל עם ישראל אסור מן התורה להיכנס להר הבית משום טומאת מת, והערבים מכניסים פגרי מתייהם אל המקום המקודש לנו ביותר. ומסופר בזוהר הקדוש, כי פעם ראו החכמים את רבי אלעזר בן ערך יושב ובוכה, וכשנשאל על זאת, אמר אני בוכה על אבן השתיה שבתוך בית המקדש, אוי אבן הקדושה העולה על כל קדושה, היאך עתידים אומות העולם לזלזל בד' ולהושיב את מתייהם הטמאים עליך לטמאות את המקום המקודש, כי אנכי הרואה שעל אבן השתיה עתידים לתת האומות את פגריהם, ומי לא יבכה על כך, אוי לאותו הדור שיתרחשו בו דברים אלו. ע"כ. ועיקר ישובה של ירושלים שהיה בצד דרום של בית המקדש, מאוכלס עדיין על ידי הערבים שונאי ציון. וכמה בתי כנסת שהיו לתפארת בעיר העתיקה, עודם חרבים ושוממים. ומלבד כל זה גם המצב הרוחני של ירושלים הוא בשפל המדרגה, כי מה מאוד ידאב כל לב החרד לדבר ה' על התפרקות כמה מן הדור מחיי תורה ומצוות, חינוך אלפים ורבבות מילדי ישראל ללא תורה וללא מצוה, והרס חומת הצניעות והמוסר, וריבוי חילולי השבת ועוד כהנה, והפרת סדרי הכשרות, בושנו וגם נכלמנו כי שודדו ארמונותינו ארמונות תורתנו הקדושה, ותפילתנו ותחינתנו לה' יתברך, שישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו ויגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו, אמן." עי"ש.

על כן ידידי היקר, עלינו ללמוד מדרכם והנהגתם של גדולי ישראל, וכפי שהם נהגו והדריכו אותנו אף אנו נלך בעקבותם, וכמו שנאמר "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". והנה לך מנהג מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה שלא לומר הלל כלל וכן הורה לאחרים. ומכל מקום אמר שמי שרוצה לומר את ההלל, רשאי לאומרו, אך ברור שאין לברך עליו, שהרי אפילו כשישנה מחלוקת בין גדולי הפוסקים וענקי הרוח רבותינו הראשונים והאחרונים, כלל גדול בידינו "ספק ברכות להקל" ולא מברכים, מפאת חומר איסור ברכה לבטלה, וכמו שאמרו בגמרא (מסכת שבויעות לט רע"א) שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא במתן תורה בהר סיני "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". כל שכן בענין זה שאדרבה דעת רוב רובם של כל גדולי הדור מקום המדינה, שלא לברך על ההלל כלל ועיקר. על כן, אף אם הזדמן לאדם להתפלל במקום שמברכים על ההלל, חלילה לו לברך, ואף אין לו לענות אחריהם 'אמן', כדין כל ברכה הנאמרת שלא כהלכה, שאין עונים אחריה 'אמן', וכמבואר לעיל. אך רשאי לומר עמם את פסוקי ההלל לבדם. והעיקר להימנע ממחלוקת, ולעשות הכל באהבה ואחוה שלום וריעות.

ב. תחנון

שאלה: האם אומרים וידוי ותחנונים בתפילות יום העצמאות או לא? (א. ס. הי"ו)

תשובה: מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל אמר בשיעורו הקבוע במוצאי שבת, שהנמצא בבית הכנסת שאומרים וידוי ותחנונים, יאמר, ואם לא אומרים, לא יאמר. שהעיקר שלא יעשה מחלוקת בציבור, חלילה וחס. ועל כל פנים, חכם הרוצה להנהיג בבית הכנסת שלו שלא לומר וידוי ותחנונים ביום זה, בודאי שרשאי להנהיג כן, ואין לזה שום קשר לשאלה ההשקפתית כיצד להתייחס להסתכלות הנכונה ליום זה. וכך נהגו כמה וכמה מגדולי ישראל ובראשם מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל שלא לומר וידוי. ודי בזה.

כמו בן גוריון...

סיפר מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, על הגאון רבי יוסף כהנמן זצ"ל מייסד ישיבת פונוביל'ז תכב"ץ, שהיה נוהג ביום העצמאות שלא לומר תחנון ולא לומר הלל. שאלוהו תלמידיו, אם הרב לא אומר תחנון אם כן יאמר הלל, ואם הרב לא אומר הלל אם כן יאמר תחנון? ענה להם הרב בבדיחותא: "אני כמו בן גוריון, לא אומר הלל ולא אומר תחנון".

ג. ההנהגה הנכונה

שאלה: כיצד ההנהגה הנכונה צריכה להיות ביום זה, שיש חופש מהעבודה, כדי שנעשה באמת את רצון השם יתברך? (מ. א. הי"ו)

תשובה: ידידי היקר, להלן אעתיק לך מלל משיעורו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (מתוך הספר הנפלא "מעדני המלך") בענין זה:

היום קוראים אותו "חג העצמאות". רבותינו אומרים אין לך בין חורין אלא מי שעוסק בתורה, זוהי החירות האמיתית, וכל השאר הבל. זכינו ברוך השם במקומות רבים עושים "יום שכולו תורה", כל אדם שיכול – ילך ללמוד תורה, היום יום פנוי לא עובדים בו, 'כי אקח מועד אני מישרים אשפות', כל השנה אדם אומר אני טרוד בפרנסה, אך ביום העצמאות שהוא פנוי ילך ללמוד תורה.

יש היום ישיבות בארץ ישראל, ארץ ישראל היא מרכז התורה, אם הייתם בחול המועד פסח הייתם רואים בבנייני האומה שמונת אלפים תלמידי חכמים 'כולם נקבצו באו לך'. כשלמדתי בישיבת פורת יוסף היו רק שבעים תלמידי חכמים, לא יותר, 'שבעים תמרים ויחנו שם'. היום יש הרבצת תורה בעולם, עם ישראל הולך וגדל בתורה ויראת שמים, כמה בעלי תשובה יש בדורנו, ה' מסתכל בטובים, ולכן צריך להודות לה' לא להתנכר חס ושלו.

כשמצרים נלחמה עם ישראל היה עבדול נאצר צורר ישראל, והיתה לו שותפות עם רוסיה שהביאה לו מאות מטוסי מיג שהיה אז המטוס הכי משוכלל, ומסוכן מאוד, והוא איים שיגבר על ישראל ויזרוק אותם בים. בסוף, ה' זרק אותו בים,

באותו יום שהוא חשב להתנפל עלינו, הקדימו המטוסים שלנו ובאו באשמורת הבוקר בשעת הסליחות, והשמידו את כל המיגים שלהם. שר התעופה שלהם איבד עצמו לדעת כשראה איך כל המיגים נעשו סמרטוטים. אמרתי על כך: שובר אויבים ומכניע "מיגים"... אם היו באים היו עושים שמות, אבל 'אל תתן ה' מאוויי רשע זממו אל תפק'.

הרב הראשי לצה"ל ר' מרדכי פירון היה ידיד שלנו, וביקש שאדבר בפני קציני הצבא, ואמרתי דברי עידוד "אלה ברכב אלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר", יש פֶּסֶק [בטעמי המקרא] אחרי תיבת 'ואנחנו', כי גם לנו יש רכב וסוסים אצל הקב"ה - רכב אש וסוסי אש.

אמרתי עוד 'רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים', ראשי תיבות סלעי"ם: סוריה לבנון עירק ירדן מצרים, כל אלה שבעת המלכים שלהם שבאו להילחם איתנו, והבריטים הרשעים שיתפו פעולה עם הפלשתינים, היו מחרימים את הנשק שלנו, ובכל זאת התגברנו על כל אלה שהיו אנשי צבא, ברוך פודה ומציל. **זהו נס ללא ספק, לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו, ה' הכניע את אויבנו ושונאינו, תיפול עליהם אימתה ופחד.**

נמשיך להתעסק בתורה כי היא חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, כל ישראל יקדישו את יום זה לתורה ומצוות, ובזכות זה ננצח וגבר ישראל, 'כאשר ירים משה ידו', זה הידים של משה שהביא בהם את התורה והלוחות, בזכותם ניצחו ישראל. **התורה היא שעזרה לנו לנצח, לכן העיקר ללמוד היום כל אחד מה שביכולתו, ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום.**

איך נצחנו!!

מלל נוסף משיעורו של מרן זצוק"ל: ובאמת איך יכולנו להם? מה הם תעצומות הנפש שהביאו אותנו, את העם היושב בציון, להינצל מסכנה גדולה שריחפה מעל ראשנו? התשובה לכך היא ברורה, **כאשר באים בביטחון בהשם יתברך, ויודעים שלא כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, זוכים לסייעתא דשמיא, ככל שהביטחון בהקב"ה גבוה יותר, כך הניצחון מפואר יותר.** קודם המלחמה רבים אחזו אותם חיל וחלחלה, והעם כולו היה בחרדה מפני הבאות. ולכן הטלנו את יהבנו על הקב"ה, כי לא יטוש ה' עמו.

ביטוי לכך ניתן למצוא בדברי הנביא זכריה: "כי לא בחיל ולא בכח, פי אם ברוחי אָמַר ה' צְבָאוֹת". הנביא אומר, גם כאשר מולנו עומדים כוחות וצבאות גדולים, וגם אם אנחנו מרגישים מספיק חזקים לעמוד מולם, תמיד צריך לזכור: **לא בחיל ולא בכח, רק עם בטחון בהקב"ה אפשר לנצח.** וזהו המסר החזק ביותר של היום הזה, מסר של בטחון בו יתברך". וכן אמרה תורה "השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך... ורם לבבך ושכחת... ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל...". עלינו לזכור את כל הטובה שהקב"ה הרעיף עלינו, ולא לתלות את ההצלחות בנו חלילה, "שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו".

בזכותך אני מציל את עמי ישראל מכל צרה

תנא דבי אליהו (סוף פרק יא), אשרי מי שמחדש בדברי תורה על פיו, שהוא דומה כמי שמשמיעים אותו מן השמים, ואומר לו הקדוש ברוך הוא בני, בנית לי בית המדרש, והשכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא, **ובשבילך ובזכותך אני מציל את עמי ישראל מכל צרה**, שנאמר (שופטים ה ח): "יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזִי לָחֵם שְׁעָרִים, מִגֵּן אִם יִרְאֶה וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל". **מלמד שאם יצאו למלחמה ארבעים אלף מישראל, ותלמידי חכמים עסקו בתורה, דומה להם כאילו אחזו מגן וצינה וחרב פיפיות להצלחתם.** וכן אמרו במסכת מכות (י ע"א) "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים", **מי גרם שיהיו רגלינו עומדות איתן במלחמה: שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה!** (ועיין שו"ת יביע אומר חלק י בדברי הפתיחה)

לאור כל האמור לעיל, כמה גדול שכרם של כל העוזרים והמסייעים באונם ובהונם לארגן ולקיים ביום זה "יום שכולו תורה", ולזכות את עמך ישראל לתורה ויראת שמים, ולא חלילה ילכו לראות ולרעות בשדות זרים ולטייל בחוצות, ויבזבזו זמנם בש"ה פ"ה [שיחות הבל ופטפוטי הבל]. ותהילות לאל יתברך, היום בכל מקום ומקום עושים כן, ומהם יראו וכן יעשו, להגדיל תורה ולהאדירה ביתר שאת ויתר עוז, לעשות נחת רוח ליוצרנו.

ד. זה לעומת זה עשה האלוקים

להבדיל בין הטהור לטמא, ברור שאיסור גמור הוא להשתתף בכל מיני מופעים שלצערנו הרב יש בהם עירבוביה ודברים בטלים, ועל אחת כמה וכמה, שמביאים שם אשה ששרה, שהרי זה איסור גמור מן הדין. ואדרבה ביום זה, עלינו להודות להשם יתברך, ולא להתנהג בכפיות טובה באמצעות דברים המכעיסים את הבורא יתברך ומרחיקים את ההשגחה חלילה, וכמו שנאמר (דברים כג טו): "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך, ולתת אויבך לפניך, והיה מחנך קדוש, ולא יראה בד ערות דבר, ושב מאחריך!". ואומר החפץ חיים (מחנה ישראל פרק טז ד"ה ואען, ובפתיחה לספרו גדר עולם ועוד), **אנו רואים בימינו שהקב"ה כביכול מסתיר את פניו, צרות נוחות מכיוונים שונים, ואנו שואלים: "מדוע?!", התשובה כתובה במפורש בתורה, שכאשר הקב"ה רואה "ערות דבר" - חוסר צניעות, הוא שב מאחורינו, חלילה.**

להלן תשובה בנושא זה שפורסמה בעיתון המביט: הנה דין זה מפורש בגמרא (ברכות כד ע"א) **"קול באשה – ערוה"**, והיינו שאסור לשמוע קול זמר של אשה ששרה. אלא שנחלקו הפוסקים האם מותר לשמוע את קולה בקלטת או דיסק שאז אינו שומע אותה ממש, ויש מתירים בתנאי שאינו מכיר אותה, דהיינו שמעולם לא ראה אותה או את תמונתה, אבל אם ראה אותה או את תמונתה אפילו פעם אחת, אסור, שהרי יכול לבוא לידי הרהור עבירה, ויעבור על מה שציותה התורה **"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"**, **שהעין רואה והלב חומד**. וכל זה מדובר אפילו בשירי קודש, כי שירי זוהמה וטינוף ודבר עבירה, בלאו הכי אסורים בשמיעה אפילו על ידי איש, וקל וחומר על ידי אשה, שבכל אלו מגרה בעצמו את יצר הרע, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (אורח חיים סימן שז סט"ז). והוסיף שם עוד, שמי שחיבר ספרים של דברי חשק ויצר הרע, ואין צריך לומר המדפיסים והמפיצים, הרי הם בכלל מחטיאי הרבים.

ועל כל פנים לשמוע קול אשה ששרה, הדבר פשוט וברור שהוא איסור גמור מן הדין ללא צל של ספק, והמארגנים זאת הרי הם בכלל מחטיאי הרבים, ועליהם דרשו בגמרא (ברכות לה ע"ב), "חבר הוא לאיש משחית", חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, ואין מספיקים בידם לעשות תשובה.

וכבר כתבו הרמב"ם ומרן השולחן ערוך (אבן העזר סימן כא ס"א): **צריך אדם להתרחק מהנשים מאוד מאוד**. ואסור לקרוץ בידיו או ברגליו ולרמוזו בעיניו. ואסור לשחוק עמה, או להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה. ואפילו להריח בבשמים שעליה, אסור. ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה. ואסור להסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה שנתכוון ליהנות ממנה וכו'. ואסור לשמוע קולה. והמתכוון לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות. ע"כ. **ואם כן היאך יעמוד ויסתכל על אשה ששרה, שבאותה עת עובר על כמה וכמה איסורים מן התורה.** וכל זה לבד מכל התערובת והפריצות הנוראה והמושב לצים החוגגים במקומות אלו.

ולהלן נביא מעט מדברי המדרש (כתפוח בעצי היער אות א, יג) בעונש המכשילות את הרבים בהרהורי עבירה: "כשנגלה הקב"ה למשה בהר חורב, ואמר לו לך והוצא את עמי ממצרים. באותה שעה ציוה הקב"ה למלאך שר הפנים, לך והבא את משה עבדי לשמים וכו', אמר הקב"ה לשר של גיהנם, לך עם משה והראה לו את הגיהנם, וכיצד נידונים הרשעים בתוכה. כשבאו לתחילת גיהנם, ראה משה בני אדם תלויים בעיניהם, ותלויים באוזניהם, ובידיהם, וברגליהם, ובלשונם, והנשים תלויות בדדיהם, ובשעריהם, וברגליהם, בשלשלאות של אש. אמר לו משה מפני מה הם תלויים בעיניהם? אמר לו מפני שהביטו באשת איש, ובממון חבריהם ברעה. ותלויים באוזניהם? מפני ששומעים דברים בטלים ודברי הבלים, ומסירים אוזנם משמוע תורה. והתלויים בלשונם, הם המספרים לשון הרע, ומרגילים לשונם על דברים בטלים. ותלויים ברגליהם? מפני שהולך ברכילות חברו, ולא הולך לדבר מצוה, ולא לבית הכנסת להתפלל לבוראו. ותלויים בידיהם? מפני שגוזלים ממון חבריהם בידיהם, וההורג את הבחורים, ויבואו לידי הרהור עבירה". עיין שם עוד דברים מבהילים ונוראים, השם יצילנו ואת כל עמו ישראל.

וכל זה לבד מריקודים מעורבים של אנשים ונשים יחדיו, שאסורים בהחלט באיסור חמור ונורא מן התורה, וכבר אמרו חז"ל, בכל מה שניסה בלעם הרשע לקלל את ישראל לא הצליח, אך בדבר אחד הצליח, שנתן עצה לבלק לשלוח את בנות מואב אצל ישראל, והם יחטיאו אותם, וכיון שאלוהיהם של ישראל שונא זימה, הוא כבר יענישם. וכן היה, כמו שנאמר (במדבר כה א): **"וַיִּשָּׁבּוּ בְּיִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים וַיַּחַל הָעָם לַזָּנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב... וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל... וַיִּהְיוּ הַמִּתִּים בַּמִּגְפָּה אֶרְבָּעָה וָעֶשְׂרִים אָלֶף"**.

ואמרו חז"ל (כתובות יג ע"ב) **אין אפוטרופוס [אין ביטוח]: לעריות, שהעריות נפשו של אדם מחמדתם** (מכות כג ע"ב). אשר על כן, שומר נפשו ירחק מכל זה, שכבר נצטוונו

בתורתנו הקדושה (ויקרא יט ב) **"קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלקיכם"**. ולא יבוש מפני הלועגים עליו, כי אמרו חז"ל (עדות ז ע"ב): **"מוטב שיקרא האדם שוטה כל ימיו, ואל יקרא רשע שעה אחת לפני המקום"**.

ואותם אנשים שיקחו את הדברים לתשומת ליבם, ויעמדו איתנים שלא להשתתף במקומות אלו, אשרי חלקם ומה נעים גורלם, מחלקם יהיה חלקנו, שבמקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ואמרו בגמרא (מכות כג ע"ב): **"צא ולמד מציווי התורה שאסרה לאכול דם. ומה אם דם שנפשו של אדם קצה ממנו, בכל זאת הפורש ממנו מקבל שכר, גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתם, הפורש מהם על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות!"** ואמר הקב"ה לישראל: **בני, שמעו לי, שאין אדם שומע לי – ומפסיד!"** (דברים רבה פרשה ד)

ונסיים במה שכתב בשו"ת זכרון יוסף: **"חיל ורעדה אחזתני, בכל צרותיהם לי צר, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פריצי בני עמנו, לעבור בשאט נפש על דת ודין תורתנו הקדושה, וחוללו במחולות נערים 'בני בלי תרבות' עם בתולות, והתערבו בהם גם אנשים ונשי אנשים, ושעירים ירקדו שם, אוי לנפשם כי גמלו רעה לעבור על דת בפרהסיא, והתורה חוגרת שק עליהם, וה' יצילנו מעונש זה. וכל רב ומורה בעירו מחויב למחות ולבטל את הריקודים והמחולות של בחורים 'בני בלי תרבות' ובתולות יחד, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר לאספסוף אשר בקרבו ותערובות אנשים ונשים. וידוע שאין חילוק בזה בין נשואות לפנויות. ואין לך דרגה גדולה מזו להסתת היצר הרע לזנות, על ידי שמתבוננים ומביטים 'בני בלי תרבות' האלו בפני הנשים והבתולות בעת הריקוד, ופעמים גם אווזים בדיהן, וקורא אני עליהם 'יד ליד לא ינקה מדינה של גיהנם' וכו'.** וידוע שכל הנוגע בבתולה, עובר על לאו מן התורה שנאמר (ויקרא יח יט): **"ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב"**, שאפילו קורבה בלבד אסורה וחייב מלקות, ופשוט הוא, ומרוב פשיטותו לא ניתן לכותבו, ורק כדי להוציא מלב הבורים ועמי הארץ שחושבים שאין איסור בפנויה, אך האמת שאין חילוק, וחס ושלום לא יעלה על הדעת לחלק כלל. כללו של דבר: אין לך גדר ערוה גדול מזה לבטל את המחולות והריקודים של אנשים ונשים יחד, בין נשואות ובין פנויות, ואנחנו שקבלנו את התורה הקדושה, מחויבים לעשות גדר וסייג שלא יעשה כן, והיה לא תהיה." ע"כ.

על כן, כל אשר יראת שמים נוגעת אל לבו, ירחק מהמקומות ההם, ויתחבר לתורה, ובכך ינצל ממחשבות זרות והרהורים רעים, כמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי: **"כל הנותן דברי תורה על לבו, מעבירים ממנו הרהורי עבירה, הרהורי חרב, הרהורי מלכות, הרהורי שטות, הרהורי יצר הרע, הרהורי זנות, הרהורי אשה רעה, הרהורי עבודה זרה, הרהורי עול בשר ודם, הרהורי דברים בטלים"**. (תנא דבי אליהו זוטא אות טז) וכתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה כא): **"ויפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת על האדם, אלא בלב הפנוי מן החכמה"**. ע"כ. והמציל לעצמו ולאחרים מכל הנ"ל, אשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא, מחלקו יהיה חלקנו, אמן.

❧ כ"ח באייר ❧

א. אמירת תחנון

שאלה: יום כ"ח באייר, בו יחול "יום ירושלים", שברוך השם חזר אלינו הכותל המערבי, ואני זכיתי להיות מאותם הזוכרים את הניסים הגדולים שהיו, והשמחה הגדולה שאחזה בנו, ברוך השם. ברצוני לשאול, האם מחמת כן יש מקום שלא לומר תחנון ביום זה בתפילות שחרית ומנחה או לא? (פ. מ. הי"ו)

תשובה: ראשית, תהילות לאל יתברך אשר גבר חסדו עלינו וזכינו ברוך השם לגבור על אויבינו ושונאינו, כל צבאות ערב שבאו עלינו להשמידנו, והיו המה רבים ועצומים מאוד, ומצוידים במיטב הנשק והתחמושת, ולמרות הכל המה כרעו ונפלו, ואנחנו קמנו ונתעודד, וחזר אלינו שריד בית מקדשנו - הכותל המערבי, שעליו אמרו במדרש: מעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי.

להלן ציטוט מעניין משיעורו של מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל על מלחמת ששת הימים: כל הדרים בירושלים באותם ימים, חיל ורעדה אחזתם בימים שקודם המלחמה, בהיות הערבים הרשעים שונאי ישראל ימח שמם וזכרם, היו מאיימים על היהודים שחלילה תיכף הם ינצחו במלחמה, ויקחו את בתי היהודים וישללו אותם וכו' וכו', אבל בורא עולם ישתבח שמו לעד, קיים בנו "מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים", "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", והכל בכח התורה והאמונה של עם ישראל, כי "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר", וניצלנו לחיים בניסים גמורים. ומה גם שאין זה ענין פרטי רק לתושבי ירושלים, אלא הוא דבר כללי השייך לכלל ישראל שזכינו לקבל אלינו את ירושלים והכותל המערבי, שקדושתן קיימת לעולם מפני השכינה, שנאמר (מלכים א ט ז): "והיו עיני ולבי שם כל הימים".

והנה מרן זצוק"ל בשו"ת יביע אומר (חלק י סימן נג) כתב שמצאנו לכמה וכמה גדולי עולם שכאשר היו להם ניסים גדולים, קבעו יום זה ליום משתה ושמחה להם ולבניהם ולבני בניהם עד עולם, כדי להודות לשמו יתברך. וכמו שהביא מרן החיד"א על הרמב"ם שכאשר שמע שבמלכות בורגוניא היה ספר תורה מכתב יד קדשו של אדוננו עזרא הסופר הכהן הגדול, הלך הרמב"ם שם ומצא כל פרשיות פתוחות וסתומות מכוונות למה שהעתיק הוא במצרים. וכתב הרמב"ם **"ושמחתי מאד, וקבלתי לעשות יום משתה ושמחה ביום ההוא כל שנה ושנה, הוא כ"ח לירח זיו [אייר]. וטרחתי לכבוד צורי, והעתיקתי מן הספר ההוא כל חסרות ויתרות ותיבות גדולות וקטנות ומשונות ומהופכות כדי לעשות ספר תורת ה' בלי חיסור ויתור. ובשובי לאדמתי כתבתי תורת אלוקיני כדת, וממני הכל מעתיקים".** עכ"ל הרמב"ם. ומפורש שקיבל יום משתה ושמחה ביום ההוא לעשותו בכל שנה, **[ומעניין שזה היה בדיוק גם ביום כ"ח באייר].**

גם המהר"ם אלשקר נשאל אודות עיר אחת שנעשה להם נס גדול ביום י"א טבת, וקבלו בהסכמה גדולה עליהם ועל זרעם ועל כל הבאים אחריהם לעשותו כיום פורים לכל דבריו, כדי לפרסם את הנס הגדול שנעשה להם באותו יום עד עולם.

והשיב, שבדאי יכולים לתקן כן, וחייבים אף הבאים אחריהם לנהוג באותה קבלה. וכמבואר ברמב"ן והריב"ש. גם הגאון רבי חיים אבולעפיא בספר מקראי קודש כתב, שאמנם אין לנו לקבוע יום טוב לכלל ישראל, אבל יום טוב של יחידים, או של מדינה שאירע להם נס בזמן מסוים, למה לא ינהגו בו יום טוב, וגם בניהם חייבים לנהוג ימים טובים אלו. וכן כתב מרן החיד"א, יחידים שנעשה להם נס, ומקבלים עליהם מנהג להזכיר את נסי השם יתברך, מנהג של מצוה הוא, ונעשה חובה עליהם ועל זרעם. והרמב"ם כתב בסוף פירושו למסכת ראש השנה כתיבת יד, שקיבל עליו ועל זרעו עד סוף כל הדורות לצום ביום אשר עבר בים צרה, ולעשות יום משתה ושמחה ביום שעלה מן הים. ומשלוח מנות ומתנות לאביונים, הוא ובני ביתו עד סוף כל הדורות.

וכתב הגאון רבי חיים פלאג'י, מי שנעשה לו נס, וקיבל עליו לעשותו יום משתה ושמחה, נראה שאין לומר וידוי ותחנונים באותו יום. ומנהג איזה משפחות בעירנו שעושים יום פורים ביום ח' אייר, שנעשה להם נס באותו יום, וקבעוהו ליום פורים לדורות, ואין אומרים וידוי ותחנונים. ע"ש.

וכהכרת הטוב להשם יתברך על כל הנסים והנפלאות שעשה עמנו, כתב מרן זצוק"ל במכתב לשואליו שלא לומר תחנון ביום כ"ח באייר, יום שבו הסתיימה המלחמה בירושלים, וראו כל עמי הארץ, כי שם ה' נקרא עלינו.

וראה דבר מעניין מאוד שכתב מרן זצוק"ל בספרו חזון עובדיה (ארבע תעניות עמוד תפט) בהספדו על הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, וזו לשונו: "זכורני כי בשנת תשכ"ז בעת שקמה מלחמה של מלכי ונשיאי הערבים נגד תושבי ארץ ישראל, הירדנים פתחו באש מרגמות ותותחים והפגזו את ירושלים, עד שגבר ישראל על אויביו, וירושלים העתיקה שוחררה מחיילי ירדן, וישראל עושה חיל, ובסייעתא דשמיא עם ישראל זכה להשתלט עליה, ואני והגאון רבי בן ציון אבא שאול בהיותנו אז שכנים, נאלצנו לרדת למקלט כמה ימים, ובכל משך הזמן שהיינו במקלט, עד יעבור זעם, עסקנו בתורה [במסכת יבמות] בהתלהבות רבה, ולא שמנו לב להפגזות הנוראות אשר סביבנו. וכשיצאנו מן המקלט, אמר רבי בן ציון, הואיל ונעשה לנו נס, בעזרת השם יתברך בלי נדר ביום כ"ח אייר, שבו היתה תשועת ישראל, לא נאמר וידוי, כיום שמחה והודאה להשם יתברך. והנה כשהגיע להתפלל בישיבה, באותו יום, הגאון המנוח רבי יהודה צדקה זצ"ל, מטעם הכמוס עמו, הביע דעתו לומר וידוי בכ"ח באייר, ורבי בן ציון למרות הכל החריש ולא ניסה להתנגד לרבי יהודה צדקה, כי היה רבי בן ציון מתבטל לפניו בענווה יתירה. וכבוד הגאון המנוח היה גדול בעיניו, ולכן זכו להרמת קרן התורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה". עכ"ל. וכן אמר לי מר אבי הרב ציון נקי שליט"א ששמע ממורנו ורבנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בישיבת "פורת יוסף" בשיעור, שלא לומר וידוי ביום ירושלים, ואמר "וכי לא ניצלנו ממיתה לחיים?!".

ואמנם אף שבכל יום שלא אומרים בו וידוי, אין אומרים גם במנחה שלפניו, כמו בערב ראש חודש, וערב ל"ג בעומר וכיוצא בהם. הנה ברור שאין זה ענין למנחה

שלפניו ביום כ"ז אייר, ואומרים בו וידוי, ופשוט.

ועל כל פנים, העיקר שלא לעשות מכל הנ"ל שום מחלוקת או מריבה שהיא, חלילה, כי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

ב. תגובה על התשובה הקודמת

שאלה: השבוע - יום כ"ח באייר, התפללתי תפילת שחרית בבית כנסת מסוימת, וכאשר הגיע החזן לאמירת וידוי, הוא דילג על וידוי ואמר חצי קדיש. כמובן, אני לא התערבתי, כי חשבתי אולי יש חתן או אבי הבן וכדומה. אך לאחר התפילה נגשתי אל החזן ושאלתיו מפני מה לא אמר וידוי, וענה לי שקרא בעיתון המביט תשובה של כבוד הרב שלא לומר וידוי, אמרתי לו שאשמח אם יוכל לגזור את התשובה מהעיתון ולהביאה לי, וכך עשה וקראתי את התשובה, האמת שנהנית והחכמתי, ובפרט שהרב הביא שכך פסקו מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף, והגאון רבנו בן ציון אבא שאול זצוק"ל.

אך עדין אני רוצה להבין, הלוא אותם אנשים ראשי המדינה והביטחון, לצערנו הרב, רובם אינם יראי שמים בלשון המעטה, לא תורה ולא מצוות, לא שבת ולא טהרה, לא תפילה ולא תפילין, וכו' וכו', אם כן מה פתאום להתייחס למעשיהם, עדי כדי כך שזה ישפיע עלינו בתפילה שלא נאמר וידוי ותחנונים? ובפרט שבעונות הרבים, בקום המדינה אותם אנשים היו אחראים על העברתם על הדת של רבבות רבבות מאחינו בית ישראל. (י. ג. הי"ו)

תשובה: ידידי, אני מבין את שאלתך היטב, בפרט לאור דבריו של הגאון רבי חיים פלאג'י שנכתבו בסך הכל לפני כ-150 שנה, וכה העיד הרב: "בכל ארצות המזרח, אין יהודי אחד מחלל שבת בפרהסיא [בחוץ, ברבים]". ואם כן היאך בעונות הרבים ירדו הדורות כל כך עד שרובם היום מחללי שבת?! ובוודאי שהן תוצאות אותם ראשי המדינה ושריה ועוזריהם שהיו אחראים להעברתם על הדת של אחינו בשרנו, ובפרט מבני ספרד ועדות המזרח שבאו בתמימות מארצות הגולה לחונן את עפרה של ארץ ישראל, וזרקו אותם במקומות לא מקומות, ללא גשמיות וללא רוחניות, ללא תורה וללא מצוה, ללא קדושה וללא צניעות. זרקום אל המעברות... ללא נחם וללא רחם, וכמה שהתמרדו ושאו בקולם להושיעם, אך אנשי השלטון בעלי המבט האטום החליפו ביניהם חצי חיוך והמשיכו הלאה. והדברים ידועים ומפורסמים לכל בעונות הרבים.

רבים מהזקנים שהיו בזמן ההוא, מספרים עד היום היאך בנות משפחתם היו מבקשות בגדים להחלפה, שהרי באו בחוסר כל, ונתנו להם בגדים קצרים ופרוצים האסורים בלבישה כלל ועיקר, ומה תעשה הבת ולא תחטא, כי אף שלא היו רגילים חלילה בבגדים כאלו, אך מחמת שלא היתה להם ברירה, לא כולן עמדו בניסיון, ואט אט ירדו מקיום התורה והמצוות, עד שרבים פרקו עול לגמרי. והשם הטוב יכפר בעד.

וכה שמעתי מפי מרן קודש הקדשים הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, על ראש הממשלה הראשון בן גוריון 'שם רשעים ירקב', שחטא והחטיא את הרבים: הנה פעם למחרת יום הכיפורים, כתבו עליו בעיתון שלהם, שהוא צם בכיפור והלך לבית הכנסת. **מיד ביום שלמחרת יצאה הכחשה ממשרד ראש הממשלה, וביקש לפרסם ולהודיע שזה שקר, כי באמת הוא לא צם ולא הלך לבית הכנסת.** והמשיך מרן בלשונו הטהורה: **"ומה אכפת לך שיגידו שצמת והלכת לבית הכנסת, למה אתה צריך להכחיש זאת!! כל אלו היו מסיתים ומדיחים".** השם ירחם.

ואולם עם כל זאת, אצטט לך מדברי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל מה שדיבר על נושא זה בשיעור, כמובא בספר מעדני המלך: **"הנה יש טוענים שר הביטחון הראשון בן גוריון, לא היה דתי ושומר תורה, ואינו צריך התייחסות. אך זה לא נכון, ה' ראה בעוני עמו, ראה את האנשים הצדיקים שלנו, ועשה להם ניסים. ראה תלמידי חכמים צדיקים עוסקים בתורה יומם ולילה, אלמלא הם נשתכחה תורה מישראל, בזכותם עשה ה' ניסים ונפלאות, התורה מגינה ומצילה, היא עוזרת לכל עם ישראל, מגינה עליהם מכל אויביהם וכל מבקשי רעתם. אתם יודעים כמה סובבים אותנו צוררי ישראל!! צריך לעסוק בתורה שתהא מגן וצינה עלינו, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך".**

או אז סיפר מרן את המעשה מהגמרא (מסכת מעילה יז ע"א) שפעם אחת גזרה מלכות רומא גזירות על ישראל, שלא ישמרו את השבת, ולא ימולו את בניהם, ולא ישמרו טהרת המשפחה. אמרו חכמים: מי ילך ויבטל את הגזרות? ילך רבי שמעון בר יוחאי שהוא מלומד בניסים. הפליג רבי שמעון בר יוחאי בספינה לרומא עם תלמידו. והנה יצא לקראתם שד ששמו 'בן תמליון', אמר להם אני אקדים ואלך לפניכם, ואכניס רוח רעה בבתו של הקיסר, וכך היא תשתגע, ולא ימצאו תרופה עד שתבואו אתם ותאמרו לי לצאת ואני אצא. ובשכר זה יתן לכם הקיסר כל מה שתרצו, וסימן לדבר אתן לכם, שכאשר אצא ממנה, אשבור את כל כלי זכוכית שבארמון. ואכן כך היה והתבטלה הגזירה, כמבואר באריכות בשער האגדה לעיל (עמוד 108).

בכה רבי שמעון ואמר: ומה הגר המצרית שהיתה שפחה של שרה, נזדמן לה מלאך שלוש פעמים להציל אותה. אני אפילו לא מלאך אחד, אלא שד! **לאחר מכן ניחם את עצמו ואמר, "יבוא הנס מכל מקום".** ע"כ המעשה.

המשיך מרן ואמר: **אפילו רבי שמעון בר יוחאי לא זכה למלאך שיושיע אותו אלא שד, אם כן מה בכך ששר הביטחון היה חילוני? השם מסתכל על הטובים שבזכותם עומד העולם, ובזכות כך מושיע את ישראל.**

יש היום ישיבות בארץ ישראל, פה מרכז התורה, כשלמדתי בפורת יוסף היו רק שבעים תלמידי חכמים, לא יותר, היום יש הרבצת תורה בעולם, עם ישראל הולך וגדל בתורה ויראת שמים, כמה בעלי תשובה יש בדורנו, ה' מסתכל בטובים, ולכן צריך להודות לה', ולא להתנכר חס ושלום.

נמשיך לעסוק בתורה, כי הם חיינו ואורך ימינו, ובהם נהגה יומם ולילה, ובזכות זה ננצח על אויבינו, 'כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', זה הידים של משה רבנו שהביא בהם את התורה והלוחות, בזכותם ניצחו עם ישראל. התורה היא שעזרה לנו לנצח. ע"כ מדברי מרן זצוק"ל.

ג. זמר חרדי ששר בתערובת גברים ונשים

שאלה: ראיתי מודעה ברחובות קריה, ושם מפורסם שמזמינים זמר הידוע שהוא חרדי מבני אשכנז לערב שירה לכבוד "יום ירושלים", ומצוין במודעה, "אפשרות למקומות בהפרדה", כלומר, שהישיבה תהיה בתערובת גברים ונשים, אך מי שירצה לשבת בהפרדה, יתנו לו את האפשרות. שאלתי, האם דבר זה יכון על פי ההלכה הצרופה או לא? (א. א. הי"ו)

תשובה: אין ספק שדבר זה חמור ביותר ואסור בהחלט, והוא איסור נורא ואיום. וזכורני כמה מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, היה מתריע על זאת, והיו תקופות מסוימות שמרן התנגד שלא לעשות אפילו ערבי שירה בהפרדה, כי לצערנו, הרבה פעמים נגרמו מכשולים מחוץ לאולם וכיוצא בזה, אבל בישיבה מעורבת ללא הפרדה, לא עלתה מחשבה כזו על דעתו כלל ועיקר. ואדרבה במקומות אלו, מגרים הם בעצמם את היצר הרע יותר ויותר. **ואמרו לי החברים בשיעור שבמקומות אלו מצוי אף שפתאום קמות אלו שהן נשים שדעתן קלה ורוקדות. שומו שמים על זאת.** וכל זה לבד ממה שברור שיבואו למקום כזה נשים שאינן שומרות תורה ומצוות בפריצות נוראה בימי הקיץ החמים.

וכבר אמרו חז"ל, בכל מה שניסה בלעם הרשע לקלל את ישראל לא הצליח, אך בדבר אחד הצליח, שנתן עצה לבלק לערב את בנות מואב עם ישראל, והם כבר יחטאו, וכיון שאלוהיהם של ישראל שונא זימה, הוא יענישם. וכן היה, כמו שנאמר (במדבר כה א): **"וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב... וַיַּחַר אֶף ה' בְּיִשְׂרָאֵל... וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים בְּמִגְפָּה אֲרֻבָּה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף"**. ה' יצילנו.

ובדברי עם אחד האחראים בערב זה, כדי לנסות למנוע את הישיבה בתערובת, הפליא למשמע אוזני, שמוכרחים לעשות כך בישיבה מעורבת, כי אם תהיה רק הפרדה, הציבור שאינו שומר תורה ומצוות, לא יבואו ולא יתמלא האולם.

ושומו שמים על זאת, וכי מותר לחטוא ולהחטיא את הרבים כדי שהציבור ישמעו שירים ופיוטים. אילו היינו שואלים את מי מגדולי ישראל, שרוצים לעשות ערב שירה בישיבה מעורבת, כדי שיבואו גם הרחוקים מתורה ומצוות ויתמלא האולם, היעלה על הדעת שהיה מאשר זאת?! וכי ערב זה הוא ערב של התעלות רוחנית של דברי תורה וקירוב הלבבות, שאולי היה מקום לדון להקל שישבו ככה כדי לקרב אותם?!

אשר על כן, שומר נפשו ירחק מכל הנהגה שכזו, שכבר נצטוונו בתורתנו הקדושה והטהורה, "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה'". ולא יבוש מפני הלועגים עליו, כי אמרו חז"ל (עדיית ז ע"ב): **"מוטב שיקרא האדם שוטה כל ימיו, ואל יקרא רשע שעה**

אחת לפני המקום". וכבר אמר הקב"ה, בני, שמעו לי, שאין אדם שומע לי – ומפסיד".

ד. לידע להודיע ולהיוודע

שאלה בעקבות התשובה הנ"ל: כבר פרסם הרב בעבר שאסור להשתתף בערבי שירה היושבים שם גברים ונשים בתערובת. שאלתי, אני בתור מורה בבית ספר מסוים, האם מוטלת עלי החובה לידע את התלמידים לבל ילכו למקומות אלו או שדי לי שאדאג שבני ביתי לא ישתתפו שם? (א. ס. הי"ו)

תשובה: ידידי היקר, תהילות לאל יתברך רבים קראו את מה שכתבנו בעבר על חומרת דברים אלו, והביעו את הזדהותם, והודו כי לא ידעו עד כדי כך את חומרת הענין, וכמעט שהניסיון גבר עליהם להשתתף שם, אך בעקבות הדברים שפרסמנו, קיבלו את האמת ממי שאמרה, והתגברו על הניסיון, ואין ספק ששכרם גדול ועצום, ובפרט בדברים אלו שנפשו של אדם מחמדתן.

ועתה שמענה ואתה דע לך, כי כל אדם שיש בו מעט לחלוות של יראת שמים צריך שיכאב לו הדבר מאוד, היאך טועים ומחטיאים את הרבים, והלוא כל בוקר אנחנו מתפללים "אל תביאני לידי ניסיון ולא לידי בזיון", והיאך יביאו גברים ונשים למקום אחד שברור שרואים אלו את אלו ונכשלים. וכל זה לבד ממה שברור שיבואו למקום כזה גם נשים ההולכות בפריצות נוראה בימי הקיץ החמים.

וכבר אמרו חז"ל (מסכת בבא בתרא נז ע"ב. ילקוט שמעוני ישעיה תלט) על מי נאמר, "עוצם עיניו מראות ברע... מלך ביופיו תחזינה עיניך"? על זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה שמתגלה מעט מגופן. **ואם יש לו דרך אחרת ללכת, ודוקא הוא עובר שם, אף שעוצם את עיניו הרי הוא נקרא "רשע", כי לא היה לו להתקרב אלא להרחיק את עצמו מן העבירה** (רשב"ם). וכל שכן כאן שמראש הוא יודע שכך מארגנים את הערב. על כן ברור שהשומר נפשו, ירחק ממקומות אלו כמטחויו קשת.

וברור שכל כוונתנו לשם שמים, וכפי שמרן זצוק"ל היה מנחה אותנו כדברי התנא הלל הזקן במסכת אבות "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", לקרבם באהבה וחיבה ושלוה לתורה, אבל לא חלילה לקרב את התורה לבריות, ולשנות את דברי התורה לפי דעתם של הבריות, חס ושלום.

אשרי אותם יראי שמים שיזכו לעמוד על המשמר "לבלתי היות שם ערוב", וידברו על ליבם של אותם אחראים, שמי יתן ויסכימו לעשות הפרדה של גברים לבד ונשים לבד, וכגודל טרחתם והתאמצותם על הדבר כך גודל שכרם. ואין ספק שיזכו לבנים תלמידי חכמים, קדושים וטהורים, כי הדוגמא האישית שמראים ההורים לילדיהם, כמה כואב להם על הפרצה הנוראה בחומת הצניעות, אין ספק שתשפיע עליהם ויפעלו בהם כיאות. והשם יתברך יחיש לגאולינו גאולה שלימה בקרוב ממש, ויקיים בנו 'אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה', אמן.

ואתה ידידי שהנך מעורב ומקושר מאוד עם אנשים מציבור זה, כדאי מאוד שתאמץ לדבר על ליבם בנועם וברוך למנוע את אותם נערים שצועדים בנים ובנות יחדיו ברחובות העיר ביום זה – יום ירושלים, שאף אם היו הולכות בצניעות כהלכה, בוודאי שאין רוח חכמים נוחה ממעשים אלו כלל ועיקר, "וכל כבודה בת מלך פנימה". ודי בזה לכל אשר לחלוחית של יראת שמים בקרב.

יהי רצון שיהיו ימי ספירת העומר ספורים ומנויים לנו להתעלות בתורה וביראת שמים טהורה, ולהכין לבבנו כראוי לקבלת התורה הקדושה מידי שנה בשנה, ונזכה יחד עם כל בית ישראל לקבל את התורה מחדש באמת ובלבב שלם, ובשמחה גדולה, אנחנו וזרענו וזרע זרענו עד סוף כל הדורות, אמן.

❧ ❧ ❧ תם ונשלם שבח לאל בורא עולם ❧ ❧ ❧

שירים ופיוטים להילולת רבי מאיר בעל הנס זיע"א

❧ אֶפְתַּח פִּי בְרִנָּה ❧

אֶפְתַּח פִּי בְרִנָּה. בְּשִׁיר וְנִגִּינָה. לְכָבוֹד זֶה הַתְנָא. הוּא רַבִּי מֵאִיר.
נִכְבָּד מְכַל גְּבָרָא. רֹאשׁ וְעֶטְרָה. פּוֹקֵד כָּל עֵקֶרָה. הוּא רַבִּי מֵאִיר.
יָחַד כָּל חֲבֵרְתּוֹ. לֹא יָדְעוּ דַּעְתּוֹ. מִרְבַּ חֲכָמָתּוֹ. שֶׁל רַבִּי מֵאִיר.
מִפְּאֵר בְּחֻקָּמָה. כְּעֶמְקֵי יָמָא. כָּל מְשֻׁנָּה סְתוּמָה. הִיא רַבִּי מֵאִיר.
אִם הִנֵּפֶשׁ מָרָה. זַעַם וְעִבְרָה. יָדָר בַּעַת צָרָה. לְרַבִּי מֵאִיר.
יַעַן עַל כָּל פְּגָמִים. לָנוּ דִּין בָּנִים. הַסְפִּימוּ נְבוֹנִים. לְרַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה תְּנִישָׁא הוּא דְאֵתִי שְׂבָא. לַעֲדִיפּוּתָהּ לְגִדּוּלְתּוֹ עַל חֲבִירָיו. מְשׁוּם דְּחִזְיָתָהּ שְׂרָאָהּ. לְרַבִּי מֵאִיר.
חִזְקוּ וְזָמְרוּ. שִׁירִים תֹּאמְרוּ. וְגַם הִזְהָרוּ. בְּרַבִּי מֵאִיר.
זָכְרוּ גְזֵרְתּוֹ. וְתִקְנֵתּוֹ. כְּתוּב בְּתוֹרְתּוֹ. שֶׁל רַבִּי מֵאִיר.
קִבֵּץ פְּזוּרָנוּ. לְאַרְץ קִדְשָׁנוּ. מִהֲרָה עֲנֵנוּ. אֱלֹהָא דְמֵאִיר.

אוחיל יום יום

אוחיל יום יום אשתא, תמיד עיני צופיה. אעברה נא ואראה, אדמת קדש טבריה.
 בעימה ישיבתה, גם טובה ראיתה. ים כנרת חומתה, שמה העיר בנויה.
 ישרים בלבותם, נחו על משכבותם. ובתוכה מנוחתם, כלם בני עליה.
 דרך ההר אתבונן, ציון רבן יוחנן, בן זכאי שם יתלונן, יחיד בדורו היה.
 וחמשה תלמידים, מזהב נחמדים, צדיקים וחסידים, מונה שבחו היה.
 דמה אחד לבור סיד, טפה אחת לא נפסיד, ולחברו חסיד, וחד דחיל חוביא [ירא חטא]
 בם חכם ועז גבר, כמעין המתגבר, אשרי ילדה על משבר, את בנו של חנניה.
 רבי יוחנן שם חנה, יחד עם רב הונא, ומערת רב כהנא, וגם רבי ירמיה.
 אשרי השם רעיוניו, ישים שם נגד עיניו, רבי חניא ובניו, יהודה וחזקיה.
 הר גבוה ורם על, הוקם עליו ממעל, רבי מאיר הוא בעל אתיא ותמהיא [אותות ומופתים].
 ראש ההר שם מצבה, ציון רבי עקיבא, עמו עשרים וארבעה האלף תלמידיו [תלמידיו].
 נגזז בתוכו טמון, הרב משה בר מימון, מפרש דת האמון, ורב כל חכמיא [וגדול החכמים].
 ברם [אבל] זכור לטובה, הרב ניהו רבא, עץ חיים שר הצבא, ממשפחת אבולעפיא.
 גזר קדש על ראשו, אליו גוים ידרשו, מפיו תורה יבקשו, מצפרא עד רמשיא [מהבוקר עד הערב].
 חסין יה אין כמוהו, איש אלהים קדוש הוא, בהכל רוח פיהו, רשפי אש שלהבת יה.
 חזק העיר ושכללה, חומתה וגם חילה, בית מקדשו כלכלה, כל ימיו אשר חיה.
 זרעו לעולם יחיה, בקנין הגוף יהיה, ברבת הדיוט אל תהיה, קלה וגם בזויה.
 קול זמרת שיר רנני, אמרי פי והגיוני, יהיו לפני אדני, כמו סלת נקיה.

שירים ופיוטים להילולת רבי שמעון בר יוחאי זיע"א

וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לַחַי

חיברו גאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים בעל ה"בן איש חי" זיע"א

וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לַחַי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי, וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לַחַי אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי:

אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא אֲשֶׁרֵי עֵין רְאֵתָהּ, לֵב חָכָם יִשְׁכֹּל פִּיהוּ אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי. וַאֲמַרְתֶּם...

בְּרוּךְ הוּא מִפִּי עֲלִיוֹן קָדוֹשׁ הוּא מִהַרְיוֹן, מְאֹר גָּלִיל הָעֲלִיוֹן אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה בְּדַת תּוֹרָה תְּמִימָה, מְלֹא מִדֶּע וְחֻכְמָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

דָּרֵשׁ כָּל תַּעֲלוּמוֹת בְּעֵז וְתַעֲצוּמוֹת, עֲלֶה מַעֲלוֹת רְמוֹת אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

הַחֲבָא בְּתוֹךְ מַעְרָה מִפְּנֵי הַגְּזֵרָה, שֵׁם לְמֹד סִתְרֵי תּוֹרָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

וְשֵׁם נִבְרָא מַעֲיָן לוֹ וְחֲרוֹב לְמַאֲכָלוֹ, מֶה טוֹב חֲלָקוֹ וְחִבְלוֹ אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

זָכַר צָדִיק לְבִרְכָּה דִּין רִיכָא וְבֶר רִיכָא, זָכָה רַבִּים וְזָכָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

חֲדָשׁ כַּמָּה הִלְכוֹת הֵן בְּמִשְׁנָה עֲרוּכוֹת, זֶה הַמְּרָגִיז מִמְּלָכוֹת אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

טָהַר אֶת עֵיר טְבִירָה עָשָׂה אוֹתָהּ נִקְיָה, הוֹדוּ לוֹ מִן שְׁמַיָא אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

יָדַע כָּל הַנִּסְתָּרוֹת דְּבָרָיו עוֹשִׂים פְּרוֹת, בִּטֵּל כַּמָּה גְּזֵרוֹת אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

כָּל יָמָיו אֲשֶׁר חָיָה אוֹת הִקְשֵׁת לֹא נָהִיָה, כִּי הוּא אוֹת עוֹלָם הָיָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

לְכָל יִשְׂרָאֵל הָאֵיר בְּסוֹד תּוֹרָה הִבְהִיר, כְּאֹר הַחֲמָה מִזְהִיר אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

מִקּוֹם בָּחַר בְּשְׁמַיָא עִם הַנְּבִיא אַחֲיָה, זֶה מִבְּנֵי עֲלִיָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

נִחְמָד מְאֹד לְמַעֲלָה זָכָה לִיקָר וּגְדֻלָּה, כְּתָר עֲלִיוֹן לוֹ נִגְלָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

סִינֵי סִינֵי לוֹ נִקְרָא אֲרִי שְׁבַחְבוֹרָה, מִמֶּנּוּ תִצָּא תּוֹרָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

עָשָׂה שְׁבָעִים תְּקוּנִים יְקָרִים מִפְּנִינִים, בָּם תִּקּוֹן הָעֲלִיוֹנִים אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

פָּתַח אֶת פִּיו בְּחֻכְמָה הוֹצִיא אוֹר תַּעֲלוּמָה, תִּקּוֹן זִהְרֵי חֲמָה אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

צָדִיק יִסוֹד עוֹלָם גָּלָה מִדְּרֵשׁ הַנֶּעְלָם, יָכוֹל לְפִטוֹר הָעוֹלָם אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

קוֹלוֹ זָמַר עֲרִיצִים וְהַכְרִית אֶת הַקּוֹצִים, וְהִצִּיל הַלְּחוּצִים אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

רָאָה פָּנָיו מְאִירִים בְּשִׁבְתּוֹ עִם חֲבֵרִים, עַת גָּלָה סוֹד נִסְתָּרִים אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

שָׁלוֹם רַב עַל מִשְׁכָּבוֹ מֶה יָפִיו וּמֶה טוֹבוֹ, דוֹבֵר אֶמֶת בְּלִבּוֹ אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

תּוֹרָתוֹ מִגֵּן לָנוּ הִיא מְאִירַת עֵינֵינוּ, הוּא יְמַלִּיץ טוֹב בְּעֵדְנוּ אֲדוֹנֵנוּ בֶר יוֹחָאִי: וַאֲמַרְתֶּם...

בר יוחאי יסוד עולם

חיברו המקובל האלהי המלוב"ן רבנו יעקב אביחצירא זיע"א

בר יוחאי יסוד עולם, בו בחר מלך עולם, בזכותו עומד עולם, עד בא בן דוד מלך.

אשרי חלקו ואשרי כל חבריו, אשרי הוגי אמריו, מעדני המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

נגלה לו סוד הנסמון, אשר נגלה להימון, הוא בביתי נאמון, בכל גנזי המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

יום למערה ברח, משם האור לו זרח, הציץ ציץ וגם פרח, וגדלו המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

יצק מים אשריהו, על ידי אליהו, כל סוד נפלא הורהו, כי כן צוה המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

עבודה זו תפלה, היא העלה למעלה, את סודותיה גלה, כי כן יסד המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

קדשת שבת קדש וסוד מועד וחדש, גלה וגם סוד קדיש, ברב עם הדרת מלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

ברכות בסוד נפלא, גלה אותם והפלא, הכל לעטר כלה, אל בית המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

אות ברית ציצת ואות, תפלין הנוראות, הנה בהם נפלאות, חן בעיני המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

בסוד הסופר חתם, אות ברית טמון נסתם, הכל באהר נחתם, בטבעת המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

יחד כל מצות תורה, גלה סודם והורה, הכל נחתם בבירה, בחותם המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

חבר כל העולמות, ויחד כל השמות, ויתקו הנשמות, לבוא אל בית המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

צדק ושלוש נשקו, חסד ואמת דבקו על ידו נתמתקו, ונחה חמת המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

יחד את השכינה, קשטה והכינה, כל מעשיו אמונה, טוב בעיני המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

ראו יום פטירתו, הוא נקרא חתנתו, בו נכנס לחפתו, גנת ביתו המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

את קול שמחה ורנה, נשמע בשמי מענה, צאניה גם ראניה בנות ציון המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

חדוה ושמחה רבה, שעשוע ואהבה, עת בא לעולם הבא, אל תוד חצר המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

זה היום ל"ג לעמר, נהלל בו נזמר, על קדוש זה יאמר, שירו שיר אל המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

קולי יערב לך כמו שי לפניך, קדש בנד בכרד, מהר למקדש המלך.

בר יוחאי יסוד עולם...

הפיוט "בר יוחאי נמשחת אשריך" – מופיע בכריכה האחורית.

